REŞAT NURİ GÜNTEKİN

BÜTÜN ESERLERİ 18

Leylâ ile Mecnun

İNKILÂP

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'in birçok hikâyesinin toplandığı bu kitap, insanların gönül dünyalarının zenginliğini, aşkın, sevginin ve dostluğun bütün renklerini ustalıkla sergiliyor. Mektuplar, anılar ve gerçekler başarıyla dile getirilmiş. Bu kitapta ayrıca birkaç küçük oyun da yer alıyor.

REŞAT NURİ GÜNTEKİN

1889'da İstanbul'da doğdu. Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. Liselerde öğretmenlik, müdürlük, Millî Eğitim Müfettişliği, Paris Kültür Ataşeliği yaptı. UNESCO'da Türkiye'yi temsil etti. Romanları, hikâyeleri, tiyatro eserlerinin yanısıra çeşitli çevirileri de vardır.

ISBN 975-10-0010-6

Leyla ile Mecnun

Dizgi:
M. Pamukçuoğlu

Kapak:
Ümit Kıvanç

Baskı:
ANKA BASIM
Matbaacılar Sitesi No: 38
Bağcılar - İstanbul

ISBN 975-10-0010-6
01-34-Y-0051-0056

01 02 03 04 05 06 20 19 18 17 16 15 14

İNKILÂP
Ankara Caddesi, No: 95
Sirkeci 34410 İSTANBUL
Tel: (0212) 514 06 10 (Pbx)
Fax: (0212) 514 06 12
Web sayfası: http://www.inkilap.com
e-posta:posta@inkilap.com

REŞAT NURİ GÜNTEKİN DİZİSİ: 18

REŞAT NURİ GÜNTEKİN

LEYLÂ İLE MECNUN

HİKÂYELER

14. Baskı

İNKILÂP

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'in ESERLERİ

Çalıkuşu
Dudaktan Kalbe
Akşam Güneşi
Acımak
Damga
Kızılcık Dalları
Eski Hastalık
Miskinler Tekkesi
Anadolu Notları I-II
Yaprak Dökümü
Ateş Gecesi
Bir Kadın Düşmanı
Gökyüzü
Değirmen
Yeşil Gece
Olağan İşler
Gizli El
Harabelerin Çiçeği
Sönmüş Yıldızlar
Tanrı Misafiri
Kan Davası
Kavak Yelleri
Leylâ ile Mecnun
Son Sığınak

Piyesleri

Hançer
Hülleci
Çalıkuşu (N.Cumalı)
Bir Köy Öğretmeni
Balıkesir Muhasebecisi
Eski Şarkı
Tanrı Dağı Ziyafeti
Yaprak Dökümü

Tercümeleri

Hz.Muhammed'in Hayatı
(Emil Dergmenheim'den)
Kahramanlar (Carlyl)
Don Kişot
(Cervantes)
Yabancı
Atlı Adam
Bir Fakir Delikanlı
La Dam O Kamelya
(A. Dumas Fils)
Evham
Hakikat (Emil Zola)
İtiraflar (J.J. Rousseau)

LEYLÂ İLE MECNUN

(Kâzım Beyin evinde sıcak bir kış odası... Muhtelif yaşta yedi, sekiz misafir...)

Ragıp — (Elindeki mecmuayı göstererek) "Mavi Mecmua" bu hafta canlı bir müsabaka ilân ediyor. (Okuyarak)"Etrafımızdaki eşyanın tutuşmaya başladığını görürsek yapacağımız şey malûmdur: Ateşin üzerine keçe, kilim kabilinden eşya atmak. Fakat bu yangın, kalbimizde başlıyorsa, yani ümitsiz bir aşka düşmek üzere olduğumuzu hissedersek ne yapalım?. Doğru cevap verenlerden birinciye... n.b..." Maksat vakit geçirmek değil mi? Gelin şu meraklı meseleyi münakaşa edelim.

Nazmi — Âla! Fakat aramızdan biri, meselâ ev sahibi Kâzım Bey, müzakereyi idare etsin...

Muhtelif sesler — Kabul, kabul...

Rıza — (Yaşlıca bir ehl-i dil) söz isterim!...

Reis — Söz, Rıza beyin...

Rıza — (Pos bıyıklarını çekiştirerek düşündükten sonra kafasına vurur) Hay Allah cezasını versin... Bunadık be... Unuttum...

Reis — Sözünüzü mü?

Rıza — Hayır... Bir beyit okuyacaktım... Reçete gibi kati ve veciz bir beyit ki, dört kelime ile bu derdin devasını söylüyor. Hülâsası şu: "Aşkı derdinin çaresi visaldir." Hakikaten insan o merhemden bir kere sürdü mü haftasına kalmaz, pir-ü pâk olur.

Reis — Cevap vermek isteyen var mı?

Vecdi — (Uzun saçlı, yorgun yüzlü bir sanatkâr) Ben varım... Mecmuanın ifadesinde sarahat var: "Ümitsiz aşk" diyor.. Ümitsiz aşk demek visal ihtimali olmayan aşk demektir. Bu noktai nazara göre visal nazariyesi suya düşüyor...

Muhtelif sesler — Doğru... Vecdi'nin hakkı var...

Vecdi — Bence aşkın en müessir ilâcı ayrılıktır... Sevilen kadından kaçmak, memleket değiştirmek, muhit değiştirmek... Hâsılı Rıza Bey'in "Merhem-i visal"inin tamamiyle aksi bir tedavi: Ayrılık...

Reis — Ortaya birbirine zıd iki nazariye atıldı... Söz isteyen var mı?

Mazhar Bey — (Elli, elli beş yaşlarında bir şehbender mazülü) Ben söyliyeceğim... Visale bir dereceye kadar aklım erer... Fakat ayrılık nazariyesi şairane olduğu kadar, daha doğrusu şairane olduğu için gayet toy, çocukça bir fikirdir... Mektep kitaplarına geçmiş basit bir hakikattir ki, manzaralar, çehreler, hâtıralar insandan uzaklaştığı nisbette güzelleşir, şaıraneleşir; türlü bulutlara, sislere, renklere bürünür.. Hangimiz çocukluğumuzun; mektepte dayak yemek, ağaçtan düşmek gibi tatsız vakalarını bir şiir lezzetiyle hatırlamayız... On iki yaşında iken bir kız sevdimdi, hâlâ acısı yüreğimden çıkmaz... Ağzına kadar dolu bir bayram salıncağının içinde on iki yaşlarında bir kız çocuğu tasavvur edin. Çorabı düşmüş, saçı sorguç gibi tepesinde dikilmiş, afacanlıktan gözleri dönmüş, elinde zilli maşa, yahut darbuka, etrafı kırmızılı yeşilli macun halkalariyle çevrilmiş ağzıyle türkü söylüyor... O çiy, ağnasız, yırtıcı çocuk sesini tasavvur edin... Dünyada bundan gülünç bir şey olmaz değil mi? Halbuki ben, böyle olduğunu bildiğim halde, elân onu melekler gibi tasavvur ederim... Hülâsa, insan, sevdiğinden ne

kadar uzaklaşırsa onu o kadar sever... "Mecnun, Leylâ'yı sevdiği için sahraya çıktı" derler... Bence hakikat tamamiyle bunun aksinedir... Yani Mecnun'un babası olsaydım onu elinden tutar, adım adım Leylâ'nın peşinde gezdirirdim... İnsanlık icabı Leylâ, günde en aşağı kırk, elli türlü zevzeklik, münasebetsizlik, tatsızlık edecek; Mecnun, bunları göre göre bir gün bıkacaktı... Gülmeyiniz, efendiler, ben bu tedaviyi gayet muvaffakıyetle yeğenim Ziya'ya tatbik ettim. Anlatırsam hak vereceksiniz.

Üç sene evvel bir akşam büyük biraderin evine uğramıştım. Onu pek müteessir ve telâşlı gördüm:

"Aman Mazhar, aklım başımdan gidiyor, dedi, bugün Ziya kibrit başlariyle kendini öldürmeye kalktı... Güç belâ önüne geçtik... Oğlum, bir zamandan beri komşum — hanımın ismini burada tekrar etmek caiz olmaz... Leylâ diyeyim— Leylâ hanımı seviyormuş... Ne yapacağız, şaşırdım; bana bir akıl öğret!"

Ziya'nın bir zamandan beri bana gösterdiği muhabbeti, sık sık evime uğramasındaki hikmeti şimdi anlıyordum. Onu şöyle bir sorguya çektim:

"Ben — Bu Vesime hanımın... (Tu Allah cezasını versin, kadının ismini söyledim!)... Neyse... Leylâ'nın nesini seviyorsun?

O — Sevilmiyecek nesi var, amca? Gözlerinin gülüşü, çehresinin derin ve ince mânası, tebessümü, duruşu, söyleyişi... Bunların hepsinden fazla olarak fikir ve hislerindeki şairane asalet... İnsan, onu yeyip, içmeyen bir melek zannediyor. Nasıl oluyor da herkes onun için çıldırmıyor... Nasıl oluyor da hep birden kendimizi öldürmüyoruz... Böylece yanıp yakılırken, ben de kendi kendimle konuşmaya başladım.

"Ben — Çocuk adamakıllı fitil almış... Vesime, yani Leylâ'nın nesini seviyor?

Yine kendim — Kendi söyledi ya, onu âdeta bir melek gibi görüyor.

Ben — Leylâ, hakikaten melek mi?

Yine ben · Hâşâ... Alelâde bir insan... Hatta insanların da aşağı tabakasından...

Ben — O halde, Ziya neden onu melek gibi görüyor? Yakından gördüğü vakit Leylâ, kendisini olduğu gibi değil, istediği gibi gösteriyor... Yani yüzü nasıl aktris gibi makyajlı ise, yüzünün mânaları, tavırları, sözleri de öyle... Hulâsa, gayet maharet ve hesaplı hareket eden bir mahlûk bile olsa, ehemmiyeti yok... Çünkü, elbette onun da başka insanlar gibi zaafları, münasebetsizlikleri, küçüklükleri, gülünç halleri vardır... Bunları maharetle zaptedip Ziya'ya göstermeli. Bunun için elimde birkaç çare var... Bir kere Leylâ'yı gezdiği, yürüdüğü yerde adım adım takip ederiz... Sonra evim, onun evine bitişik... Bu sayede onu hususi hayatında, kendisini yabancı gözlerden masun gördüğü, binaenaleyh rol oynamaya mecbur olmadığı saatlerde de görebilir, daha doğrusu; gözetleriz."

Kararımı; biradere pek güçlükle kabul ettirdim. O, bu yeni tedavi tarzını aklına sığdıramıyor, "çocuğu büsbütün deli edeceksin" diyordu.

Ertesi günden itibaren Ziya, gayrimuayyen bir müddetle benim evime yerleşmiş bulunuyordu.

Gayet muntazam ve üstadane bir takip planı yapmıştım. Öyle ki, Leylâ; her misafirlikte, hele her çayda bizimle karşılaşıyordu.

Ziya, asıl maksadımın ne olduğunu bilmiyor, günde birkaç defa sakalımı öperek bana teşekkür ediyordu. Leylâ, hakikaten birinci sınıftan bir aktristti. Mamafih tek tük falsolarını yakalamaya başlıyordu. Bir gün sesinde

gizli bir yalan âhengi, bir gün zahiren hayırhane bir cümlesi içinde adî bir dedikodu, bir başka gün, arkadaşlarından birine bakan gözlerinde bir fena hased kıvılcımı, bir dördüncü gün şairane göstermeye çalıştığı bir histe gülünç bir bayağılık yakalıyorduk. Bu, görünüşte hiç, fakat heyeti umumiyesi itibariyle müthiş vakaları birer birer sayamam. Yalnız birkaç misal alacağım.

Bir gün, yeni bir elbisesine güya kaza ile biraz sütlü çay döktüm. Tabii ehemmiyet vermiyor gibi göründü. Fakat ara sıra kendini tutamıyor, "Ah eşek, ah" der gibi hırçın bir nazar fırlatıyordu. Biraz sonra dayanamadı. Bir kadınlık bahsine karışarak, erkekler için gayet ekşi ve acı şeyler söyledi. Bu necibane müdafaanın asıl sebebi o birkaç damla çaydı. Tabii bunları Ziya'ya gösteriyordum.

Yine bir gün, bir salonda büyük bir şairin uzun bir manzumesi okunuyordu. Malûm ya, dinlemesini bilmek de bir sanattır. Bu sanat, Leylâ'da bir dehâ mertebesini bulmuştur... Onun, bütün ruhuyla dinleyişi nefis bir manzaradır... Sanki şiirdeki bütün his ve hayallerin gölgesi onun güzel yüzünden geçer. Fakat her nedense Leylâ bugün biraz yorgun ve düşünceliydi. Köşede, bir koltukta kendini ve etrafındakileri unutmuştu. Koket ruhu artık yüzünün sinirlerini idare etmiyordu. Bu çehreye öyle bön, öyle kaba bir hal çökmüştü ki, hiç bir karikatür bunu tasvir edemez... Ağızının —o adamı deli eden— kıvrak tebessümü sönmüş, dudakları; yerden çerçöp toplayan bir gaga gibi uzamıştı. Geviş getirir gibi diliyle dişlerini karıştırıyor; yanağının her zamanki güzel çukurunun o mânalı çizgileri silinmiş, pörsümüştü. Hele baş döndüren güzel gözler; kuş gözleri mânasızlığı ve bönlüğüyle dalmıştı. Ziya'yı dürttüm: "Leylâ'nın asıl ruhunun çehresine bak!" dedim.

Leylâ, bu perişan zaaf ve samimiyet dakikasında kendisini bu surette yakaladığımı bilse, ya kendini öldürür, ya benim sakalımın tellerini birer birer yolardı ve tabii hakkı da olurdu.

Bu saydığım rolün falsolu tarafları. Şimdi de hayatının rol oynamaya lüzum görmediği kısımlarına, yani onun ev hayatına geliyorum.

Evlerimizin bitişik olduğunu söylemiştim. Küçük bir tahta sökmek ve burgu ile iki delik delmek suretiyle tavan arasında küçük bir rasathane tesis ettim. Oradan Leylâ'nın sofasını görebiliyorduk.

Leylâ, ruhen adî bir kadındı. Onun tuvaletsiz hali görülecek şeydi. Hele bazı sabahlar, üstlerinde top top sürmeler sallanan şiş göz kapakları, kabarmış saçlarıyle, dekoltesinin üstünde kocasının eski yeşil hırkasıyle bir sofadan geçişi vardı ki, can dayanır gibi değildi.

Tavırları şiir gibi âhenktar olan Leylâ, ev hayatında ne kadar savruk, güler yüzü ne kadar abustu. Mütemadiyen tatsız tatsız bağırır, hizmetçileri, kocasını, hatta hayvanları haşlardı.

Bir gün, rasathanede henüz yerlerimizi almıştık ki Leylâ, elinde bir perde değneğiyle oda kapısından fırladı, bilmem ne kabahati olan bir kediyi merdiven başına kadar kovaladı. Yetişemeyince, arkasından bir hayli bağırdı. Kahkahalarımızı zor zaptediyorduk. Leylâ, elindeki perde değneğini gömleğinin yakasından içeri soktu, uzun uzun arkasını kaşıdı. Kaşımaktan bahsettim de aklıma geldi. Onun, iki omuzunu vapur çarkı gibi çevirerek, hiç el sürmeden bir kaşınma usulü vardı ki, nefisti.

Sevgilimizi bazen de gürültülü bir neşe istilâ ederdi. Sen Sans'dan, Beethoven'den gayri musiki dinlemediğini söyleyen Leylâ, eski bir dolabın kırık aynası karşısında telgrafın tellerini söyler, kırıta kırıta kanto oynardı.

Leylâ, bir gün bir mecliste; yemek kokusuna tahammül edemediğini, üstüne baygınlık geldiğini söylemişti. Doğru söylüyormuş. Bir gün ahretliğine: "Kız aşağıdan helva kokusu geliyor... Çabuk bir kahve tabağına koy da getir... İmrendim!"

Diye bağırdığını işittik. Yemez, içmez hissini veren Leylâ'nın, yarı pişmiş helvayı ağzında soğutmak için diliyle yaptığı gürültüyü işitmeliydiniz!..

Ziya'nın hastalığı hayli hafiflemişti. Son bir defa, onu büsbütün şifayab etti: Bir akşam üstü, işinden dönen yorgun kocasından, bilmem ne almak için para istiyordu. Adamcağız: "Mümkün değil... Vallahi yok!" diye yalvarıyordu. Leylâ, bir ekmek bıçağı yakaladı. Yüreğimiz ağzımıza geldi. Acaba herifi öldürecek miydi? Hayır... Bu, onun kendisine has bir usulü imiş... Türkü söyler gibi garip bir vezin ve âhenkle: "Vallahi billahi... Öldürürüm kendimi... Kastederim canıma!" diye bağırarak fırıl fırıl adamcağızın etrafında dönüyor, bıçağı havada sallayarak raksediyordu. Adamcağız, yorgun ve sersem, sofanın arkasında duruyor. "Başım döndü. Etme Allahaşkına!" diye inliyordu.

Devamına lüzum görmüyorum... Ziya'yı bu usulle üç aydan az bir müddette tedavi ettim.

BİR SAHTEKÂRLIK DAVASI

—Fazıl Ahmet Beye—

Mısırlı Fehim Paşa, misafirlerine, yeni satın aldığı bazı kıymetli eşyayı gösteriyordu. Amerikan bir yazıhane önünde durarak:

— Görünüşte ehemmiyetsiz bir şey, dedi, fakat bence fevkalâde büyük bir kıymeti vardır... Biraz evvel gösterdiğim antikalar bunun yanında çanak çömlek gibi kalır... Bu yazıhane üstünde yalnız Türklerin değil, bütün dünyanın en güzel bir eseri vücuda geldi.

Misafirler, hayret ve merakla paşanın yüzüne bakıyorlardı. Onun istediği de zaten buydu. Memnun bir tebessümle devam etti:

— Geçenlerde vefat eden Yusuf Ali'nin yazıhanesi... Bu büyük şair "Yıldızlara Karşı" ismindeki ölmez eserini bu yazıhane üstünde yazdı... Onu, varislerinin birinden üç yüz liraya aldım... Adamcağız, onun kıymetini takdir edecek seviyede olsaydı, benden, onun on misli kadar para alabilirdi.

Misafirler arasında Hayri Bey isminde bir doktor vardı. Yazıhaneyi dikkatle gözden geçiriyor, bir şey söylemek ister gibi yutkunuyor, tereddüt ediyordu. Nihayet dayanamadı.

— Paşam zannederim ki yanılıyorsunuz. Çünkü zavallı Yusuf Ali'nin "Yıldızlara Karşı"yı yazdığı masa bizim fakirhanede bulunuyor. On üç ay evvel Bitpazarı'ndan aldım... Böyle bir mükellef bir şey değil... Kurt yenikleriyle dolu adî bir ceviz masa... Ayaklarından biri kopmuş... Yerine bir odun parçası mıhlamışlar.

Fehmi Paşa, şiddetle protesto etti:

— Siz, bir sahtekârlığa kurban olmuşsunuz... Adî bir masayı size, Yusuf Ali'nin masası diye kimbilir kaç liraya satmışlar?.

Doktor Hayri, başka türlü düşünüyordu. Asıl aldanan Mısırlı zengin paşa idi. Münakaşa, büyümek istidadını gösteriyordu. Tekaüt olduktan sonra yegâne işi, baştan sona kadar bütün günlük gazeteleri okumaktan ibaret olan bir eski sefir, söze karıştı:

— Müsaade buyurursanız, bendeniz de bir şey arzedeceğim... Geçenlerde bir gazete, Yusuf Ali'ye ait bir masanın ihtiyar bir Ermeni dudusunun terekesinde satıldığını yazıyor, hatta şairin "Yıldızlara Karşı"sını bu masa üstünde yazdığını tasrih ediyordu.

Fehmi Paşa ile Doktor Hayri arasındaki münakaşa durdu. Bu işte bir sahtekârlık olduğu anlaşılıyordu.

Her halde efkârı umumiyenin, şairin ölümüne gösterdiği alâkadan istifade etmek isteyen, öteden beri topladığı çarpık, çürük eşyayı, Yusuf Ali'nin yazıhanesi diye tutturabildiğine satan bir dolandırıcı kumpanyası vardı. Mesele mühimdi. Ertesi gün gazetelere düştü ve üç gün içinde "Yıldızlara Karşı"nın yazıldığı masayı satın alanların adedi sekize çıktı. Bir hafta sonra sahte yazıhaneleri satan dolandırıcılar aleyhine bir dava başlıyordu.

* * *

Mısırlı Fehmi Paşaya Amerikan yazıhaneyi satan maznun, kendini şöyle müdafaa etti:

— Şairin biraderzadesiyim. Öteki masaların sahte olduğu muhakkaktır. Fakat benimkinin amcama ait olduğunu ispat için şahitlerim ve vesikalarım vardır. Masanın nereden geldiğini söyleyeyim: Zavallı amcam, bir gazetede musahhihti. Gece yarısına kadar isli bir petrol lambasının ışığında gazetenin provalarını tashih ederdi. Boş vakitlerinde bu masanın kenarında ekmek, peynirden ibaret olan akşam yemeğini yer ve "Yıldızlara Karşı"nın unutulmaz mısralarını yazardı. Sonra öleceğine yakın, eline beş, on para geçtiğini biliyorsunuz... İlk işi, o gazete idarehanesinden bu yazıhaneyi satın almak oldu. Merhum dedi ki: "Hayatımın en acı ve tatlı saatleri bunun başında geçti, eserimin en güzel parçalarını onun kenarında yazdım. Annemin uzak bir vilâyette fakir ve kimsesiz öldüğünü söyleyen telgrafı, onun başında aldım. Makine bekliyordu. Tashihleri yetiştirmek lâzımdı. Hem tertip yanlışlarını düzeltiyor, hem ağlıyordum. Gözyaşlarım onun kenarına düştü. Sonra onlara daha başka yaşlar da karıştı. İdare memurundan para alamadığım için aç kaldığım bir gece, ihtiyar bir mürettibin ikram ettiği ekmek parçasını yerken döktüğüm isyan yaşları... Başımı bu yazıhanenin kenarına koyarak aylarca düşündüğüm bir genç kızın izdivacına dair bir fıkrayı tashih ederken döktüğüm yaşlar... "

* * *

Evet, bu masanın zavallı amcam nazarında çok kıymeti vardı. Biraderzadenin doğru söylediği muhakkaktı. Binaenaleyh beraet etti.

İkinci maznun kalabalık ağızlı bir koltukçu idi. Doktorun kırık masasını satan bu adamdı. Elleriyle, ayak-

larıyle türlü hareketler yaparak bağırıp çırpınıyordu.

— Hâşâ, sahtekârlığı kabul etmem... Ben namusumla yaşadım... Bu masa, Yıldızlar mı, ne karın ağrısıdır, o... Merhumun onu yazdığı masadır... Bu efendi, Fatih'te bir evde oturuyordu. Kirasını veremedi. Ev sahibi, eşyasını zaptetti. Eh, hakkı var... Babasının hayrına bırakacak değil a... Eşya da nedir?.. Bir iki pılı pırtı... Hani söz temsili hâşâ huzur, köpeğin sırtına koysan silker atar... Ev sahibi celallıca bir adamdı... Kafası kızdı.. Merhum efendinin boğazına sarıldı. "Ver paraları... Dolandırıcı herif... Beş aydır on para vermedin..." diye başladı bağırmaya... Merhum: "Etme, eyleme... Bağırma... Beni rezil rüsva etme... Nem varsa al, sat!" dedi. Ev sahibi de tezelden bana bu masayı sattı... İki gün sonra merhum efendi telaşla bana geldi, masanın gözünde onun için çok değerli olan "Yıldızlara Karşı"nın müsveddeleri olduğunu söyleyerek onları kendisine vermemiş benden rica etti. Kâğıtları dükkânın bir köşesine atmıştım... Arayıp buluncaya kadar adamın aklı çıkıyordu.

Mahkeme, ikinci maznunun da beraetine karar verdi.

* * *

Maznunlardan üçüncüsü bir muharrirdi. Yusuf Ali'nin masası diye bir kırık, dökük daire yazıhanesini satmıştı. Lakırdıları birbirini tutmuyordu. Fakat mahkemeye getirdiği şahitlerden biri, o masada "Yıldızlara Karşı"dan bir kısmının yazıldığını, şüphe götürmeyecek surette isbat ediyordu:

— Bendeniz, Yusuf Ali Beyin beş ay kadar devam ettiği kalemde kâtiptim. Yusuf Bey, biraz dalgındı. Kalem muamelâtına pek aklı ermezdi. Âmirleri daima ondan şikâyet ederlerdi. Bazen bu yazıhanenin başında ufak ufak kâğıtlara bir şeyler yazardı. O kadar dalardı ki, gireni

çıkanı gözü görmez, söylenen sözü kulağı işitmezdi. Yazdığı şey "Yıldızlara Karşı" idi... Onu nereden biliyorum... Bir gün kalem müdürü ansızın odaya girmişti. Yusuf Ali'nin yine bir dalgınlık saatiydi. Başının ucuna dikilen müdürü görmüyor, gaipten sesler işitiyor gibi, o ufacık kâğıtlara beyitler yazıyordu. Müdür elini uzatarak bu kâğıdı aldı:

— Bu ne rezalet!.. Dairede çalışacağınız yerde mani mi yazıp eğleniyorsunuz? diye bağırdı.

Sonra, hiddetle kâğıtları yırtmaya başladı. Yusuf Ali, yalvararak ellerine sarıldı. Müdür, kâğıtlara bir göz gezdirdi. Müstehziyane gülümseyerek:

"Yıldızlara Karşı... Yıldızlara Karşı" dedi.

Sert, fakat baba bir adamdı.

— Oğlum, sen alık alık gökyüzünde dolaşacağına biraz yeryüzünde gözünü açıp, adam olmağa baksana, dedi, böyle devam ederse ben seni buradan yıldızlara doğru uçururum; karışmam ha!..

Allah rahmet eylesin, Yusuf Ali, söz anlar adam değildi. Filhakika iki üç ay sonra zavallıyı açığa çıkardılar... Her halde masanın sahte olmadığına şahadet ederim.

* * *

Dördüncü, masayı satan, Yusuf Ali'nin kayınbiraderiydi:

— Merhum, çok tatlı ve halûk bir adamdı, dedi, fakat muvaffakıyetsizdi. Neyi tutsa elinde kalıyordu. Hemşiremi bazen aç bıraktığı oluyordu. Kardeşimin haline yüreğim dayanmıyordu. Ayrılarak yanıma gelmesini söyledim... Bir zaman razı olmadı. Fakat sonra da açlık ve sefalet canına yetti. Birbirlerini çok sevmelerine rağmen ayrıldılar... Bu masa, Ali'nin masasıydı... Birkaç parça

eşya ile beraber hemşireme vermişti. "Yıldızlara Karşı" kısmen bunun üstünde yazılmıştır.

* * *

Şair Yusuf Ali'ye ait olması en şüpheli görünen masa, kırık mermerli yuvarlak bir kahve masasıydı. Onu satan kahveci, şöyle söylüyordu:

— Eskiden müşterimdi. Evinden kovdular. Yersiz, yurtsuz kaldı. Soğuktan hasta düştü.

Kahvemin yukarısında kırık iskemleleri filân koyduğum bir oda vardı. Sevabına oraya aldım, beş on gün hasta yattı, sonra iyileşti. Gidecek yeri olmadığı için beş on gün daha kaldı. Geceleri bu masanın ortasına bir mum diker, yazı yazardı. Üşümememek için eski şeker çuvallarına sarınırdı. "Bey, ne yazıyorsun böyle bitip tükenmiyor?" derdim. Odanın tavanı delik deşikti... Aralıklardan yıldızlar görünürdü

Kahkahayla gülerek: "Yıldızlara Karşı yazıyorum, Ali Asgar ağa... " derdi. "Görüyorum ki yıldızlara karşı yazıyorsun ama, yazdığın ne?" derdim. Koca adam, çocuk gibi gülerek:

— "Hava, derdi havadan başka şey değil, Ali Asgar ağa"

* * *

Geriye kalan maznunlar da aşağı yukarı aynı şeyleri söyleyip beraet ettiler. "Yıldızlara Karşı"nın bir günde ve bir tek masa önünde meydana gelmediği sabit oldu.

BAŞKASININ ELİYLE

Boksör Vehip, Almanya'dan memleketine avdetinin üçüncü günü ince, boğuk bir kadın yazısıyle yazılmış şu mektubu aldı:

"Ruhum, sevgilim;

Bir yabancının size böyle hitap etmesine hayret edeceksiniz, fakat ben sizin yabancınız değilim. Çehremi belki hatırlamazsınız. Hem de nasıl aklınızda kalabilirdi? Aradan tam on sene geçti. Siz, o vakit bir mektep çocuğuydunuz. Ben de o vakit mektebe giden minimini bir kızdım. Sizi uzaktan uzağa severdim. İnsan, ilk aşkını unutamaz, derler. Meğer ne doğru sözmüş. Aradan geçen seneler sizi bana, unutturmadı. Bilâkis aşkım arttıkça arttı. İki defa evlendim, bedbaht oldum... Şimdi yalnız ve serbest yaşıyorum. Talihimi denediğim için artık bir daha kimse ile evlenmemeye azmim var, gönlümün istediğiyle yaşayacağım. "Gönlümün istediğiyle" diyorum ama, sizden başka kimsecikleri istediğim, düşündüğüm yok ki... Ah, Vehip Bey, siz benim üstümdeki tesirinizi dünyada tahmin edemezsiniz. Almanya'daki muvaffakiyetlerinizi haber alıyor ve iftihar ediyordum. İki gün evvel memlekete geldiğinizi de tabii gazetelerde okudum. Kalbimdeki ateş birdenbire alevlendi. Derhal kararımı

verdim. Sizi muhakkak görmeliyim. Perşembe akşamı "Şûle" tiyatrosunda on sekiz numaralı locadayım. Siz de yanındaki on yedi numaraya gelirsiniz. On yediyi o vakte kadar belki başkasına satarlar diye ihtiyaten kapattım. Bileti leffen gönderiyorum. Tabii yalnız olarak gelirsiniz. Bir kadının kendi kendine tiyatroya gelmesi caiz olmayacağı için babamın eski uşaklarından Arif ağayı yanıma alacağım. Arif ağa, temiz kıyafetli, saf bir adamcağızdır. Belli etmeden lakırdı söylersiniz. Ben dönüp cevap vermezsem kusura bakmayınız. Çünkü etraftan görülmek işime gelmez. Arif ağadan o kadar çekinmeye hacet yoktur. Mamafih ne kadar olsa eski adam, bazen tutarağı tutar, aksilik etmeye kalkar. Böyle bir şey olduğu halde yavaşça dışarıya çağırırsınız. Eline bir lira sıkıştırırsınız. "Kusura bakma Arif Ağa. Eğer dışarı çıktığımız zaman beni Necmiye Hanımla yalnız bırakırsan bir kâğıt daha var!" dersiniz. O sert Arif ağa kuzu gibi yumuşar. Böylece Arif ağayı başımızdan savar ve sizinle bir mehtap gezintisi yaparız.

Bu gecenin saadetini düşündükçe çıldırıyorum. Eminim ki siz de onu unutamayacaksınız. Kendi hesabıma hiç bir iddiada bulunmaya cesaretim yok. Fakat bana İstanbul'un en güzel kadını diyorlar. İlk bakışta belki siz de onlara hak verirsiniz. Senelerden beri kalbimde biriken bütün hicranlara nihayet verecek o güzel geceye intizaren sizi kemal-i iştiyakla... Selâmlarım."

Necmiye"

Boksör Vehip, mektubu evirip çeviriyor, tekrar tekrar okuyordu. Bu, bir hatır ve hayale gelmez bir macera idi. Senelerden beri ne büyük bir aşkla sevilmişti de haberi olmamıştı. Bu Necmiye Hanımın söyledikleri acaba doğru muydu? Sahiden on sene kendisini çılgınca sev-

miş miydi? Ne şekilde, ne seviyede, ne ahlâkta bir kadındı? Temin ettiği kadar güzel miydi? O derece olmasa bile, her halde boş bir şey olacaktı. Ya zannettiği gibi değil de, âdi bir macera kadını ise...

Boksör omuzlarını silkti:

— Öyle de olsa ne çıkar, dedi. Sırtımda yumurta küfesi yok ya... Gözüm tutmazsa sıvışır giderim. Her halde kaçırılacak fırsat değil...

Perşembe akşamı boksör Vehip, tiyatroya erken geldi. Locaların ekserisi gibi on sekiz numara da boştu. Birkaç dakikada bir saatine bakarak meçhul sevgiliyi beklemeye başladı.

Perde açılacağına yakın on sekizin kapısı açıldı. İçeriye iki şişman habeş kadın girdi. Vehip, kendi kendine: "Eyvah, dedi, bir alaya kurban olduk!" Derhal şapkasını aldı, çıkıyordu. Fakat loca kapısının önünde minimini boylu, çarpık boyunlu, kara kuru bir genç gördü, hiddetle loca memuruna çıkışıyordu:

— Hanımları yanlış locaya aldın. On sekiz başkalarınındı... Sahipleri şimdi gelecekler... Na işte geliyorlar...

Çarpık boyunlu genç, merdivenleri çıkan bir kadınla bir erkeği gösterdi. Ve izah edilmez bir şekilde kaçıp gitti.

Boksör Vehip, tekrar locaya girdi, kapıyı kapadı. Delikanlının hakkı vardı. Habeşler, hakikaten yanlış locaya getirilmişlerdi. Küçük bir münakaşadan sonra onlar başka bir yere götürülüyor, Necmiye Hanımla Arif ağa içeri giriyordu. Arif ağa, her halde çok temiz bir konakta yetişmiş olacaktı. Yüzünün çizgilerindeki kabalık olmasa, ona âdeta bir efendi denebilirdi. Genç kadın, mantosunu Arif ağaya verdikten sonra locanın ön tarafına oturdu, yüzünü sahneye çevirdi.

Boksör Vehip, onun mektupta kendini methetmesine hak vermişti. Hakikaten çok güzel bir parça idi. Genç adam, ona yakın olmak için sandalyesini değiştirdi. Bu hareket, locanın arkasında ayakta duran Arif ağanın nazarı dikkatini celbetti. Pos bıyıklı eski uşak, ona aksi aksi baktı.

Vehip, kendi kendine:

— Loca memuru, herifi kızdırmış... Anlaşılan aksilik edecek, dedi.

Mamafih, Necmiye Hanım, onun ne ruhta bir adam olduğunu söylememiş miydi?

Perde açıldı, oyun başladı, beş, on dakika geçti. Necmiye Hanım, bir kere bile başını çevirmiyordu.

Vehip, mahcup bir gençti. Nasıl aşinalığa başlamak lâzım geldiğini bir türlü kestiremiyordu. Gözlerini genç kadının kıvırcık kumral saçlı ensesinden ayırmıyor, ona sokuldukça sokuluyordu. On sekiz numaralı locanın arkasından hafif bir homurtu geldi: "Hasbinallah venimel vekil!.." Boksör Vehip, başını çevirdi, gözleri Arif ağanın ters ters kendisine bakan gözleriyle karşılaştı. Utandı, biraz geri çekildi.

Vakit geçiyordu. Birinci perde nerede ise kapanacak, ışıklar yanacaktı. O vakte kadar Necmiye'ye bir şey söylememek pek ayıp ve ahmakça bir hareket olacaktı. Zihninde bir şeyler hazırladıktan sonra tekrar başını genç kadının ensesine yaklaştırdı. Etraftan görülmemek için elini ağzına siper ederek yavaş yavaş söylemeye başladı:

— Necmiye Hanımefendi, bilseniz size ne kadar minnattarım... Kendimi âdeta rüyada sanıyorum... Bu kadar büyük bir saadetin nasıl olup da...

Genç kadın cevap vermiyor, başını çevirmiyor, ensesine pire girmiş gibi durduğu yerde hafifçe kıpırdanıyordu.

Boksörün sesi hafif bir zemzeme ile bu monoloğa devam ederken, hiç olmayacak bir yerde, birdenbire kesildi, genç adam, kendini zaptedemiyerek: "Ay, ay, aman" diye bağırdı.

Bereker versin ahali o dakikada aktörlerden birinin maskaralığına gülmekten kırılıyordu. Yoksa âleme rezil olacaktı.

Arif ağanın uzun sinirli parmakları locanın kenarından uzanmış, boksörün kulağını koparıyordu.

Genç boksör sert bir hareketle kendini kurtardı. Uşakla gözgöze geldiler.

Arif ağanın ayranı kabarmıştı. Muttasıl küfrediyordu. Fakat gürültüden korktuğu için sesi boğazında tıkanıyordu.

Necmiye'nin, her şeyi evvelden haber vermesi ne iyi olmuştu. Vehip, lirayı avucunda hazırladıktan sonra Arif ağaya işaret etti:

— Biraz dışarı gel, dedi.

Koridora çıktılar, teneffüs salonuna doğru yürümeye başladılar.

Arif ağanın bütün azası hiddetten zangır zangır titriyor:

— Rezil... Alçak... Seni geberteceğim.

Gibi şeyler söylüyordu.

Boksör Vehip, lirayı onun avucuna sıkıştırarak yüzüne güldü:

— Arif ağacığım... Kızma... Ne yaparsın. Gençlik hali bu. Hoş gör... Birazdan Necmiye Hanımla beni yalnız bırakırsan bir kâğıdım daha var.

Genç adam, hiddetli uşağın çenesini okşamaya savaşıyordu. Birdenbire yüzünde dehşetli bir tokat patladı. Ne olduğunu anlamadan bir daha... Bir daha... Tokatlara ara sıra şiddetli tekmeler de karışıyordu... Bereket ver-

sin ki, genç boksör; dayağa ezelden idmanlıydı. Yoksa mutlaka yüzü, gözü, dağılır, yere düşüp bayılırdı. Kuvvetli, fakat usulsüz bir adam olan Arif ağanın gayreti onu kızdırmaktan başka netice vermedi. Genç adam, birkaç adım çekildikten sonra şiddetle taarruza geçti ve bir kıyamettir koptu. Gürültüyü işiten garsonlar ve ahali yetiştiği zaman Arif ağa: "Aman Allah" çağırarak yerlerde yuvarlanıyor, ağzından, burnunda sular, kanlar akıyordu.

Hemen polise haber verildi. Arif Ağayı bir sedyeye yatırarak eczahaneye, Boksör Vehip'i de karakola götürdüler.

* * *

Boksör Vehip, karakolda da bir kahramanlık etti. Hem de evvelkinden daha büyük bir kahramanlık... Kavganın, Necmiye Hanım yüzünden çıktığını söyleyemezdi. Kendisine emniyet etmiş bir kadına karşı bu, pek ayıp bir şey olurdu.

Komiser efendi, masanın başına oturup ifadesini almaya başladığı zaman ayağa kalktı:

— Bir sinir meselesi efendim, dedi. Bu adam, canımı sıkacak bazı şeyler söyledi; sonra eliyle tecavüz etti. Seviyesi ve içtimaî mevkii düşük bir adamdan, bir eski konak uşağından dayak yemek gücüme gitti, mukabele ettim. Başka bir şey yok.

Komiser hayretle ona baktı:

— İçtimaî mevkii düşük, eski uşak dediğiniz kim?

— Arif ağa...

— Arif Ağa mı?..

— Dövdüğüm, yani döğüştüğümüz adam.

— Kendinize geliniz. O zat, Noter Arif Şadan Beydir...

— Yok efendim... Eminim.

— Beyim, galiba biraz sarhoşsunuz... O, pek maruf bir dava vekilidir...

— Fakat ben pek iyi bir yerden işittim.

— Haltetmişler... Söyleyen kim?

Genç boksör, yutkundu, cevap veremedi.

Biraz sonra Arif Beyi karakola getiriyorlardı. Koluna iki polis girmişti. Her adımda bir duruyor, inliyor, kırılmış bir dişinden hâlâ akan kanı mendiliyle siliyordu. Başına sarılmış bir sargı sağ kulağını tamamiyle kapatıyordu.

Bir koltuğa oturdu, kesik kesik ifade vermeye başladı:

— Refikamla locada oturuyordum. Bu adam, şayanı hayret bir yüzsüzlükle refikamın omuz başına yanaştı, türlü rezalete ve harfendazlığa başladı, kanım beynime çıktı. Kendisine ihtarda bulundum. Buna mukabil... v.b.

* * *

On dakika sonra polisler tekrar Arif Beyin koluna girdiler, evine nakletmek üzere otomobile götürdüler.

Tiyatro loca kapısının önünde sinsi sinsi dolaşan, teneffüs salonundaki boks musabakasını büyük bir neşe ile seyreden çarpık boyunlu, sıska genç —ki, Boksör Vehip'e gelen sahte aşk mektubunu yazan adamdı— birdenbire orada peyda oldu. Henüz hareket etmeyen otomobile yaklaştı. Başını içeri soktu. Bitâp yatan Arif Beye gülerek dedi ki:

— Beğendin mi intikamımı?... Sana dayak atmaya kendi gücüm yetmezse, bu işi başkasına da mı ciro edemezdim. Nasıl, geçen hafta yanlışlıkla karına dirsek vurdum diye benim gibi zebun adamı sokak ortasında alâ meleinnas evire çevire döver misin?..

MASUM BİR HİLE

— Seni bir parça solgun görüyorum. Hastasın galiba!

—......

— Niçin gülüyorsun?

— Biliyor musun sen, meraklı haminnelere benzemeye başladın Ahmet. Dikkat ediyorum. Her sabah aynı terane... Seni yorgun görüyorum, durgun görüyorum.

— Sıhhatinle alâkadar olmak kabahat mi?

— Bu kadarla bıraksan ne âlâ... Fakat arkasından bir de nasihat faslı geliyor: "Şu sefahate dayanamıyacaksın... Çok içiyorsun... Çok kumar oynuyorsun... Çapkınlık ediyorsun... Kâfi derecede uyumuyorsun" vesaire, vesaire... Görüyorsun ki, nasihatlerini artık ezbere biliyorum. Binaenaleyh artık her sabah aynı şeyleri tekrar ederek tatlı canını sıkıntıya sokma... Neye ayakta duruyorsun? Otur, bir sigara yak...

Hüseyin Cemal, arkadaşını kolundan çekerek yanındaki koltuğa oturtmak istedi. Fakat, Ahmet iki adım geri çekildi, hürmetkâr ve biraz mahzun bir resmiyetle:

— Affedersiniz, dedi. Fazla lâubalilik ettiğimi, canınızı sıktığımı bilmiyordum. İhtimal, bu alâkamı başka sebeplere atfediyorsunuz. Bugün ticarethanenizin bir memuruyum... İhtimal, sıhhatinizle alâkadar görünerek gözünüze girmek, mevkiimi tahkime çalışmak istiyorum... Ne yaparsınız, hayat mücadelesi...

Hüseyin Cemal, şaşırmıştı. Acaba şaka mı yapıyor? diye yüzüne bakıyordu. Fakat Ahmet, şaka etmiyordu. Biraz evvel bir iskemlenin üzerine bıraktığı evrakı aldı, onları birer birer müdüre uzatarak aynı mahzun tevazu ile izahat vermeye başladı:

— Şunlar, dün emrettiğiniz faturalar... Dün akşam geç vakte kadar çalışarak...

* * *

Onlar, çok eski iki arkadaştılar. Aralarında dört, beş yaş farkı vardı. Fakat bu, onların anlaşıp sevişmelerine mani olmamıştı.

Ahmet Naci; ağırbaşlı, çalışkan ve halûk bir gençti. Mektepte kendisinden üç, dört sınıf aşağıda olan zekî ve yaramaz Hüseyin Cemal'i bir ağabey gibi himaye ederdi.

Büyük muharebe zamanında uzun müddet birbirlerini gözden kaybetmişlerdi. Beş, altı sene sonra bir gün köprü üstünde birbirine tesadüf ettiler. Vaziyetleri çok değişmişti: Hüseyin Cemal, zengin bir tüccar olmuştu. Ahmet Naci, askerden yeni dönmüş bir ihtiyat zabiti idi. Muharebede çok sıkıntı çekmiş, üç defa yaralanmış, iki sene Mısır'da esir kalmıştı. Şimdi Edirnekapı taraflarında bir ilkokulda hoca idi. Bu, vakitsiz saçları ağarmış yorgun ve mahzun adamla; bütün teşebbüslerinde muvaffak olmuş cüretkâr, zekî ve mesut Hüseyin Cemal arasında hiç bir iştirak noktası kalmıyordu. Bazı beylik sözlerden, hatır sormalarından sonra ayrılmaları lâzımdı. Fakat Hüseyin Cemal vefakâr bir insandı. Halinden utanıyor gibi görünen, alnında iki iri ter damlasıyle kaçmaya çalışan eski arkadaşını bırakmadı; zorla evine götürdü. Yine zorla ona ticarethanesinde mühim bir vazife verdi. Ahmet Naci, arkadaşını, eskisinin iki misli muhabbetle

seviyordu. Mamafih yaltaklanıyor gibi görünmekten korktuğu için bunu mümkün olduğu kadar gizledi.

Yalnız kaldıkları zaman ekseriya eskisi gibi teklifsiz ve samimi konuşurlar, hatta el şakaları ederlerdi. Bu esnada dışardan bir yabancı girecek olursa, Ahmet hemen yerinden kalkar, âmirinin karşısında resmî ve hürmetkâr bir vaziyet alırdı.

Hüseyin Cemal, çalışkandı. Fakat eğlenceyi de pek severdi. O kadar uğraştığı halde Ahmet'i kendisiyle beraber gezip eğlenmeye razı edememişti: Belki bütün ümitleri ve arzuları öldüğü için, belki de, şimdi kendi oğlu zannedilecek kadar genç görünen bu zengin ve mesut adamın yanında bir tufeyli, bir dalkavuk vaziyetinde görülmekten korktuğundan...

Hüseyin Cemal, yerinden kalktı. Ahmet'in elindeki kâğıtları destesiyle alarak masanın üstüne attı, onun yanaklarını iki elleri arasına alarak daha yakından yüzüne baktı:

— Ayıp sana Ahmet, dedi. Bu ağır muameleye lâyık olmak için sana ne yaptım?

Bu seste öyle ciddi bir teessür vardı ki, güzel kalbli Ahmet, hemen hemen yaptığından utandı.

İki arkadaş, tekrar karşı karşıya oturdular. Hüseyin Cemal, gülerek onu sıkıştırıyordu:

— Senin dilinin altında bir şey var... Gel şunu söyle de, sen de kurtul, ben de kurtulayım.

— Bir şey değil... Hayatını biraz intizamsız görüyorum da... Fazla yoruluyorsun... Kendini fazla yıpratıyorsun...

— Değil yavrum... Mübalâğa ediyorsun... Sen peygamber gibi bir adamsın da öyle sanıyorsun... Beni başkalarıyle bir kere mukayese edebilsen...

— Yok, yok... Bu güzel bir hayat değil... Sen mutlaka evlenmelisin...

Hüseyin Cemal, gürültülü bir kahkaha attı:

— Şimdi ayaklarım suya değdi... Sen, bana babalık etmek istiyorsun...

Ahmet Naci, garip bir hararetle uzun uzun söylüyor, arkadaşını ikna etmeye çalışıyordu. Hüseyin Cemal, pratik zekâsıyle onun daha başka fikri olduğunu seziyor, fakat bulup çıkaramıyordu.

— Peki, farzedelim ki esas itibariyle arzunu kabul ettim... Nasıl bir kadınla evlenmem münasip olur dersin?... Asalet mi, servet mi, güzellik mi, tahsil mi aranmalı?

Ahmet, biraz düşündükten sonra tereddütle:

— O, senin bileceğin şey, dedi, bence insan sevdiği ve sevildiği bir insanla evlenmeli.

— Sevmek mi? Sen ona inanıyor musun?...

Ahmet, ağır ağır başını salladı. Mütemadi tecrübeler ve mağlûbiyetler içinde geçen ömrü ona her hayali kaybettirmişti. Fakat saçları ağarmaya başladığı halde sevdaya olan çocukça emniyetini hâlâ muhafaza ediyordu.

Hüseyin Cemal, hafif bir istihza ile:

— Peki, vadediyorum Ahmet, dedi. İnşallah beni sevecek ve benim sevebileceğim bir insana tesadüf edersem hemen dediğini yaparım... Fakat sanırım ki, bekleyeceğiz.

Ahmet Naci, muzaffer bir gülümseme ile:

— O halde ben de sanırım ki, pek az bekleyeceğiz... Çünkü sana lâyık ve sizi çok seven bir genç kız var, hemen seninle evlenebilir...

— Ne söylüyorsun Ahmet?..

— Yemin ederim ki öyle... Hem de pek yakınlarda...

— Kim?...

— Leman Lebib Hanım...

— Leman Lebib mi? Şu bizim delişmen küçük kâtibe mi? Alay mı ediyorsun?

— Niçin? Leman'ı kendine lâyık bulmuyor musun? Bu çocuğun fakirlikten başka ne kusuru var?

— Onun için değil... Fakat bu kızcağızla birbirimize ticarethanede, iş başında zor tahammül ediyoruz... Bir de evde karşılaşacak olursak vay halimize...

— Alay etme... Leman seni seviyor... Bundan eminim...

Ahmet Naci, arkadaşını zorla koltuğuna oturttu, kimse girmemesi için kapıyı kilitledi ve küçük kâtibenin patronunu gizli gizli sevdiğini nasıl keşfettiğine dair uzun bir hikâye anlattı.

* * *

— Leman hanım, sizi yine bir parça neşesiz görüyorum.

— Bilâkis bugün çok neşeliyim... Hava güzel... Yazılacak mektuplar az... Fazla olarak bugün de aylık günü... Akşama doğru zengin olacağız... Evimde olsam şimdi neşemden şarkı söylerdim...

— Yok, yok... Siz güler yüzlü bir hanımsınız... Fakat eminim ki, kalbiniz, dudaklarınız kadar gülmüyor...

— Ahmet Bey, siz bir şairsiniz...

— Eğleniyor musunuz?

— Ben, çok takdir ettiğim ve sevdiğim insanlarla bazen şaka ederim, fakat eğlenmek... Hiç bir zaman...

— Demek ben, sizin takdir ettiğiniz insanlardanım...

— Hatta sevdiğim de diyebilirsiniz. Biliyor musunuz, ben, kapı yoldaşlarımın içinde herkesten ziyade sizi seviyorum. Bir kere, çok güzel kalbli bir arkadaşsınız. İn-

san, size tamamiyle emniyet edebiliyor... Sonra, benim bazı kusurlarım oluyor... Huysuz ve delişmen bir kızım... Zengin bir aile çocuğu olduğum zamanlara ait münasebetsizliklerimi tamamiyle bırakmadım...

— Rica ederim Leman Hanım.

— İnkâra hacet yok, böyle... Evet, bazen tembellik ediyorum, bazen yanlış işler görüyorum... Siz kusurlarımı örtbas etmek için bana yardım ediyorsunuz... Patronun çok iyi bir arkadaşısınız... Size çok ehemmiyet veriyor... Beni, ona karşı müdafaa ediyorsunuz... Siz olmasanız kimbilir ne kadar azar işitirdim... Belki de, Allah esirgesin, kovulurdum...

— Ne söylüyorsunuz Leman Hanım?.. Çok garip bir çocuksunuz!..

— Yalan mı söylüyorum, Ahmet Bey?.. Patronun, benim gibi huysuz bir memurenin nazını çekmeye ne mecburiyeti var?.. Siz olmazsanız bir hafta içinde beni buradan uğratırdı... Arkadaşınızın aleyhinde söylemek gibi olmasın ama, o, hiç sizin gibi değil... Bazen insana emir verirken öyle tavırlar alıyor ki... "Leman Hanım, Almanya'ya giden mektuplarda yine bir yanlışlık olacak... Rica ederim, bir daha tekerrür etmesin... "

Genç kız, masanın önünde azametli vâziyetler alarak Hüseyin Cemal'in taklidini yapıyor, alay ediyordu.

Leman, bir kibar kızıydı. İyi tahsil görmüştü. Babasından ona iki çiftlik kalmıştı. Fakat bunlar, Rumeli'nde kaybedilen vilâyetlerde idi. Satıldıkları zaman ona mühim bir para getireceklerdi. Fakat ne vakit? Bunu şimdi Allahtan başka kimse bilemezdi. Çok güzel bir kız olduğu için onu epeyce isteyenler olmuştu. Fakat o, gönlünce bir izdivaç yapmak için işlerinin düzelmesine lüzum görmüştü. Şimdilik Hüseyin Cemal'in yazıhanesinde Fran-

sızca, Almanca mektuplar yazıyor, kimseye muhtaç olmadan geçinip gidiyordu.

Ahmet Naci, ciddi, çok şefkatli bir tavırla:

— Leman Hanım, dedi. Beni iyi bir insan ve iyi bir arkadaş olarak tanıdığınızı söylediniz... Benim fena bir tabiatım vardır... Bana yüz veren insanların hususiyetlerine, düşüncelerine karışır, aklımca onları daha ziyade mesut etmeye çalışırım. Müsaade eder misiniz, size bir parça kendinizden bahsedeyim...

Leman, hayretle onun yüzüne baktı:

— Buyurunuz, dedi.

— Çok gayretli ve cesur bir genç hanımsınız... En müşkül dakikalarda neşe ve gayretinizi muhafaza ediyorsunuz... Fakat bugünkü vaziyetiniz devam edemez... Bir erkek, yalnız başına ihtiyarlayabilir. Fakat bir kadın için, kimsesiz ve ailesiz yaşamak çok acı bir şeydir... Bugün bu acıyı pek fazla hissetmeyebilirsiniz... Daima yüzünüzün taravetiyle beraber, gönlünüzün tazeliğini de kaybetmeye başlayacaksınız... Gülüyorsunuz... Gerçi, bunlar, size ancak bir babanın, bir kardeşin söyleyeceği şeyler... Fakat ne yapalım ki kimseniz yok... Onlara düşecek vazifeyi bari ben yapayım, dedim.

Leman, tatlı bir dikkatle gülümseyerek ona bakıyordu:

— Nasihatlerinizi galiba tutamayacağım, ama bu şefkat hoşuma gidiyor... Devam ediniz.

Ahmet Naci, gittikçe artan masum bir hareketle devam ediyordu:

— Nasihatimi mutlaka tutunuz... Pişman olmazsınız...

— İleride belki... Fakat şimdilik imkân yok...

— Niçin?

— Niçin mi?

Leman, şimdi kahkahalarla gülüyor, âdeta gözlerinden yaş geliyordu:

— Niçin mi? Çünkü, evvelâ beni isteyen yok. Ticarethanemizin satılık eşyaları gibi mantomun üstüne bir etiket yapıştırmamı istemezsiniz değil mi? Ah, siz ne temiz, ne iyi insansınız Ahmet Bey...

Ahmet Naci hem gülüyor, hem kaşlarını çatarak ciddiyetini muhafazaya çalışıyordu:

— Rica ederim... Bu, bir mühim hayat meselesidir... Alaya bağlamayalım...

Biraz sonra genç kız da ciddileşti:

— Ahmet Bey, siz yanılıyorsunuz. Ben evlenmeye azmetmiş bir kız değilim ki... Fakat herhalde bugünkü vaziyetim pek iyi bir şey değil... İşlerimin düzelmesini beklemeye vaktim var... İhtiyarlık da, hamdolsun, sizin vehmettiğiniz kadar yakın görünmüyor...

— İşlerinizin bugünkü hali, evlenmenize mani olamaz ki...

— Bilmez gibi söylemeyiniz rica ederim... Benim gibi fakir kıza kim ehemmiyet verir?

— Ben, bu sözü biraz daha kısaltarak tekrar edeceğim: Size kim ehemmiyet vermeyebilir?

Ahmet Naci, bunu derin ve masum bir kanaatle söylüyordu.

Leman, yine güldü:

— Evet... Etrafımızda serseriden, maceraperestten daha bol ne var? Yahut da kendimi, para hatırı için bir zengine satarım, değil mi?

— Böyle bir şeye herkesten ziyade ben isyan ederim... Bunu gayet iyi bilirsiniz... Hem, doğrusunu ister misiniz? Ben, size bunları büsbütün ezbere söylemiyorum... Meselâ, sizi isteyen, ama bildiğiniz gibi değil, çok isteyen,

ölürcesine isteyen birisini biliyorum ki, pekâlâ mesut edebilir...

Leman, komik bir hayretle kollarını kaldırdı:

— Desenize ki, başımda bir devlet kuşu dolaşıyor! Ahmet Naci'ye inanmıyor, sinsi sinsi gülüyordu. Mamafih, bu adamın kim olduğunu sormaktan kendini alamadı.

— Şimdiye kadar anlamadınızsa hayret ederim... Bizim patron...

— Bizim patron?.. Hüseyin Cemal Bey!.. Biraz evvel taklidini yaptığım büyük adam!..

Leman, evvelâ şaşkın şaşkın gülüyordu. Sonra kızmaya başladı:

— Ahmet Bey... Çok hayret ediyorum... Böyle bir şaka... Düşününüz ki, böyle mânasız bir şaka bana ekmeğimi de kaybettirebilir. Sizden beklemezdim...

— Hakkınız var... Benden böyle mânasız bir şaka bekleyemezsiniz... Söylediğimden eminim...

Sakin ve çekingen Ahmet Naci, umulmaz bir talâkat ve hararetle uzun uzun söyledi. Hüseyin Cemal'in, Leman'ı nasıl gizli ve derin bir aşkla sevdiğini isbata çalıştı.

* * *

Üç ay sonra, Hüseyin Cemal ile Leman'ın nikâhları oldu. İki genç, deli gibi birbirlerini seviyorlardı.

Evlendikleri akşam, Ahmet Naci'ye şu suali sordular:

— Bizim birbirimize olan gizli meylimizi herkesten, hatta kendimizden evvel sen keşffettin Ahmet... Buna nasıl muvaffak oldun?

Ahmet Naci, bir parça sarhoştu. Onların şerefine bu gece —belki on seneden beri— ilk defa içki içmişti. Ölün-

ceye kadar bir sır olarak saklamayı düşündüğü masum hileyi ifşa etmekten kendini menedemedi:

— Hayret edeceksiniz... Bu sevda, benim eserimdir... Bahsettiğiniz gizli meyli ben icat ettim... Siz birbirinize dikkat bile etmediniz. Halbuki ben, sizi birbirinize çok lâyık görüyor, mutlaka evlendirmeyi düşünüyordum. İkiniz de kimsesizdiniz... Size âdeta babalık etmek istedim... Birbirinizi sevdiğinize dair bir masal icat ettim... Leman Hanımın seni sevdiğini söyleyince, sende de ona karşı bir meyil uyandığından emindim. Cemal Bey nasıl ki, onun da gizli gizli sevildiğini öğrenince, sana lâkayt kalamayacağını umuyordum... Fakat bilseniz ne yürek çarpıntıları geçirdim, çocuklar. Her halde bunun için bana darılmadınız değil mi?

İkisi de bu güzel kalbli arkadaşa teşekkür ettiler, tekrar tekrar elini sıktılar. Ahmet Naci, yeni evlileri başbaşa bırakıp karanlıkta sokağa çıktığı zaman hâlâ sarhoştu.

Artık gözyaşlarını tutamıyor, kendi kendine söyleniyordu:

— Mesudum... Artık mesudum... Leman'ı her gün, her zaman görebileceğim... Artık onu kaybetmek, onu göremeden ölmek korkusu kalmadı!..

ÇOCUK KAVGASI

— Demek akşam treniyle döneceksiniz. Bense bir iki gün kalırsınız diye sevinmiştim.

— Allah esirgesin... Ben, burada bir hafta kalsam ya ölürüm ya çıldırırım.

— Benim canım yok mu?

— Canın var ama, aklın yok... Güzelim İstanbul dururken insan, bu ıssız dağ başlarında ne diye oturur?.. O parklar, o sinemalar, o danslar...

— Böyle söyleme Ferhunde... Keyfimden oturmuyorum ya... Mecburiyet, ihtiyaç...

— Boş lâkırdı... Koca İstanbul'a siz mi fazla geldiniz?..

— Kuzum Ferhunde... Deli deli söylenme... Sen ihtiyaçların ne olduğunu bilmiyorsun... Kocam işinden çıktıktan sonra, borç boğazı aştı... Evimizin kirasını bile vermeyecek hale geldi...

— Ben onu bilir, onu söylerim... Sen, bu adama vardığına çok fena ettin... Neresine tamah ettin, bilmem ki?.. Kırk beşine yakın bir mahkeme âzası... Güzellik, gençlik yok... Para yok... Fazla olarak bir çocuk...

— Canım, ben on yedi yaşında kız değildim ya. Hem benim de iki çocuğum vardı...

— Sen yirmi beşine bile gelmemiş çiçek gibi bir taze duldun... Kim olsa seni alır, çocuğunu da öpüp başına koyardı... Aptallığının cezasını çek... Biz İstanbul'da âlâ cazband dinleyip dansederken, sen de bu ıssız dağ başların-

da, Ağustos böceklerinin sesiyle, eşek arılarının vızıltısını dinle...

Bu muhavere, yirmi beş ile otuz yaş arasında iki Sarıgüzel'li hanım arasında geçiyordu... Sütkardeş ve uzaktan akraba idiler. Hayatları bir arada geçmişti. Küçükken ayaklarında takunyalarla çeşme başında oynamışlar... Sonra iki, üç sene de mahallelerindeki Nümune Mektebine gitmişlerdi. Büyüyüp genç kız oldukları vakit ise, turuncu jarseden, bir örnek çarşaflar yaptırarak Sarayburnu parkına devam etmişlerdi. Ferhunde, burada sevdiği bir ud muallimiyle evlenip bahtiyar olmuştu. Şimdi, kendi tabiri üzere, "Sinemalarda, danslarda asrî bir hayat yaşıyor ve keyfine bakıyor"du.

Naciye'ye gelince; onun talihi hiç yardım etmemişti. Bir genç manifaturacı ile evlenmişti. Fakat bu adam, uçarı bir çapkın çıkmıştı. Kavga, gürültü ile geçen üç seneden sonra karısını bırakmış, Ermeni bir şantözle Suriye'ye kaçmıştı. Bu felâket, genç kadının gözünü fena yıldırmıştı. O kadar ki, her akşam kafayı çekip pencerenin önünde gazeller okuyan, tasvir gibi güzel bir komşu gencine yüz vermemiş, Ali Rıza Bey isminde, çocuklu bir mahkeme âzasıyle evlenmişti.

Ferhunde'nin "Issız dağ başları" diye tasvir ettiği yer, Pendik civarında küçük bir bağdı. Ali Rıza Bey, memuriyetten çıkarıldıktan sonra çok sıkıntı çekmiş, oldukça kalabalık ailesiyle bu ücra bağ köşküne çekilmeye mecbur olmuştu, orada toprakla uğraşıyor, kıt kanaat geçiniyordu.

Bahçenin bir köşesinden çocuk kahkahaları ve çığlıkları geliyordu. Bir aralık bu gürültülü neşe bir kavgaya tebdil etti. İnce bir çocuk sesinin hırçınlaştığı, ağladığı işitildi.

Ferhunde'nin İstanbul tasvirleriyle yavaş yavaş mah-

zunlaşan, gözleri dolmaya başlayan genç kadın, titiz bir hareketle yerinden kalktı:

— Her şeyi görüyorum. Ne fukaralıktan, ne kocamın yaşlılığından şikâyet ediyorum. Fakat bu Pakize'ye tahammül edemeyeceğim. Bu yumurcak, evlâtlarımı üze üze verem edecek. Kimbilir yine ne yezitlik edip, öksüzü ağlatıyor...

Pakize, Ali Rıza Beyin sekiz yaşındaki kızıydı. Altı ay evveline kadar ona Beykoz'daki büyükannesi bakmıştı. Fakat ihtiyar kadın, bir kış sonuna doğru zatürreeden ölünce, küçük kız, mecburen babasının ve üvey annesinin yanına gelmişti.

Ferhunde, başını sallayarak:

— Sahi, o, ne tuhaf çocuk öyle, dedi, çocuk desen, çocuk değil... Büyük desen, büyük değil... O, hele biraz büyüsün; senin başına öyle dertler açacak ki...

Bahçede ağlayan çocuğun sesi bir türlü kesilmiyordu. Naciye Hanım, hiddetle dışarı çıktı, sesin geldiği köşeye doğru yürüdü. Burada büyük bir ceviz ağacının gölgeleri altına kurulmuş bir kolan salıncağının etrafında dört, beş çocuk vardı. Altı yaşlarında sarı, kıvırcık saçlı bir kız çocuğu, tepine tepine ağlıyordu. Yüzündeki topraklar, gözlerinden akan yaşlarla çamur olmuş, şerha şerha yanaklarından iniyordu.

— Yine ne yılanlık ettin çocuğa bakayım yumurcak?

Naciye Hanım, mealinden o kadar emindi ki, hiç tereddüt etmeden üvey kızının önünde durmuş, ellerini beline dayayarak dik dik yüzüne bakarak bu suali sormuştu.

Pakize, cevap vermedi, haşin bir tavırla kaşlarını çatarak başını önüne eğdi.

Annesini, bu vaziyette görünce, büsbütün şımaran Efser, onun eteklerine sarıldı:

— Anne, şu pis kıza bir şey yap... Beni sallamıyor... diye hıçkırdı.

— Kardeşini bir parça sallasan, elin mi kopar?

— ... ...

— Yoksa, hanımefendiliğine mi dokunuyor?

— ... ...

— Ama benim, göz nuru dökerek diktiğim şeyleri pekâlâ giyiyorsun, benim, ocak başında yanarak pişirdiğim yemekleri pekâlâ yiyorsun.

Naciye Hanım, sekiz yaşında bir çocuğu tekdir eden bir anne vaziyetiyle değil, yaşlı ve kuvvetli bir düşmanla konuşur gibi acı ve ezici bir tavırla söz söylüyordu...

Genç kadının yüzü kireç gibi ağarmıştı. Çocuğunu kolundan tutarak salıncağa bindirdi, ipi zorla Pakize'nin eline verdi:

— Haydi, bakalım; salla... dedi.

Küçük kız itaat etmezse dayak yiyeceğini anladı, kaşları çatık, dudakları kısılmış makine gibi bir hareketle ipi çekmeye, salıncağı sallamaya başladı.

Mesele, bu kadarla bitecekti. Fakat biraz sonra, ehemmiyetsiz bir kaza oldu. Efser, salıncaktan düştü, dudağının ucu hafifçe kanadı. Naciye Hanım, bunun bir kaza olduğuna bir türlü inanmadı. Aksi ve ahlâksız üvey kızının bir intikamı addetti. Ve evin içinde bir kıyamettir koptu.

* * *

Biraz sonra eve gelen Ali Rıza Bey, karısının şikâyetlerini dinledikten sonra:

— Merak etme, dedi, rahmetli sabık kayınvalide bu çocuğu çok fena terbiye etti. Yola getirinceye kadar hayli uğraşacağız... Ben şimdi onun terbiyesini veririm.

Ali Rıza Bey, sert bir sesle kızını çağırdı, mahkemeye götürülen bir mücrim gibi önüne katarak ceviz ağacının yanına gitti. Akşamdı, ortalığa hafif bir karanlık çökmüştü. Ağacın altında bir bahçe iskemlesine oturdu. Pakize'yi karşısına aldı. Eskiden adliyede büyük davaları dinlerken aldığı tavırla tahkikata başladı.

Karşısında; kardeşini kasten salıncaktan düşürmek ve yaralanmasına sebep olmakla itham edilen bir küçük mücrim vardı...

Sert bir sesle sordu:

— Yaptığın marifeti beğendim mi?

— ......

— Sekiz yaşında koskoca kızsın, hiç içinden utanmak gelmiyor mu? İnsan, kardeşine böyle şey yapar mı?

— ......

— Hem sade bu kadar da değil... Yanımıza geleli altı ay oldu... Bu altı ayda altı gün geçmedi ki, annen bir yaramazlığından şikâyet etmemiş olsun... Ölmüşleri rahmetle anmak lâzım... Fakat haminnen sana çok fazla yüz vermiş... Bu, böyle sökmez... Sen, bu evde uslu uslu oturacağına annen ne derse yapacağına söz veriyor musun?

— ......

Çocuk cevap vermiyor, kalın kaşlarını çatarak başını önüne eğmekte devam ediyordu. Yüzü, akşam karanlığının içinde kaybolmuş gibiydi.

Çocuğun sükûtu, Ali Rıza Beye bir isyan gibi göründü ve eski hâkimi fena halde kızdırdı. Sert bir hareketle çocuğun bileğini yakalayıp sarstı:

— Sana söylüyorum... Sağır mısın? Neye cevap vermiyorsun?

Pakize, başını kaldırdı, kara gözü yaş içindeydi:

— Annem ne derse yapıyorum... Küçük kardeşlerime dadı gibi bakıyorum... Ben hiç yaramazlık etmiyorum ba-

ba. Ama yine memnun olmuyorlar. Bilmem ki, ne yapayım?

Çocuk, masum bir yeisle avuçlarını açıyor, babasının yüzüne bakarak ağlıyordu:

— Onlar da bana neler yapıyorlar... Sana hiç şikâyet etmiyorum... Biliyorum ki dinlemeyeceksin...

Pakize, yavaş yavaş entarisinin kolunu sıvıyor, yakasının düğmelerini çözüyor, mor çürükler, bereler gösteriyordu. Bunlar, küçük kardeşlerinin eseri idi... Annelerinin, Pakize'ye düşman gözüyle baktığını gören çocuklar, ona, hatır ve hayale gelmez zulümler yapıyorlardı. Nitekim onun, sallanmaktaki maharetini, başını yeşil yapraklara değdirerek havalarda uçmasını kıskanmışlar, onu salıncağa binmek hakkından mahrum etmişlerdi. Mahallenin bütün çocukları sıra ile bu asma salıncakta sallanıyordu. Fakat o yaklaşınca taşlar, değneklerle üzerine saldırarak bağrışıp çağrışmaya başlıyorlardı. Fazla olarak da onun başkalarını sallamasını istiyorlardı. Pakize, bunları uzun müddet gizlenmiş dertlerden bahseden yaşlı insanlar gibi, acı bir hicran ve tevekkülle ağır ağır anlatıyordu.

Ali Rıza Bey, hayretten donmuş gibiydi.

Karşısında bildiğinden, tanıdığından büsbütün başka bir çocuk, âdeta büyük bir insan vardı. Onun, yaşlarla dolu uzun kirpiklerinin arasından; ölmüş zevcesi, derin sitemlerle bakıyor ve gülüyordu. Nasıl olmuştu da bugüne kadar bu çocuğa bu kadar uzak ve yabancı kalmıştı? Vaktiyle başkalarının hakları için o kadar zihnini yoran, gönlünü üzen bu eski hâkim, nasıl olmuştu da bu çocuğun bu derece mağdur olmasına göz yummuştu?

Eski adliyecinin vicdan azabı, çocuğuna işkence ettiklerini gören babanın ıstırabıyla karışıyor, dayanılmaz

bir acı şekline giriyordu. Teessürüne hâkim olmaya çalışarak, onun, biraz evvel söylediği sözü tekrar etti:

— "Biliyorum ki, dinlemeyeceksin" dedin, kızım; hiç bir baba, çocuğunun şikâyetini dinlemez mi? Bu, nasıl söz?

Çocuk gülümsedi:

— Büyükannem söyledi, dedi, ananın sağlığında babanın bir gözü görür... Ana ölürse, o da kör olur... Hem de beyhude üzülecektin baba... Elinden ne gelir ki...

Ali Rıza Bey, başını önüne eğmişti. Aile hayatını düşündü, ikinci karısına olan zaafını —ancak, o geçkin erkeklerde görülen ve her şeyi kabul ettiren o derin zaafını— düşündü. Çocuk, âdeta bunu anlamış gibi söylüyordu.

Bu eski adliyeci, vakalar ve mecburiyetler karşısında büsbütün zebun kalacak bir adam değildi. Bir 'anda kararını verdi, sakin, fakat kati bir sesle:

— Ben, senin babanım... Korkma... Kimse artık seni ezemez, dedi.

Çocuğunu kollarından tutarak havaya kaldırdı, kızının siyah kirpikleri arasından yüzüne bakan eski karısından af diler gibi, Pakize'nin ellerini öptü.

* * *

Ali Rıza Bey, birkaç dakika içinde büsbütün başka bir adam olmuştu. Karısına, üvey çocuklarına karşı vaziyeti değişmişti... Pakize'ye küçük prenses muamelesi edilmesini istiyor, her akşam çocuğu uzun uzun isticvap ederek, kendi yokken fena bir muamele edilip edilmediğini anlamak istiyordu. Şayet böyle bir şey sezerse evi kasıp kavuruyor, karısına ve üvey çocuklarına etmediğini bırakmıyordu.

Bu hal, ilânihaye devam edemezdi. Nihayet, bir gün

evin içinde şiddetli bir fırtına koptu. Naciye Hanım, üst üste üç defa bayıldı ve ayrılmaya karar verdiler.

* * *

Son gece... Eşya ayrılmış, bohçalar bağlanmış... Evde cenaze evlerinin meşum sükûnu var... İki taraf da inadında devam ediyor...

Naciye Hanım, ertesi sabah çocuklarıyle beraber İstanbul'a dönecek. Genç kadın, bu neticeden âdeta memnun gibi...

Ali Rıza Bey, yüzü sapsarı, gözleri karanlık, saatlerce bahçede dolaşıyor, ancak sabaha yakın eve giriyor, aşağı odada bir kanepenin üstüne düşüp uyuyor...

Pakize; suçlu bir insan korkaklığıyle karanlıkta tavan arasına çekilmişti, ev-bark yıkımının ne olduğunu biliyordu. Bu felâkete kendi sebep olmuştu.

Bütün gece uyumadı, gözlerini karanlığa dikip düşündü. Sabaha karşı aşağı indi, aralık kapıdan korka korka babasına baktı. Bu adamın kendisi için yaptığı fedakârlığı anlıyor; minimini olmasına rağmen, onun, üvey anası için nasıl yanacağını hissediyordu. Belki de ölecekti.

Uyku, Ali Rıza Beyin yüzündeki sert maskeyi düşürmüştü. Bu, ihtiyarlamaya başlayan adamın bütün ıstırabı yüzünden okunuyordu. Küçük kız, uzun uzun düşündükten sonra kararını verdi, ayaklarının ucuna basarak odaya girdi, babasını alnından öptü...

* * *

Pakize, kaybolmuştu... İki gün sonra onun ölüsünü civardaki metrûk bir köşkün kuyusunda buldular.

Suyun derinliğini tahmin edemediği için, ölememekten korkmuş, pembe entarisinin kuşağıyle boynuna kocaman bir taş bağlamıştı.

GAMSIZIN ÖLÜMÜ

O sabah, ana mektebinin bahçesinde fevkalâde bir telâş ve canlılık vardı. Talebe bayramı günüydü. İlk ve orta mektepler, kafile kafile marşlar söyleyerek sokaklardan geçiyor, şehrin uzak mesirelerine dağılıyorlardı.

En ihtiyar talebesi altı yaşında olan bu ana mektebinin o kadar uzaklara götürülmesine imkân yoktu. Onlar bayramlarını —kendi minimini ve paytak adımlarıyle— yirmi dakika çeken bir dere kenarında yapacaklardı.

Hazırlık, dehşetti. Bahçe, renk renk elbiselerle canlı bir çiçek tarlasına dönmüştü. Erkek çocuklar, yeni potinlerini siliyorlar, kızlar birbirlerinin saçlarını düzeltiyorlar, çözülmüş kuşaklarını bağlıyorlar, düğmelerini ilikliyorlardı. Altı yaşında bir kız, taş merdivenin basamağına oturmş, dört yaşında bir öksüz arkadaşının, sökük gömleğini dikmeye çalışıyordu.

Nihayet hazırlık bitti, kafile yola düzüldü. Bir elleriyle, taburda, arkadaşlarının elini tutuyorlar, ötekiyle —renkli paketler, minimini sebepler içinde— yiyeceklerini, oyuncaklarını taşıyorlardı.

Sokaklarda fazla gürültü ve intizamsızlık olmasın diye öğretmenler, çocuklara marş söyletmeye başlamışlardı. Büyükler, göğüslerinin bütün kuvveti, kalblerinin bütün sevinciyle bağırıyorlar, küçükler, yürümekte olduğu

gibi, şarkı söylemekte de geri kalıyorlar, eğlenceli bir karışıklık oluyordu.

Tabur, sokaklardan geçerken pencereler açılıyor, kadın başları sarkıyor, dükkânlardan satıcılar çıkıyordu.

* * *

Bu ana mektebinin bütün gezintilerde olduğu gibi, alay başını yine "Gamsız" çekiyordu.

Gamsız sarı tüylü ihtiyar bir mahalle köpeğiydi. İnsan gibi anlayışlı, fakat insandan daha vefakâr bir mahlûktu.

Galiba serseri ve kalender - meşrebi için ona mahallede "Gamsız" demişlerdi. Fakat hakikatte o, köpeklerin en gamlısı idi, birkaç sene evvel büyük bir mateme uğramıştı. Dört yavrusunun birden zehirlendiğini, gözünün önünde kıvrana kıvrana öldüğünü görmüştü. Onları götüren süprüntü arabasının arkasında uzak mahallere gitmiş, bir hafta geri dönmemişti.

Onun bir yerde bir kaza eceline uğradığını zannedenler olmuştu. Fakat kalender ve mütevekkil görünüşüne rağmen o, çok gözü açık bir köpekti. Cinsinin düşmanlarını iyi tanır, hatta bazen bir onlara inanıyor, zehirli ekmeklerini yiyor, tuzaklarına düşüyor görünerek alay bile ederdi. Binaenaleyh onun bir yerde ölüp kalmasına imkân yoktu. Nitekim bir hafta sonra tekrar mahalleye gelmişti. Yalnız biraz daha ihtiyar ve düşkün, uzun sarı tüyleri biraz daha çamurlu, bacakları biraz daha berelenmiş olarak...

Bilmem yalan, bilmem doğru, mahalle kadınları onun için bir vaka anlatırlardı. Gamsız, güya çocuklarının ölümünden sonra yaşamak istememiş... Belediye kulübelerinin karşısında durup boynunu bükmüş, yalvarır gibi kesik kesik uluyarak, çocuklarını öldüren yiyecekten iste-

miş... Hatta bir defasında zehirlenmiş, fakat ölmemiş... Çok ıstırap çektikten, çok süründükten sonra tekrar ayağa kalkmış...

Gamsız, çocuklarının ölümünden sonra mahalleye darılmış, ana mektebinin arkasındaki viraneye çekilmişti. Sokakta hemen hiç dolaşmaz, yalnız zaman zaman mektebin bahçe duvarından içeri atlar, çocuklarla oynar, öğle vakti onların artıklarını yerdi.

Çocuklara, büyüklerden fazla emniyet ettiği, onlardan esaslı bir zarar gelmeyeceğini bildiği için miydi, yoksa onların da —kendi ölmüş küçükleri gibi— masum ve müdafaasız mahlûklar olduğunu hissettiği için mi böyle yapıyordu?

Öğretmenler, bu altın sarısı gözlerinde mahsuz bir vefa ile bakan, çocukların her nazına, her cevrine tahammül eden ihtiyar sokak köpeğini kovmamışlar, bilâkis gizli gizli himaye etmişlerdi. Hasılı, Gamsız, mektebin hademesi, kapıcısı nevinden bir emektar, küçüklerin en sevgili bir arkadaşı olmuştu.

Ana mektepleri, insan cemiyetlerinin küçültülmüş nümuneleri gibidir. Orada da fakirlik, kılıksızlık, aileye ait bir leke... gibi sebeplerle sosyete haricinde bırakılan, yahut vakitsiz bir inziva meyliyle evinden kaçan "yalnız"lar vardır. Gamsız, bilhassa bu küçük "yalnız"larla arkadaşlık eder, bahçenin bir köşesinde onlarla ağır ağır dolaşırdı. Küçük kalblerinde söylenilemeyecek dertler ve infialler taşıyanlar, onun çamurlu ayaklarını, elleri içine alarak konuşurlardı.

Gamsız, haline göre hastabakıcılığı bile etmiş, bir gün bahçede koşarken yere yuvarlanan bir minimininin berelenmiş dizini diliyle yalamıştı.

Kafile, artık mahalleden çıkmış, yeşil tarlaların arasından geçen bir ince patikaya düşmüştü. Gamsız, en ön-

de; mağrur ve mütevekkil tavriyle yürüyordu. Fakat nedense bugün onda bir neşesizlik, anlaşılmaz bir durgunluk vardı.

* * *

Nihayet, bayram yerine varıldı. Burası gölgeler içinde serin bir ırmak kenarıydı. Suların içine yeşil söğütler sarkıyordu.

Küçüklerin velvelesinden çayırdaki kuşlar ürküp kaçmıştı. Şimdi gün onlarındı. Koşuşa çağrışa etrafa dağılıyorlar, ağaçlara tırmanıp çimenlerde yuvarlanıyorlardı. Akşama daha dünya kadar zaman olduğunu hesap edemeyince kuvvetlerini, neşelerini israf ediyorlar, hatta yiyeceklerini, yemişlerini yemeye başlıyorlardı.

Gamsız da bir aralık canlanmış, çocuklarla beraber oynamak istemişti. Fakat birdenbire durdu, başını kaldırarak acı acı uludu. Sonra yavaş yavaş çekildi, iki büyük taşın arasına kıvrılıp yattı.

Gamsız, hastaydı. Çocuklar, derhal bunu farkettiler. Yemek götürdüler. O, verilen yiyecekleri yemiyor, ara sıra titizleşiyor, yalnız bırakmaları için yalvarır gibi dişlerini çıkararak hafif hafif bağırıyordu.

Gamsız'ın ıstırabını ve bakışlarındaki perişanlığı öğretmenler de gördüler.

— Yaklaşmayın çocuklar... Hayvandır bu. Belki kudurmuştr, dediler.

Çocukların aldırmadıklarını görerek hademelerden birini nöbetçi bırakmaya mecbur oldular.

Büyücek öğrencilerden biri, —altı, yedi yaşlarında bir kız— birdenbire bir şey hatırlayarak bağırmaya başladı:

— Eyvah, Gamsız'ı zehirlediler... Bu sabah, bir şey almak için bakkala gitmiştim... Köşe başında, süprün-

tülükte Gamsız'ı gördüm... Öteki köpeklerle beraber bir şey yiyordu... Mutlaka zehirli ekmek yedi.

Öğretmenler, ihtiyar köpekten böyle bir ihtiyatsızlık beklemiyorlardı. Fakat çocuğun dediği doğruydu. Gamsız, bütün zehirlenen köpeklerde görülen ihtilâçlarla kıvranmaya, çırpınmaya başlamıştı.

Çocukların neşesi birdenbire sönmüş, çayıra bir eski mezarlık sükûtu çökmüştü. Bazıları sızıldanıp ağlıyorlardı. Yapılacak bir şey yoktu.

Mektebin pek sevgilisi de olsa, bir köpek yüzünden bir bayramın küçüklere zehir olmasına müsaade edilemezdi. Öğretmenlerden biri:

— Çocuklar, korkmayın... Siz bilmezsiniz... Gamsız, bir kere daha zehirlendi de kurtuldu... Ona bir şey olmaz... Haydi oyununuza! diye bağırdı.

Küçükleri, yarı zorla dağıtmaya başladılar. Bazıları ağlamaya devam ediyor, bazıları hocanın sözleriyle kendilerini teselli ederek: "Gamsız, gayretlidir... Bir şey olmaz!" diyordu. Hatta küçük ellerini açarak onun için dua edenler bile vardı.

Öğretmenler, nihayet başka bir çare düşündüler. Bayram yerini iki üç dakika uzakta bir başka ağaçlığa nakletmek... Battaniyeler, paketler toplandı ve kafile, Gamsız'ı yalnız bırakarak, hareket etti.

* * *

Çocukların arasında derhal gizli bir teşkilât yapılmıştı. Üç beş dakikada bir talebeden ikisi kayboluyor, gizlice Gamsız'ı görmeye giderek ondan haber getiriyordu. Havadis, derhal küçükler arasında yayılıyor, en miniminileri bile bunu öğretmenlerden saklıyordu.

Bir saat sonra yine acı bir haber geldi. Gamsız, ölmek üzere idi. Saklandığı taş kovuğundan çıkmış, müte-

madiyen çırpınıyordu. Ağzı, gözü, ayakları kan içindeydi. Artık ne emir, ne tehdit, çocukları zaptedemedi. Hep birden ağlaşıp bağrışarak koşmaya başladılar. Öğretmenler, ikisini, üçünü zorla yakalasa, sekizi, onu kurtulup kaçıyordu.

Mamafih, artık köpeğe yaklaşmadılar. Gamsız'ın çırpınması korkunç bir şeydi. Kâh yerde debeleniyor, ayaklarıyle toprakları kazıyor, kâh kanlı ağzını gökyüzüne kaldırarak, tehdit eder gibi, uğursuz bir sesle uluyordu. Nihayet son bir gayretle toparlandı. İçindeki ateşi teskin için ırmağa doğru koşmaya başladı.

* * *

Irmak kenarındaki ince tahta köprünün yanında, beş yaşında iki minimini kız vardı. Bunlar, köpeğin tozu dumana katarak geldiğini görünce korktular. Tahta köprüden karşıya geçmek istediler. Fakat birisi telâşla ırmağa düştü, çırpınmaya başladı.

Gamsız, bu kazayı görünce birdenbire durdu. Yolunu değiştirdi. Tahta köprüye koştu. Çocuğun arkasından suya atıldı. Onu ağzıyla eteğinden yakaladı. Öğretmenler yetişinceye kadar onu suyun yüzünde tuttu.

Sonra, artık takati kesilmiş gibi kendini bıraktı. Bir iki kere daldı, etrafındaki suları köpürttü ve öldü. Kaskatı kesilmiş vücudu, suyun hafif akıntısına uyarak yavaş yavaş uzaklaştı.

BİR İNTİHAR ŞAKASI

Yemek vakti gelmiş misafirler sofraya oturmuşlardı. Fakat köşkün kızı Muallâ ile iki arkadaşı ortada yoktu. Onları aramak vazifesi, Muallâ'nın nişanlısı Cevad'a havale edildi. Genç adam, kaçak eşya arayan bir kolcu dikkatiyle evi, bahçeyi baştanbaşa aradı. Hatta sokağa çıkıp etraftaki boş kırlara seslendi. Fakat nafile...

Muallâ'nın babası kızmaya, annesi merak etmeye başlıyordu. Cevad, nihayet onları en akla gelmeyecek bir yerde, yemek salonunun yanında, kullanılmayan eşya ile dolu, metrûk ve karanlık bir odada buldu.

Bunu evvelâ bir oyun; bu delişmen kızların bir azizliği sandılar. Hatta ev sahibi kaşlarını çatarak onlara işittirecek bir sesle, bu şakanın pek zarif bir şey olmadığını söyledi.

Mamafih bu, bir şaka değildi. En büyüğü yirmi bir yaşında olan bu üç genç kız, zamanın en ciddî, en cazibeli bir meselesini konuşabilmek için oraya kapanmışlar ve kendilerini unutmuşlardı.

Cevad, kapıyı açtığı zaman onları garip bir vaziyette buldu. Odanın içi karanlıktı. Yalnız, pencereden son bir akşam ışığı giriyordu. Üç arkadaş, pencerenin yanında başbaşa vermiş; bu hafif aydınlıkta gazete okumaya çalışıyordu. Kapı açılınca onlar, bir rüyadan uyanmış, başka bir dünyadan dönmüş gibi şaşaladılar.

Muallâ'nın gözleri yaşlıydı. Arkadaşlarınınkilerde heyecanlı pırıltılar vardı.

Nihayet, iş anlaşıldı. Gazetede okuyup münakaşa ettikleri bir intihar vakasıydı.

O sabahki gazetelerin intihar sütununda meraklı bir havadis vardı: Bir genç kız, gelin olduğu gün kocasının tabancasıyla kendini öldürmüştü. Sebebine gelince gazetelerden biri, yeni gelinin başka bir adamı sevdiğini temin ediyor, öteki, bunun bir intihardan ziyade bir cinayete benzediğini, katilin galiba yeni damat olduğunu söylüyordu. Ötekilerde daha başka türlü tefsirler vardı. Fakat genç kızın bıraktığı mektup asıl sebebi meydana çıkarmıştı. Akşam gazeteleri bu mektubu; etrafında çiçekli çerçeveler arasında resimler ve fotoğraflarla neşrediyorlardı. Kendini öldüren kız, yüksek bir ailenin tek çocuğuydu. Harikulâde güzeldi. Sevdiği bir gençle evleniyordu.

O gün, bir aralık odasında yalnız kalmış, gelin elbiseleriyle kendini aynada seyretmişti. Bunu, bıraktığı mektupta şöyle anlatıyordu:

"Kendime baktıkça içimden ağlamak geliyordu. Gençlik, güzellik ve saadetin en yüksek derecesine çıkmıştım. Bundan daha ziyadesi zaten tasavvur edilemezdi. Evlendiğim adamla çok sevişiyorduk. Bir zaman sonra bu sevgi aynı derecede kalmayacak, heyecan ve ateşinden çok şey kaybedecekti. Bu iniş, belki bu gecenin seherinde başlayacaktı.

Şimdiye kadar hemen hemen matem görmemiştim. Bütün sevdiklerim etrafımda yaşıyordu. Bunlar, birer birer ölmeye başlayacaklardı. Nihayet bu güzellik, hiç bir zaman bugünkü kadar müteessir olmayacaktı. Aynada seyrettiğim bu çehre, yavaş yavaş bozulmaya, ihtiyarlamaya başlayacaktı.

Sevgimi, sevdiklerimi, gençliğimi, güzelliğimi derece derece kaybetmek fikri beni çıldırttı. Niçin en çok mesut olduğum bu dakikada kendi ihtiyarımla ölüp gitmeli? Niçin ölmek için ihtiyarlığı hastalığı; sevdiklerimizden bazılarının ölümünü, bazılarının ihmalini beklemeli?"

Bu mektup, böyle daha birçok mânasız edebiyatlar ve tazallümlerden sonra şu satırlarla bitiyordu:

"Hâsılı, birçok kimseler felâket ve ıstıraplarına tahammül edemeyerek kendilerini öldürüyorlar, beni saadetin ifratı öldürdü."

* * *

Bu mektup, bir kere de sofrada okundu. Kadınlar ve gençler derin ve müessir bir sükût içinde dinliyorlardı.

Bittiği vakit, ev sahibi:

— Allah belâsını versin?.. demekten başka söz bulamıyorum dedi. Bu, hakikaten taunlardan, koleralardan berbat bir hastalık... Allah encamımızı hayretsin...

Bu sözler, şiddetli itirazlarla karşılaştı.

Genç bir hanım nihayetsiz bir teessüfle:

— Bu genç kızı ölüme sevkeden derin ve ince sebebi anlamıyorsunuz... Anlamayacaksınız, dedi.

Maarif Müdürlüğü'yle Anadolu vilâyetlerinden birine gitmek üzere olan Nesib, onu tasdik etti:

— Doğru söylüyorlar amca... Siz böyle zamane inceliklerini anlamazsınız, dedi.

Bunları söylerken dudaklarında acı bir gülümseme vardı. Muallâ kızdı:

— Sen, aklınca eğleniyorsun... Biraz nezaket rica ederim, diye haykırdı.

Bu iki kardeş çocuğu aralarında sekiz, on yaş fark bu-

lunmasına rağmen, iki akran gibiydiler. Birbirlerini çekemezler, mütemadiyen kavga ederlerdi.

Muallâ, fazla hassas ve titiz bir çocuktu. Fakat öteki de az sinsi hainlerden değildi. Durup dururken, hiç yoktan bir mesele icat ederek amcazadesini akrep gibi sokar o, kızıp bağırırken karşısına geçip gülerdi. Bazı kimseler bu ebedi geçimsizliği, birbirlerine kanlarının kaynamasına atfederdi.

Mamafih, çoluk çocuğu olmayan en büyük amcanın aklına başka türlü bir şüphe gelir, "Sakın bu çocuklar birbirlerini sevmesinler?" diye düşünürdü; ama, onun da izah edemediği şeyler vardı.

Nesib istese Muallâ ile evlenebilirdi. Gerçi amcası zengin, kendisi fakir bir maarif memuruydu. Fakat bu, pek büyük bir mâni sayılamazdı. İnsanın amcası bir dereceye kadar babası demekti. Meğer ki bu Nesib, sakin ve mütevazi görünüşüne rağmen pek fazla mağrur bir insan olsun...

Yemek, çok neşesiz geçti. Ev sahibinin ısrarıyle kapanan intihar bahsi ikide birde açılıyordu.

Cevad ile geveze bir arkadaşının meclisi neşelendirmek için sarfettikleri gayret boşa gitti. Bütün nükteler, espriler mânasız ve soğuk göründü. Havada, içeri odalardan birinde bir ölü yatıyormuş gibi bir şey vardı. Kimse, yüksek sesle konuşup gülmüyor, herkes düşünüyordu.

Sofrada kapanan intihar bahsi, yemekten sonra tekrar alevlendi. Muallâ, anlaşılmaz bir ateşle yanıyor gelinlik elbisesiyle kendini öldüren kızdan âdeta hasret ve hasetle bahsediyordu.

— Ah, ne güzel... Kimbilir bu dakikada sevgilisi onun için ne kadar yanıyordur... Tabii anası, babası bile öyle... Biz bile şimdi bu yabancı kızı bir kardeş gibi sevip acımıyor muyuz?

Balkonda hafif hafif ıslık çalarak sigara içen Nesib, güldü:

— Aman, ayaklarını öpeyim... Bu soğuk cenaze alayına beni de karıştırma... Kendimi bu gülünç kafilenin içinde hayalen görmeye bile tahammül edemem...

Genç kızlar, hep birden haykırıştılar:

— Ah kalbsiz!..

Muallâ, cevaba tenezzül etmedi. Sözüne devam ederek:

— Dünyada en mesut ölüm, sevilirken ölmek ve müebbeden sevilmektir, diyordu, intihar edenlere deli diyorlar... Halbuki bu genç kız, ne kadar doğru düşünüyor ve söylüyor... Hangi büyük filozofun ağzından bu kadar makul söz işittik?..

Bu genç kız, yaşasaydı sevdiği adamın günden güne kendisinden uzaklaştığını görecekti. Belki gelecek sene, belki de daha evvel bu güzel aşkın yerinde bir avuç külden başka bir şey kalmadığını görecekti.

Nesib, yine balkonda alaya başladı. Kollarını havaya kaldırarak, şiir okuyan aktör pozları alarak:

— Ah, ey bir avuç külden ibaret kalan hayat enkazı! diyordu, sen de kimbilir bu feshet-i âdab içinde hangi serseri rüzgârlara katılarak, hangi mezarların üzerinde uçarak, hangi malûl ruhların meşâm-ı tahassüsüne yanık külünü enfiye gibi çektirerek... Fakat benim gibi kalbsiz insan için şiir söylemek amma da güç şeymiş... Başladım, fakat bitiremiyorum...

Nesib'i artık kimse dinlemiyordu. Şimdi söz sırası Cevad'a gelmişti. Genç adam, nişanlısının ölümden bahsetmesinden kuşkulanıyor:

— Muallâ, rica ederim bu sözü söyleme, diyordu, meselâ sen ölsen, ben, seni müebbeden sever miyim sanıyorsun?

Nesib, bir daha söze karıştı:

— Hay Allah razı olsun, dedi, bu kadar pişkin ve doğru sözlü olduğunuzu bilmiyordum Cevad Bey...

Genç nişanlı, nazikâne ona itiraz etti:

— Pardon Nesib Bey... Bu sözü sizin anladığınız manada söylemedim... Muallâ ölürse onu sevmeme imkân kalmaz... Çünkü onun ölümünü haber aldığım dakikada ben de ölürüm.

— Ona ne şüphe Cevad Bey... Ona ne şüphe...

Nesib, sigarasını dudakları arasında sıkıyor, sinsi sinsi gülüyordu. Nihayet:

— Hezeyanı bırakınız çocuklar, dedi, gece güzel... Birbirinizi seviyorsunuz... Önünüzde uzun seneler var... Tahammül edilemeyecek bir derdiniz yok... Bu şairane saçmaları bırakın... Tabii insan olun... Nenize lâzım...

Muallâ, istihfafla omuzlarını silkerek:

— Bizim nasihate ihtiyacımız yok, dedi. Bir hafta sonra mahalli memuriyetinize gidiyorsunuz. Orada konferanslar falan vererek bunları ahaliye söylersiniz... Nafile, şimdiden cevherlerinizi ziyan etmeyin, maarif müdürü beyefendi hazretleri.

— Çoğu gitti, azı kaldı... Kurtuluyorsun Muallâ...

— Doğrusunu ister misin?.. Bu, sekiz, on gün hakikaten az bir zamandır... Fakat bana bitmeyecek kadar uzun görünüyor...

Büyümek istidadını gösteren bu kavga, bin zahmetle bastırıldı. Nesib, amcalarının bulunduğu odaya geçti.

Biraz sonra erkekler de geldiler, bir poker partisi başladı.

Erkekler, pokere başladıktan sonra ortalığı boş bulan üç kız, yine intihardan bahse başlamışlardı.

Parlak, mehtaplı bir yaz gecesiydi. Ortalık, ağustos böceklerinin sesiyle doluydu. Önce biraz bahçede dolaş-

tılar. Sonra sokağa çıktılar. Sık çam ağaçlarının arasında dolaşa dolaşa bir tepeye giden ince bir yolu takibe başladılar. Birbirlerine sımsıkı sarılmışlardı.

Muallâ — Çocuklar, bu yeni gelinin vakası beni gittikçe sarıyor... Galiba yakında gazetelerde benim için de böyle bir şey okuyacaksınız, diyor, nahif omuzlarına attığı kalın yün atkıya rağmen üşümüş gibi titriyordu.

Muallâ, nahif ve mariz bir kızdı. Zaten ailesi onun sıhhati için her yaz bu dağ başındaki tenha köşke gelirdi.

Arkadaşları da bu gece onda gördükleri fevkalâdelikten telâşa düşmeye başlıyorlardı.

Necdet — Ben, senden korkmaya başlıyorum, dedi. Bu deliliği yapabilecek bir kızsın... Fakat doğru değil...

Muallâ — Vallahi yaparım, dedi, sade bir şeyden korkuyorum... Ya tahminim boşa çıkarsa, ya nişanlım beni unutursa...

Necdet güldü:

— Tebrik ederim, dedi, sevda hayli terakki etmiş... Cevad Beyle evlenmeye pek güç razı olmuştun... Hatta onu sırf mevkii ve terbiyesi için istediğini söylemiştin... Demek şimdi onu ölecek kadar seviyorsun.

Muallâ, biraz düşündü, ağır bir tavırla:

— Nişanlım şüphesiz sevilmeye lâyık bir adam. Dediğin gibi çok terbiyeli ve nazik... Bir onu, bir de o hain ve kibirli Nesib'i düşün... Cevad Bey sevilmeye lâyık bir adam... İtiraf edeyim ki onu bugün lâyık olduğu derecede sevmiyorum... Fakat bir gün bu da gelecek...

— Peki, o halde kendini öldürmek fikri...

— O, büsbütün başka şey... Benim ölmeyi isteyişim sırf arkamdakileri acındırmak için... Acaba ne yaparlar?

— İyi ama, insan öldükten sonra bunu anlayamaz ki...

— İnsanın öldükten sonra hiç olmazsa bir gün yaşamasını, daha doğrusu görüp duymakta devam etmesini ne kadar isterdim... Fakat bu mümkün değil...

Muallâ, bir sinir buhranı içinde hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Sonra, biraz sakinleşince arkadaşlarına yalvardı:

— Benim aklıma bir şey geliyor... Bir oyun oynayalım... Ben yalandan kendimi öldürmüş, şu tepeden uçuruma kendimi atmış gibi yapayım... Cevad'ı buraya getiriniz... Şu çalının ucunda atkımı ve iki satır yazımı bulunuz. Ben, şu ağacın arkasından vakayı seyredeyim...

Onun çırpınışını ve gözyaşlarına görünce belki seveceğim... Pardon, yani daha kuvvetle seveceğim. Yalnız annemin, babamın bundan haberi olmamalı... Cevad'la beraber yalnız Nesib'i getirebilirsiniz...

* * *

Yarım saat sonra... İki genç, Cevad ile Nesib'i esrarengiz bir işaretle dışarı çağırdılar. Muallâ'nın biraz evvel tepe yoluna doğru gittiğini, hâlâ dönmediğini söylediler. Cevad, telâş içinde, Nesib sakin, fakat çatkın, kızları takibe başladılar. Uzun aramalardan sonra uçurumun başında bir çalıda Muallâ'nın atkısını buldular. Ucunda iğnelenmiş iki satır mektubu Cevad hıçkırıklarla okudu. Kızlar, onun omuzlarına başlarına dayıyarak, hakiki bir facia karşısında gibi ağlaşıyorlardı.

Biraz uzakta duran Nesib, ağır ağır yanlarına geldi, kâğıdı aldı okudu buruşturdu. Sonra bir şey söylemeden, onların feryat etmelerine meydan vermeden seri hareketle kendini uçuruma attı...

SÖNMÜŞ OCAK

— 1 —

Tren kalkmak üzere idi.

Yüzbaşı Şekip, hâlâ vagonun basamağında elleri yarı beline kadar pencereden sarkan genç zevcesinin ellerinde, bir türlü ondan ayrılmaya razı olamıyordu.

Muallim Remzi, onu kolundan tuttu, yarı zorla yere indirdi, yaramaz çocuğunu azarlayan bir baba gibi:

— Rayların üstüne düşüp parçalanacaksın, dedi, hem bak, herkes bizimle eğleniyor... Ayıp.

— Filhakika istasyonda ve vagon pencerelerinde birçok kimseler, kendi ayrılıklarını, dertlerini unutmuşlar, onlara bakıp gülüyorlardı. Tren, yavaş yavaş uzaklaşırken muallim Remzi'nin zevcesi Nüveyre de arkadaşı Behire'yi omuzlarından çekiyor, gülerek ona, hemen hemen kocasının, Şekib'e söylediği şeyleri tekrar ediyordu.

— Ayıp... Rezil olduk... Çocukluk etme...

Fakat Behire söz anlayacak halde değildi. Mendilini uçurduğu için pencereden kollariyle hareketler yapmakta devam ederek ağlıyor, çırpınıyordu.

— Gitti... Artık görünmüyorlar... Ben ne yapacağım, nasıl dayanacağım?

Nüveyre arkadaşının bu çocukça teessürüne gülmekten kendini alamadı:

— Elli, altmış günlük bir ayrılık için bu kadar telâş ayıp değil mi? diyordu.

Onları uzaktan bu vaziyette görenler bir ana-kız zannederlerdi. Halbuki aynı yaşta iki eski mektep arkadaşı idiler. Birkaç sene birbirlerini gözden kaybettikten sonra on ay evvel bu küçük Anadolu kasabasında buluşmuşlardı.

Behire, İstanbul'da kalacaktı. Nüveyre'nin seyahati biraz daha uzundu. Kıbrıs'ta üç seneden beri görmediği annesine gidiyordu.

Nüveyre, hıçkıra hıçkıra ağlayan arkadaşını teskine çalışırken bir söz sarfetti:

— Beni o kadar şaşırttın ki, Remzi Beye bir "Allaha ısmarladık" diyemedim, dedi. Yabancılar gibi bir birimizden ayrıldık, biz de insanız.

Behire, saygısızlığını o vakit farketti, yanaklarının yaşıyla gülerek:

— Sahi, dedi, ben pek fena yaptım affet. Mamafih, içimin ne kadar yandığını bilsen hak verirdin... Ben gitmek istemiyordum ya... Aksi ablalarımın ısrarı...

Nüveyre, aynı anne tavriyle teselliye devam etti:

— Üç ay dediğin nedir? Göz yumup açıncaya kadar... Üç ay sonra hatta istersen daha evvel, yine bu yollardan geçeceksin... Yine bu tarlaları, dağları, ocağını, kocanı göreceksin... Şekip Bey, sabırsızlığından seni pencereden çekip indirir.

Bunları vakur, fakat biraz da mahzun bir sesle söylerken gözleri arkada kalan yerlere, nihayetsiz bir esefle dalıyordu. Sonra kirpiklerinin ucunda iki iri yaş damlası belirdi. Behire, hayret etti. Bu iki damla yaşın deminden beri üç mendil ıslatan kendi yaşlarından çok daha acı ve mânalı olduğunu hissetmişti. Arkadaşının ellerini yakalayarak:

— Sende bir şey var, diye sordu.

Öteki, hiç nazlanmadan, en tabii bir şeyden bahseder gibi cevap verdi:

— Ben artık dönmeyeceğim... Büsbütün gidiyorum... Behire'nin hayretten ağzı açık kalmıştı. İnsan hayatının en mühim bir vakasından böyle mi bahsederdi? Sonra, on aydan beri geceli gündüzlü birbirlerini görüyorlardı. Nasıl olmuştu da bu büyük karar hakkında arkadaşına tek bir kelime söylememişti. Birden aklına bir şey geldi:

— Kocanın bir hiyanetini, bir çapkınlığını mı yakaladın?

O, gülümsedi.

— Bilâkis, ben ona hiyanet etmek üzereyim...

— ! ! ! ? ? ?

— Artık senden saklamaya sebep kalmıyor... Ben, Remzi Beyden ayrılıyorum... Çok fena bir şey yaptığımı biliyorum... Fakat ne yapayım, ben de insanım... Benim de yaşamaya, mesut olmaya hakkım var... Ben Kıbrıs'ın iyi bir ailesinin kızıyım... Muharebe zamanında ailemiz büyük felâketler geçirdi... Remzi Beyle evlenmeye mecbur oldum... Kocam, kendi halinde namuslu bir lise öğretmeni... Gündüz talebeleriyle, gece vazifeleriyle meşgul, ağır, sakin bir adam... Ne yüzünde, ne tabiat ve ruhunda hiçbir fevkalâdeliği yok... Senelerce lise öğretmenliğiyle memleket, memleket gezdik... Renksiz fakirane bir hayat, cazibesiz ve yabancı bir erkek. Artık yaşamaktan bıkıyorum... Annem beni Kıbrıs'tan çağırdı... Küçüklüğümde bir akraba çocuğuyla bir küçük maceram geçmişti... Şimdi ısrarla beni istiyor... O, unutulmuş eski çocuk sevdası, benim de içimde canlanır gibi oldu... Bunda belki evime ve kocama karşı duyduğum kayıtsızlığın tesiri de var... Uzun uzun düşündüm ve kararımı verdim. Kıb-

rıs'a gittikten sonra kocama, mektupla ayrılmamızı teklif edeceğim... Dürüst ve namuslu bir adam olduğu için derhal dediğimi yapacağına eminim...

— Şu halde kocanın hiçbir şeyden haberi yok...

— Hayır... Beni, birkaç hafta sonra dönecek zannediyor.

— Onu fazla mustarip etmekten korkmuyor musun?..

— Zannetmem... O kadar kendi işlerine boğulmuş bir adam ki... Hem biraz müteessir bile olsa, unutur...

— Seni bu kadar katı kalbli zannetmezdim... Evinden, kocandan öyle bir lisanla bahsediyorsun ki...

— Şüphesiz; şüphesiz ben fena bir insanım... Ne evimi, ne kocamı sevmiyorum... Fakat senden de bir ricam var... Çok kuvvetli olmaya mecbur olduğum günde bana onlardan bahsetme...

Artık zaptedemediği gözyaşlarını arkadaşına göstermemek için başını pencereden çıkardı, uzakları seyretmeye başladı.

* * *

Tren, birinci istasyondan bir türlü hareket etmiyor, yolcular hayretle birbirlerine soruyorlardı. Nihayet iş anlaşıldı; ilerdeki köprülerden biri bozulmuş... Tamiri için yirmi dört saat kadar zaman lâzımmış...

Tren geceden sonra naçar, geri döndü. Yolcuları kasabaya iaede etti.

— 2 —

Evinin önünde arabadan indiği vakit kasabanın saati on ikiyi çalıyordu. Sokaklar bir mezarlık gibi sessiz ve karanlıktı.

Hizmetçi, daha yatmamıştı. Bu, oğulları askerde ölmüş yarı meczup, kimsesiz bir yerli kadındı ki, geceleri geç vakitlere kadar Kur'an okurdu.

— Beyefendi galiba biraz rahatsız, dedi, yemek yedi, konuşmadı, erkenden yattı.

Nüveyre, karanlıkta yukarı çıkarken, bu eski evi uykusundan uyandırmaktan korkar gibi ayaklarının ucuna basıyordu. Kocasını uyandırıp uyandırmamakta tereddüdü vardı. Bu hiç umulmayan saatte onun evine dönmesi büyük bir vakaydı. Fakat belki kocası aşağıdaki hizmetçi kadar şaşırıp sevinmeyecekti. Elinde gece kandiliyle bir dakika sofada durup düşündü, etrafına baktı. Evinin yıkıldığını hiçbir zaman bu dakikadaki kadar kuvvetle, acılıkla hissetmemişti. Sonra arkadaşının evindeki şenliği düşündü. Onlar şimdi kimbilir saadetten nasıl çıldırıyorlardı? Mamafif, vakayı Remzi'ye haber vermeden yatmayı ciddi bulmadı. Yavaşça kapıyı açtı. Karanlıkta odanın ortasında yüzükoyun yere serilmiş, bir adam yatıyordu. Bu yatışta, uzun bir çarpışmadan sonra öldürülmüş bir insanın hali vardı. Nüveyre, korkusundan haykıracaktı fakat o, hiç kımıldamadan sönük bir sesle:

— Sen misin Ayşe nine, dedi, yatmadın mı, ne istiyorsun?

Sonra, cevap verilmediğini görünce başını çevirdi, toparlandı.

Elinde titrek kandiliyle kapıda duran karısına bakıyor, kendini çılgın bir hastalık rüyası içinde sanıyordu.

Nüveyre, sakin bir sesle, kısa cümlelerle ona vakayı anlattı. Sonra yine aynı sakin sesle sordu:

— Sana ne oldu? Hasta mısın?

— .....

— Neye cevap vermiyorsun?

— Hiç... Biraz yorgunluk... Başım da ağrıyor.
— Acaba?
— Benden sakladığın bir şey var...
— .....
— Benim senden saklayacak nem olabilir ki?

Bunu söylerken öyle acı bir gülümseyişi, öyle bir omuz silkişi vardı ki, genç kadının dikkatinden kaçmadı. Bu omuz silkiş, ağır bir yük altında ezilmiş bir insanın artık onu atmak istemesine benziyordu. Kocasını, yıldırımla devrilmiş bir ağaca benzeyen iri vücuduyla, ağlamaktan şişmiş gözleriyle mütekallis çehresiyle hiç bu kadar mustarip ve ümitsiz görmemişti.

Bu vaziyette yakaladığına sıkıldığını, büyük bir cebr-i nefs ile bir daha açılmamak üzere tekrar kapanacağını anlıyordu. Hatta şimdiden yavaş yavaş kendine hâkim oluyor, trenlerdeki yolsuzluktan şikâyete başlıyordu.

Nüveyre, sualini değiştirdi:

— Döndüğüme memnun olmadın mı? dedi.

O, nedense cevap vermek istemedi, sade anlamadığı şeyler hakkında sualler soran bir meraklı çocuğa hitap eder gibi şefkatle:

— Yorgunsun... Haydi yat... Yarın konuşuruz, dedi.

Nüveyre, hakikati mutlaka öğrenmeye azmetmişti. Sualini bu defa başka şekilde tekrar etti:

— Memnun olmadın... Yazık...

— Memnun olmamak mümkün değil Nüveyre... Kucağımızda ölmüş bir ölünün velev ki muvakkaten, bir dakika için, tekrar gözlerini açıp baktığını görmek, insanı, ne de olsa memnun eder.

Genç kadın olduğu yerde taş gibi donup kaldı.

Uzun tereddütlerden ve mücadelelerden sonra verilmiş büyük kararların sükûnu içinde ağır ağır devam ediyordu:

— Beni büsbütün bırakıp gittiğini biliyorum... Bunu yıllardan beri bekliyorum... Yıllardan beri dememe hayret edersin... Fakat emin ol ki ben onu senden çok evvel biliyorum... Beyhude olduğu için söylemeyecektim... Hiç olmazsa insanlığımı, izzet-i nefsimi kurtaracaktım. Vukuat yardım etmedi... Evet, Nüveyre... Ben, bütün bir hayatı seninle beraber geçirmek kabil olmayacağını çok eskiden, evlendiğimiz zamanlarda biliyordum... Senin kadar güzel ve ince bir mahlûk benim gibi bütün cazibelerden mahrum kaba saba bir mektep hocasını nasıl beğenebilirdi? Akıl ve hayale gelmiyecek vak'aların yardımiyle evlendik... Fakat ben, bu saadetin devam edeceğine yine inanmıyordum... Zihnim, mantığım bir türlü selâmet ve isabetini kaybetmiyordu. Aramızdaki maddî, manevî bütün müsavatsızlık daima bir riyaziye davası gibi gözümün önündeydi... Sonra vehimlerim de buna yardım ediyordu... Zevcemdin... Ölünceye kadar beraber yaşamak için yeminlerimiz, taahhütlerimiz vardı. Böyle olduğu halde ben, sana daima bir misafir gözüyle bakıyordum: "İmkânı yok... Onu, ben ömrümün sonuna kadar nasıl muhafaza ederim?" diyordum... Sen, daima yanımda olduğun halde öyle yabancı, öyle uzaktın ki... Her sabah uyandığım yanımda senin başını gördüğüm zaman kendi kendime soruyordum: "Sakın bu son gün olmasın?.. Acaba yarın bu saatte uyandığım vakit onu yanımda bulabilecek miyim?" Fakir bir muallimdim... Sana süslü ve renkli bir hayat temin edemedim... Sonra bütün sevgime rağmen karşında bir ağaç kütüğü gibi kaba ve hissî görünüyordum... Zevcem, az çok benimle müsavî olsaydı belki asıl çehremi göstermekten korkmayacaktım. Kendimi ona sevdirmeye çalışacaktım... Fakat... Beyhude sözlere ne lüzum var?.. Beş sene bir arada yaşadığımız halde birbirimize yabancı kaldık... Sende hoşnutsuzluk se-

neden seneye artıyordu. Bunu gayet iyi görüyordum... Fakat ne çare ki, elimde bir şey yoktu... Tazallûm etmekten, merhamet istemekten, bir kat daha küçülüp kendimi istihfaf ettirmekten başka bir şey yapamazdım... Nihayet, bildiğim felâket gelip çattı. Anneni göreceğin geldiğini söyledin... Benden izin istedin... Senelerden beri çektiğim korku bende umulmaz bir hassasiyet uyandırmıştı. Sonra halin, sesin, tereddüdün... Bir anda her şeyi anladım: "Gidiyor... Onu müebbeden kaybediyorum... Artık gelmeyecek!" dedim. O kadar ümitsizdik ki, hiçbir şey yapmadım. Zaten sana da acıyordum... Hiçbir şikâyetsiz, sızıltısız bu acıya tahammül ettim... Fakat aksi bir tesadüf... Her ne ise, bu acı şeyleri söylediğim için beni affet... Yorgunsun, uyu...

Çehresi yavaş yavaş eski sükûnetini bulmuştu. Gürültü yapmaktan korkar gibi sessiz, sedasız odadan çıktı, bir koltuğun içinde üşüyor gibi titreyen karısını yalnız bıraktı.

— 3 —

Ertesi gün aynı hal... Geceki vakayı ve itirafı unutmuş gibi görünen karı-koca, aynı sakin ve lâkayt tavırla istasyonda birbirlerinden ayrıldılar.

Remzi, geceye kadar kırlarda dolaştıktan sonra evine döndü, aynı karanlık odada, aynı boğazlanmış hayvan vaziyetiyle tahtaların üstüne uzandı. Saat geçti, kapı çalındı. Merdivenlerde, sofada hafif bir ayak sesi...

Bir gün evvel rüyanın bir daha tekerrürüne ihtimal vermeyen Remzi:

— Sen misin Ayşe? dedi.

Karanlıkta, Nüveyre'nin sesi:

— Benim Remzi, dedi. Dün geceki istasyonda, trenden indim... Aynı yollardan dolaşarak eve geldim... Senin yine burada, bu vaziyette beni beklediğini biliyordum. Ve bu, hiçbir zaman gözümün önünden gitmeyecekti. Dün gece tesire kapılmaktan korktum... Fakat şimdi uzun uzun düşündükten sonra sana kati kararımı söylüyorum... Gitmeyeceğim Remzi... Ölünceye kadar seni bırakmayacağım... Artık birbirimizi mesut etmeye bütün kuvvetimizle çalışacağız.

GURUR

Her akşam, âdet ettiği üzere, ortalık kararırken, küçük kovasını almış, bahçedeki çiçekleri sulamaya çıkmıştı.

Beş on dakika sonra, sokaktan geçen Celil Ziya Bey, parmaklığın önünde durarak seslendi:

— Bonjur Vecihe Hanım... Çocuklar nasıl?

— Teşekkür ederim... Ellerinizi öpüyorlar. Siz nasılsınız?

— Genç kız hafifçe kızararak dudağını ısırdı. Kaşlarını çattı.

Celil, acele acele sözünü ikmal etti:

— Yani teşekkür ederim demek istiyorum.

Çocuklar, Vecihe'nin çok sevdiği çiçeklerdi.

Genç kız, kocaman bir ortanca kopardı. Parmaklığın arasından Celil Beye uzattı:

— Çirkin bir şey ama, değişiklik olur... Çiçeklerimin çeşidi maalesef çok az... Her akşam aynı şeyden usanacaksınız.

— Hiç öyle görünmüyor, hatta bilâkis...

Celil, çiçeği almıyor, onu genç kızın elinde seviyor gibi yaparak parmaklarına dokunuyordu.

Vecihe tekrar kuşkulandı. Kaşları daha ziyade hiddetle çatıldı. Çiçeği duvarın üstüne bırakarak elini çekti.

— Nasılsınız? Yorgun musunuz?.. Başınız ağrımıyor ya inşallah?..

— Bilâkis, gayet iyiyim...

Vecihe'nin nezaket icabı bu cevaptan memnun görünmesi lâzımdı. Fakat o, bilâkis somurttu.

— Siz nasılsınız?

— Her zamanki gibi... Evde temizlik yaptım... Yemek pişirdim... Babam için dikiş diktim... Yorgunum... Biraz başım ağrıyor.

Celil, hayretle ona baktı. Bu nikbin, daima şen genç kızın ilk defa yorgunluktan ve baş ağrısından şikâyet ettiğini işitiyor, bunu bir maksatla söylediğini düşünemiyordu.

— Buna çok teessüf ettim... Sakın bu, geçirdiğiniz yeknesak, eğlencesiz hayatın neticesi olmasın...

— Hayatımdan çok memnun olduğumu zannederim ki, biliyorsunuz.

İnfialini artık açıktan açığa gösteriyordu.

— Biliyorum... Fakat insan da mütemadiyen evde kapanıp oturumaz ya... Biraz gezmek, biraz eğlenmek, biraz yaşamak istemez mi? Belki yalnız olduğunuzu düşünüyorsunuz... Fakat siz isterseniz arkadaşlarınız da olabilir?

— Benim mi?

— Neye öyle hayretle yüzüme bakıyorsunuz... Sizin arkadaşlarınız olamaz mı?

— Hayır...

— Niçin?

— Sebebini keşfetmeliydiniz.

— Siz izah ediniz.

— Bilirsiniz ki ben, mağrur bir kızım... Fakirliğimin derecesini saklamaya tenezzül etmeyecek kadar mağrur bir kızım... Hali, vakti yerinde insanlardan arkadaşım olamaz...

— Ne yanlış... Siz, o kadar zarif, şen, terbiyeli. Munis...

Vecihe, titiz bir hareketle onun sözünü kesti:

— Ben, zarif, şen... bir kız olduğum için hoşlanırlar, arkadaşlığa kabul ederler, demek istiyorsunuz, değil mi? Şu halde ben, o evlere, o insanların arasına müsavi haklara malik bir insan, bir arkadaş gibi değil sırf hoşa gittiği için kabul edilen bir eğlence, bir dalkavuk gibi girip çıkacağım...

— Yanlış anlamayınız... Pardon...

Vecihe, sözünün arkasını bırakarak aynı titizlikle devam etti:

— Ehemmiyeti yok... Evet, kibarlarla arkadaş olamam. Çünkü yanlarında iğrenç bir sığıntı mevkiinde kalırım... Fakirlerle olamam... Zira, gayet iyi biliyorsunuz ki her zaman böyle fakir olmadım... Zenginken onlara gayet iyi muamele ederdim... Fakat şimdi akran olarak aralarına karışmak... Hasılı, bu da tatsız tutsuz bir şey... Hem fukaralığın asıl fenalığı şuradadır ki, yaşamak mecburiyeti böyle insanlardan birçoğunu zelil, sinsi yapıyor...

— Yok Vecihe Hanımefendi... Ben, size hayat tarzınızı değiştiriniz demedim... Yalnız zaman zaman bir parça eğlenmek... Meselâ biz, gayet iyi iki arkadaş olduk... Ara sıra meselâ sizi bir parça gezmeye götürsem... Geri fikirli bir eski zaman kızı değilsiniz ki, bunda bir gayri tabiilik göresiniz...

Celil Ziya Bey, iyiden iyiye basan karanlığa rağmen, Vecihe'nin sarardığını, ıstırapla takallûs ettiğini gördü, sustu.

Genç kız, istihfafkâr bir huşunetle ağır ağır cevap verdi:

— Mantığa, münakaşaya sığar bir mesele olmadığı

için kısa keseceğim... Bunu bana, siz mi teklif ediyorsunuz?

— Zannederim bunda size karşı duyduğum derin hürmete ve sempatiye dokunur bir şey yok...

— Bizce ehemmiyeti olmayabilir... Fakat etramızdaki insanların telâkkisini bilirsiniz... Bir genç kıza hem de fakir ve babasının vaziyeti itibariyle size karşı borçlu mevkiinde olan bir genç kıza böyle bir arkadaşlık teklif etmek... Onu halk nazarında çirkin bir mevkie düşürmek. Garip hürmet, garip sempati!..

Parmaklığın demirlerini yakalayan elleri titriyor, karanlığın içinde narin silueti bir heykel vekarı alıyordu.

— Vecihe Hanım... Rica ederim... Benim ne adam olduğumu biliyorsunuz. İzah edeyim...

Elinin sert bir hareketiyle onu yine susturdu:

— Sizi namuslu, nezih bir insan bildiğim için bu kadarını söyledim. Aksi halde sükût eder ve arkamı çevirirdim.

— Evet ama, beni çok fena mevkide bıraktınız.

Celil Ziya, nadim ve mustarip görünüyordu. Genç kızın sinirlerindeki gerginlik geçmişti. Gülümseyerek:

— Biraz belki sert söyledim... Kusura bakmayınız... Malûm ya bu gece biraz hastayım...

— Siz her zaman o kadar sade, o kadar şen ve lâkaytsınız...

— Zannederim ki bu asıl kabahatim de bu... Biraz sade, biraz şen ve lâkayt görünüldü mü zannediliyor ki...

Vecihe, birdenbire sustu:

— Yeni bir münakaşaya girmeyeceğim Celil Bey, dedi, bonsuvar...

— Onun cevabını beklemeden arkasını döndü, koşar gibi süratle içeri girdi.

* * *

Lâmbayı yakmadı, babasının pencere yanındaki koltuğuna oturup gömüldü. Biraz evvel başım ağrıyor dediği yalandı. Fakat hakikaten şakakları bir mengene içinde sıkılıyor gibiydi.

Kendi kendine:

— Celil Ziya Beyi de anladık, inandığımız insanlar teker teker devrilip gidiyor... Galiba yeryüzünde namuslu tek insan bulamayacağız, diyordu.

Karanlıkta saatin muntazam tıkırtısından başka ses yoktu. Babası, kimbilir yine kaçta gelecekti? Vecihe'nin nadir ümitsizlik saatlerinden biriydi. Odada dalgalanan hafif akşam ışıklarını bile fazla buldu. Başını arkaya çevirdi, gözlerini kapadı, düşünmeye başladı.

Evet bu, onun için en siyah bir ümitsizlik gecesiydi. Mamafih Celil Ziya Bey hakkında son hükmünü veremiyordu.

Hayatı bir sinema şeridi gibi gözünün önünden geçti. Evvelâ annesini gördü. Mağrur ve hâkim bir kadındı. İyi, fakat biraz zevkine düşkün, iradesiz bir adam olan kocasını bir çocuk gibi idare etmişti. Genç bir yaşta kazaya benzeyen bir hastalıktan ölüp gitmişti. Bu ölüm kocası Şevket Bey için felâket olmuştu. Elindeki serveti idare edememiş, borsa oyunlarına girmiş, kumar oynamış, hasılı, üç, dört sene içinde nesi var, nesi yoksa altından girip, üstünden çıkmıştı. Bu felâketin altından kalkacak bir adam değildi. Ya sürünecek, ya ölecekti. Fakat bereket versin ki annesinin ölümü zamanında, henüz bir çocuk olan Vecihe, bu iflâs gününe kadar büyümüş, onun gibi akıllı ve iradeli bir insan olmuştu. Tecrübesizliğine rağmen, nevmit olmadı. Babasını bir iş bulmaya teşvik etti. Şevket Bey, evvelâ bir bankaya girerek iki sene çalıştı. Sonra daha olgunca bir maaşla bir tütün şirketine kasadar oldu.

Görmüş, geçirmiş bir eski sefihe, bu işlerin çok sefilâne ve yorucu görünmemesine imkân yoktu. Fakat kızı, onu mütemadiyen teşvik ve teselli ediyordu. Sonra, onu eski hayatını aratmayacak kadar iyi yaşatmanın çaresini bulmuştu.

Açıklık bir yerde, ehemmiyetsiz bir kira ile tuttukları minimini —eski konaklarından kurtulmuş beş, on parça eşya ile— döşeyip süslenmiş ona hemen hemen kibar yaz evi manzarası vermişti.

Şevket Bey, akşamları işinden döndüğü vakit, güzel çiçeklerle süslü bir bahçeye giriyor, neşe ve bahar ile dolu bir genç kız tarafından karşılanıyor, sofrasının çiçeklerine kadar hiçbirşey ihmal edilmemiş bir odada güle eğlene yemeğini yiyordu.

Fakat nedense son zamanlarda Şevket Beyde bazı yeis ve asabiyet alâmetleri belirmişti. Akşamları evine geç dönüyor hatta kızını gece yarılarına kadar beklettiği oluyordu.

Vecihe, birkaç defa bu tebeddülün sebebini öğrenmek, mümkünse bir çare aramak istemişti. Fakat Şevket Bey, açık bir cevap vermemiş, hastalıktan yorgunluktan, aksi tesedüflerden bahsetmişti. Belli ki, yalan söylüyor ve üzülüyordu. Vecihe, bunu anladığı için pek fazla üstüne varmaya cesaret edememişti. Şimdilik vukuatı beklemek lâzımdı. Sebep ne ise elbet meydana çıkardı.

Haydi babasındaki asabiyet bir dereceye kadar tabii görülsün. Ya Celil Ziya Beye ne olmuştu?

Genç kız, karanlıkta düşünürken babasındaki değişiklik ile Celil Ziya Beyin son vaziyeti arasında müphem bir münasebet görüyor, müteessir oluyordu.

Celil, babasının bulunduğu tütün şirketinin müdürü idi, bir iş adamından ziyade bir sanatkâra benzeyen ince, kibar ve biraz mahçup bir gençti.

Şevket Bey üç ay evvel hasta olmuş birkaç gün şirkete gidememişti. Celil Bey, hem onun hatırını sormak, hem aylığını getirmek için bir akşam, evlerine uğramıştı. Vecihe ile uzun uzun konuşmuşlardı.

Nedense o günden sonra Celil Ziya Beyin ayağı bu semte pek alışmıştı. Hemen her akşamüstü Şevket Beyin kapısı önünden geçiyor, bahçe parmaklığının önünde üç, beş dakika durarak Vecihe ile konuşuyordu.

— İşler beni fena halde yoruyor... Akşama doğru bir yarım baş ağrısı geliyor... Açık havada biraz dolaşmadıkça geçmiyor.

İkisi de inanmadıkları halde, o her akşam, bu yalanı tekrar ediyor genç kız, gülümseyerek dinliyordu.

Celil Ziya, bu gayretli, şen ve mağrur genç kızı çok beğeniyordu. Vecihe de bilhassa onun nezaket ve inceliğini takdir ediyordu.

Celil, fazla olarak çok saygılı bir adamdı. Bir akşam, Vecihe, ona açılmak üzere olan bir nadide çiçekten bahsetmiş, onun gösterdiği merak üzerine "Buyurunuz görünüz", diye bahçe kapısını açmıştı. Fakat Celil, onun yalnız olduğunu görerek içeri girmekten çekinmiş, hafifçe kızararak:

"Müsaade ederseniz şimdi görmeyeyim... Benim için bir sürpriz olsun... Daha iyi!" demişti.

Vecihe: "Sakın hareketime yanlış mana vermiş, kendisini bahane ile bahçeye davet ettiğimi zannetmiş olmasın!" diye günlerce üzülmüştü.

İşte bu çok saygılı adam bir zamandan beri tavrını değiştirmeye, ona karşı lâubali vaziyetler almaya, garip sözler söylemeye başlıyordu. Vecihe, o gece bir karar verdi. Artık akşam üstleri bahçeye çıkmayacak, Celil Ziya Beyle konuşmayacaktı. Zengin insanların bazı tuhaf fikirleri olurdu. İhtimal bu Celil Ziya Bey de onun gizli bir maksatla kendisine iltifat etmesinden şüpheleniyordu.

Vecihe, kendine verdiği sözde dört gün durdu. Daha da duracaktı. Fakat bir akşam...

* * *

Bir akşam —babası artık gece yarısında gelmeyi âdet ettiği için— kendi kendine yemek yiyordu. Kapı çalındı. Celil Bey geldi:

— Sizi bahçede göremiyorum... Merak ettim, dedi.

O, biraz soğuk cevap verdi:

— Teşekkür ederim... Bir şeyim yok... Bazı işlerim vardı.

— Müsaade eder misiniz biraz gireyim?

Vecihe, hayretle onun yüzüne baktı. Bu harekete mana veremiyordu. Mamafih, korkuyor gibi görünmek izzet-i nefsine dokundu. "Buyurun" dedi, onu babasının kapı yanındaki küçük odasına aldı. Celil Beyde garip bir neşe ve heyecan vardı. Vecihe, onun sarhoş olduğunu farketti. Genç adamdaki büyük tebeddül bu gece bütün çirkinliğiyle meydana çıkıyordu. Babasının koltuğuna küstah bir tarzda oturmuş, bacaklarını, yatar gibi uzatmış ve lâubali şeyler söylüyor, Vecihe'nin hayret ve asabiyetine dikkat etmiyordu. Zevkten, eğlenceden, yaşamak hakkından ve daha başka şeylerden hafif bir lisanla bahsettikten sonra, küstahlığı arttı. Genç kızı bileğinden yakalayarak öpmek istedi. Onun, hafif ve nankör bir baba için hayatını ziyan etmesine acıdığını anlattı.

Vecihe, fazla kurulmuş bir zenberek şiddetiyle boşandı. Celil Beyi hakaretle evinden kovdu.

Aradan üç gün geçmişti.

Celil Ziya, bir gece apartmanında yalnızdı. Gündüz çok yorulmuş olduğu için yatmaya hazırlanıyordu. Kapı çalındı. Bir genç hanımın kendisini görmek istediğini haber verdiler. Bekâr ve yalnız bir adam olduğu halde maceraperest değildi. Bu saatte evine gelmeye cesaret ede-

cek tanıdığı bir kadın da yoktu. Tekrar giyinerek kabul odasına girdi. Karşısında Vecihe'yi gördü. Şaşkınlıktan dili tutuldu. Gözlerine inanamıyor, kapının önünde durarak hayretle ona bakıyordu.

Vecihe, mantosunu çıkarmış, başını çözmüştü. Aynanın karşısında saçlarını düzeltiyordu. Gülümseyerek Celil Ziya'ya doğru yürüdü, garip bir teklifsizlikle onun ellerini tuttu:

— Hayret ediyorsunuz değil mi?

— ! ! ! ? ? ?

Nazik ve oynak tavırlar, seri kelimelerle sözüne devam etti:

— Geçen akşam bana lüzumundan fazla iltifat ettiniz. Size fevkalâde kaba bir mukabelede bulundum. Affediniz. Ben asabi bir kızım... Saatim saatime uymaz. Sonradan uzun uzun düşündüm. Hareketimi pek münasebetsiz buldum. Size tarziye vermeye geldim. Beni affedeceksiniz değil mi?

Celil Ziya, hâlâ kendine gelemiyor:

— Estağfurullah Vecihe Hanım... Fakat cidden anlayamıyorum, diye kekeliyordu.

— Bu gece ne kadar korkaksınız... Nerede o geçen geceki güzel cesaretiniz?.. Adeta hemen gitmemi bekliyor gibisiniz... Fakat benim hiç öyle bir niyetim yok... Ne kadar sıcak... Pencereleri açamaz mıyım?

Yanakları kıpkırmızıydı, gözlerinde garip bir parıltı vardı. Pencereye yürüdü, perdeleri açtı, fakat sonra tekrar kapadı:

— Karşı pencerede ışık var... Gören olur.

— Ehemmiyeti yok.

— Hem böyle kapalı pencereler samimiyeti daha ziyade artırır... Siz, neye o kadar neşesizsiniz Celil Bey?.. Benden ibret almıyor musunuz?

Kendini bir kanapeye attı, gözlerinden yaş gelerek gülmeye başladı:

— Biraz yaklaşınız lütfen... Şöyle karşıma... Daha iyisi yanıma... Biliyor musunuz? Ben bu gece dehşet bir şey yaptım. Babamın konyaklarını içtim... Fena halde üşüyorum da... Gerçi henüz yaz ayları içinde sayılırız ama... Konyak ne güzel şey... Kuzum Celil Bey... Sizde konyak bulunmaz mı ?

— ! ! ! !

— Benim için o kadar mühim değil ama... Sizin çatkın ve şaşkın çehrenizin mutlaka değişmesi lâzım... Rica ederim, konyak bulundurunuz... Mamafih başka içki de olabilir... Viski... Amer... Absent... isimlerini de bilmem ki...

Celil Ziya yavaş yavaş kendini toplamıştı:

— Neniz var Vecihe Hanım, dedi, siz, biraz rahatsız görünüyorsunuz...

Genç kız, onun cevap vermesine meydan bırakmadı, birdenbire kolunu boynuna doladı, yanağını yanağına yaklaştırdı:

— Riyakârlığa ne lüzum var?.. Açık hareket edelim... Beni istiyorsunuz... Geldim... Bu gece sizinle beraberim... Neye konyak getirmiyorsunuz.

Celil Ziya, bir rüya içinde gibiydi. Genç kızın boğarcasına boynunu sıkan kolları, yanağının üstüne ateş gibi yanan yanağı onu en şiddetli içkilerden ziyade sarhoş ediyordu. Yavaş yavaş kudreti kalmadı. Artık ne bu genç kızın halindeki garabeti farketti, ne gözlerindeki ateşi gördü.

Celil Ziya, Vecihe'nin kollarında ateş ve çılgınlıkla dolu bir aşk gecesi geçirdi, sabaha doğru bitap düştü,

onun kucağında uyuyakaldı. Uyandığı zaman öğle olmuştu.

Vecihe, erkenden gitmişti. Yalnız aynanın önünde bir tarağı duruyordu. Bu tarak olmasa Celil Ziya kendini bir rüyadan uyanmış sanacaktı.

O gün çalışamadı. O gece, ertesi gece gayri ihtiyari Vecihe'yi bekledi. Üçüncü gün bürosunda Şevket Beyin bir mektubunu buldu. İhtiyar memur, ahvali sıhhiyesi dolayısıyle müesseseden ayrılmaya mecbur kaldığını söylüyordu.

Celil Ziya, o akşam Şevket Beyin evine uğradı, fakat kapıyı kapalı, pencereleri simsiyah buldu.

Vecihe, bir gün evvel babasıyla beraber şehri terketmişti.

* * *

Celil Ziya, vakayı kendi kendine şöyle izah ediyordu:

— Hafif bir ahir zaman kızı... Evvelâ kendini ağır satmak istedi. Tutturamadı. Bana karşı bir zaafı... Hatta zaaf bile değil... Sadece bir arzusu vardı. Babası başka bir memleklete gitmeye karar verince bu kaprisi tatmine karar verdi... Her halde çok hoş bir gece geçirdik...

Celil Ziya Bey Vecihe'den bir haber alamamıştı. Mamafih onu arayıp soruşturmak için bir sebep de yoktu. Bu genç kız, onu çok feci bir hayal kırıklığına uğratmıştı. Bir zamanlar onu ne kadar başka bir insan zanneder, ne büyük bir hürmetle severdi. Halbuki o gece âdi bir sokak kadını gibi kendi ayağıyle evine gelmiş, ne ahlâkta bir mahlûk olduğunu göstermişti. Her halde bu kız; aramaya, düşünmeye değer bir şey değildi. Mamafih aylar geçtiği halde ne bu hafif genç kızı, ne o geceyi bir türlü aklından çıkaramıyordu.

Celil; mahzun dalgın, titiz bir adam oldu. Hayattan zevk almaya başladı. Bunun evvelâ bir geçici hastalık sandı. Sonra mütemadiyen düşündüğü bu gece ile bu hastalık arasında bir münasebet gördü. Vecihe'yi delicesine sevdiğini kendi kendisine itiraf etti. Bu itiraftan sonra artık yerinde duramadı. Uzun tahkikattan sonra Vecihe'nin vilâyetlerden birinde bir banka kâtibesi olduğunu babasının vefat ettiğini, kendi kendine yaşadığını öğrendi ve arkasından gitti.

* * *

— Vecihe Hanım, siz misiniz? Ne garip tesadüf!.. Bir iş için iki günden beri burada bulunuyorum. Sizi görünce şaşırdım.

Celil Ziya ona burada rasgeldiğine hayret etmiş görünüyor sakin ve lâkayt bir tavırla söz söylüyordu. Fakat çehresi korkunç bir sarılık almıştı. Kendisini bir parça bıraksa, bir sıtma nöbeti içinde gibi titreyeceğini, dişlerinin birbirine çarpacağını hissediyordu. Bu genç kızı ne derece sevdiğini hiçbir zaman bu kadar kuvvetle anlayamamıştı.

Vecihe, maziyi tamamiyle aklından silip çıkarmış gibi sakin ve soğuk cevap verdi:

— Evet, dokuz aydan beri burada memurum.

Konuşmaya devam ettiler. Celil Ziya, onu hayatına dair sualler sordu.

Vecihe, aynı soğuk resmiyetle kısa cevaplar verdi, babasının öldüğünü, kendisinin fakirane, temiz ve oldukça mesut bir hayat geçirdiğini söyledi. Bunları anlatırken defterler hesaplarla meşgul oluyordu, bu konuşmanın bir an evvel değişmesini ister gibi görünüyordu.

Celil, artık kendini zaptedemedi. Heyecanını gizleyemediği bir sesle:

— O geceyi hiç mi hatırlamıyorsunuz, Vecihe Hanım? dedi.

— O gece ben hatırlanmaya değer bir hususiyet görmüyorum.

Genç kız hafifçe kaşlarını çattı:

— Ne söylüyorsunuz? Bana umulmayacak kadar güzel bir rüya gösteriniz... Büyük bir aşk değilse bile, her halde bana karşı bir küçük meyliniz vardı! Böyle olmasa o kadar kolaylıkla kendinizi kollarıma atar mıydınız? Niçin birdenbire ortadan kayboldunuz? Ben, o güzel geceye benzer birçok geceler geçireceğimizi ümit ediyordum.

Vecihe, bileklerini masaya dayamış, gözlerinde vakur bir kinle, Celil Ziya'ya bakıyordu. Dudaklarında acı bir tebessümle ağır ağır cevap verdi:

— Bir zamanlar size karşı içimde bir meyil uyanmıştı... Bunu inkâr edemem, fakat o vakit sizi iyi tanımamıştım...

— Ne demek istediğinizi...

Genç kız, elinin bir hareketiyle susturarak devam etti:

— Müsaade ediniz... Bana evvelâ çok hürmetle muamele ediyordunuz... Sonra birdenbire tavrınız değişti... Bir gece bana âdi bir sokak kadını muamelesi ettiniz... İsyan ettim, size kapıyı gösterdim... Ertesi gün babamdan hakikati öğrendim... Babam, emniyetinizi suiistimal etmiş... Kasanızdan para çalmış... Önce, onu mahkemeye vermek istemişsiniz... Sonra vazgeçerek affetmişsiniz... Mürüvvet ve insaniyetiniz sayesinde bu mesele de kapanmış... Fakat ben de, babam da birdenbire gözünüzde en âdi insanlar menzilesine düşmüşüz... O geceki muameleniz bizi artık hürmete lâyık insanlar addetmeyişinizden ileri geliyormuş... Bunu öğrenince benim gözümden düştünüz... Yaptığı bir insanlığa karşı bir genç kızın hay-

siyet ve namusunu istemek hakkını kendinde gören bir adamdınız. Bu kadar küçük bir insana borçlu kalamazdım. Çılgın gururum buna müsait değildi. Binaenaleyh, evinize geldim, borcumu ödedim. Sabaha doğru, bir bakıma namussuz, fakat kendime göre borcunu ödemiş bir adamın açık alnı ve hafifliğiyle kapınızdan çıktım... Zannederim ki, birbirimizde alıp vereceğimiz kalmadı. Uğurlar olsun efendim.

* * *

Celil Ziya, haftalarca uğraştıktan sonra Vecihe'yi zevcesi olmaya razı etti.

NİKÂH YÜZÜĞÜ

— 1 —

— Remziye, az daha gelmeseydin seni aramak için sokağa çıkacaktım.

— Merak mı ettin abla? Bugün aylık günü olduğunu galiba unuttun. Ticarethaneden çıktıktan sonra biraz çarşıya, pazara uğramak lâzım geldi... Ne yaparsın, serde ev efendiliği var... Azıcık bir para ile neler bulup aldığımı görünce şaşıracaksın abla... Bir dakika sabredersen gösteririm.

Taşıdığı paketler onu çok yormuştu. Kapının yanındaki kırık sandalyeye oturdu. Başı ağrıyormuş gibi elleriyle hafif hafif şakaklarına basıyordu.

— Yoruldun mu Remziye?..

— Çok abla... Ama ehemmiyeti yok... Demek beni merak ettin...

— Merak değil... Sana verecek havadislerim, daha doğrusu müjdem var da... Saatler bana her günkünden daha uzun geldi.

Remziye birdenbire canlanıp ayağa kalkmıştı:

— Müjde mi? Ne müjdesi?..

— Keşfet bakayım... Mamafih bulamazsın... Akla gelir şey değil ki...

— Üzme abla, çabuk söyle...

— Bugün, öğleye doğru, kapının önünde bir araba durdu. Kapı çalındı... Birdenbire yüreğim ağzıma geldi... "Eyvah Remziye hastalandı. Yahut bir kazaya uğradı... Araba ile getiriyorlar!" dedim.

Remziye ablasının çenesini okşayarak gülmeye, alay etmeye başladı. Ablası:

— Ne gülüyorsun? Araba ile bizi ziyarete gelecek kimimiz var? Seneler var ki bu fakir ve izbe mahalledeki evimizde...

Remziye telâşla:

— Malûm malûm... Gelen kim? Onu söyle! dedi.

— Amcamız Hasip Bey, Feriha yengem ve Muzaffer.

Remziye, hayretle ablasının yüzüne bakıyor, söyleyecek söz bulamıyordu.

Süheylâ, devam etti:

— Amcam ile yengemin, benden sıkılıyor gibi bir halleri vardı. Bir şey söylemeden ellerini öptüm. Onlar da hafifçe beni alnımdan öptüler. Sırtımı okşadılar. Sadece Muzaffer, taşkın bir sevinçle boynuma sarıldı. Tıpkı çocukluğumuzdaki gibi... Amcam sakin görünmeye çalışarak:

— "Ağabeyim evde mi Süheylâ?" dedi.

Cevap vermedim sade misafir odasının kapısını açarak, "buyurunuz" dedim. Sonra yukarıya, babamın odasına koştum. Onu, kardeşiyle konuşmaya razı edinceye kadar neler çektiğimi bilemezsin... Babamızın inadını bilirsin; Nuh der de peygamber demez. "Misafirimizdir, ikram edersin... Kahve pişirirsin... Dinlendikten sonra çıkıp giderler... Benim Hasip isminde kardeşim yok!" diyordu. Ben çok yalvardım. Çok müşkül mevkide olduğumu söyledim. Hâlâ inadında devam ediyordu. Nihayet kendimi tutamadım, kapının yanında yere çökerek ağlamaya başladım. Babam, benim ağladığımı ilk defa gö-

rüyordu. Şimdikinden çok daha fena günlerimizde bu bedbaht adamı meyus etmemek için ne kadar dişimizi sıktığımızı, birbirimize sarılıp ağlamak için nasıl onun uyumasını beklediğimizi bilirsin... Babam, ıstırabımın derecesini anladı... Çenemi okşadı... "Sil gözlerini Süheylâ... Peki... Başka kimse bana bu fedakârlığı yaptıramazdı!" dedi. Onun da gözleri yaşarmıştı. Bu ihtiyar asker de belki ilk defa ağlıyordu.

Amcam, doğrusu çok tevazu ve incelik gösterdi. Ağabeyisinin gönlünü almak için çok güzel şeyler söyledi. Bu sözleri ona Muzaffer'in ezberlettiği besbelliydi. Zaten amcam, onun zoruyla bize geldi... Yoksa dünyada kibrini kırmazdı. Babam, ikide bir kızacak, yeniden parlayacak gibi oluyordu. Fakat, yan gözle bana bakınca vazgeçiyordu... Hasılı, ihtiyarı kukla gibi oynattık Remziye... Güzel muvaffakiyet değil mi? Ha, unutmayayım, seni de sordular... Hepsi ayrı ayrı gözlerinden öptüler... Havadisin asıl mühim tarafına gelince, Muzaffer evleniyor... Gelecek hafta düğünü var... Bizi de davet ettiler... Babam gitmeyecek... Fakat seninle, beni göndermeye razı oldu... Üç gün kalacağız... Amcamızın köşkünde çocukluğumuzun mesut günlerini hatırlayacağız... Doğrusu bu dargınlık bana çok dokunuyor. Sevincimden içim içime sığmıyor... Nasıl müjdem? Seni sabırsızlıkla beklemekte hakkım yok mu imiş?.. Sen de sevindin değil mi Remziye?.. Ama neye öyle durgun duruyorsun?.."

....

Bu, alelâde bir aile dargınlığıydı. Hasip Bey, tüccardı. Talihi yardım etmiş, birdenbire zengin olmuştu. Zenginlik ilk zamanlarda onu fazla şımartmıştı. Fakir bir binbaşı mütekaidi olan büyük kardeşine karşı garip tavırlar almıştı. Halbuki bu ihtiyar asker, onun için bir kardeşten ziyade bir baba idi. Küçük kardeşinin onun fakir-

liğiyle, muvaffakıyetsizliğiyle eğlenir gibi şeyler söyleyip yapması ona çok ağır gelmişti. Senelerden beri birbirlerini görmüyorlardı. Cenazesinde bile bulunmasına müsaade etmemelerini vasiyet etmişti. Fakat çocuklar... Muharebelerde yediği kurşunlardan hiç birisinin bu kardeş vefasızlığı ve hareketi kadar derin bir yara, dinmez bir acı bırakmadığını onlar nasıl anlarlar?

— Sen de sevindin değil mi Remziye? Ama neye öyle durgun duruyorsun?

Remziye, dalgın dalgın kardeşinin yüzüne bakarak susuyordu. Sonra yavaş ve ağır bir sesle:

— Babamı hareketinde serbest bırakmalıydın abla...

— Ne söylüyorsun?.. Yeryüzünde onlardan yakın kimsemiz yok... Müjdeyi alınca sevincinden çıldırırsın sanıyordum. Bu dargınlık, seni benden ziyade üzüyordu.

— Evet ama, o zaman çocuktum...

— Şimdi pek mi büyüdün?

— Yaşça, vücutça belki o kadar değil. Fakat erkek gibi çalışmam lâzım geldi... Maişet kavgalarına karıştım... İnsan bu havada çok değişiyor, bazı şeyleri ev çocuklarından daha başka türlü anlıyor... Ben, bu düğüne gitmek istemiyorum abla...

— Şimdi de sen mi Remziye?

Remziye karanlıkta ablasının gözlerinde iki damla yaşın parladığını gördü, birdenbire bir kahkaha koyuvererek onun boynuna sarıldı.

— Bana da babama oynadığın gözyaşı oyununu mu oynuyorsun?.. Ama tuhaf... Üzülme abla, amcama gideceğiz...

— Gönül hoşluğuyla olmadıktan sonra...

— Artık o kadarına karışma abla... Hatta keyfini bozmamak için müdürümden üç, dört gün de izin isterim.

Remziye'nin bu düğüne gitmek istememesinde gizli

bir sebep vardı: Çocukken Muzaffer'le nişanlı gibiydi. Gerçi aile arasında buna dair hiçbir şey geçmemişti. Onlar da daima bir kardeş vaziyetinde kalmışlardı. Fakat bu his, herkeste vardı. O, dargınlık tarihinden sonra Muzaffer, Remziye'ye karşı suçlu bir insan tavrı almış bir daha onunla görüşmeye cesaret edememişti.

— 2 —

Süheylâ ile Remziye'ye Hasip Beyin köşkünde çok iyi bir muamele yapılıyordu. Köşkün en iyi bir odasına misafir etmişlerdi. Hizmetlerine en iyi bir hizmetçi verilmişti. Hasılı, onlara iki misafir prenses gibi ikram ediliyordu.

Otuza yaklaşan yaşına rağmen çocuk kalan Süheylâ, çok memnun ve neşeliydi. Fakat kardeşinde anlaşılmaz bir titizlik hissediyordu.

Kendilerine fevkalâde ehemmiyet verilmesine âdeta kızıyordu. İkidebirde bir vesile düşüyor, fakirliklerinden bahsediyordu...

Meselâ hizmetçi ile akran gibi, meslektaş gibi konuşup dertleşiyor, iş vermekten çekiniyordu.

Ablası darıldıkça, Remziye:

— Herhalde yengem ona sıkı tenbihler vermiştir: "Onlar fakirdir. Gönülleri kırıktır. Çok iyi muamele et, incinmesinler" demiştir... Nitekim misafirlere, gelin hanım tarafına da daha başka tarzda, aynı şeyler söylenmiştir. Hizmetçi, halimizi biliyor. Kafa tutarsak gülünç oluruz abla! diyordu...

Meselâ Hasip Bey, sofrada aşçıya: "Hani sen geçen gün falan yemekten pişirmiştin. Yarın kızlarım için yine ondan pişir" diyecek olsa, Remziye hemen yetiştiriyordu:

— Mersi amca... Çok iyi oldu... Biz, onun ne olduğunu bile bilmiyoruz... Sen mutfağa uğra da nasıl yapıldığını öğren ablacığım. Ucuz çıkacak bir şeyse, ben sokaktan harcını alıp getiririm. Sen de pişirirsin.

Bir akşam, dans edilirken gelin hanımın eteği sökülmüştü. Remziye, hemen bir iğne, iplik buldu:

— Elbisenizi çıkarmaya hacet yok hanımefendi. Biraz ayakta durunuz, kâfi...

Bir dizini yere koydu. Gelinin eteğini dikmeye başladı. Bir yandan da kesik kesik söylüyordu:

— Ben, bu ticarethaneye yerleşmeden bir terzihanede çalıştım. Tabii yamak gibi... Çünkü dikişte kuvvetli değilim. Başka iş bulamamıştım da... Çok sıkılıyordum.

— Evet, işsizlik insanın canını sıkar... Ben de tahammül edemem.

— Zaruret mânasına olan sıkılmayı, "can sıkıntısı" diye anlamak istediniz... Nezaketine teşekkür ederim. Fakat hayat...

Gelin hanımın babası, zengin ve azametli bir eski paşa idi. Sofrada biraz fazla kaçırdığı şarabın şevkiyle:

— Bu ne yumuşak başlı, halim, selim, çalışkan çocuk maşallah, dedi. Bizim Feridun için biçilmiş kaftan... Bir kere birbirlerini görsünler de... Feridun, biraz dik kafalıdır ama, bu hanım, onu iyi idare eder sanırım... Eski zevcesi çok müteazzımdı. Hanım kızımız da herhalde rahat eder.

Remziye, yavaş yavaş doğruldu.

Biraz evvel bir hizmetçi tavriyle eğilen vücudu, garıp bir vekar aldı. Nazik, fakat acı ve mağrur bir tavırla:

— Paşa hazretleri, teşekkür ederim, dedi, fakat yanlış anladınız; görünüşe aldanmayınız. Bende maatteessüf melûn bir şeytan kibri var. Fakirliğe ve hatta harete güler yüzle tahammül edişimin sebebi büsbütün baş-

ka... Bahis buyurduğunuz Feridun Beyefendi falan gibi, dik başlı zatlara baş eğmemeye, kimseden, ama kim ve neyim olursa olsun, kimseden bir lütuf kabulüne mecbur kalmamaya azmim var...

Salonda bir dakika ağır ve soğuk bir sükût hüküm sürdü.

* * *

Muzaffer, Remziye ile eskisi gibi teklifsiz olmak istememişti. Fakat genç kız, çok soğuk ve resmî duruyordu.

Bir akşam üstü, Muzaffer, amcazadesinin bir deftere bir şeyler kaydettiğini görerek şaka etmek istemişti.

— İhtisaslarınızı mı kaydediyorsunuz küçük hanım?

O, hemen defterini açmıştı:

— Ticarethanenin bazı unutulmuş hesaplarını... Ben bu vaziyette bir insanın öyle şeylerle meşgul olması ayıp düşmez mi?

— 3 —

Düğüne bir gün kalmıştı.

Küçük bir yazıhanenin çekmecesinden bir şeyler arayan Hasip Bey, kendi kendine söylenirken:

— Hanım, buradaki nikâh yüzüğünü sen mi aldın?

— Hayır. Ne münasebet? Kâğıtların arasına karışmıştır.

Kâğıtların arasından başlanmak üzere yazıhanenin bütün gözleri, sonra baştan başa salon arandı. Yüzüklerin gelin hanıma mahsus olanı bir türlü bulunmuyordu.

Çocuk, büyük herkes bu işle meşguldü. Yalnız Remziye aranıyor; bir pencerenin yanında, yüzü bembeyaz, ayakta duruyordu.

Yüzüğü bulmaktan ümidi kestikleri zaman Remziye, salonun ortasına geldi, tutuk bir sesle:

— Yüzük bende, dedi, demin ona bakıyordum; bilmem nasıl oldu. Dalgınlıkla parmağıma geçirdim... O kadar zorladım... Çıkmadı.

Elini uzattı. Öyle nevmidane uğraşmıştı ki, parmak korkunç bir surette şişip morarmıştı. Çizilen bir kenarından hafifçe kan sızıyordu:

Muzaffer: "Çabuk arabayı hazırlasınlar" dedi "kaybedilecek zaman yok... Remziye'yi şehre götüreceğim."

Akşamdı, araba, karanlık yolların içinde koşarken Remziye başını bir kenara bırakıyor, için için ağlıyordu.

— Çok mu ağrıyor Remziye?

— Çok...

Şehirde eczane eczane; kapı kapı belki bir saat dolaştılar. Nihayet bir operatör bulundu. Ufak bir ameliyatla yüzük kesilip alındı.

Tekrar arabaya bindikleri zaman gece yarısı olmuştu.

— Muzaffer Bey, size büyük bir ricam var...

— .....

— Beni kendi evimize bırakın...

— Bu saatten sonra mı?

— Yalnız kalmaya, istirahat etmeye ihtiyacım var... Çok acı çektim de... Benim acıya hiç yüzüm yoktur...

— Bizim evimiz de kendi evin değil mi Remziye?

— Evet, fakat ben mutlaka evimize gitmek istiyorum... Çok rica ederim Muzaffer Bey... Beni artık oraya götürmeyiniz...

— Çocuksun Remziye...

— O halde bırakınız, ben kendim giderim.

Remziye, hırçın tavırla arabadan atlamak istiyordu.

Muzaffer, onu ellerinden tuttu:

— Mutlaka istiyorsan götürürüm Remziye. Sade bir şey var... Köşktekiler ne diyecekler? Ne düşünecekler?

Genç kız birdenbire kendini bıraktı:

— Anlıyorum... Hakkın var Muzaffer... Köşke dönelim.

Parmağının acısı durmuştu. Fakat o gelirken yaptığı gibi başını arabanın köşesine dayayarak yine için için ağlıyordu.

Muzaffer gözleri karanlığa dikili; derin derin düşündü. Kararını verdi ve sükûnetle sözlerine başladı:

— Köşke dönmeseydik ne diyeceklerdi biliyor musun Remziye?.. Remziye'nin bu nikâh yüzüğünü bir an için parmağına takması sebepsiz değilmiş... Bu genç kızda mutlaka Muzaffer'e karşı gizli emel varmış...

Remziye, derin bir isyanla sarsıldı:

— Yalan... Siz sahiden çok fena insanlarmışsınız.

Muzaffer, onun ellerini elleri içine aldı, sarılı parmağını dudağına götürürek:

— Saklama Remziye, dedi. Yalan değil... Çok iyi anladım... Bilsen senin gibi ben de ne kadar çok değiştim... Hiç o eski hafif ve sathi çocuk değilim... Artık insanların ve eşyanın kaplama yaldızı beni aldatmıyor... "Öyle de, nasıl hayatından memnun görünüyorsun... Nasıl o mânasız ve şımarık küçük hanımla evlenmeye hazırlanıyordun!" diyeceksin... İnsan, vakaların selinden kendini kolay kurtaramıyor... Ona kapılıp gitmemek için bir kahraman olmalı... Kaç gündür mütemadiyen sana dikkat ediyorum... Senelerce en acı bir hayat mücadelesi için çırpındığını biliyorum... Nasıl oldu da o kadar temiz ve yüksek kaldın... Neşeni ve gururunu nasıl muhafaza edebildin? Sonra nasıl oldu da bu kadar uzun zaman senin gönlünde yaşamaya muvaffak oldum?..

"Ailelerimiz arasında geçen vakalarda suçum, taksirim olmadığını biliyorsun... Böyle olduğu halde senden af isteyeceğim Remziyecik. Artık ayrılmayacağız... Kopacak rezalet umurumda değil... Kimseni hayatımızla oynamasına müsaade etmeyeceğiz."

Genç kız kendini bir rüya içinde sanıyor, ıslak siyah gözleriyle şaşkın şaşkın Muzaffer'e bakıyordu.

Genç adam, arabaya yolunu değiştirtti:

— Şimdi ben de artık köşke dönmeye cesaret etmeyeceğim... Şimdi nişanlımı evine bırakırım. Seni yarın amcamdan resmen isterim. Artık sana nişanlım dememe müsaade et... Seni ne kadar sevdiğimden şüphe edemezsin değil mi? Yoksa insan böyle bir macerayı nasıl gözüne alır?

— Ne söylerler Muzaffer?.. İkimiz de rezil olacağız...

Muzaffer, onun ıslak yüzüne dağılan saçlarını okşuyor:

— Ne ehemmiyeti var Remziyecik, diyordu, mademki birbirimizi seviyoruz.

Sonra, onun yaralı parmağını okşayarak ilâve etti:

— Sade onu çabuk iyi etmeye çalış... Çünkü pek yakında başka bir yüzük takmak lâzım gelecek...

BİR GÜMRÜK KAÇAKÇILIĞI

İki sene evvel bir iş için Fransa'ya giden bir arkadaş anlattı.

— Eşya olarak bir bavulum vardı. Bir de ahbaplardan birinin Marsilya'daki bir dostuna gönderdiği bir Acem halısı. Ben ne bileyim, meğer Fransa'ya halı ithali şiddetle yasakmış.

Gümrük memurları yakama yapıştılar. Şaşırdım. Kendi malım olsa, halıyı bırakacağım. Fakat ne yaparsın ki, emanet... Bilmem nereden kulağımda kalmıştı?.. Besbelli Müslüman tebaası çok olduğu için, Fransa, ibadette kulanılan eşyadan gümrük resmi almazmış... "Bakayım, bir tecrübe edeyim" diye düşündüm... Oldukça iyi konuştuğum Fransızca ile gümrük memuruna dedim ki:

— Ben, belli başlı bir adamım. Gördüğünüz halının ismi "seccade"dir... Biz Müslümanlar "namaz" ismindeki ibadetimizi onun üzerinde icra ederiz... Ben, çok sofu bir insan olduğum için ibadete yarayan eşyamı daima beraberimde taşırım.

Gümrük memuru civanmert, insaflı bir adama benziyordu. Bir müddet burnunu kaşıyarak düşündü. "Seccade" ve "namaz" kelimelerini bana tekrar ettirerek bir kâğıda yazdı. Sonra telefonu açarak konuşmaya başladı:

— Mösyö Artin Sergizyan... Siz misiniz? Siz İstanbullusunuz... Türkleri ve Türkçeyi iyi bilirsiniz... "Seccade" ne demek olduğunu söyler misiniz?.. Seccade... Evet seccade... Mersi... "Namaz" ne demek?.. Müslümanların iba-

deti öyle mi? Âlâ... Sizden bir hizmet rica edeceğim... Lütfen beş dakika için beni görmeye gelir misiniz? Ancak sizin halledeceğiniz bir mesele var da...

Memur, telefonu bıraktıktan sonra bana izahat verdi:

— Bu halı, hakikaten "seccade" denen ibadet eşyası mıdır? Bunu tahkik etmek için birkaç sene evvel İstanbul'dan Marsilya'ya gelmiş bir Ermeni dostu çağırdım. Beni tabii mazur görürsünüz, vazife...

— Tabii, vazife her şeyden üstün... İstediğiniz şekilde tahkikat yapabilirsiniz, dedim.

Üç, beş dakika sonra Mösyö Artin Sergizyan, gümrüğe geldi. Gayet tipik bir İstanbul Ermenisi, Ermeni vatandaşlarımız memleketimizde çok kere bizden bizar görünürler. Fakat ecnebi toprağında rastgeldikleri zaman nedense bize karşı bir yakınlık hissederler.

Sergizyan Efendi, bana bir dost ve hemşehri selâmı verdi. Derhal anladım ki, bu işte bana halisane tarafgirlik edecektir.

Gümrük memuru, halıyı yere yaydırdı. Aksi gibi gayet biçimsiz de bir şey... Eni herhalde bir metre yok... Boyu buna mukabil iki buçuk, üç metre...

— Müslümanların "namaz" ibadetini üstünde icra ettikleri seccade denen bu yaygı mıdır?

Ermeni, hiç tereddütsüz tasdik etti:

— Ta kendisi.

— İyi ama bu, ibadet için fazla uzun bir şey değil mi?!!

— Hayır... Değildir... Namaz ibadeti için ancak kâfidir.

Mamafih, gümrük memuru hâlâ tereddüt ediyor, düşünüyordu:

— Son bir rica dedi. Efendiden "namaz" ibadetini bir

kere burada gözümün önünde icra etmesini rica edeceğim... Ta ki bu hususta tam bir kanaat edinmiş olayım.

Artin Efendi ile birbirimize baktık. O, Türkçe olarak:

— Başka yol yok... Çaresiz bir namaz kılacaksınız, dedi.

İşe daha ciddi bir renk vermek için potinlerimi çıkardım. Pencereden güneşe bakarak kıbleyi tayin ettikten sonra ellerimi kulaklarıma kaldırdım, "Allahu ekber" deyip namaza durdum. Gümrük memurunun gözünü boyamak için bir şeyler okumak lâzım geliyordu. Fakat aksi gibi namaz dualarından hiçbiri aklımda kalmamıştı. Naçar, Muallim Naci merhumun çocukluğumda ezberlediğim:

"Bilsem şu kuzu neden gam almış?
Her nalesi kalbe dağzındır!.."

Şiirini makamla okudum. Sonra rükûa, nihayet secdeye vardım. Fakat başımı bir türlü yerden kaldıramıyorum.

Secdenin usulden fazla sürdüğünü gören Artin Efendi, Türkçe olarak: "Yeter... Kalk!" dedi.

Ben, bu defa yine Naci'nin kuzusunu okuduğum makam ile:

— Nasıl kalkayım!.. Herif: "Seccadede daha iki arşınlık yer kaldı... Bu fazlalığın hikmeti nedir?" diye sorarsa ne cevap vereyim? dedim.

Artin Efendi biraz düşündü, sonra yavaşça:

— Bir takla at... dedi.

Bu söz bana bir vahy-i ilâhi gibi tesir etti, başım hâlâ secdede olduğu halde yavaş yavaş ayaklarımın üzerine kalkındım ve yüksek sesle: "amin" diye bağırarak bir taklak attım... Ayaklarım halının ucuna değmiş, hesap tamam olmuştu. Biraz sonra kolumda emanet halı ile gümrük kapısından çıkıyordum.

SAHTE BANKNOT

Daire müdürleri, maiyetlerindeki memurlara çıkışırken daima şöyle söylerlerdi: Mutasım Efendiden ibret alın... O da siz yaşta bir genç... Bir gün bir hafiflik, hoppalık ettiğini, bir gün meşru mazereti olmadan devamsızlığını gören var mı? Bu ciddiyet ve gayreti sayesindedir ki, on iki sene içinde dokuz yüz kuruşa nail oldu. Amirlerinin teveccüh ve muhabbetini kazandı. Böyle sadıkâne hizmet edenlerden Allah da memnun olur, kul da." Mutasım Efendi, bu senalara hakikaten lâyıktı. Babası Fatih Dersiâmlarından fazıl ve mütteki bir zattı. Onsekiz yaşına kadar evden çıkarmamış, yüksek ilimleri bizzat okutmuştu. Sonra, bir komşusunun delâletiyle Evkaf kalemlerinden birine yazdırtmıştı.

Mutasım Efendi, eğlencenin, sefahatin ne olduğunu bilmezdi. Sabahleyin erkenden daireye gelir, akşamüstü doğruca evine dönerdi. Teveccüh o kadar büyüktü ki, âmirler, onu gece bile çalıştırırlardı. "Kuzum Mutasım Efendi... Ahmet Efendi yine birkaç gündür daireyi astı, yahut yeni başkâtip; nafile cetvellerin içinden çıkamayacak, bu dairede sen olmasan, vay halimize!" diye sırtını okşarlar, koltuğuna bir alay defter, kâğıt yükletirlerdi. Mutasım Efendi, pos bıyıklarıyla bir renkte çürük sarı dişlerini göstererek gülümser, etek öper gibi eğilip temanna ederek bu teveccühlere teşekkür ederdi.

Arkadaşlarından birçoğu onun ağırbaşlılığını, namus ve faziletini çekemezlerdi. Hele Osman isminde uçarı çapkınlardan bir topal kâtip vardır ki senelerden beri onu baştan çıkarmayı emel edinmişti. Fakat onun bütün teşvikleri, teşebbüsleri Mutasım Efendinin granit gibi metin ahlâkı karşısında akim kaldı.

Mutasım Efendi'nin dünyada bir tek eğlencesi ve zevki vardı: Arkadaşlarına, Arabî kaidesi üzerine lâkaplar takmak. Meselâ uzun boylu İlyas Efendiye "İlyasüttavilî", şişman muhasebeciye "Sadıkul'kebedî", Balat'tan gelip giden mübeyyize "Daifül'balatî" derdi. Ali Osman'a, kendisini baştan çıkarmak istediği için "Osmanül'İblisî" ismini vermişti. Mutasım Efendi: "Nafile çalışma, İblisî... Beni baştan çıkaramazsın" diye sırıttıkça Ali Osman âdeta kızar, "Korkma, senin de bir zayıf damarını bulurum!" derdi.

Evlenip çoluk çocuk sahibi olmak Mutasım Efendinin en büyük emeliydi. Fakat babasının vefatında sonra iki kızkardeşi başına dert olmuştu. O seneden beri o kadar uğraşıyor, bir türlü onları başından atamıyordu. Küçüğüne güç belâ koca bulduğu vakit, büyüğü kocasından boşanıp geliyor, onu yeniden evlendirip: "Haydi bakalım validei muhtereme... Sıra size geldi!" demeye niyetlendiği gün, yine küçüğünün, memuriyetinden azledilen kocasıyla beraber başına yıkıldığını görüyordu.

Mutasım Efendi, senelerden beri para biriktiriyordu. Fakat bir türlü yüz lirayı bulmak nasip olmuyordu.

* * *

Bakkal, Mutasım Efendinin uzattığı yirmi beş liralık kâğıdı dikkatle muayene etti, sokak kapısına çıkarak güneşe tuttu:

— Bu parayı nereden aldınız?

— Aylıktan... İradımız akarımız yok ya... Ne öyle dikkatle bakıyorsun?

— Beyim, bu kâğıt sahte...

— Haydi canım sende... Adama daireden sahte para verirler mi?

— Sahte... Hele yazılara bakın...

Mutasım Efendi şaşkın şaşkın bakkalın yüzüne baktı. Bıyıkları ve çenesi titreyerek:

— Ben şimdi ne yapayım? diye sordu.

— Orasını bilmem... Kimden aldınsa hemen bulup vermeli!..

Mutasım Efendi, zenbilini bıraktı ve bacakları titreyerek daireye koşmaya başladı.

Yolda, tütüncü ve sarraf dükkânlarına uğruyor, tanıdıklara tesadüf ettikçe parayı gösteriyordu. Yirmi beşliğin sahte olduğu muhakkaktı. Gazetelerde ilân edilen bütün şartlar onlarda mevcuttu.

Nezarette ilk önce maaş mutemedinin bulunduğu odaya koştu. Eli ayağı titreyerek, boğazı tıkanarak derdini anlatmaya çalıştı. Mutemet tuhaf bir adamdı. Birdenbire tersledi:

— Ben bunu kendim basmadım ya... Ne verdilerse onu getirdim... Hem parayı benden aldığın ne malûm?

Mutasım Efendi yeisinden ölüyordu. On iki senelik memuriyet hayatındaki bütün faziletlerini birer birer sayıyor, âmirlerden hademelere varıncaya kadar şahit buluyor: "Allah rızası için efendiler... Benim istikamet mesleğimde kıl kadar bir aykırılık gördünüz mü?" diye yalvarıyordu. Mutemet nezdindeki teşebbüs hiçbir netice vermemişti. Ondan ümidi kesince, müdüre koştu. Ayaklarına kapanarak derdini anlattı.

Fakat müdür de maatteessüf kat'i bir şey söylemiyordu: "Bakalım... Uğraşırız.,. Belki bir çare bulunur" yolun-

da müphem teselliler veriyor, sonra âdeta tekdir edercesine "A gözüm... Senin gibi dikkatli bir memura yakışır mıydı?.. O kadar gazeteler ilân etti..." diye çıkışıyordu.

Mutasım Efendi, midesinde bir ezinti, şakaklarında iki iri damla ıstırap teriyle yalvarıyor: "Aman efendimiz... Haklarımızın koruyucusu zatıâliniz!" yolunda sözler söylüyordu.

Mutasım Efendi gibi gayyur ve afif bir memura muavenet âdeta borç idi. Binaenaleyh müsteşardan kapıcıya kadar bütün nezaret mensupları elden geldiği kadar gayret ettiler. Maliyeye istidalar verildi. Rejide, Düyunu Umumiyede teşebbüslerde bulunuldu. Fakat elden ele geze geze; Mutasım Efendinin yüzü gibi sararıp solan yirmi beşlik, dönüp dolaşıp yine ona geliyordu. Sahte banknot nezarette âdeta hadise oldu. Başka dairelerden, nezaretlerden ona taziyete geliyorlar: "Geçmiş olsun Mutasım Efendi... Ne yapalım Allah ölüm sıkıntısı vermesin, bunlar, olağan şeylerdir... Şunu bir görelim!" diye parayı alıyorlar, merakla seyrediyorlar, numarasını cep defterlerine yazıyorlardı.

Mutasım efendi, içi cayır cayır yanarak: "Of... buldular buldular da, beni mi buldular bu kazığı oynamağa?.. Âşık Kerem gibi yanacağım billah!" diye söyleniyor, türlü türlü ıstırap sesleri çıkarıyordu.

Sahte banknot meselesi artık unutulur gibi olmuştu. Fakat Mutasım Efendi bu acıyı hâlâ hazmedememişti. Bir gün dirseklerini masaya dayamış, mahzun mahzun düşünüyordu.

Ali Osman, evvelâ yaklaştı. Kulağına eğilerek: "Birader, darılma ama... Sen çok kaz şeymişsin!" dedi. Mutasım Efendi, derin matemlere düşmüş insanlar gibi bütün dünya hırslarından tecerrüt etmiş bulanık nazarlarla ona dalgın dalgın baktı. Öteki devam etti:

— Böyle şeyler resmî teşebbüslerle falan olur mu aptal? Sana sahte bir para sokmuşlar... Sen de başkasına sok gitsin... Bundan kolay ne olur?

Mutasım Efendi, mazlum mazlum sızlandı: "İblis!.. Var işine git... On gündür yüreğim yangın yerine döndü. Bu acıyı tattıktan sonra başkasının canını yakmaya Allah'tan korkarım!"

— Neden canı yanacakmış azizim? Allah, Allah... Bundan sade şey mi olur?.. Parayı sürdüğün adam, zengin bir adamsa yirmi beş lira ona on kuruş gibi gelir... Değilse, o da bir kolayını bulur başkasına sürer. Böylece bu para da ötekiler gibi tedavül edip gider... Sahte banknotlar küflenmiş tekerlekler gibidir azizim... Biraz güç döner ama, her halde yine döner.

Bu kuvvetli bir mantıktı. Fakat Mutasım Efendiyi hayli yumuşatmakla beraber tamamiyle kandıramamıştı.

Ali Osman, daha kuvvetli bir delil buldu:

— Parayı birahaneci, meyhaneci gibi adamlara verirsek günah değil, belki sevap işlemiş oluruz... Düşün bak, bu hainler biçare masum halkı ne kadar soyuyorlar!..

Ali Osman, birçok dil döktükten sonra nihayet Mutasım Efendiyi kandırdı. Ertesi akşam bir tramvaya atlayacaklar, Beyoğlu birahanelerinden birine gideceklerdi. Orada Ali Osman, iki, üç bardak bira, Mutasım Efendi de bir bardak gazoz içecekti. Böyle bir akşamüstü kargaşalığında paranın sahte olduğunu kimse farkedemezdi.

* * *

Saatler geçiyor, pencereden süzülen ılık bahar güneşi, masayı dolduran kâğıt yığınları üstünde ağır ağır ilerliyordu. Mutasım Efendi, bugün iş görmeye hiç arzu duymamıştı. Akşamın karışık, fakat tatlı bir rüyaya benze-

yen vakaları hâlâ devam ediyor gibiydi. Başı eline dayalı, gözleri süzgün, koyu koyu düşünüyor, ara sıra hafifçe başını sallayarak gülümsüyordu. Yarabbi, bu bir gecede neler olmuştu! Ali Osman ile evvelâ çalgılı bir birahaneye gitmişlerdi. İblis, ne yapmış yapmış, onu iki bardak bira içmeye razı etmişti. O vakit Mutasım Efendinin kafasını tatlı bir duman kaplamıştı, bir çocuk kararsızlığıyla İblisin her istediğini yapmıştı. Sahte yirmi beşliği, maatteessüf birahaneye yutturamamışlardı. Fakat en nihayet Ali Osman, hakikaten iblisçe bir çare bulmuştu. Topal şeytan, Mutasım Efendiyi, kapısında fener yanan bir eve götürmüş, ona hayatının en büyük günahını işletmişti. Orada on üç, on dört lira kadar bir masraf olmuştu. Fakat Ali Osman'ın "Teyze!" diye hitap ettiği kocakarı, yirmi beşliği hiç şüphelenmeden kabul etmişti.

Mutasım Efendinin bir türlü halledemediği bir muamma vardı. Bu kadar büyük bir günah işlediği halde bugün niçin ıstırap çekmiyor, pişmanlık getirmiyordu. Bilâkis kendisini pek memnun ve hafif buluyordu.

— Efendi... Seni müdür istiyor!

Odacının bu sözleri Mutasım Efendiyi saatlerden beri devam eden rüyasından uyandırdı. Üstünü, başını düzelterek yerinden kalktı.

* * *

Mutasım Efendi, daire müdürünün odasına girince yıldırımla vurulmuşa döndü. Dün akşamki kocakarı sırtında bir pullu pelerin, başında mavi bir şapka ile müdürün karşısında oturuyordu.

Müdür — Gel bakalım Mutasım Efendi... Bu yirmi beşlik senin mahut kâğıt değil mi?..

Odanın eşyası Mutasım Efendinin gözleri önünde dönme dolap gibi tepetaklak dönüyordu.

Kadın — Ne beğim o ki vardı topal arkadaşı. Na bu efendi.

Osman, çapkınlık âlemlerinin tanınmış bir çehresiydi... Küçük bir tahkikat ile onu hemen ele geçirmişlerdi.

Müdür — Aferin Mutasım Efendi... Senden bunu mu beklerdik? Mukaddemesiyle onu tekdire başladı.

Bu sözler, Mutasım Efendinin kulaklarından rüzgâr uğultusu gibi geçiyordu. Biçare memur, sadece makine gibi: "Kerem edin... Kerem edin... Baba namusu bir paralık oldu!" sözlerini tekrar ediyordu.

Müdür, nihayet sükunet buldu:

— Haydi Mutasım Efendi... Çabuk bu kadının yirmi beş lirasını ver. On beş gün gözüme görünme...

— Kerem edin... Kerem edin... Baba namusu berbat oldu!..

Mutasım Efendi sıtma tutmuş gibi dişlerini çatırdatarak odadan çıktı. Arkadaşlarından, hademelerden bulduğu on iki lirayı cüzdanındaki paraya ekleyerek kocakarıyı savdı.

* * *

Şimdi, artık âmirleri, onu bir ciddiyet ve gayret numunesi olmak üzere zikretmiyorlar, arkadaşları ise, bu sefer Arabî kaidesiyle ona lakap takarak: "Mûtasımül' Uyuryılanî!" diye çağırıyorlar.

Fakat Mutasım Efendinin bu umumî teveccühü kaybetmekten doğan üzüntüsü günden güne azalıyor. Aylık havadisi daha ağızlarda dolaşmaya başladığı günden itibaren Ali Osman'ın peşinde dolaşmaya başlayarak: "Hani oraya gideceğiz ya?!.." diye evvelden sıkıştırıyordu.

HIRSIZ

Bir sabah, ev halkı, aşçı Şerife Hanımın yırtıcı çığlıklarıyle uyandı. İhtiyar kadın:

— Müslümanlar, yetişin... Yandım, diye feryat ediyordu.

Nusret Bey telâşla yatağından fırladı:

— Eyvah, galiba budala karı mangal yakarken eteğinden tutuştu. Döne döne yanıyor, diye merdivenlere atıldı.

Tavan arasındaki oturduğu yerde sabah namazı kılan yatalak büyük hanım, eline geçirdiği bir sopa ile mangalın kapağına vuruyor:

— Amanın yangın çıktı... Beni burada unutmayın çocuklar... diye yalvarıyordu.

Büyük hanımın senelerce tavan tahtaları arasından, anahtar deliklerinden lâkırdı dinleye dinleye harikulâde bir hassaslık almış olan kulakları, Şerife Hanımın feryadını çabucak duymuştu.

Aşçı kadını böyle acı acı bağırtan yangın değildi. Sadece gece eve hırsız girmişti. Aşağı kattaki misafir odasının kilidi kırılmış, eşya altüst edilmişti. Şerife Hanımın yağmurlu havalarda kullanmaya kıyamayarak yalnız bayram şenlik, düğün gibi fevkalâde zamanlarda eline aldığı ipek şemsiye iki parça olmuş, kapının önünde yatıyordu.

Nusret Bey, aşçı kadını karakola gönderdikten sonra karısıyla beraber çalınan eşyayı tespite başladı. Fakat hayret!

Odada hiçbir şey eksik değildi. Hırsız sadece eşyayı tahrip etmekle iktifa etmişti. Aynanın bir kenarı maharetle kırılmış, kanapelerin, koltukların kenarları, ayakları kesilmiş, kumaşlar yırtılmış, vazolar çatlatılmış, duvarlardaki levhalara yer yer mürekkep gibi bir boya sürülmüş, perdelerde delikler açılmıştı.

Nusret Bey derhal hükmünü verdi:

— Evimize bir hırsız değil, bir düşman girmiştir. Maksadı sade bizi zarara sokmaktır.

Biraz sonra karakoldan gelen polis memurları da uzun tetkiklerden sonra, Nusret Beyin fikrini tasdik ettiler. Fakat yapılan bütün tahkikat neticesiz kaldı.

O gece kapının kol demiri tamir edildi. Bekçi her zamandan daha sık sık düdük çaldı. Aşağı kata ihtiyaten gece kandilleri yakılıp bırakıldı.

Fakat bütün bu tedbirler üç gün sonra hizmetçi Şerife Hanımın tekrar: "Yetişin Müslümanlar yanıyoruz!" diye bağırmasına mâni olamadı.

Yine karakola haber gönderdiler... Polis tahkikatı... Kapılara çift sürgüler... Sokakta mütemadiyen öten bekçi düdükleri... Fakat, heyhat!

Sinsi bir düşman, yahut nevi şahsına münhasır bir deliden başka bir şey olmasına imkân bulunmayan bir ziyankâr hırsız, iki üç günde bir eve giriyor, güzel bir sistem dahilinde tahribatına devam ediyordu. Perdelerdeki yırtıklar büyüyor, zahiren hiçbir şey olmamış gibi görünen heykeller ele alındığı zaman iki, üç parçaya ayrılıyor, halılar büyük bir maharetle, resim yerlerinden üçer, dörder parçaya ayrılıyor, sandıkta elbiselerin görün-

meyecek yerlerinde güve yeniği gibi göz göz delikler açılıyordu.

Bu vakalar karşısında hırsız faraziyesi günden güne zayıflıyor, esrarengiz kuvvetler, ruhlar, periler, cadılar tasavvur edilmeye başlanıyordu.

* * *

Sıranın, nihayet kızının birkaç parça çeyizlik eşyasına gelmesinden korkan Şerife Hanıma, gece uykuları haram oldu. Nihayet, bir gece bir tesadüf onu mutfakta hırsızla karşı karşıya getirdi. İhtiyar o kadar şaşırmıştı ki, bu defa bağıramadı, sadece: "Hayırdır inşallah, hayırdır inşallah... Ben rüya görüyorum olmalı!" dedi.

Ziyankâr hırsız, Nusret Beyin büyük kayınbiraderi Niyazi Beydi.

Bu Niyazi Bey, elli beş yaşlarında hayırseverliğiyle meşhur efendiden bir adamdı. Kendisinden yirmi yaş küçük olan kızkardeşini —Nusret Beyin karısını— anne gibi severdi.

Eniştesi Nusret Beye dünya kadar iyilik etmişti. Şimdi nasıl olur da esrarengiz bir şekilde bu evin eşyasını tahrip ederdi. Zavallı adam, mutlaka çıldırmıştı.

* * *

Niyazi Bey, çıldırmıştı. Hareketini şöyle izah etti:

— Eniştem Nusret Bey, çok iyi bir adamdır. Fakat kumarbaz ve serseridir. Sıkıya geldi mi borç etmekten çekinmez, sonra bu borçları ödemek için evinin eşyasını satar. Şimdiye kadar belki beş, altı defa onlara ev düzdüm. Aradan üç ay geçmeden kardeşim gelir:

— Kuru tahta üstünde kaldık ağabey, babam, annem beni sana emanet etti, diye ağlayıp sızlanmaya başlar.

Sonra, ne kadar olsa onların namusu demek benim namusum demektir... Ne yapar yapar, onlara yeni baştan ev eşyası düzerim. Artık bu hale bir nihayet vermek istedim. Bu tahribattan maksadım şuydu:

Eşyayı evde kullanılabilmekte devam edecek, fakat satılığa çıkarıldığı halde para etmeyecek bir hale sokmak... Şu vazolar üçer parça, şu halılar dörder, beşer dilimdir. Fakat öyle maharetle kırılıp kesilmişlerdir ki, el sürüldüğü halde kimse kusurlarını farketmez... Mobilya, perde, aynalar, elbiseler de kezalik aynı prensibe nazaran tahrip edilmiştir. Anlaşılıyor ya, maksadım onlara, hem de kendime iyilik etmekten başka bir şey değildi!..

ESKİ BİR GAZETECİ

"Yeni Haber" gazetesi sahibi Muhiddin Bey, Maliye Müfettişi Mukbil Bey ile konuşuyordu. Kapı, yavaşça açıldı. İçeriye bir muhbir girdi. Arkasından bir daha, bir daha... Bütün tahrir heyeti yavaş yavaş odaya doluyordu.

Muhiddin Bey, bu istilânın sebebini gayet iyi anladı. Fakat anlamamazlıktan gelerek sahte bir hayretle gözlerini açtı:

— Hayrola arkadaşlar... Bir şey mi var?

Müz'iç bir sükût... Muharrirler birbirlerine bakıyorlar, hiç biri ağzını açmaya cesaret edemiyor.

Patron, sualini tekrar etmeye mecbur oldu. O vakit muhbirlerin en kıdemlisi Nadir Efendi bir ilerledi, hürmetkârane bir tavırla:

— Efendimiz... Heyeti tahririye arzı vedaa geldi.

— Arzı vedaa mı geldi? Bu ne demek?

— Malûm sebeplerden dolayı maalesef terki vazife etmeye müttehiden karar verdik?

— Azizim Nadir Efendi... Bu, âdeta grev...

— Onun gibi bir şey kusura bakmayınız efendimiz... Ne yapalım darda kaldık...

— Peki, bunun sebebi?..

— Bunun sebebini pek râna bilmelerine rağmen, müsaadeleriyle tekrar edeyim... Esasen maaşımızla geçinemiyoruz... Fazla olarak da iki aydır aylık alamadık... Hem

bu güzeştelerin verilmesini, hem de maaşımızın artırılmasını istirham ettik... Tenezzülen bir cevap verilmedi... Biz de çoluk çocuk sahibiyiz...

Nadir Efendi, yavaş yavaş açılıyor, sesi perde perde yükseliyordu. Muharrirler, "Aferin şu Nadir Efendiye" der gibi birbirlerine bakınıyorlar, müdürün şaşırmasını, korkmasını bekliyorlardı.

Fakat o, gayet pişkin bir adamdı. Hiç istifini bozmuyor, saatinin köstekğiyle oynayarak ihtiyar muhbiri dinliyordu. Nadir Efendi, sözünü bitirdiği zaman Muhiddin Bey, sükûnetle cevap verdi:

— Bitti mi? Mükemmel... O halde siz de şimdi beni dinleyin... Maaşınızın artmasını istiyorsunuz... Âlâ! Fakat niçin? Gazetemi düşürdüğünüz için mi? Haberiniz olsun ki, "Yeni Haber" bugün himmetinizle en az satılan gazetedir... İşiniz, gücünüz akşama kadar kahve kahve gezip nargile içmek, kâğıt, tavla oynamak... Sonra başka gazetelerden bir iki eski havadis kopya edip idarehaneye getirmek... Evet, İstanbul'un en parlak gazetesi olan "Yeni Haber" düştü. Maalesef aylıklarınızı bile veremeyecek hale geldik... Bu şartlar dahilinde maaşınızı artırmamı istemeniz gülünç oluyor.

Nadir Efendi, şaşkın şaşkın arkadaşlarının yüzüne bakıyordu. Bu defa Necip isminde genç, ateşli bir muhbir, patrona mukabele etti:

— Bizi sabahtan akşama kadar kahvede oturmakla itham ediyorsunuz... İnsaf ediniz... Ahvali âlemi anlamak için kahveden iyi yer olur mu? Bizde bütün siyasî, iktisadî, içtimaî, edebî meseleler kahvelerde müzakere ve halledilmez mi? Biz, kahveye eğlenmek için değil, devletin icraatına karşı memleketin verdiği aks-i sadayı dinlemeye gidiyoruz. Bayat havadis getirdiğimizi söylüyorsunuz...

Gazeteye yazılmaya değer vukuat olmazsa, biz kendimizden mi icat edelim?..

Müdür şiddetle cevap verdi:

— Kendinizden icat edeceksiniz ya! Ne zannettiniz?.. Ben gazeteci ona derim ki, gazetesine yazacak hadise bulamazsa, onu kendi yaratır, hiç yoktan vaka icat eder?

— Hiç yoktan vaka mı icat eder?

— Eder ya... Siz gazeteciliği çocuk oyuncağı mı sanıyorsunuz?

Necip, rezaletle gazeteden kovulmayı göze almış. Müstehzi bir tavırla:

— Siz çekirdekten yetişme bir gazetecisiniz, dedi, bir rivayete göre, gazeteciliğe başladığınız zaman kâğıt balyalarını taşımak için birkaç karış ipinizden başka sermayeniz yokmuş... Siz hiç yoktan bir vaka icat ediniz de görelim, istifade edelim.

Necip'teki heyecan grevcilere sirayet ediyor, muhbirler: "Necip'in hakkı var!" diye tasdik ediyorlardı.

Muhiddin Bey, yine sükûnetle cevap verdi:

— Dediğiniz gibi gazeteciliğe bir ip parçasıyla başladım oğlum. Mamafih bu da bir sermaye sayılırdı. Hiç olmazsa ipsiz diyemezlerdi... Bana bu suretle meydan okumanızı gülünç buluyorum... Ben söylediğimi yapmaya kadirim... Hiç yoktan sütunlar dolduracak bir vaka icat etmek benim elimdedir... Ne gülüyorsunuz arkadaşlar... Bahse girer misiniz? Beş dakika içinde en heyecanlı bir vaka icat etmeye muktedir olursam bu iki gizeşte aylıktan birini kasaya bırakır mısınız? Ben bahsi kaybedersem hem aylıklarınızı, hem istediğiniz zammı vereceğimi taahhüt ediyorum... Hâlâ gülüyorlar...

Muhbirler artık kahkaha ile gülüyorlar:

— Söz... Kabul... diyorlardı.

Patronun gözü o esnada köşedeki koltukta hafifçe gülümseyerek vakayı seyreden Maliye Müfettişine ilişti. Arkadaşının bu hareketine canı sıkıldı:

— Hadi bunlar idraki mahdut insanlar diyelim... Ya size ne oluyor? Siz neye gülüyorsunuz? Siz ki, hem sözde ârif, zekî bir insansınız. Hem de benim dostumsunuz... Onların manasız iddiasını âdeta benimseyerek böyle tuhaf tuhaf sırıtmanız doğru mu?..

Mukbil Bey, şaşırarak doğruldu:

— Ne söylüyorsunuz Muhiddin Bey... Bu ne haksız itham... Benden böyle şey memul eder misiniz? Vaka çok tuhafıma gitti de...

— Desenize ki siz, buraya bir dostunuzu ziyarete değil, alay etmeye gelmişsiniz... Teessüf ederim...

— İleri gidiyorsunuz Muhiddin Bey... Bir misafire böyle muamele...

— Hatırınız kalmasın ama, o size göre değil azizim... Bir insan ki, misafir bulunduğu yerde ev sahibine hakaret etmek küstahlığında bulunur.

Maliye müfettişi yerinden kalktı:

— Lâkırdınızı tartarak söyleyiniz beyefendi...

Muhiddin Beyin ağzından çıkanı kulağı işitmiyordu. Hiddetle köpürerek devam etti:

— Bir insan ki misafir sıfatıyle bulunduğu yerde ev sahibini haksız çıkarır... Bir insan ki...

— Yalan mı? Hem adamcağızların aylıklarını verme... Hem de...

Patron, gürültülü bir kahkaha ile misafirin sözünü kesti:

— Dehleden dinimize bari Müslüman olsa! Bu sözleri işiten zanneder ki, Mukbil Beyefendi tertemiz, vicdanlı bir idare adamıdır... Hiç kimsenin hakkını yememiştir. Hiçbir haram paraya el uzatmamıştır. İrtikâp, irtişa ne-

dir bilmez? Ah, maliye kasalarının dili olsa da ikide bir içlerini karıştıran kara elin...

Muhiddin Beyin ağzından çıkanı kulağı işitmiyordu. Tokat şakladı. Onu bir ikinci, bir üçüncü tokap takip etti. Patron ile misafir boğaz boğaza geldiler, Mukbil Bey boğa gibi bir adamdı. Patronu ayağının altına aldı, bağırta bağırta dövmeye başladı.

Muhbirlerin neşesine payan yoktu. Araya girmek, efendilerini kurtarmak ister gibi hareketler yapıyorlar, fakat hiçbiri ciddî bir teşebbüste bulunmuyorlardı.

Müfettiş, gazete sahibini iyice ıslattıktan sonra bastonunu, şapkasını aldı, küfrederek kapıdan çıktı.

Nadir Efendi ile Necip, patronun kollarına girerek yerden kaldırdılar.

Muhiddin Bey inleye inleye masanın başına oturdu. Bir eliyle kanayan burnunu siliyor, bir eliyle de kalemini alıyordu:

— Bahsi kazandım efendiler... İşte size iki sütun tutacak bir vaka icat ettim... Otuz altılık serlevha şu: "Gazetemizin sahibine suikast", ikinci serlevha "Şüpheli bir maliye müfettişi, müdür ve başmuharririmizin bazı tenkitlerinden müteessir olarak onu vazife başında öldürmek istedi... vb..."

MUKADDES HATIRA

Kırk yaşlarında vardı. İfrat derecede nazik sıkılgan çocuk tavırlı bir adamdı.

Vapurda, biletini kesmeye gelen memura, ayağa kalkardı. Bir dairede kâtip olduğunu biliyorum. Sabahtan akşama kadar karınca yuvası gibi işleyen odasına kimbilir kaç bin defa gelene gidene kalkıp oturuyordu?

Sabahları Hisar iskelesinden vapura binerdi. Salona girdiği zaman bütün halk kendisine bakıyormuş gibi kızarır, bozarırdı...

Bazı kimseler vardır ki, kanapelerin dolu olmasına aldırmazlar. Yanyana oturan iki kişiyi gözlerine kestirerek: "Biraz müsaade eder misiniz?" derler; açılacak yer olmadığı için hafifçe kıpırdanmaktan başka bir şey yapamayan bu efendilerin kucağına yerleşirler.

Bu fazla mahçup adam, onların zıddına olarak açık yerlere de oturmaya cesaret edemez, büsbütün boş bir kanape arardı.

Bir gün karşımda oturuyordu. Elinde yanmamış bir sigara vardı. Anlaşılan kibritini kaybetmişti. Ara sıra yanımda oturan bir efendinin sigarasına bakıyor, ateş istemeye davranıyor, fakat son saniyede cesareti kırılıyordu. Yan komşum farkında değil. Sigarasını bitirdi. Birkaç tane fıstık yedi. Mendiliyle evvelâ gözlüğünü, sonra bur-

nunu sildi, bir cep defterine bir şeyler yazdı, bir şeytan tırnağı kesti, sonra bir ikinci sigara yaktı.

Karşı komşum elinde gittikçe buruşan sönük sigarasıyle hâlâ aynı tereddütler, aynı helecanlar içinde...

Ben, sinirli bir adamım. Sabredemedim. Yanımdakinin sigarasını aldım, karşımdakine uzattım. Mahçup adam, yıldırımla vurulmuşa döndü. Teşekkür etmek için ayağa kalktı kızarıp bozararak sigarasını yaktı. Fakat bu büyük vakanın helecanı büyük bir faciaya sebep oldu.

Yan komşumun sigarası karşı komşumun titrek parmakları arasından yere düştü. Adamcağız, düşüp bayılacak gibi oldu. Gayri ihtiyarî kollarımı açtım. Bu vaka, beni sıkılgan adam ile ahbap etti. Hem de gayet samimi bir ahbap. Her sabah İstanbul'a beraber iniyorduk. Tahminim doğru çıkmıştı. Bir dairede kâtipti. Başında kalabalıkça bir aile vardı. Galiba yaşamakta güçlük çekiyordu. Fakat hiç şikâyet etmiyordu. Çok mağrurdu. Mahçupluğu bir dereceye kadar da gururdan ileri geliyordu. Bir hakarete uğramaktan korktuğu için daima insanlardan uzak durmaya çalışıyordu. Namuslu, çalışkan ve oldukça malûmatlı bir adamdı. Fakat ne çare ki, bu kadar korkaklık, bu kadar yüz yumuşaklığı ile hayatta muvaffak olunamazdı. Onun için ölünceye kadar yerinde saymaya mahkûmdu.

Az zamanda birbirimize hayli ısınmıştık. Sade denizde değil şimdi karada da bir parça yol arkadaşlığı ediyorduk.

Yolumuz birdi. Dairelerimiz arasında üç, beş dakikalık bir mesafe vardı. Yalnız bir şeye dikkat ediyordum. Arkadaşım, çarşı içinden geçen kestirme yoldan bir türlü gitmek istemiyor, beni viranelikler arasında, tenha ve karşıki bir sokaktan dolaştırıyordu. Böylece her sabah boş yere dünya kadar taban tepmiş oluyorduk.

Çarşıya yaklaştığımız zaman koluma girer, mahcup tabiatına rağmen, hararetli bir bahis açar, güya farkında olmama meydan vermeden beni viraneler sokağına saptırırdı. Bir iki kere bunun sebebini sordum.

— Çarşı kalabalık... Burası gerçi uzun, fakat daha tenha... Hem de ne güzel... Viranelerde kır çiçekleri açıyor... Çarşıdan at, araba geçiyor... İnsan dikkat edemiyor... gibi sudan sözler söylerdi.

Mahçup insanların anlaşılmaz huyları vardır. Bazıları kalabalıktan tanıdıkları çehrelere rasgelip selâm vermekten utanırlar, bazıları, meselâ sokakta tıraş olmaktan sıkılır. Berber yüzüne baktıkça renkten renge girer, ecel terleri döker. Kendi kendime: "Besbelli bu adamcağız kalabalığa girmekten utanıyor!" diyordum.

Mamafih bir zaman sonra bu sebebi de hafif bulmaya başladım: Bu yol çevirme manevrası her sabah arkadaşıma mühimce birkaç sıkıntı dakikası geçirtiyordu. Bu sıkıntı herhalde kalabalık bir sokaktan geçmek ıstırabından çok fazla idi.

Aynı muhakemeyi kendi de yapmış olmalı ki, bir sabah viranelerin ortasında durdu, başını önüne eğerek:

— Benim buraya gelmekteki ısrarıma kimbilir ne kadar hayret edersiniz? dedi. Hakkınız var; fakat sebebini bilseniz...

Yıkık bir yangın duvarı tepesinde bitmiş otlara bakıyor; mahzun mahzun devam ediyordu:

— Size hakikati söyleyeyim. O çarşı içinden geçmeye yüreğim tahammül etmiyor. Çok eski zamanlara ait bir hatıra, mukaddes bir hatıra... Ah beyefendi, o çarşı içinde bir facia geçti. Beni kalbimin en nazik yerinden vurmuş bir facia. Ne zaman onu aklıma getirsem, ne zaman o sokaklardan geçsem... Şimdi anladınız değil mi? Mukaddes bir hatıra... Daha fazla söyleyemeyeceğim...

Sükût içinde ağır ağır yolumuza devam ettik. Kendi kendime şöyle düşünüyordum: Her yiğitin kalbinde bir arslan yatar. Bu sessiz sedasız ürkek adamın da anlaşılan bir vakası oldu. İhtimal, bir aşk macerasıdır. Belki sevdiği bir kadınla bu çarşıya ait güzel bir hatırası var. Belki onu burada tanıdı. Mamafih bu sokaktan bu derece korkmasına nazaran sevdiğini burada kaybetmiş olması daha akla yakın gelir... Acaba burada at, araba falan altında mı kalıp, ezildi?.. Yahut burada onun bir hiyanetini mi gördü?..

Bu mesele, ara sıra zihnimi meşgul ediyordu, mahçup adam gözümde ehemmiyet almaya başlıyordu, onun için âdeta şairâne şeyler düşünüyordum. Bir gün tesadüf hakikati meydana çıkardı.

Bir sabah, bize bir üçüncü arkadaş iltihak etmişti: Arkadaşımın çalıştığı dairenin müdürü. Bu zatı ben de tanırdım. Müdür, çarşı yoluna saptı. Mahçup arkadaşım tabiî onu yolundan çeviremezdi. Fena halde sıkıldığını, kapana girmiş bir sıçan gibi şaşkın şaşkın etrafına baktığını görüyordum. Belki bir bahane bulup kaçacaktı. Fakat aksi gibi müdür, vazife hakkında malûmat vermeye başlamıştı.

Zavallı adam, müdürün solunda ve biraz gerisinde, korkmuş bir kirpi gibi tor-top olup titreyerek yürüyordu.

Basmacı dükkânlarının, önünden geçiyorduk. Bunlardan birinden uzun boylu kır bıyıklı bir Ermeni çıktı, yüksek sesle:

— Tahir Efendi, Tahir Efendi!.. diye seslendi. Arkadaşım başını çevirmedi, fakat olduğu yerde donmuş gibi durdu, başını önüne eğerek bekledi.

Ermeni basmacı, yavaş yavaş yanına geldi, sakin, fakat dargın bir sesle:

— Artık hiç çarşıda görünmez oldunuz, dedi. Küçük hanım için aldığınız çeyiz eşyasının borcunu hâlâ vermek fikrinde değilsiniz? Senesi oluyor. Biz, fakir çarşı esnafıyız? Bu olur mu? Sıkıntılı zamanınızda size insaniyetlik ettikse bu insaftır ki...

Ötesini dinleyemeden, mahçup arkadaşın haline bakamadan kaçtım.

O günden beri ne zaman bu "Mukaddes Hatıra"nın yatağı olan çarşıdan geçsem ben de içimde bir sıkıntı duyarım.

MİNYATÜR

Hastanın odasında, dört günden beri, koyu bir gece karanlığı hüküm sürüyordu. Aydınlık, çocuğun gözlerine dokunduğu için pancurları, perdeleri sımsıkı kapamışlardı.

Kâmuran Hanım, oğlunun görünmez bir menfezden karanlığa sızmış sönük bir ışığa benzeyen saçlarını okşadı: "Artık vakit geldi Necdet... İlâcını damlatalım çocuğum!" dedi. Fakat küçük, bu sefer isyan etti: "Olmaz anne... İstemem... Hani arabam? Sen, beni hep aldatıyorsun."

Kâmuran Hanım güldü:

— Bugün gelecek Necdet... Birkaç gün oldu ısmarladım... Ama oyuncakçı yapmamış, ne yapayım?.. Onun da çocuğu hasta imiş... Şimdi gidip alacağım...

Kapıyı araladı, çocuğunun kanla dolu mavi gözlerine ilâç damlatmaya hazırlandı. Tam bu dakikada hizmetçi Besime, çarşaflanmış olduğu halde kapıda göründü:

— Ben eczaneye gidiyorum hanımefendi... İlâç olmuştur. Hazır çıkmışken yağ ile pirinç alayım... Kömür de bitti... Şimdilik bir çuval getirtsek yeter...

— Biraz sonra kızım... Seni çağırırım...

— Sabahleyin sütçü geldi. Siz uyuyordunuz... Rahatsız etmedim. Borcumuz üç yüz seksen kuruş etmiş... Birazdan uğrayacak...

Kâmuran Hanımın ellerine hafif bir titreme düştü, bir türlü ilâcı damlatamadı:

— Sen Necdet'in yanına gel, Besime... Ben, eczaneye uğrarım... Daha başka işim de var... Ben gelinceye kadar Besime, sana masal söylesin Necdet... Sakın ağlama, emi?..

Kâmuran Hanım, çocuğunu bırakarak yanındaki odaya geçti; yavaş yavaş, düşüne düşüne hazırlanmaya başladı. Dört gündür karanlık odada solan güzel yüzü şimdi daha süzgün ve soluk görünüyordu.

Kâmuran Hanım, bugün, gönlüne karşı affedilmez bir suç işleyecek, ölmüş kocasının minyatür bir resmini "Muhacırlara Şefkat" pazarına satacaktı. Pazar müdüriyeti, yakında tertip edeceği sergi ve piyango için bu yolda sanat eserleri aradığını gazetelerle ilân etmişti.

Kâmuran Hanım, bir sene evvel İzmir'den İstanbul'a muhacır gelmişti. İzmir'in en kibar ailelerinden birine mensuptu. Ona, doğduğu günden beri sefaletin bir ayıp, ihtiyacı iğrenç bir illet diye öğretmişlerdi. İstanbul'da daha fakirane yaşamak, elindeki parayı daha uzun müddet dayandırmak mümkündü. Fakat o, ihtiyacını etrafındakilere hissettirmekten daima korkmuş ve utanmıştı. Bundan başka bu yüksek tahsilli kibar hanımın bilemeyeceği, hiçbir zaman akıl erdiremeyeceği bir şey vardı: Para hesabı, idare...

Bir sene içinde hazır parası bitmiş, mücevherleri, hilekâr kuyumcuların elinde yok fiyatına ziyan olmuştu. İzmir'de emlâki kalıyordu. Fakat şimdiki halde onlardan istifadeye imkân da yoktu...

Kâmuran Hanım, nihayet böyle korkunç bir iflas gününün de gelip çatacağını bilmiyor değildi. Fakat bunu gece, kış ve ölüm gibi önüne geçilmez bir kuvvet addediyordu.

Minyatürü kâğıda sarmadan evvel son bir defa görmek istedi. Resim güzel, genç şen bir zabit çehresi gösteriyordu. Kâmuran Hanım, bu genç için beş sene evvel nikâhlısından ayrılmış, ailesiyle bozuşmuş, akrabalarını sevdiklerini kırmıştı. Fakat bu kadar güç ele geçen saadet bir sene devam etmiş, ikinci sene ortasında zevci Filistin'de şehit olmuştu.

Genç kadın, bir emniyetle hayata gülen bu güzel çehreyi bir kere daha öptü. Kâmuran Hanım, evlendiği sene kendi eliyle kocasının minyatürünü yapmak istemişti. Bu, onun son mektebinde elde ettiği bir sanattı. Arkadaşları musikiye, el işlerine çalışırken, o, ihtiyar bir İtalyan papazdan minyatür dersi almış, birkaç sene içinde sanatını çok ilerletmişti. Uzun yaz günlerinde Karşıyaka'daki köşklerinin serin bahçesinde günlerce bu minyatüre çalışmıştı. Kocasının sade yüzündeki manayı değil, gönlündeki yaşamak zevkini de bu resimde zaptetmek için bu güzel modeli ne kadar seyretmiş, saçlarıyle, dudaklarıyle çenesiyle ne kadar oynamıştı.

Onun zavallı toprak olan çevresinden, dudaklarının dökülen gülünden şimdi sade bu yadigâr kalıyordu. Halbuki artık onu da elden çıkarmak mecburiyetinde idi. Sokakta yüzü sımsıkı kapalı, ince ince yağan yağmuru duymadan yürürken, hep bu resmi yaptığı yeşil bahçeyi, ılık yaz öğlesi sonralarını düşünüyordu.

* * *

Cemiyet binasının önüne geldiği vakit cesareti büsbütün kırıldı. Kâmuran Hanım, o gün elinde satılacak bir mal ile ilk defa sokağa çıkıyordu. Dünyada bundan daha utanılacak bir hal tasavvur edemezdi. Ters yüzüne dönmek istedi, fakat eve döndüğü zaman hizmetçiye ilk

defa: "Paramız kalmadı... Bugün yiyecek alamayacağız!" demek lâzımdı. Sonra sütçeye ne cevap verecekti? Ya söylenirse, ya kapı önünde rezalet çıkarırsa?

Son bir çare daha vardı. İstanbul'daki bazı zengin akrabalarına müracaat etmek, İzmir'deki işleri düzelinceye kadar onlardan borç istemek... Fakat Kâmuran Hanım, bunlarla hemen hemen dargındı. Genç ve fakir bir zabit için ailesinin servetini, zengin nikâhlısını feda ettiği zaman; onlar acı sözler söylemişler, bin türlü felâketlerle onu tehdit etmişlerdi. Şimdi onun, dilenci gibi el açtığını gördükleri zaman kimbilir ne kadar memnun olacaklardı?

Genç kadın, yüzünü daha sıkı kapadı ve korka korka mağazaya girdi. Köşelerden birinde iki işçi ile konuşan ak sakallı, gözüklü bir ihtiyar gösterdiler. Genç kadın, sesindeki ihtizazı saklamaya çalışarak minyatürü uzattı:

— Gazetelerde okudum efendi... minyatür arıyormuşsunuz...

İhtiyar efendi, resmi aldı, gözlüğünü düzeltti:

— Bu ne güzel şey hanım kızım... Mutlaka bir ecnebi elinden çıkmış olacak...

Minyatürü daha iyi görmek için pencereye yaklaşıyor; gözlüklerini siliyordu:

— Ne ince iş... Bu işi maatteessüf bizde yapacak sanatkâr yok...

Kâmuran Hanım:

— Bildiğim bir hanım yapıyor da efendim...

— Şaşılacak şey... Şaşılacak şey... Bu hanım galiba zengin heveskâr...

— Öyle idi... Fakat şimdi çalışma mecburiyetinde... Bir iş bulabileceğini ümit eder misiniz?..

— Zannederim... Mamafih bilinmez... Bizde sanatkâr kıymeti takdir edilmiyor... Herhalde o hanım, bizim he-

yeti idaremize müracaat etsin... Acele ise, siz de anlayabilirsiniz... Üst katta üçüncü kapı... Şimdi bu minyatürü bırakıyorsunuz değil mi? Ne isteyeceksiniz?

— Bilmiyorum... Siz tahmin ediniz...

İhtiyar efendi:

— Eser hakikaten güzel... Ben bu yoldaki şeylere sanatkâr gözüyle tahmin koyarsam, cemiyeti çok fazla masrafa sokmak lâzım gelir... Biliyorsunuz ki, burası bir hayır müessesesidir... Hasılatı, sırf muhacir kardeşlerimize ve evlâtlarımıza mahsus... On beş lira versek nasıl olur... Arzettiğim gibi, bu, aynı zamanda bir vatan hizmeti de olacak...

Kâmuran Hanım, başını daha ziyade eğdi:

— Peki... Siz bilirsiniz...

Gişeden parayı aldıktan sonra gidiyordu. Fakat ihtiyarın tavsiyesi aklına geldi. Bu on beş lira onu ancak bir, iki gün idare edebilirdi. Acaba heyeti idareye müracaat edip iş istese nasıl olurdu? İhtimal, kendisine bazı minyatürler ısmarlarlardı.

Genç kadın, artık bütün mecburiyetlere baş eğmeye rıza göstermişti. Süratle merdivenleri çıktı, cesurane, heyeti idare odasına girdi. Büyük bir masa başında gayet şık giyinmiş birkaç hanım, mühim bir şey müzakere ediyorlardı.

Kâmuran, maksadını anlatmak için onlara yaklaşıyordu. Yandaki kapılardan biri açıldı, içeriye sarışın bir taze girdi. Kâmuran onu görür görmez hafif bir feryatı zaptedemedi. Sarışın taze birdenbire durdu; dikkatli ve keskin bir nazarla Kâmuran'a baktı.

Bu genç kadın, Kâmuran'ın eski nikâhlısının kardeşi Vasfiye idi. Kâmuran, evvelâ kaçmayı düşündü. Fakat kalın peçesine rağmen, ihtimal Vasfiye onu tanımıştı. O

vakit cesaretle yüzünü açtı; iki eski arkadaş, sahte bir samimiyetle birbirlerini öptüler.

Vasfiye — Kâmurancığım... Artık aramızdaki soğukluk geçti değil mi?

Kâmuran — Şüphesiz...

Vasfiye — Zevcinin cefasına çok teessüf ettim... İnanmazsın ama, vallahi böyle...

Kâmuran — İyi kalbli bir kız olduğunu bilmez miyim Vasfiye?..

Vasfiye — Kardeşim de şimdi İstanbul'da... Geçen gün bir çocuğu daha oldu... Ha, onu sormadım... Cemiyetimize niçin geldin?.. Herhalde bir tesadüf değil...

Kâmuran'ın başı döndü. Fakat yine cesaretini muhafaza etti:

— Ben de İzmirli değil miyim?.. Muhacırlara belki bir faydam dokunur diye...

Vasfiye:

— Çok iyi ettin Kâmuran... Ben, iki aydan beri hayatımı cemiyete hasrettim... İki haftadır da piyango işiyle uğraşıyordum... Sabahtan akşama kadar bütün kibar müesseseleri, konakları otomobille dolaşıyordum... Biletlerimden sen de istersin tabii?

Kâmuran hiç bozmadan güldü:

— Elbette...

Vasfiye, bir çekmece açtı:

— Beş liralıktan kaç tane vereyim, Kâmurancığım?..

Genç kadın, dudaklarının hafifçe titremesinden başka bir şeyle teessüründen renk vermeyerek:

— Üç tane şimdilik, dedi.

Sonra çantasından çıkardığı on beş lirayı Vasfiye'nin çekmesine fırlattı, vahşi bir gururla hanımları selâmlayarak çıktı...

HAVVA YENGE

— 1 —

(Hürriyet tepesi civarında mütevazi bir birahane bahçesi... Birbirinden uzun mesafeler ve sık yeşillik kümeleriyle ayrılmış masalar... Burası görülmekten korkan çiftlerin en emin bir randevu yeridir... Her zamanki gibi o gün de tenhadır... Sık taflanlar arasında yarı kaybolmuş bir masada genç bir erkekle güzel bir kadın vardır... Genç kadın, hamam havlusuna sarılır gibi mantosuna sarılmış, yüzünün yarıdan ziyadesini yakasının kürküyle gizlemiştir. Bu tedbir, soğuğa karşı değildir... Çünkü hava çok güzeldir.)

Bu ihtiyata rağmen yine caddeden gözünü ayıramayan genç kadın, birdenbire sararararak:

— Dur Şevket... Hareket etme... Mahvolduk.

— Çocuk olma... Burada bizi kim görebilir?

— Kımıldama diyorum sana... Bir ihtiyar kadın parmaklığın dışından bizi seyrediyor... Hem de bu çehreyi gözüm ısırıyor gibi... öyle ya, ta kendisi: Havva Yenge...

— Vehim vallahi, vehim... Zaten demin de kapalı otonun içinde gelirken sokakta gördüğümüz her insanı birine benzettin...

— (Yüzünü büsbütün kapayarak) Tanıdı... Vallahi tanıdı... Bakıyor, gülüyor...

— (Şevket gülerek parmaklık tarafına döner) Çocuksun Nüzhet... Neredeymiş, bakayım o Havva Yenge'ye benzettiğin?..

(Şevket sözünü bitiremez. Çünkü başını çevirince gözleri, Havva Yenge'nin çivit mavi gözleriyle karşılaşmıştır. İhtiyar kadın, yayvan ağzıyle gülerek başını iki yana sallamakta, parmağıyle tehdit işaretleri yapmaktadır.)

— Nasıl, yalan mı?

— Vay cadı vay... Burada ne işi var acaba?

— Mahvolduk... Aman kaçalım...

— Nüzhet, beni dinle... Çocukluğu bırak!..

— Şu arka kapıdan tarlalara doğru kaçalım... Şimdi yanımıza gelir.

— Ne yapıyorsun? Deli olma...

(Genç kadın, onu dinlemeyerek ayağa kalkmış, yola düşmüştü... Şevket de çaresiz onu takip eder... Fakat biraz sonra ihtiyar yengenin boş, tozlu caddede kolunda bohçasıyla ağır ağır uzaklaşmakta olduğunu görürler. Kadının yüreği biraz ferahlar... Tekrar masalarına dönerler.)

— Ben, seni bu kadar korkak bilmezdim Nüzhet...

— Kocamın ne kıskanç olduğunu bilsen, korkumu az bile bulursun... Maazallah yabancı bir erkekle gezmeye çıktığımı sezerse mahvolduğumun resmidir.

— Ne yapar?.. Öldürür mü?

— Daha fena... Benden ayrılmaya kalkar... Halbuki ben, onu çok seviyorum... Bir hafta ayrılığına tahammül

edemem... Neye öyle manalı manalı gülüyorsun?.. "Kocanı bu kadar seviyorsun da benimle neye gezmeye çıktın?.." demek istiyorsun.

— (Şevket gülmekte devam ederek) Hayır, hayır... Bu suali sormaya lüzum görmem. Seni gayet iyi anlıyorum... Çünkü kendim de aynı vaziyetteyim... Altı aylık evliyim... Karımı çok seviyorum... Tıpkı senin gibi onun kıskançlığından fevkalâde korkuyorum... Çünkü o da benim başka bir kadınla gezmeye çıktığımı eskaza haber alırsa, yandığımın resmidir. Mamafih bütün bu sebepler beni de, senin gibi bugün buraya gelmekten menedemedi.

— (Masum) Hem de bunda ne fenalık var ki? Biz, vaktiyle birbirini çok sevmiş iki insanız... Şimdi zaman zaman iki eski silâh arkadaşı gibi buluşup eski hatıraları anarak...

— (Hafif bir istihza ile) Elbette... Elbette... Böyle masum bir sohbetten ne fenalık çıkabilir?

— Fakat bu Havva Yenge, beni bitirdi... İkimizi de gayet iyi tanır... Fındıklı'da biz yanyana iki evde otururduk. Bu kadın da karşımızdaki viran konağın bekçisiydi. İşi, gücü pencereden bizi gözetlemekti. Tanıdıysa mahvolduk!

— Nereden tanıyacak canım?

— Tanımasa öyle başını sallar, manalı işaretler yapar mıydı?..

— Bu da doğru... Mamafih, emin ol ki, bu kadından bize katiyen fenalık gelmez... Eskiden de onun bir gevezelik etmesinden korkmuştuk... Bilirsin ya, bir gün bana söylediği sözü? "Çocuklar Cenabıhak settârül uyübtür... Ben, Allahın bir sineğine bile zarar vermeye kıyamam... Bilâkis, insanların aralarını bulmayı sevap sayarım!" Binaenaleyh, bu kadın, senin kocanı benim karımı tanımış da olsa onlara katiyen bir şey söylemez...

— Vallahi bilmem... Sevgili kocam şayet haber alır da...

— 2 —

(Bir hafta sonra bir akşam üstü Şevket Bey evinin kapısında Havva Yenge'ye tesadüf eder...)

Havva Yenge — Seni bu vakitlere kadar bekledim. Artık, gidiyorum.

Şevket — (Şaşalıyarak) Nerede?

Havva Yenge — Sizin evde... A hiyanet çocuk... Senden bunu beklerdim? İnsan evlenir de Havva Yenge'yi bir yarım ağızla düğüne çağırmaz mı?

Şevket — Hakkın var Havva Yenge... Pek sıkışık bir zamana rasgeldi... Yoksa vallahi hani unuttuğumdan falan değil...

Havva Yenge — Eksik olma evlâdım, bilirim beni seversin... Haremin pek kanı sıcak bir taze lâkin artık çapkınlığa da nihayet vermelisin oğlum...

Şevket — Tövbeler tövbesi Havva Yengeciğim... (Istırap içinde) Yalnız sana bir şey soracağım... Ona bir şey sezdirmedin ya?

Havva Yenge — İlâhi çocuğum... Sen, Havva Yenge'nin ahlâkını bilir misin? İnsan arası bozmanın ziyanı vardır... Ben, seni karına öyle bir methettim, öyle bir methettim ki... Yedi sene komşuluk ettim. Bir gün bir kadına göz ucuyla baktığını görmedim dedim.

Şevket — (Geniş bir nefes alarak) Hay eksik olma...

Havva Yenge — Yine tekrar ediyorum... Karını pek beğendim. Bu zamanda öyle ırz ehli taze güç bulunur... Hele sokaktaki haline bayıldım... Geçen gün sizi bir bahçede gördüm... Eski zaman kadınları gibi tepeden tırna-

ğa kadar kapalıydı... Çok merak ettim, yüzünü göreyim diye yarım saat parmaklığın kenarında bekledim de yine göremedim. (Gülerek) demin onunla da şakalaştım: "Hanım kızım, geçen gün kocanla bahçede otururken neye o kadar yüzünü kapadın bakayım... Beni görmesin diye mi? Ben de inadıma geldim, evde gördüm işte!" dedim. O kadar mahçup taze ki, kıpkırmızı kesildi, az kalsın bayılıyordu. Dedim ki: "Başbaşa kumru gibi koklaştığınızı gördüm, sokakta elimi açıp Allahım bu çocukları birbirinden ayırma... Aralarına fesat sokanları kahhar isminle kahret!.." dedim.

KARAKOLDA

Muhasebe başkâtibi Nizamettin Efendi, dairesinden çıktığı vakit ince ince yağmur yağıyordu. Zihni, karşılığını bulamadığı bir on sekiz otuz para hesabıyle meşgul, elleri ceplerinde ağır ağır tramvay mevkiine kadar yürüdü. Tramvaylar, yine bu akşam dolup taşıyor, kapılardan, pencerelerden dizi dizi insanlar sarkıtarak durmadan geçiyordu.

Durakta siyah krepdöşin çarşaflı, yüzü sımsıkı örtülü bir hanımdan başka kimse yoktu. Zavallı, kimbilir, ne vakitten beri tramvay bekliyor, gelen, geçen arabalara el çantasiyle ümitsiz işaretler yapıyordu... Nizamettin Efendi de hemen bir on dakika onunla beraber bekledi. Yağmur, iyiden iyiye artmıştı. Başkâtip koltuğunun altındaki şemsiyeyi açtı, fakat gönlü bir türlü rahat etmiyordu. Hanımın şemsiyesi yoktu. Yağmur, ince çarşafını suya düşmüş bir balon lâstiği gibi buruşturup büzüyor, boynuna, narin omuzlarına yapıştırıyordu. Belki bir aile anası, dairelerde günlerden beri muamele kovalayan bir dul, yahut sabahtan beri bir sürü afacana yürek tüketmiş bir öğretmendi. Nizamettin Efendi'nin kadın hakkında bazı yeni fikirleri vardı. Onun için hanıma karşı küçük bir sivilite yapmaya lüzum gördü ve şemsiyesini uzatarak, "Hanımefendi, lütfen kabul ediniz, tramvay gelinceye kadar!" dedi.

Kadın, hafifçe ürkmüştü. Başkâtip izah etti: "Fena ıslanıyorsunuz... Hani böyle yağmur altında yarım saat beklemenizden bayağı utandım... Memleketin bir erkeği ve bilhassa bir memuru sıfatiyle..." Kadın bir türlü almaya cesaret edemiyor ve karışık, anlaşılmaz bir şeyler söyleyerek reddediyordu. Nizamettin Efendinin büsbütün canı sıkıldı. Demek ondan şüphe ediyordu, göstermek istediği medenî adam mertliğini başka manaya çekiyordu. Hakkı da vardı ya. Bu hareketin lâkırdı açmak için bir vesile olmadığı nereden belliydi? Beş dakika şemsiyesi altında barındırmaya mukabil geceyi onun koynunda geçirmek davasına kalmayacağını kadıncağız, nereden anlasın? Nizamettin Efendi, meyusane hanımdan ayrılacağı zaman omuzuna hafif bir şey dokundu. Bu, gayet uzun boylu pos bıyıklı bir polis memurunun beyaz eldiveniydi. Polis efendi, kaba bir taşra şivesiyle: "Affedersin efendi ama, kadın, senin neyin oluyor?" dedi. Kadının yarım saattir yağmurun altında berbat olduğunu görmeyen gözü, konuştukları iki çift sözü nasıl farketmişti. Başkâtip, sert bir sesle mukabele etti: "Evvelâ, İstanbul kaldırımında her önüne gelene (sen) diye hitap edilmez. Saniyen kadına, kadın denmez; hiç olmazsa hanım denir. Salisen bir şikâyet vaki olmadan, kanun ve nizama muhalif bir hal!..." Polis, sözünü kesti:

"Ay oğlum, ben sana İstanbul'da kadına ne derler, diye sormadım. Kadın senin akraban mı diye sordum... Sen, onu söyle:.. Neye lâzım, uzun edersin!.." dedi. Nizamettin Efendi: "Neyim olursa olsun, sana ne?" diye cevap verdi. Polis efendinin gözleri hayretle açılmıştı: "Fesüphanallah. Bana ne olur mu? dedi. Memleketin ahlâkına ben karışmayayım da, kim karışsın? Ben, bunun yüzünden ekmek yiyorum yahu!" Nizamettin Efendi, omuzlarını silkti, her kızdığı zaman yaptığı gibi: "Vallahi bu kafa

ile biz adam olmayız" diye şiddetle yere tükürdü. Polis, tekrar elini omuzuna koydu: "Birader, benim içime bir vesvese girdi. Siz, hele benimle karakola kadar gelin!" Nizamettin Efendi, fena halde kızmıştı. Ağzına geleni veryansın etmeye başladı. Etraflarında külhanbeyleri, başı açık bakkal çırakları, zenbilli imamlar, dilenci arap kadınlar bir daire çevirmeye başlıyordu. Polis, sakin ve inatçı bir adamdı. Emrine itaat edilmezse cebre müracaat edeceğini söyledi. Nizamettin Efendi, işi büyütebilirdi. Fakat hanım vardı.

Aleksandr Dümaper'in romanlarında kadın şöhretini tehlikeye sokmamak için kellesini cellâda teslim etmiş kahramanları okumuştu. Onun için sövüp sayarak polisin önüne katılmayı, hanıma karşı bir medeniyet vazifesi addetti. İki dakika sonra karakolda derdini anlatacak, bu vazifesini bilmeyen memura ağzının payını verdirecekti. Fakat karakolda, kapının içinde tavla atan iki jandarmadan başka kimse yoktu. Kandil gecesi olduğu için komiser de evine, birkaç saatlik bir kaçamak yapmıştı. Polis efendi, Nizamettin Efendiyle hanımı dar, karanlık bir odaya soktu!.. Herhalde komiserin gelmesini beklemek lâzım geliyordu. Başkâtip, yeniden gürültü etmek istedi. Polis efendi, böyle efendiden bir adamın "edebsizlik" etmesine hayret ve teessüf etti; nerede bulunduğunu düşünmesi lâzım geldiğini, daha ileri giderse maatteessüf daha ağırca bir muamelede bulunacağını söyledi. Muamelenin daha ağırcası dayak, ötesi sağlıktı. Polis efendinin bu tedbire tevessülden de geri durmayacağı halinden belliydi. Onun için Nizamettin Efendi, yüreğinden coşan acı sözleri yutmayı, kadın yanında dayak yemeye müreccah gördü ve sustu.

Kapı, gürültü ile üstlerine kapanmıştı. İçeriden, topuzu kırık olduğu için kilitlenmiş sayılırdı. Başkâtip, po-

lisle cilveleşmeye başladığı dakikadan sonra kadına bakmaya cesaret edememişti. Bir söz bile söylemeye cesaret edemeden kendilerini takip eden bu biçare, kimbilir ne olmuştu. Bu siyah çarşafın içinde acaba neler geçiyordu? Nizamettin Efendi bunu bilemiyor; fakat sebep olduğu hal tüylerini ürpertiyordu.

Kadın, harap bir yangın duvarına bakan küçük iskemlenin üzerine âdeta yığılmıştı. Vaziyetine dikkat etti. Bu, hiç tabii bir oturuş değildi. Vücudu âdeta çökmüş, başı bileğinin üstüne düşmüştü. Korkutmamak için yanına yaklaşmadı. Sade uzaktan: "Hemşire hanım, hemşire hanım!" diye seslendi. Cevap yok, demek bayılmış. Belki de ölüyor... Bir zaman kapıyı yumrukladı, açmadılar. Anahtar deliğine dudaklarını uydurarak "Jandarma... Jandarma... Polis efendi... Yahu, ölü müsünüz? Kimse yok mu?" diye bağırdı. Yine aldıran olmadı. Çakısını, maymuncuk gibi kullanarak kapıyı açmak istedi... İmkân haricinde... Her ne olursa olsun, yardım lâzımdı. Rafta kırık bir nargilenin içinde sarı bir su gördü. Kadının peçesini açtı. Yüzüne dokunmaya cesaret edemeden parmaklarıyle biraz su serpip bekledi. Açılmazsa şakaklarını, bileklerini ovacak ve şüphesiz bu defa fena olmayacaktı. Fakat suyun içinden; kimbilir ne kadar vakit işlemiş tönbeki dumanı, onu en kuvvetli ilâçlardan daha keskin bir ruh haline getirmişti. Hanım aksırarak açıldı ve ezan karanlığının içinde daha kuru görünen gözleriyle etrafına bakındı. Nizamettin Efendi, sırasıyle gelecek, hayretler, gözyaşları, telâşlar ve tekrar bayılmalar bekliyor, oynanması lâzım gelen güç ve karışık komedyaya kendini hazırlamaya çalışıyordu. Fakat, tuhaf ki kadın teessürde, korkuda hiçbir fazlalık göstermedi. Baygınlığına bile: "Ara sıra bir baş dönmesi" diyordu. Hatta kâtip efendiye, muaveneti için teşekkür bile etmeyi unutmadı. Nizamettin

Efendi, geniş bir nefes almıştı. Yürekli yürekli: Bu adamlara oynayacağı oyunlardan bahsetti. Sonra sözünü, kadının bu memleketteki zavallı mevkiine nakletti. Konuştukları iki çift lâf, tesadüf eseri olmayıp, meselâ ahbap olsaydılar, bir gazinoda oturup konuşsaydılar, ne olmak lâzım gelirdi? Cinsiyet düşüncelerini boğup söndüren necip bir fikir arkadaşlığı imkânını neden bu memleket idrâk edemiyordu? Mamafih hanımcağız, bu hutbenin ruhunu galiba pek anlamıyordu, yüzünü kapamıştı. Hafif bir gülümseme ile, onu dinlerken, gecenin içinde gözleri daha derin, dişleri daha beyaz görünüyordu. Nizamettin Efendi, artık onu biraz evvel gibi derin, muğlak ve esrarlı bulmuyordu. Meselenin kolayca kapanacağını temin ediyor, yalnız hanımı evinden merak ederler diye korkuyordu. Mamafih bu korku da pek varit değilmiş. Fındıklı'daki anasından başka kimsesi yokmuş... Kocası bir sene evvel ölmüş. Daha doğrusu, rakıdan çatlamışmış. Gayet talihsizmiş... Nizamettin Efendi, parmakları çenesinin altında kilitli tatlı tatlı mevzu haricine çıkan bu sıcak ve yumuşak hanımı dinlerken içi çürüyor, biraz evvelki hasbi fikir arkadaşlığı nazariyesinin iflasını hissediyordu.

Nihayet öyle bir an geldi ki, elini uzattı. Daldan armut koparır gibi hanımın ellerini yakaladı.

O, hemen hiç mukavemet etmeden kendini bıraktı. Sade âdet yerini bulsun diye: "Ayaklarınızı öpeyim," "Ne yapıyorsunuz?" gibi kelimelerle biraz nazlandı.

* * *

Nerede olduklarını; yanlarındaki merdiven aralığına, pataklıya, pataklıya bir sarhoş kapadıkları zaman hatırladılar. Adamcağız: "Bana kandil gecesi sarhoş oldun, diyorlar... Benim bunda kabahatim var mı ya Resulallah!" diye bağırıp ağlıyordu. Şimdi, artık komiseri bekliyorlar,

bu çıplak karakol odasında ilânihaye unutulup kalmak istiyorlardı.

* * *

Bu aşk sahnesinin en meraklı bir yerinde birdenbire kapı açıldı. Polisin: "Vay Allahın belâları... Karakolda böyle haltetmek ha... Şimdi görürsünüz!" diye bağırdığını işittiler.

Nizamettin Efendi: "Ne yapayım polis efendi, mesul sensin. Bizi elinle bir odaya kapadın!" dedi.

* * *

On dakika sonra komiserin önünde de böyle söylediler. Nizamettin Efendinin, komiser karşısında vaziyeti bir bediaydı. Nihayet kanun, nizam dairesinde işi halletmek zamanı gelmişti. Komiser, ufak tefek, çiçek bozuğu, fitne bir adamdı. Kâtip, dimdik, eli göğsünde, gözleri mağrur, söylüyordu. Evet mücrim kendisiydi. Hanım, yarın; hem onun, hem de karakolun aleyhine dava açacaktı. Sebep olmadan karakol odasına kapamışlardı. Kadın, birçok feryat etmişti. Fakat vazife başında mesul bir fert yoktu. Baygın bir kadına sataşmak değil ya, hani kör işkembeci bıçağıyla bir tabur adam boğazlasalar kimse duymayacaktı. Komiser, pişkin ve mütevehhim bir adamdı. Nizamettin Efendi, onun ürküp şaşırdığını görünce, perde perde sesini yükseltiyor, bu bazicede yanacak olanların sadece kendisi olmayacağını bütün talâkatiyle anlatıyordu.

Komiser, düşündü, yarısı çiçekten dökülmüş sıska bıyıklarıyla oynadı. Sonra sancılanmış gibi bir iki kere dolaşıp dışarı çıktı. Nizamettin Efendi ile hanım, onun polis efendiye bağırıp çağırdığını işittiler. Ne dediğini iyi işitemiyorlardı. Sade kulaklarına: "Ateşe yanmak... Kuy-

ruğunu tava sapına çevirmek... Meşe odunu... Armut efendi..." gibi kelimeler geliyordu. Komiser efendi, küçücük yüzünün bütün adaleleri oynayarak içeri girdiği zaman, hâlâ söyleniyordu: "Birader efendi, dedi, mingayri haddin, hemen bir yirmi senelik acizane tecrübem var. Beni dinlerseniz, bu işi kapatalım... Hepimiz için hayırlı olur... Hoş kendim için korkum yok... Efendim, yontulmamış adamlar, hani dört yaşındaki çocuktan berbat... Akıl, fikir yok efendim, fikir yok... Malûm ya, akıl başka, fikir başka... **(Önündeki masaya vurup, Acemin iki ince belli, kırmızı yeşil pullu çay fincanını oynatarak)** Nah kafa... Odun..."

Nizamettin Efendi, fıkır fıkır kaynayan neşesini saklamaya çalışarak:

— Vallahi komiser efendi... Bence hava hoş!.. **(Gözüyle hanımı göstererek)** Asıl... Asıl davacı o...

Komiser efendi, yan gözle kadına bakarak:

— Benim de düşündüğüm o ya... Bir iştir olmuş... Malûm ya, böyle şeylerin şuyuu, vukuundan beterdir, dedi.

Hanım, sözünü uzatmadı. Sadece "siz bilirsiniz" dedi.

* * *

Karakoldan çıkarlarken, tramvaylar hâlâ işliyordu. Taş merdivenin dibinde polis efendinin yere çömelmiş, derin derin düşündüğünü gördüler. Nizamettin Efendi, müşteki bir sesle: "Ah polis efendi... dedi, ne istedin de mübarek günde bizi günaha soktun!"

Polis, cevap vermedi. Sade onlar karanlıkta kaybolurlarken yere tükürdü: "Tüh, Allah belâsını versin... Desene ki, mübarek gecede, hasbetenallah!.." diye mırıldandı.

ESKİ HÂTIRA

Boğaziçi vapurunun alt kamarasında dalgın dalgın gazetesini okuyordu. Elinde bir alay paketle, soluk soluğa merdivenden inen şişman bir adam ayağına bastı.

— Aman, pardon, affedersiniz.

Bir pardonla geçiştirilir şey değildi. Çünkü bağırtacak kadar canını yakmış, hatta, ihtimal, kundurasını da sakatlamıştı. Hem gezip dolaştığı yerde hürmet ve selâma alışmış bu kaza kaymakamının yirmi gündür, İstanbul'da, kimsenin kendine dikkat etmemesine zaten canı sıkılıyordu. Onun için hafif bir mukabeleden kendini alamadı:

— İyi, azizim ama... Böyle telâşa ne lüzum var kamaranın içinde? dedi.

Şişman efendi, yüklü kollarını havaya kaldırarak:

— Birader, insan birdenbire hızını alabiliyor mu? Bir saniye yetişmeseydim çat, diye yüzüme kapıyı kapayacaklardı.

Kaymakam Sırrı Bey, cevap vermedi. Fakat söz bulamadığından değil, bu sesi, bir parça şaşı, küçük yeşil gözleri hiç yabancı bulmadığından... Öteki de dikkatle ona bakıyor, yorgunluktan karışan zihninde eski bir hatıra arıyordu.

Kaymakam sordu:

— Azizim, ben galiba sizi tanıyacağım...

Şişman efendi, başını sallayarak:

— Hâkeza, dedi, siz vaktiyle Çanakkale'de bulundunuz mu?

— Vay, kardeşim Münir!

— Vay, iki gözümün bebeği, Sırrı'cığım... Şükür, dünya gözüyle birbirimizi gördüğümüze...

Sırrı, yerinden fırladı. Münir, paketlerle dolu kollarını yüksek omuzlarından aşırdı, sarmaş dolaş oldu. Biraz ötede, simitle tahin helvası yiyen bir polis efendi münakaşanın başladığını görmüştü. Onlar, kucak kucağa gelince, dövüş oluyor sandı ve kanapenin altında duran kunduralarına sarıldı.

Münir, Sırrı'nın sert, esmer yanaklarını şapır şupur öptükten sonra, paketlerini filenin içine yerleştirdi. Yan yana oturdular.

Konuşacak o kadar şeyleri vardı ki, bir zaman lâkırdı bulamadılar. "Hay Allah müstahakını versin... Olur tesadüf değil... Tuuu... Bu kadar yıldan sonra" gibi tek kelimelerle konuştular...

Münir: "Kardeş gibi bir arada büyü... Sonra böyle yirmi sene... Otuz sene... Tuuu..." diye söylenerek Sırrı'nın çenesini, dirseklerini, diz kapaklarını dürtüştürüyor: "Hayat... Sahi, şu hayat çok berbat şeymiş!" diyordu.

Nihayet, Münir sordu:

— Seni bu kadar aradım, bir bilen çıkmadı. Zahir, vilâyetlerden birinde ölüp gitti oğlancık, diye hayıflanıyordum.

Sırrı — Ayol, bu kadar seneler, nerelerde gezdin böyle?..

— Nerelerde gezmedik desene... Bir Yemen'le Hüdavendigâr vilâyetini görmedim... Bir iki vilâyet müstesna, bütün memleketi baştanbaşa dolaştık.

— Mutasarrıfsın, değil mi?

— Yok, ne gezer... Kaymakam... E, sen ne yaptın, nereleri gördün bakalım?..

— Çanakkale'den sonra İstanbul'u... Hani onun da her tarafını sanma... Çoluk çocuk?..

— On iki sene evvel evlendim... Fakat geçinemedik, ayrıldık... Ya senin?..

— İki oğlum, iki de gelinlik kızım var... Hay koca serseri, hay... Amma değişmişsin ha... Bir mennun oldum ki billâhi... Amma sen bayağı mahzunsun be Sırrı?..

Sırrı, ağır ağır başını salladı. Gözlerinde ağır bir fütur vardı:

— Mazi, azizim mazi, dedi, rüyasının bütün ağırlığıyle omuzlarıma çöktü...

Münir, gülerek:

— Yahu... Sen hâlâ şairliği bırakmamışsın... Hatırlarsın ya, benim öyle cinaslı, bilmem neli lâkırdılarla başım hoş değildir... Kitabet derslerinde sen, Allah razı olsun, yardım ederdin de az bir şey becerirdik... Çok memnun oldum billâhi...

Bir zaman sustular. Sonra Sırrı cebinden sigara çıkararak Münir'e uzattı.

— Vazgeç, sonra içeriz, hem alt kamarada yasak ettiler.

Sırrı gülümsedi:

— Desene ki seninle şöyle karşılıklı bir sigara içmek bize nasip değil. Camiin tabutluğuna girerdik... Ah, o günler...

Kahvaltısını bitirip sigarasını yakan polis efendi, öteden aşinalık etti:

— Efendiler tüttürün... Memur yukarılarının biletlerini kesinceye kadar on sigara bitiririz.

Onlar, artık sigarayı ne yapacaklardı? Çocukluk günlerinin hatırası zihinlerine bin sigaradan fazla cila ver-

mişti. Nerede olduklarını, kim olduklarını unuttular. Eski hatıraları birer birer canlandırdılar.

— Hani Seddülbahir'den gelirken fırtınaya tutulduktu... Kayıkta amma bağırmıştın ha...

— Ya, ya, ya... Ha, senin bir merkebin vardı. Neydi adı?

— Yanık Kerem...

— Yanık Kerem mi? Hatırlar mısın, bir gün hayvancağızı yıkayacağız derken çayda boğuyorduk..

— Ya, ya, ya... Hani kale dibinde seni bir gün deve ısırdıydı...

— Unutulur mu yahu?.. Hâlâ midem bozuldukça rüyama girer. Sopa gibi dişlerinin pantolonumdan kavramasiyle kendimi duvarın öte tarafında bulmam bir olmuştu... Mübarek ne vakit havaya kaldırdın, ne vakit attın... Hani şimdiki makineli tüfekler gibi...

— Hani bir gün çingene çocukları bizi kovaladıydı da bir tenekeci Yahudi... Yahu, Sırrı, senin suratın bulut gibi karardı be... Nerdeyse ağlayacaksın...

— Dedim ya azizim, mazi...

— Daha iyi dedin ya... Ben eski günleri andıkça ferahım artıyor.

— Sen, öteden beri basit bir fıtratsın Münir... Daha o vakitten ense, göbek yapmaya başladındı, yersin, içersin... Öyle rahat, öyle müsterihsin ki...

— Orası öyle. Halimden memnunum, hamdolsun. Sıhhatim yerinde, Defter-i Hakani'de bir memuriyetim de var, geçinip gidiyorum. Vallahi hani umduğumdan ziyade kazandım.

— Âlâ, âla. Ben de hayatı umduğumdan çok berbat bulduğum için mesut olamadım... Münir, (kocaman başını sallayarak) hakkın var... Senin gibi bir adam için bu vakte kadar kaymakam kalmak...

— Yok... Yok... Benim bahsettiğim ümidim; Kaymakamlık, valilik falanla alâkası yok... Dedim ya Münir, sen basit bir fıtratsın... Bunları anlayabilecek halde olaydın, sen de benim gibi olurdun...

— (Gülerek) Yahu Sırrı... Sen, bana hamakatım için de ayrıca hamd-ü sena ettireceksin be...

— Hamakat, beka falan işi değil Münir... Yaradılış, mizac meselesi... Neyse, biz, yine hatıralarımıza dönelim. Hani bir gün mektepte...

Bir zaman daha eski günlerden bahsettiler, çocuklarının gönüllerine halim bir kış güneşi ılıklığını veren hatıralarını saydılar. Bunlardan bir tanesi Sırrı'yı bilhassa meraklandırıyor, bu uzun, heybetli adamı bir kız çocuğu gibi mızmız yapıyordu:

— Bayram yerinde başlamış, sonra kolonyalar, ipekli mendiller, çiçekli namelerle devam etmiş bir çocuk sevdası...

Sırrı, bu hâtıralardan bahsederken başından çılgın bir on yedi yaş rüzgârı esiyor, ketum gözlerinin karanlığını üflenmiş bir ateş gibi kıvılcımlandırıyordu.

— Hani deminden beri seninle konuşuyoruz ya... Aklım, fikrim hep onda... Adam, dünyada neler görüyor... Fakat ilk sevdanın, ilk busenin tadını bir türlü unutamıyor. Elbet hatırlarsın; Pakize, enfes bir kızdı, değil mi?

— (Tuhaf bir tavırla) Bu, aklımdan çıkmış. Canım, başka şey kalmadı mı konuşacak...

— Hay aptal, hay... Pakize'nin lâkırdısından daha tatlı ne olur? Ne enfes şeydi o yarabbim!.. Ben bu kadar kadın gördüm... Hani onun kaşlarıyle, burnu aklıma geldikçe hâlâ yüreğim sızlar... Alimallah yüzünün bir çizgisini unutmadım... Ne kuvvet var bu ilk sevdalarda... İnsan, besbelli gönlünün nesi varsa veriyor...

— (Şaşı yeşil gözlerinde anlaşılmaz bir şeyler dolaşarak). Azizim, bu, bir çocukluktan ibaret... Sevda dediğin şeye bak hele...

— Asıl sevda buna derim azizim... Bayramda o, kızlarla beraber arabaya biner çınarlığa doğru çıkardı. Biz de öyle, arkasında, sürücü beygirlerinin üstünde, boynumuzda ipek mendiller... Ne dehşetli işaretlerdi onlar...

— Bırak, dedik, bırak Sırrı... Bak sana daha neler anlatacağım... Hani bir Uzun Hayri vardı...

— Yahu insaf et... Pakize'nin hayali arasına, o zevzeğin hâtırası sokulur mu?.. (Gayet coşkun) Ah, Pakize... Ben, senin için ne feryat ve figanlar, ne ah-u zarlar...

— Sen beni pişman edeceksin Sırrı...

— Âşıklar, hani gizli gizli ağlarlar... Ben, artık utanmayı, sıkılmayı kaldırmıştım... Büyük cami meydanında, dönme dolaba binerdik... O, önümdeki, ne derler o kutu gibi şeye... İşte onun içinde döner, ben arkadaki dolabın içinde havalara uçtukça, onun saçları uçar, kurdeleleri dalgalanır... Ben, "Yarabbim, Ya Resulallah... Ya şunu bana ver, ya havalarda canımı al!" diye feryat ederdim...

— (Soluyarak) Sen iyiden iyice zevzekleşiyorsun, Sırrı...

— Yahu, Münir, sen enayi bir ahlâk hocası olmuşsun be? Bırak, rüyamdan uyandırma... Pakize'nin uçtukça gül gül olan yanaklarını gördükçe ağzımın içi...

— Fazla gidiyorsun... Patavatsızlığın lüzumu yok...

— Peki ama sana ne oluyor? (Gülerek) Ha, sahi sen de onu severdin ya... Sade sen değil, Çanakkale'nin bütün mektep çocukları onun için yanar tüterdi. (Daha hızlı gülerek) Desene ki, hâlâ kuyruk acısını unutmadın...

— Vazgeç canım...

— Yok, yok... Hakkın var... Hiç birinize yüz vermezdi. Bana gelince, belli belirsiz şöyle bir fıkırdadı. Nihayet, beni sevdi... Artık mektuplar, işaretler, randevular...

— Sırrı, kanım kafama çıkıyor... Şu yezidin lâfını bırak diyorum sana...

— (Kahkahalarla gülerek) Vallahi sen hiç öyle vurdum duymaz bir adam değilmişsin... Böyle beş senelik infiâli bu kadar kuvvetle muhafaza etmek...

— (Sahte bir kederle) Onun için değil... Fakir, vefat etti de... Hani ölüden bahsederken...

— (Haykırır gibi) Ne? Pakize öldü mü? (Başını ellerinin içine alarak) Münir, bir kere eşkiya takibinde tâ göğsüme bir kurşun yedimdi... Hani bu, ondan beter geldi... Vah yavrum, vah! Yavrum vah, demek ki o nefis burun... O kaşlar... O...

— **(Ağır ağır başını sallayarak)** Hepsi toprak oldu.

— Birdenbire bunu söylememeliydin bana... Berbat ettin beni Münir...

— Ne yapalım, ölüm...

— Nereden haber aldın? Sahi, sen benden çok sonra Çanakkale'den çıktın... Aksi gibi babam, tam aşkımızın kızıştığı bir sırada Beyrut'a tahvili memuriyet etmişti... Sen ne kadar kaldın?

— Daha bir beş, altı sene...

— Bari Pakize'ciğim hakkında malûmat ver bana... Ne yaptı, nasıl yaşadı...

— Hiç, ne yapacak?.. Birkaç sene sonra kocaya verdiler... Birkaç sene sonra da geberip gitti...

— Yok Münir... Ölüden hürmetle bahset... Kime varmıştı?

— Allahın gözü kızmış eşeğini mi ararsın? Teresin birine...

— Hakikaten teresmiş... Mamafih bunu sırf kendi noktai nazarımdan söylüyorum... Ben bir gün o adamın yerinde olsam, dünyayı verirdim... Mamafih korkma... Bizim intikamımız mutlaka alınmıştır. Pakize'de öyle bir kişiyle kanaat edecek göz yoktu.

— **(Köpürerek)** Üzkürül mevtâküm bil hayr... Nereden gördüm seni?

— **(Artık büsbütün coşmuş, uzun kollarıyle hareketler yaparak)** Mazur görürüm asabiyetini azizim... Pakize'den az şey aldım ama, hani ne derler çiçeğini kaymağını aldım... Şimdi onunla bir hıdrellez günü ilk mülâkatımızı hatırlıyorum. Su başındaki marul bahçelerinden birinin yanından geçiyordum... Çitlerin ötesinde pembe bir şey gözüme ilişti... Birde ne bakayım, Pakize değil mi? Kendi kendine gelincik toplayıp duruyor... Aman Allah, nelere kaadir değilsin!.. Ben, seni gökte ararken burada bulayım... Kızın bana meyli olduğunu biliyorum zaten... Lâstik top gibi çitlerin üstünden fırladım. Pakize, şöyle çırpındı... Kaçmaya çalıştı... Kaçacak yer yok... Çitlerin içinde ökseye tutulmuş kuşa döndü. Elindeki gelincik demetiyle yüzünü kapamıştı... Bileklerine sarıldım... "Pakize, sen beni gebertmeye mi azmettin?.. Hele kırk yılda bir elime fırsat geçti... Rahat dur da, seni şöyle bir seyredeyim!" dedim... Zorla yüzündeki çiçekleri ayırdım... Onu hiç böyle yakından görmemiştim. Vay canına... O ne cilt, o ne renk, o ne parlaklık Ya Resulallah... On beş yaş bu... Onu orada, sağlam yamyam gibi çıtır çıtır yiyecektim... "Pakize... Görüyorsun ki, seni fena seviyorum... Sen de beni seviyor musun?" dedim. Cevap vermedi. Sade bir lâhzacık gözlerini gözlerime kaldırdı... O, çeşit çeşit renkli gözleriyle bakıp gözlerini indirdi ki bittim... Artık utanmayı, sıkılmayı kaldırdım. Yüzünü kapayan gelincikler

gözlerime, ağzıma dolarak kaşlarından, o başka gelincikler gibi taze, renkli yüzünden...

Münir, iki eliyle Sırrı'nın ağzını tıkadı. Şaşı yeşil gözleri büyümüş, alnından, burnunun ucundan ölüm terleri damlayarak: "Yeter, yeter" diye bağırdı... Sırrı şaşırmış, sakinleşmişti:

— Ne oldu sana, bir fenalık geldi, diyordu.

Münir, ağlayacak bir vaziyetteydi. Gayet şaşkın bir tavırla Sırrı'nın başını yakaladı, kulağını ta ağzına getirdi:

— Sırrı, benim eski, aziz arkadaşım... Pakize'nin adını bir daha anma, ayaklarını öpeyim, diyordu.

Sırrı; şaşkın şaşkın bakıyor, bir türlü manayı anlamıyordu.

Münir, şişman, bön çehresinden dargın bir niyazla kelimelerini arayarak fısıldadı:

— Pakize yok mu haniya... İşte o ölmedi...

— Ne... Pakize ölmedi mi?

— Kolay canı çıkar mı o yezidin?.. Sırrı hemen aziz kardeşim... Onun adını anma artık... O, senin hemşiren. Ben, bir haltettim. Çocuklarımın anası yok mu haniya?.. İşte o Pakize...

RÜYA-YI SADIK

Ev sahibi rüyaya itikat etmiyordu:

— İnsanın ya midesi dolu olur, ya zihni mesele ile meşgul bulunur... Uykuda gözünün önüne hadsiz - hesapsız münasebetsizlikler gelir... Bunların binde birine az çok benzer bir vaka oldu mu rüyanın sıdkına hükmederiz. Asıl çıkmayan binde dokuz yüz doksan dokuzu hiç nazarı itibara almayız.

Misafirlerin ekserisi hacıdan, hocadan adamlardı. Ev sahibinin sözlerine şiddetle itiraz ettiler, sadık rüyalara dair hikâyeler, sergüzeştler anlatmaya başladılar.

Şerif Efendi isminde bir ihtiyar doktor vardı ki, ne kafada, ne itikatta bir adam olduğu bilinmezdi.

— Müsaade edin de, ben de başımdan geçen bir rüya vakasını anlatayım, dedi ve başladı:

— On beş sene oluyor. Bir yaz, hasta bulunan çocuklarımı Çamlıca'da tebdil havaya götürmüştüm, bahçeler arasında yalnız bir köşkte oturuyorduk. O vakit o civarlar nisbeten emniyetliydi.

Bir akşam, arkadaşlardan biri Beşiktaş'taki evinde ziyafete davet etti. Arkadaşım zevk ehli bir adamdı. Ben de boğazımı ziyade severim. Çocuklara: "Korkmazsanız ben bu gece İstanbul'da kalayım!" dedim. Refikam: "Hay hay... Neden korkacağız?.. Akşam kapıyı demirler, yatarız!" dedi.

* * *

Ziyafet yemekleri fevkalâde idi. O kadar yedik ki, kıpırdanacak mecalim kalmadı. Arkadaşıma:

— Aman, Allahaşkına beni odama götür... Ferah bir entari giyeyim... Biraz uzanayım... Çatlayacağım dedim.

Hastalarını kabul ettiği odada bana yatak yaptırmıştı... Bilmem tecrübe ettiniz mi? Fazla yemek insanı rakı gibi sarhoş eder. Aklıma çok korkunç şeyler geliyordu: "Ya eve bir şey olursa?" diyordum. Civarda, hallerini hiç beğenmediğim birtakım Arnavut bekçiler vardı. Zevcemin üç, beş parça mücevherleri olduğunu etrafta biliyorlardı, kızım daima boynunda üç beşi bir yerde altınla gezerdi.

Bu korkular içinde yavaş yavaş uykuya dalmıştım. Feci bir rüya başladı. Bahçemin etrafındaki çitlerden sessiz, korkunç gölgeler atlıyor, evimin etrafı iri yapılı korucu hayaletleriyle doluydu.

Çocuklarım uyanmışlardı. Annelerinin eteklerine sarılarak titreşiyorlardı. Refikam bana ellerini uzatıyor: "Ne duruyorsun... Çocuklarımızı öldürecekler... İmdada yetişsene!" diyordu. Kapılar, pencereler yavaşça tıkırdamaya, sarsılmaya başlamıştı.

Kan ter içinde yataktan fırladım. Saat biri çalıyordu. Masanın üzerindeki mum bitmek üzereydi. Ellerimi başımın içine aldım:

— Budalalık etme... Bu, âdi bir rüya... Fazla yedin, sonra türlü manasız kuruntularla yatağa yattın... Böyle olacağı tabiî idi, diye düşünerek kendi kendimi teskine çalıştım. Üst üste üç beş sigara içtikten sonra yatağa girdim.

Yarı uyanık, yarı dalgın bir halde gözlerimi kapıyordum. Zevcemin, çocuklarımın sesi kulaklarımda tekrar feryada başladı. Bir rüyada değil, bir hakikatte bile bu kadar vuzuh yoktur. Aynı sahne, aynı şekil bütün teferruatıyla gözümün önünde yaşıyordu.

Korucular, aşağı kapıları sökmüşlerdi. Bir kısmı oda-

lardaki eşyayı altüst ediyor, bir kısmı zevcemin, çocuklarla beraber kaçtığı sandık odasını zorluyordu. Çocuklarım bütün eşyayı kapının arkasına yığmışlardı.

Zevcem, gözleri yerinden uğramış, saçları ürpermiş:

— Ne duruyorsun? Ne bekliyorsun?.. İmdat... Yanıyoruz, diye bağırıyordu.

İnanır mısınız efendiler, o ses hâlâ kulağımın içindedir. Ben, çırpınıyor:

— Ne yapayım... Elimde ne var... Uzaktayım... Aramızda deniz var, diye haykırıyordum. Zevcem: "Sana demin de haber verdim... Niçin muavenet etmedin?" diye inledi. "Demin sen, bana rüyada söylemiştin" dedim. Çocuklarım hep bir ağızdan haykırdılar:

— Bu da rüya... Bunu rüyada söylüyoruz... Vakit kaybetme... Uyan, civardaki merkeze telefon et... İmdadımıza yetişirler! dediler.

Yatakta, sar'a ihtilaçları içinde uyandım... Vücudum buz kesilmiş, tüylerim diken diken olmuştu. "Merkeze telefon et" diye sesler hâlâ kulağımın içinde çığrışıyorlardı.

Mum artık sönmüştü. Pencereden giren hafif ay ışığı içinde telefonun parladığını görüyordum.

Yine sigara yaktım. Kendi kendimi teskine başladım:

— Şeref, çocukluğu bırak... Sende müthiş bir mide dolgunluğu var... Sebebini pek iyi bildiğin bir kâbus için merkeze telefon edip kendini rezil edecek değilsin.

— Sizde de iyi tahammül doktor beyefendi, dedi, ben olsam çıldırırdım. Haydi birinci rüyaya evham diyelim...

Doktor Şerif, cevap verdi:

— Ben sigaramı içerken aynı muhakemeyi yaptım. Sonra telepati hadiselerini düşündüm. Ruhların böyle uzaktan uzağa birileri üzerinde tesir yapmalarını fen de kabul ediyordu. Nihayet dayanamadım, telefona yürü-

düm. Bin müşkülâtla köşkümüze civar olan polis merkezini buldum.

Bu defa ev sahibi söze karıştı:

— Tabiî size bir şey olmadığını söylediler ve güldüler, dedi.

Doktor başını iki tarafa salladı:

— Hayir azizim, dedi, iş sizin zannettiğiniz gibi çıkmadı. Başkomisere, evimin korucular tarafından sarıldığını, çocuklarımın öldürülmek üzere olduğunu söyledim. "Şimdi birkaç jandarma ile konuşuyorum" dedi. Telefon başında ne kadar beklediğimi söylemeyeceğim. Çünkü böyle zamanlarda insan vakit hissini kaybeder. Nihayet zil çaldı, titreye titreye reseptörü kulağıma götürdüm. Komiserin sesi: "Beyefendi, sükûn ve itidalinizi muhafaza ediniz. Evinize koştuk, koruculardan bir kısmını yakaladık. Fakat maalesef vaktinde yetişemedik. Alçaklar zevcenizi sandık odasının kapısında şehit etmişler, küçük kerimenizin boğazındaki beşi bir aradaları alırken çocuğu boğmuşlar."

Doktor Şerif Bey susmuştu. Odada bütün benizler sapsarı kesilmişti.

Yaşlı bir hoca:

— Vah zavallı doktor bey, dedi, demek böyle bir felâkete uğradınız ha... İtikatsızlığınızın cezasını çekmişsiniz. İlk rüyada merkeze telefon etseydiniz belki refikanızla kızınız sağ kalırdı.

— Zevcem de, kızım da hamdolsun sağdır, dedi. Sergüzeştimin arkasını söylemedim, telefon vakıası da bir rüya, daha doğrusu iki evvelki rüyamın üçüncü mabadi idi. İkinci rüyadan sonra kendi kendimi teskine çalışırken oturduğum yerde tekrar dalmışım... Mide fesadı berbat şeydir.

KABİNELER NASIL DEVRİLİR?

— 1 —

(Zühal gazetesi müdüriyetinin odası... Bedava çay, kahve içmeye; Avrupa gazetesi okumaya gelmiş birkaç misafir... Müdür ve başmuharrir Arifi Bey, köşedeki koltukta nargilesini içiyor. Muhbir Rıza, lastik yakalığı fırlamış, gözleri dönmüş, kan ter içinde soluk soluğa içeriye düşer.)

Müdür — Hayrola Rıza... Ne bu telâş?

Rıza — **(Bitap bir halde)** Aman, makine dursun.

Müdür — Niçin, ne oldu?

Rıza — **(Tıkanarak)** Söylerim...Evvelâ makine... Müthiş havadis...

(Müdür ağır vücudundan umulmayacak bir süratle dışarı fırlar. Bağıra bağıra bazı emirler verdikten sonra döner.)

Müdür — Ey söyle bakalım.

Rıza — **(Eliyle yüzünü yelpazeliyerek)** Öyle koştum ki, çatlayacaktım... Büyük tehlike atlattık.

Gözlüklü misafir — Zavallı memleket... Ömrü, günü tehlike atlatmakla geçer.

Rıza — Müthiş iskandal... Bir şey... Mebus Faiz Bey, arkadaşı Ali Tahir'i tokatladı.

Müdür — Yok canım, imkânı yok.

Misafir — Nasıl olur?.. Onların içtikleri su ayrı gitmez.

Rıza — Evet, şimdi.

Müdür — Bugün meclis yok ki, azizim.

Rıza — Mecliste değil, Beşiktaş gazinosunda. Öyle rezalet ki...

Müdür — Bir yanlışlık olmasın... Sen gözünle gördün mü?

Rıza — Hayır, fakat görmüş gibi biliyorum. "Merih" muhabiri Tevfik'ten haber aldım.

Müdür — Hay Allah cezanı versin... Ulan ona inanılır mı?

Rıza — Kerem edin... Arkasını dinleyin... Şimdi Kabataş'tan gelirken tramvayda Tevfik'e tesadüf ettim... Önümdeki yabancı biriyle konuşuyordu... Beni görmemişti... Belli etmeden kulak misafiri oldum... Aynen şu satırları söyledi: "On dakika evvel Beşiktaş gazinosundaydım... Faiz Beyle Ali Tahir hararetli bir mübahaseye dalmışlardı. Kulak verdim... Siyasî bir dava... derken efendim, birdenbire Faiz Bey, Ali Tahir'i boğazından yakaladı... Öyle bir tokat patlattı ki, gazinonun içi çın çın öttü... Derhal yerimden fırladım, tütüncüdeki telefona koştum. Bereket versin "Merih"i makinaya vermemişler... "Zuhal"ciler bu havadisi atladıklarını görünce küplere binecekler." İşte müdür bey... Billâhi bu sözleri kulağımla işittim.

Müdür — (Soluk soluğa) Eyy... sonra?

Rıza — Sonrası tramvaya atladım... Soluğu burada aldım...

Müdür — Olur tesadüf değil... Aferin Rıza, gel alnından öpeyim... Sonra yüz kuruş zam yapıyorum, anladın mı? **(Misafirlere)** Efendim, ben mütevekkil aliyülallahım... Cenabı Hak Zuhal'i o şenî "Merih" paçavrasına

mağlup ettirmez... **(Masa başına geçti bir kâğıt yakalayarak)** Hemen yazayım. (Süratle yazmaya başlar.)

Gözlüklü misafir — **(Yavaşça sakallıya)** Ne çıkar bir havadis kaçırmaktan azizim?

Sakallı — **(Yavaşça)** Gazetecilik bu... Hem bahusus bu iki akşâm gazetesi arasında dehşetli bir rekabet vardır... Onlara "Merih" ile "Zuhal" değil, "kedi" ile "köpek" demek daha doğru olur. Bir gün dalaşmadıkları vaki değildir... Her gün üçüncü sayfaları birbirleri aleyhindeki neşriyata tahsis edilmiştir.

Müdür — **(Hararetle ellerini oğuşturur)** "Onları çıkart... Bunu koy... Serlevha "Kabine buhranı muhakkak" (Rıza kâğıdı götürür.)

Sakallı misafir — Kabine buhranı da nereden çıktı?

Müdür — **(Keyfinden ellerini oğuşturarak)** "Merih" ihtimal bunu alelâde bir havadis olarak neşredecek... O eşekler gazeteciliğin "g"sini bilmezler... Halbuki ben, otuz senelik tecrübem neticesi öyle bir meleke kazandım ki, en âdi bir havadisi bütün muhtemel neticelerini derhal istidlâl ederim. Bakın kabine buhranını nereden çıkarıyorum... Meclisteki cereyanı biliyorsunuz... Faiz ile Ali Tahir Ekseriyet Fırkası hiziplerinin reisleridir. Kabine bu iki hizip reisi arasındaki muhadenet ve itilaf sayesinde durabiliyordu... Faiz'in, Tahir'i tokatlaması bu iki şahsiyet arasındaki ihtilafa delâlet eder... Böyle olmasa bile bu iskandaldan sonra kabine katiyen dikiş tutturamaz.

Sakallı misafir — Yamansın vallahi Arifi Bey... Çok ince muhakeme yürütüyorsun.

Müdür — Ne zannettin ya... Biz çekirdekten yetişmiş gazetecileriz... "Merih"ciler gibi türlü fesat ve fitne, türlü şantaj ve anafor...

— 2 —

(İki saat sonra aynı odada)

Müdür — Kim o kapının yanında duran... Rıza, sen misin? Neye içeri girmiyorsun?

(Rıza'nın rengi bembeyaz olmuş, elinde tuttuğu bir gazeteyi korka korka buruşturarak içeri girer.)

Müdür — Rıza bu ne hal? Tahir Beyi gördün mü? Söylesene be... Dilini mi yuttun!

Rıza — **(Dizleri titreyerek bir sandalyaya çöker boğuk bir sesle)** Mahvolduk müdür bey...

Müdür — Ne oldu? Çabuk söyle?

Rıza — Emriniz üzere Tahir Beyle görüşmek için otele gittim... Beni kabul etmedi.

Müdür — Niçin?

Rıza — Tahir Bey hasta imiş **(Sesini alçaltarak)** Tahir Bey müshil almış, sabahtan beri evden çıkmamış...

Müdür — **(Haykırarak)** Ne?! Şu halde senin havadis? Mahvolduk... Mahvolduk...

Rıza — **(Boynunu bükerek)** Mel'un Tevfik bize bir madik oynamış...

Müdür — **(Avaz avaz bağırarak)** Allah belânı versin, sersem herif... Bir müesseseyi mahvettin. **(Kapıya fırlayarak)** Gazeteleri toplatalım...

Rıza — Gazeteler dağılmış...

Müdür — O ne elindeki? **(Rıza'nın sıka sıka bir top haline getirdiği Merih'i yakalar)** Yazmışlar mı?

Rıza — Matbaalarına uğradım... Makinacıdan bir nüsha aldım "Zühal'in şenî eblehane, mel'unane bir uydurması... Zühal paçavrası Mebus muhterem Faiz Beyefendi ve refik azizi, Ali Tahir Beyefendi üstadımızın Beşiktaş kahvesinde sırık hamalları gibi dövüştüklerini ve bu yüzden bir kabine buhranı vukua geleceğini yazıyor, bu mec-

nunane itirafları..." **(Arkasını okumaya kuvvet bulamayarak bir kanapeye yığılır. Rıza'ya)** Dışarı çık... Defol... Gözüm görmesin...

Rıza — Müdür Bey... Ayaklarını öpeyim...

Müdür — **(Nargileyi yakalayarak)** Bak, daha söylüyor. Şimdi senin...

(Rıza kendini kapıdan atarken Mebus Faiz Beye çarpar, tekrar içeri girer.)

Faiz Bey — Nedir bu hal yahu... Hayrola Arifi Bey...

Müdür — **(Hayretle mebusa bakarak)** Nasıl haberiniz yok mu?

Faiz — Hayır... Şimdi evden geliyorum.

Müdür — **(Geniş bir nefes alarak)** Şu halde Tahir Bey vakasından haberiniz yok... Ben sizi...

Faiz — Ne olmuş Tahir Beye? Bugün görüşecektik, sabahleyin "Hastayım. Müshil alacağım" diye telefon etti. Söylesene Arifi... Allah esirgesin, adamcağıza bir hal mi oldu?

Müdür — Bir şey yok... Vallahi azizim, otur canım...

Faiz — **(Kapıya doğrularak)** Ben de başkasına sorarım.

Müdür — **(Gözleri derin bir ümitle parlayarak)** Gel Faiz... Söylemeyeyim dedim... Fakat söyleyeceğim. Rıza Bey oğlum... Sen de gel... Mademki bu mülevves vakaya şahit oldun... Yabancı sayılmazsın.

(Rıza ve Faiz hayretle müdürün yüzüne bakarlar. Müdür, Rıza'ya gizlice göz kırpar.)

Faiz — **(Göziyle Rıza'yı göstererek)** Hişt... Arifi... Kendine gel...

Müdür — Dedim ya, o da meseleye vakıf...

Faiz — Ne meselesine?

Müdür — Sen cevap ver, Olga nerede?

Faiz — İki günden beri Büyükdere'de annesinin evinde...

Müdür — Zavallı Faizciğim... Söylemeyecektim. Fakat bu şeniane ihanet bana çok dokundu. Hani seni kardeş gibi severim billahi... Senin Olga ne haltetmiş biliyor musun?

Faiz — Ne yapmış?

Müdür — İki saat evvel Rıza onu yarı çıplak bir halde Ali Tahir'in odasında görmüş... Öyle değil mi Rıza?

Rıza — **(Aldığı işaret üzerine tasdik ederek)** Evet... Öyle... Mülâkata gitmiştim de...

Faiz — Ali Tahir benim metresimi baştan çıkarmış ha! Bu kadar iyiliğimi görsün de sonra bana bu haltı etsin. Vay mel'un rezil vay! **(Kapıya fırlayarak)** Şimdi ikisini de yakalayıp...

Müdür — Kendine gel Faiz... Hem Olga şimdiye kadar gitmiştir...

Faiz — Tabiî. Fakat, mademki gözüyle gören var **(Arifi'nin elinden kendini kurtarıp kapıya fırlayarak)** Ben, sana müshil almayı öğretirim teres...

Müdür — Faiz. Aman elinden bir kaza falan çıkar.

Faiz — Yok, yok, azizim... Kaza falan değil sadece o ahlâksızın yüzüne bir tükürük ile iki tokat atacağım... O kadar.

Müdür — Aman Rıza... Faiz Beyi yalnız bırakma... Hemen bir araba bul.

(Başıyle muhabire işaret eder, kimse ile görüştürmemesini anlatır. Rıza "anladım" **diye cevap verir.)**

Müdür — **(Onlar gittikten sonra kapıya giderek bağırır)** Fazıl Efendi... Fazıl Efendi... Buraya gel... Aman, ellerim tutmuyor... Ben söyleyeyim sen yaz... Gazetenin ikinci tabını çıkaracağız... Haydi bekleme... Serlevha: "Merih'in maskaralığı" otuz altı ile altına "Kabine buh-

ranı yüzde yüz", yine otuz altı... "Merih fışkısı gazetemizin birinci tabında verdiğimiz havadisi tekzibe yelteniyor... Bu avanak paçavra katiyen yalan söylüyor... Havadisimiz doğrudur. Faiz Bey, Tahir Beyi tokatlamıştır... Ancak bir ehemmiyetsiz noktayı tashihe lüzum görüyoruz. Vaka Beşiktaş gazinosunda değil, Tahir Beyin ikamet ettiği apartmanda cereyan etmiştir...

* * *

Ertesi sabah gazetelerinden:

"Dün Zühal refikimizin haber vermiş olduğu üzere Ekseriyet Fırkası hizipleri reisleri arasında cereyan eden vakayı filhakika buhran-ı vükelâyi intaç etmiştir. Bir gazetenin mühim bir hadiseyi hemen hemen ân-ı vukuunda haber vermesi cihan matbuatında ilk görülmüş bir hasisedir. Refik-i muhteremimizi tebrik ederiz."

HIRSIZ

Maliye kâtiplerinden Ethem Bey, bir cuma günü Bağlarbaşı taraflarında dolaşıyordu. Küçük bir evin önünden geçerken bir kadın sesinin "İmdat, can kurtaran yok mu?" diye bağırdığını işitti.

Yakınlarda ev olmadığı gibi sokakta imdada gidecek de yoktu. Ethem Bey, ne yapacağını şaşırarak etrafına bakınmaya başlamıştı. Bu esnada kapı açıldı. Yirmi beş yaşlarında güzel bir kadın saçı başı karışmış, sesi bağırmaktan kısılmış bir halde kendini sokağa attı.

Ethem Bey — Ne var, ne oluyorsunuz? diye sordu.

Kadın, yarı baygın bir halde Ethem Bey'in ayaklarına kapandı:

— Beyefendi, Allah rızası için imdadıma yetişin. Evime bir hırsız girdi. Deminden beri boğuşuyoruz.

Ethem Bey, epeyce spor yapmıştı. Kuvveti ve cesaretiyle daima iftihar ederdi, taarruza uğrayanın güzel bir kadın olması, boğuşmaktan kıpkırmızı olmuş çehresiyle ayaklarına kapanması büsbütün cesaretini artırdı. Gerçi üzerinde silahı yoktu, fakat âdi bir sokak hırsızını yakalayıp sokağa atmaya kuvvetli pazuları kâfiydi.

Ethem Bey — Siz dışarda durun. Şimdi ben o alçağa haddini bildiririm, dedi. Bir arslan gibi kükreyerek içeri atıldı.

* * *

Evin sofasında orta boylu bir adam dolaşıyor, masaları, dolapları karıştırıyordu. Arkasında beyaz bir entari, ayaklarında terlikler vardı.

Ethem Bey, şimdiye kadar bu kıyafette bir hırsızı ne görmüş, ne de işitmişti. Mamafih tereddütle vakit geçiremezdi.

— Seni alçak herif... Ne arıyorsun burada diye bağırarak üstüne koştu. Herifi ensesinden yakalayarak yere yuvarladı. Hırsız, ağır bir küfür savurdu, sonra vücudundan umulmaz bir çeviklikle yerinden kalktı. Ethem Bey, hırsıza şiddetli bir yumruk vurmaya hazırlanıyordu. Fakat karnına müthiş bir tekme geldi. Maliye memuru "Aman Allah" diye haykırarak dizüstü yere düştü. Bu vaziyette, başı hırsızın bacakları arasına girmişti. Entarili hırsız, Ethem Beyin kafasını mengene gibi bacaklarının arasına sıkıştırdı. Sırtına, kaba etlerine yumruklar, şakırtılı silleler atmaya başladı...

Ethem Bey çırpınıyor, fakat başını bir türlü hırsızın bacaklarından kurtaramıyor: "Aman Allah, imdat!" diye avazı çıktığı kadar bağırıyordu.

Entarili hırsız, Ethem Bey'i eşşek sudan gelinceye kadar dövdükten sonra omuzlarından tutarak aşağı indirdi. Arkasına bir tekme vurarak sokağa attı.

* * *

Kadın, hâlâ sokakta bekliyor, eve giremiyordu. Ethem Beyi o perişan halde görünce şaşırdı:

— Ne oldu beyefendi, dedi. İnşallah şu alçağı bir temiz dövdünüz.

Maliye memuru, elleriyle kalçalarını oğuşturarak bitap bir sesle:

— Nerede hanımefendi, nerede, diye inledi, alçak herif eşkiya mıdır nedir... Beni berbat etti. Gerçi pek dayak yemiş sayılmam ama, hayli mücadele oldu.

Kadın — Vah vah, siz de sıkıntı çektiniz, diye teessüf ediyordu.

Ethem Bey — Durmaya gelmez hanımefendi, dedi, hemen bir polis bulalım, şunu teslim edelim.

Kadın meyusane — A beyefendi, dedi, polis, o alçağa bir şey yapabilse sizi bu kadar sıkıntıya sokar mıydım?

Ethem Bey şaşırmıştı:

— Niçin?.. Böyle âdi heriflerden zabıta neye korksun? dedi.

— Ne yapalım beyefendi. Nizam, kanun böyleymiş. O alçak herif benim kocamdır. Polisler: "Biz, karı koca işlerine karışmayız!" diyorlar.

Ethem Bey, bir feryat kopardı: "Ne söylüyorsunuz... O halde benim başımı neden belâya soktunuz?"

Kadın sızlanarak cevap verdi:

— Ah, beyefendi... Her zaman kavga ederiz. Benim, onu dövmeye gücüm yetmez. Siz karı-kocasınız, diye kimse de imdada gelmez. Sizi, iri yarı görünce aklıma bir şey geldi: "Şu herifin kocam olduğunu saklayayım. Hırsız diye temiz bir dayak yedireyim" dedim amma!..

Ethem Bey, biraz kendine gelmişti. Şiddetle kadının sözünü kesti.

— Dediniz amma, iş tersine zuhur etti, değil mi? Allah belânızı versin!..

Ethem Bey hiddetle yoluna devam ediyor ve bir daha önünde kıtır kıtır adam kesseler, başını çevirip bakmamaya yeminler ediyordu.

ŞİİRE TÖVBE EDEN ADAM

— 1 —

O sabah, odacının masama bıraktığı resmî evrak arasında hemen bir on kuruş kıymetinde şık bir zarf gördüm. Üstünde belirsiz bir kurşun kalemiyle: (Görünmez Gölgeler şairi Hüseyin Behiç Beye) sözleri yazılıydı. Mahzun mahzun gülümsedi. Yedi, sekiz sene evvel mecmualardan birine "Görünmez Gölgeler" serlevhasıyle ismi müyin Behiç Bey, eskilikten bahar gibi yeşillenmiş redingotunun yakasını Babıâli'yi süpüren karayel rüzgârına karşı kaldırmış çarpık ökçeleri üstünde ince vücudunu sallaya sallaya gözünün önünden geçti. Kendi rivayetine göre beynindeki hassas ve heyecan kıyametlerinden, bugünkü anlayışa göre, sû-i tegaddiden solmuş süzgün yüzüyle uzaktan şöyle bir selam gönderdi. Kalemindeki muhteşem masasında oturan mümeyyiz Hüseyin Behiç, fakir bir akrabasına tesadüf etmiş gibi görmemezliğe geldi ve başını önündeki zarfa indirdi. Onu hiç örselemeden açtım. Üstünden hafif bir lastik geçirerek, meselâ bayramda kalem müdürüne tebrikname gönderebilirdim. İçinde, karınca ayağı gibi ince ve karışık bir yazıyla dolu sekiz sayfalık bir genç kız mektubu vardı. Lisan ve hayallerdeki tuhaflık itibariyle benim "Görünmez Gölgeler"i fersah fersah geride bırakıyordu. Mektubu dikkatle okudum.

Tahrirat hulasasındaki bütün melekeme rağmen düzgün bir mana çıkaramadım: "Niçin artık yazı yazmıyormuşum; esatirin buseden doğan, buseyle tegaddi eden mahlûklarına benzeyen esiri bir hüviyeti sahibi iken niçin ruhlar için ne tükenme bir rüya gıdası oluşmuş... Onlardaki âhenk bakiyesi ölmüş bâkirelerin ölmüş hatıralaruhlar için ne tükenmez bir rüya gıdası olurmuş... Onlaryormuş." Bu küçük hanım, öyle esirleşiyor, maneviyat sazında öyle perdeler yükseliyordu ki, hayal yetiştirmek kabil değil. Mektubun hayallerini nafile ihata edemedim. Fakat sahibesini gözümün önüne getirebildim: Zarif ve ince işlenmiş bir kadın profili... Benim sevda işlerinde hiç şansım yoktur. Piliç gibi kadınlar yakalayıp "Şiir ve sevda semalarına yükseliyoruz" falan gibi sözlerle biçarelerden kaba kaba istifade eden arkadaşlarımı dehşetli kıskanırım. Maceradan çoktan vazgeçtim. Bari şöyle birkaç parası olan bir kızcağız bulup evlenebilseydim. Bu mektup, belki inşallah bir ikbal mukaddemesidir, dedim ve öğle tatilinde on kuruşa nefis bir zarf kâğıt aldım. Fakat cevabı yazabilmek için tam bir gün bir gece ter dökmek lâzım geldi. Mektubu gayet uçuk, renksiz, talihsiz ve edat habesiz bir lisanla yazmak, olmakla, bulunmakla, dennaşi gibi resmî tabirlerden sakınmak icap ediyordu. İtiyat çok fena şey, kullanmaya çalıştığım bu şiirsiz tabirler mürekkep lifi gibi kalem ucuna takılıyordu, neyse zor sıkı bir şeyler becerdik: "Niçin mi artık şiir yazmıyorum, bunun sebebini akademiye âza alır gibi bin külfetle satın alan, sonra beyti otuz, otuz beş paraya gelen manzumelerimin parasını verinceye kadar beni hep ağlamaklı eden mecmua müdürlerine sor; "deyip işin içinden çıkmak ne kolay olacaktı, "Niçin mi şiir yazmıyorum, diyordum. Çünkü, zaten nehafet kesbetti. Idrojen gibi bir uçuculuk hassası aldı. (Sonra herçe mevceleri nazariyesinden bir

edebî adaptasyon yaparak) dimağımdan dağılan tahayyül mevceleri yokluğun nihayesizliğine uçuyor, oradaki ölmüş bakirelerin ölmüş hayallerinden tereşşuh etmiş ihtizazlarla doğrudan doğruya müânakaya gidiyor."

— 2 —

Omuzlarımın üstündeki bu ruhanî hezeyanları okuyan kalem arkadaşım Besim, aptal gözlerini açıyor: "Yahu, sende ne gizli cevherler varmış!" diye hayret ediyordu. Bu sekizer sayfalık genç kız mektuplarında neler oğlancık.

— 3 —

Çekmecemdeki zarfların adedi günden güne artıyordu. Bu sekizer sayfalık genç kız mektuplarında neler yoktu. Yarabbim!.. Buna mukabil asıl istediğin malûmatı, kumda altın arar gibi eleye eleye zerre bulmak lâzım geliyordu. Sade şunları anlayabilmiştim. Babası kodamanlardan paşa... Beyaz boyalı bir yalıda oturuyor... Evdeki elektrikten odasına almıyor... Bilmem hangi yıkık dergâhtan getirilmiş nadide bir kandil, altın kordonla (herhalde kaplama olacak) masasının üstüne sarkıyor.

Mihriban Hanım, benim için müebbeden meçhul kalmak istiyordu. Görüşmeye ne lüzum var? Ruhlarımız sabahlara karşı bilmem hangi iklimde gizli gizli müşahede ediyormuş ya... (Rahmetli büyük annem; insan, gece uyudu mu ruhu sinek gibi ağızdan çıkar, gezmediği yer bırakmaz, diye anlatırdı. Bu güzide genç kız, ihtiyar hayali ne şairane şekillerde ifade ediyordu.) Biraz daha tecrübesiz olsam bu hal karşısında da ümidimi keser, "Madem ki, sabahlara karşı haberimiz olmadan konuşuyormuşuz, bu mektuplar bizim aşkımızın esiriyeti yanında

galiz surette maddi kalıyor" yolunda bir şey yazar, komedyaya nihayet verirdim. Fakat vaktiyle şairane infialler, ruhî elemler falan gibi kelimelerle yadettiğim sıkıntıların, baş dönmelerin, uykusuzlukların; mide bozukluğu, yahut boşluğu gibi sebeplerden doğduğunu birçok tecrübelerle anlamış bir adamım. Bu hayalî müşahedelerin bu rüyadan dudaklarla öpüşme tasavvurlarının mevcudiyetin neresinden gelip neresinde karar kılacağını bildiğim için kendi kendime gülümser: "Acele etme, küçük hanım... Neticeyi görürüz!" diye sabrederdim.

— 4 —

Fakat sabrın da bir derecesi var... Her iki günde bir zarf-kâğıt parası vermek benim için bir yıkımdı. Hele mantıksız, kaidesiz yazı yazmak, söylenecek lakırdı bulmak güçlüğü ömür törpüsü idi. Herçe nazariyesinden sonra ne kadar fennî malûmatım varsa şiire tahvil ettim. Eski bir kozmoğrafya kitabından hemen bir sekiz, on sayfalık sermaye çıkardım. Dede Korkud masallarına düştüm. Sonra gazete muhabiri gibi vaka, felâket aramağa başladım. Cenaze yıkayıcılarından, ıskatçılardan, mahalle imamlarından daha bedbâh, daha berbat bir adam olmuştum. Damdan sokağa, sokaktan kuyuya düşenlere, yangına, tramvay kazalarına sevinir bir hale geliyordum. Bu vakaları büyüttükçe büyütüyor, sayfalara tefsirler, teessürler, ihtisaslar yazıyordum. Mektuplarımın sonunda dilenci gibi yalvarıyor, mülâkat istiyordum. Derken bir gün şöyle bir şey okudum: "Gözlerimi görmeye ne ihtiyacınız var? Onların renginden kelimelerime akseden ziyanın izlerini sayfalarımda görmüyor musunuz ki?" Sakın muzibin biri aylardan beri benim enayiliğimle alay etmesin! Fakat zannetmem... Çünkü bildiklerimin için-

de benimle alay edeyim diye günde böyle sekiz sayfa yazacak bir ahmak tanımıyorum.

— 5 —

Ben, bir kerre sırnaştım mı, öyle kolay kolay ıskartaya çıkarılır adam değilim. Bakınız, ne güzel bir çare buldum. "Beni ta Hindistan'ın müntehasında esrarengiz bir memuriyete tayin ediyorlar. Ne olur, gitmeden ilk ve son defa birbirimizi görelim!" dedim. Mihriban Hanım mukavemet edemedi. Hazin bir cevabını aldım: "Bu maceranın zaten böyle bitmesi mukaddermiş, onun şiir ve bekrini siyanet eden bilmem ne meleği varmış... Bizde de manastıra kapanmak âdeti olsaymış, saçlarını keser, ateşli başını soğuk, karanlık bir gotik sütuna dayayarak ömrünü böyle geçirilmiş..." Mamafih, mülâkatı kabul ediyordu. Tenha bir günde Göksu'da görüşecektik. O gün bir arkadaşiyle beraber beni bebek iskelesinde bekleyecekti.

— 6 —

Besim yalvardı... "Yahu, dedi, hazır kayık falan tutacaksınız. Ne olur, ben de geleyim... Vallahi size hizmet ederim." Mesut zamanında insan hangi ricayı reddeder, razı oldum ve bir çarşamba günü akrabadan birini tifüsten öldürerek kalemden kaçtık.

— 7 —

Ilık, durgun bir bahar günüydü. Bebek iskelesinden çoktan uzaklaştığımız halde hanımlar peçelerini açmamışlardı. Onun hoşuna gidecek bir söz düşündüm: "Efen-

dim, rüzgârın bir niyazı var, bakınız, peçenize küçük fıskeler vuruyor, neye açmıyorsunuz, diyor!" dedim. Mihriban Hanım, rüzgârın niyazını reddetmedi, siyah eldivenli minimini eliyle yüzünü açtı. Hakikaten fena çehre değildi. Miniminicik bir yüz, ince sarı kaşlar, gayet uçuk bir renk... Öyle bir yüz ki, insan; bakmaktan hoşlanır ama, sade bakmaktan. Bir yüz ki, insana; "Ah, böyle bir kızım olsa" temennisinden başka bir şey düşündürmez... Kırık dökük cümlelerle konuşmaya başladık. En fazlası bu küçük hanıma söyleyecek lâkırdı bulamıyordum. Bekeret versin yanımızda yabancılar var da, onun için içimdekileri söylemediğimi zannettirecek tavırlar alıyordum. Besim, hiç konuşmasını bilmez. Sessiz sessiz yanımda oturuyordu. Birdenbire öteki hanıma: 'Hanımefendi, rüzgâr size de yalvarıyor!" dedi. Epeyce tasarladıktan sonra, benim sözlerimi öyle gramofon gibi taklit etmişti ki, hep birden gülüşmeye başladık. Mihriban Hanım, bu sefer de arkadaşının yüzünü açarak: "Öyle sıkılgandır ki, bu kız!" dedi. Sonra onun hakkında izahat verdi: "Makbule, benim en eski arkadaşım... Çok severim... Sade bir kusuru var... Nasihatlarıma rağmen, izdivaç etti. Bütün zavallı genç kızlarımız gibi rüyasının kutsiî avizesini izdivacın mihrabına vakfetti."

— Niçin öyle söylüyorsunuz, dedim, izdivaç mihrabında söner gibi görünen o kutsi avize... (Eyvah sözün arkasını getiremiyordum... Belli etmemek için hafifçe sesimi titrettim, boynumu büktüm. Ağır bir hülya hamulesi altında ezilmiş gibi içimi çekerek): "Değil mi ki mesut olabilmişler" dedim... Mihriban, ince kaşlarını kaldırdı: "Hayır, dedi, onun mesut olamaması mukadderdi. İki senelik feci bir romandan sonra ayrıldılar... Makbule, fevkalâde iyi bir kızdır."

Besim, başını sallayarak, aptal aptal: "Belli efendim, belli... Suratlarından anlaşılıyor efendim" dedi.

Gözümle işaret ettim:

— Fakat nasıl söyleyeyim, gayet maddi bir kız... Şen, kara gözlü, yumuk renkli bir çehre... Mamafih, genç bir metrûke olması saçlarının etrafında tuhaf bir hülya halesi yapıyor. Fıtrat bu etli, kırmızı dudakları niçin yaratmış, bilir misiniz?

Besim, beklenilmez bir cüretle:

— Kiraz yemek için efendim! dedi.

Ben de içimden: "Yahut kiraz gibi gagalanmak için" diye düşündüm. Mihriban, Besim'e gülüyor: "Ne güzel bir temsil buldunuz" diyordu. Bu sözlerden sonra ben Mihribah'la, Besim Makbule ile konuşmaya başladık. Fakat bilmem neden, benim kulağım bir türlü onlardan ayrılmıyordu. Besim: "Vah küçük hanım, vah... Bu yaşta bu felâket olur şey değil... Cenabı Hak, inşallah pek yakında bir tesellisini ihsan eder!" falan gibi bayağı bayağı şeyler söylüyordu. İçimden: "Çüş eşek... Aman, ne eşeklik bu oğlanda Yarabbim!" diyordum. Filhakika hain tesadüfün ayağına getirdiği bu kelepire bir genç eşek hulûsıyle sarılıyordu.

Ben, kendi kendime kızıp dururken, Mihriban Hanım:

— Neden o kadar dalgınsınız efendim, diyordu. Anlaşılan kablelvuku hisler gibi kablelvuku hayaller de var... Derin Hind ormanlarının karanlık gölgesi şimdiden gözlerinize çökmüş gibi...

Hakikaten içimde kablelvuku hisler vardı, Göksu tenezzühüne bir süs, bir dekor olsun diye aldığımız bu ikinci derece şahısların birinci derecedeki vazifeyi ifa edecekleri hissi...

— Evet hanımefendi, dedim, zihnimde Hind ormanlarının perişanlığı var... Bu kadar tahassüs, bu kadar sa-

adet... Ah, kalabilsem ve sizinle Marmara'ya nazır bir kulübede... (Maksat zengin bir izdivaç değil miydi... Şu halde neye doğrudan doğruya maksada girmemeli?)

— 8 —

Dere kenarında ağaç gölgeleriyle ikişer ikişer konuşuyorduk. Bizim konuşmamız gönüle bulantı verecek kadar şiirle doluydu. Ötekiler bizim kadar lâkırdı bilmiyorlardı. Fakat, buna mukabil öyle çabuk ahbap olmuşlardı ki, yeis ve teselli kelimeleriyle başlayan sözleri şimdi, önümüzdeki güneşli dere kadar şendi. Mihriban Hanım, ara sıra gülümsüyor: "Zavallı sade ruhlar, diyordu, bakınız artık söylenecek hiçbir şeyleri kalmamıştı!.. Gülüşmekten başka bir şey yapmıyorlar..." Hainler sade gülüşmek değil, el şakasına bile başlamışlardı... Ben bilirdim bu oğlanın zevzekliğini ya... Neyse...

— 9 —

Aksine öyle inatçı bir bahar havası vardı ki, sıcak bir kadın nefesi gibi adamın yüzünü, ağzını gıdıklıyor, berbat ediyordu. Ben, yine dişimi sıkacağım, halimden şikâyet getirmeyeceğim amma, ötekiler tek durmazlar... Arsız bir kahkaha koptu. Meğer, Makbule'nin mendili suya düşmüş... Ne bayağı kafalı insanlar Yarabbim! O kadar gülünecek, telâş edilecek şey mi bu? Besim koşar, o koşar... Nihayet ta aşağılarda bastonun ucuyla mendili yakaladılar. Derken Besim, mendili verirken, sazları siper edip, şayanı hayret bir yüzsüzlükle kadını öpmesin mi? Hayvanlığın bu derecesine çıldırmak işten değil... Mamafih ne oldu, nasıl oldu bilmiyorum... Ben de can havliyle Mihriban Hanımın ellerine sarıldım. Hiç olmazsa

bir öpeyim de, belki biraz aklım başıma gelir, dedim. Mihriban, hafif bir hareketle elini kurtardı. Kalbinin üstüne bastırdı:

— "Durunuz," dedi. "Kalbim ona mütehammil değil... Hasta, hem çok hasta Behiç Bey!" Rengi büsbütün sararmıştı. Nefesi tıkanıyordu. "Eyvah, dedim, ister misin şurada ölüp ölmeğe kalksın da başıma bir de bela alayım!" Şimdi o elindeki papatyayı hafif hafif renksiz dudaklarına sürerek konuşuyordu. Hiç evlenmeyecekti. Bir kere kalbi hastaydı, aşkın heyecanlarına mütehammil değildi. Zaten evlenmek istenilir şey miydi? Mamafih paşa amcası...

Sözünü kestim:

— S... Paşa amcanız mı efendim? dedim.

— Evet, dedi, mamafih pek küçük yaşta babasız kaldığım için, baba derim... Paşa amcam bana evlenmekten sık sık bahsediyor... Mamafih fakir bir kız olmama rağmen, serfürü etmeyeceğim...

Ben kemal-i hararetle:

— Tabiî dedim, hiç aşkın meş'ali, izdivacın mihrabında söndürülür mü? O; öyle bir ziya ki...

Tepeden aşağı yediğim son buzlu duşun altında kendimi kaybetmemeye çalışarak biraz evvel o kadar müdafaa ettiğim izdivacı şimdi birdenbire yere çarpıyordum...

— 10 —

Besim'le Makbule, utanıp sıkılmayı büsbütün kaldırarak kolkola değil, âdeta kucak kucağa ah ve vahlarla piyasa ediyorlardı.

Etrafımızda daire genişledikçe genişledi. Nihayet yıkık bir kulübe civarında gözden nihan oldular, bir daki-

ka, üç dakika, beş dakika geçti. Hainler, hâlâ görünmüyorlardı. Nihayet dayanamadım:

— Haydi gidiyoruz diye bağırdım. Mihriban Hanımın rengi uçtukça uçuyor... Hava da değişti... Geçtim, soğuk alır muazzez mahlûk...

— 11 —

Bebek'te kayıktan çıktıktan sonra hanımları selâmetledik. Besim'e:

— "Haltetme teres... Muhabbet sana yaradı. Çık bakalım kayık paralarını!" dedim. Parada değilim. Fakat biraz içim ferahlayacaktı. Fakat çingene oğlan, cüzdanını çıkardı. Kâğıtları karıştırdı. Sonra: "Çıkmıyor azizim billâh... Olsa hani sakınmam!" dedi. Artık fena halde kızmıştım.

Bir yeni beyaz mecidiye çıkarıp attım: "Bu da diş kirası olsun!" dedim.

İşte o günden beri Hüseyin Behiç, bir daha mevzun söz söylemeye ve dinlemeye ecdadının ervahına yemin ederek tövbe etti.

ESKİ BİR YARA

Ben, annemden üç yaşında öksüz kaldım. Babam, kasabamızdaki Guraba Hastahanesinin kapıcısıydı. Eskiden jandarma onbaşısı imiş... Attan düşmüş... Ayağı kırılmış... Üç ay hastanede yatmış... Fakat tamamiyle iyi olamamış... Bastonsuz gezemezdi... Topal, jandarma olamayacağı için işinden çıkarmışlar... Fakat çoluk çocuk sahibi bir adam olduğunu düşünerek yattığı hastanenin kapıcılığına kayırmışlar...

O vakit, evimiz çok kalabalıkmış... Annem, büyükannem, dul bir halam, iki de kardeşim... Bu altı nüfus babamın eline bakarmış... En arkaya kalan annem de gidince biz evde iki kişi kalmışız...

Babam, sabahleyin hastaneye giderken beni uzak akrabalarımızdan bir ihtiyar kadının evine bırakır, akşam dönerken alırmış... Bir elinde zenbili, bir elinde ben, baba oğul evimize gidermişiz... Bu zamandan aklımda kalan şey, ufak ufak gübre yığınlarıyle dolu bir bahçede tavuklarla oynadığım ve ara sıra kocakarıdan dayak yediğimdir.

O vakitler babama çok sıkıntı veriyormuşum... Sakat bir adamın bütün gün yorulduktan sonra, bir de geceleri çocuğa bakması müşkül iş... Fakat beni çok sevdiği için şikâyet etmezmiş... Bazı geceler uzun uzun ağlarmışım...

Besbelli kocakarıdan yüz bulamadığım için geceleri ona nazlanırmışım.

Komşular bu sese nasıl tahammül ettiğini sordukları vakit babam: "Ev halkı söz birliği etmiş gibi birer birer çekilip gitti. Eski şenlikten bir onun sesi kaldı. Çok görmeyin!" dermiş.

Dört, beş yaşıma gelince ona iyi bir arkadaş, hatta muavin olmaya başladım.

Bu zamanları çok iyi hatırlarım. İhtiyar akrabam ölmüştü. Artık hastahaneye beraber gidip geliyorduk. Çok meraklı olduğu için beni kat kat giydirir, başımı boynumu yeşil bir yün atkı ile sararak hastahane kapısı önündeki küçük kulübeye oturturdu.

Halime göre vazifelerim de vardı. Meselâ hastahane bahçesine giren köpekleri değnekle kovalamak bana ait bir işti. Hatta doktorlara sigara falan almak için bakkala da gider gelirdim.

Mühim vazifelerimden biri de hastahaneden çıkan cenazeleri takip etmekti. Bu kimsesiz ölülerin arkasında ekseriya hastahane imamından, bir de benden başka cemaat bulunmazdı.

Babam, konuşmayı çok seven tatlı dilli bir adamdı. Evde benden başka insan olmadığı için, çaresiz benimle konuşurdu. Hem de yaşlı, başlı bir insanla konuşur gibi.

Bana aklı erdiği kadar ahlâktan dinden, tarihten, hatta politikadan bile bahsederdi. Her işimizi kendimiz görürdük. Moskof muharebesinden kalma türküleri söyleyerek çamaşır yıkar, tahta siler, sökük dikerdik.

Böyle böyle on iki yaşıma geldim. Fakat çok çelimsiz, kavruk bir çocuk olduğum için kimse bana, sekizden fazla demezdi. Onun için yaşlı başlı adamlar meclisinde, meselâ geçinme müşkülâtından, aile dirliksizliklerinden yahut belediyenin yolsuzluklarından en pişkin ve sefa-

dide insan gibi bahse başladığımı işitince herkes şaşakalırdı. Fakat ne de olsa çocuktum. Bu çocukluk, bana öyle bir iş ettirdi ki, bugün kırk beş yaşında, damat, gelin sahibi bir insan olduğum halde elân acısını unutamam.

* * *

Memleketimiz, bitip tükenmez zeytin ormanları arasında şirin, sakin bir kasabaydı. Yaz, kış üstünden güneş, etrafından yeşillik eksik olmazdı. Şiddetli yağmuru, fırtınası bile olmayan bu memlekette, bir gün en beklenilmez bir kıyamet koptu: "Muharebe..."

Hudut, dört saat ötemizdeydi. Kasaba, birkaç saat içinde altüst oldu. Ahalinin bir kısmı çoluk çocuğuyla gerilere kaçıyordu. Fakat kimsesizler, fakirler, buna çare bulamıyorlardı. Biz, tabiî, kalanlar arasındaydık. Babamın vazifesi vardı. Sonra bugünden yarına yiyecek ekmeği yoktu. Kasaba bir kışla haline geldi. Çarşılar kapandı. Boş evler asker tarafından işgal edildi. Bozuk kaldırımlı sokaklardan gece gündüz süvari kafileleri, top arabaları geçiyordu.

İki gün sonra uzaktan uzağa top sesleri başladı. Ben korktukça babam, ya bir şey bildiğinden, yahut da sırf beni teskin için:

— Korkma Halil... Düşman buraya gelmeyecek. Askerlerimiz inşallah onları darmadağın edecek, uzaklara doğru sürüp götürecek, diyordu.

Babamın sözleri doğru çıktı. Bir iki gün içinde top sesleri yavaş yavaş uzaklaştı, sonra büsbütün kaybolup gitti.

Bu muharebe, uzaklardan geçen bir fırtınaya benzemişti. Gelen haberler çok iyi idi. Askerlerimiz düşmanı önüne katmış sürüp götürüyordu.

Kaçanlardan bir kısmı geri geldi. Çarşıda tek tük dükkânlar açıldı. Fakat kasaba, o kışla halini bir türlü kaybetmiyordu. Muharebeye giden taburlar hep oradan geçiyorlardı.

Kasabada erkek kalmamış gibiydi. Eli silah tutanlar asker olmuşlar, yahut gönüllü çeteleri teşkil ederek ordunun peşine takılmışlardı.

Babam da bunların arasındaydı. Fakat doğrusunu söylemek lâzım gelirse o, kendi isteğiyle gidenlerden değildi. Bana demişti ki:

— Oğlum, bizim doktorlar muharebe yerine daha yakın bir yerde hastahane kurmaya gidiyorlar... Yaralıları buraya kadar getirmek güç olacak. Ellerinde işe yarar adamları az... Hastahanenin eski emektarı diye beni de götürüyorlar... Vazifeden kaçılmaz... Zaten gideceğim yer uzak değil... İki üç saatlik bir köy... Haftada bir iki defa yine seni görmeye gelirim... Artık kocaman oldun. Komşulara da tembih ettim. Sana bakıverirler, dedi.

Babamdan ilk defa ayrıldığım ve evde yalnız kaldığım için ilk günlerde biraz mahzun olmuştum. Fakat çabuk alıştım. Gitgide bu hürriyetten hoşlanmaya da başladım. Eskiden babam beni burnunun dibinden ayırmazdı. Şimdi geceye kadar mahalle çocuklarıyla sokakta, kırda oynardım.

Babam, haftada bir iki kere beni görmeye geleceğine dair verdiği söze sadık kalmıştı. Sık sık izin alıyor, cepheye gidip gelen nakliye arabalarından birine binerek kasabaya geliyordu.

Geleceği zamanları da öğreniyor, kasabadan yarım saat uzaktaki bir köprü başında onu karşılamaya gidiyordum.

Adamcağız, her defasında, yıllardan beri hasretimi çekiyormuş gibi ağlıyor:

— Vay benim Halil'im, diye yüzümü gözümü öpüyordu.

Babam, bana bir kırmızı mendil içinde yiyecek getirirdi: Peksimet, kahve şekeri, zeytin, un, yağ hatta et... Sonra gaz, kömür, sabun gibi şeyler almak için bir bakkalda da bana kredi açmıştı. Bundan başka ihtiyat olarak para da bırakırdı.

O yokken âdeta bir ev efendisiydim. Kendi elimle yemeği hazırlar, yatağımı yapıp kaldırırdım, odamı temizler, çamaşırımı yıkardım. Hatta bazen büyük adam gibi eve misafir davet ettiğim de olurdu.

Bu, bana bir büyük adam gururu verirdi. Babamın evde kaldığı geceler geç vakte kadar ocak başında oturur, konuşurduk. O, bana muharebe hakkında yaralılardan aldığı havadisleri, bire on katarak anlatır, masala, destana benzeyen bitip tükenmez şöyler söylerdi.

Bir gün babamın mendilinden bir sustalı çakı ile bir altın halka, bir de meşin kaplı defter çıktı.

Babam, derin bir of çektikten sonra dedi ki:

Halil! Dün gece hastahanede dağ gibi bir babayiğit öldü... Hüdai Halim, babam öldüğü zaman bu kadar yanmadım... Bu delikanlı bir gönüllü çetesiyle cepheye gitmiş... Birçok kâfir öldürmüş... En sonra düşman bu çeteyi bir dere kenarında sıkıştırmış. Gönüllüler birer birer şehit olmuşlar... Bir bu delikanlı kurtulmuş... Tek başına kalınca yıkık bir su değirmenine saklanmış... Birçok aramışlarsa da bulamamışlar... Akşam ortalık kararınca çıkmış... Bizimkilerin tarafına doğru geliyormuş... Yolda üç düşman askeri rasgelmiş... İki neferle bir çavuş... Davranıp silah çekmelerine meydan vermeden üzerlerine atılmış... Üçünü de tepelemiş... Bu çakı, yüzük ve defteri düşman çavuşunun cebinden almış... Ne çare ki boğuşma esnasında o da birkaç yerinden yaralanmış... Ka-

nı aka aka bizim hastaneye getirdiler... Üç gün yaşadıktan sonra dün gece sabaha karşı öldü... Öleceğini anladıktan sonra bu yadigârları bana bıraktı... Kıymetli bir hatıradır... Dolabın gözüne kitleyelim de, dursun...

İkimizin de uykusu yoktu. O gece, sabaha kadar bu delikanlıya acınıp ağladık. Babam zaten yufka yürekli bir ihtiyardı. Ben de on iki yaşında cılız, içli bir çocuk...

* * *

Aradan bilmiyorum ne kadar zaman geçti. Muharebe başlarken birkaç gün içinde darmadağınık olacağı tahmin edilen düşman askeri dayanıyordu.

Şehirde kıtlık başgöstermeye başlamıştı. Herkes, düşünceliydi.

Fakat çocuklar için bu muharebe hiç bitip tükenmeyen bayramdı. Ne mektep vardı, ne arayıp soran... Asker gibi çocuklar da hep bir arada tabur halinde sokakları dolaşıyorlar, oyun oynuyorlardı. Bu çocuklardan ekserisinin cephede babaları, kardeşleri, akrabaları vardı. Onların kahramanlıklarına ait vakalar anlatırlar, kendilerine bir iftihar payı ayırırlardı. Hele bilhassa hıristiyan çocuklarıyle konuşurken...

Babası, kardeşi hakkında anlatılacak vakası olmayanlar pek azdı. Ben de bunlardandım. Topal bir hastahane hademesinin hangi kahramanlığıyla iftihar edebilirdim?

Bu acı, beni yalancılığa sevketti. Babamın en ehemmiyetsiz bir vakayı süsleyip püsleyerek kocaman bir hikâye haline getirmek huyu besbelli bana da geçmişti.

Çekmecedeki saklı çakıyı, yüzüğü, cüzdanı cebime koydum. Yabancı mahallelerin yabancı çocuklarına karışarak dolaşmaya başladım.

Hastahanede ölen genç gönüllünün vakasını babama mal etmiştim. Fakat hikâyeyi inanılacak bir şekle sok-

mak için çok değiştirmiştim. Babam bir gün yaralıları taşımak için cephede dolaşırken bir düşman çavuşuna tesadüf ediyor, onu öldürüyordu. İnanmayan olursa cebimden çavuşun resimli cüzdanını, yüzüğünü, çakısını çıkarıp gösteriyordum.

Çocuklarda değil, büyüklerde de harikulâde şeylere inanmak ihtiyacı o kadar çoğalmıştı ki, benim bu hikâyeme de inanıyorlardı. Babamın sakat ayağını bin meşakkatle sürüyen, tavuk kesmekten ürken kocakarı gibi bir adam olduğunu nereden bileceklerdi!

* * *

Bir gün kasabada bir kıyamet daha koptu. Ordu bozulmuş, geri geliyordu. Ahalinin büyük bir kısmı ricat eden ordunun peşine takılarak tekrar kasabadan çıktı, biz yine kaldık. İki gün sonra düşman askeri mızıka çalarak kasabaya giriyordu.

Seyyar hastahane dağılmış, babam kasabaya dönmüştü.

O fakir sakat hastahane hademesi, ben minimini bir çocuk olduğum için korkacak bir şeyimiz yoktu. Yalnız düşman askeri geldi. Birisi gâvurca anlamadığım bir şeyler söyleyerek elimden tuttu, beni iki sokak ötemizdeki karakola götürdü. Orada birkaç zabitle altı çocuk vardı. Bunların beşi Hıristiyandı. Türkçe bilen bir zabit:

— Bu mu?

Diye sorarak çocuklara beni gösterdi.

Onlar: "Evet" diye tasdik ettiler.

Zabit, bu sefer bana döndü:

— Çocuk... Senin baban bir şeyler yapmış... Bunlara söylemişsin... Bize de anlat bakalım... Korkma, doğrusunu söylersen bir şey yok? dedi.

Fena halde korkmuştum. Sadece:

— Yalan... Ben söylemedim, diye inkâr ediyordum.

— Bunlar ne? diye eliyle arkamdaki kapıyı gösterdi.

Beni evden almaya gelen askerlerden birinin elinde sustalı çakıyı, cüzdanı, defteri gördüm.

Zabitler, aralarında gâvurca bir şeyler konuşarak bu eşyayı elden ele gezdiriyorlardı. Bana artık bir şey söylemediler. Birisi kolumdan tutup sokağa attı.

O akşam, babamı düşmana silah atan birkaç sivil Müslümanla beraber kurşuna dizdiler.

Sonradan anlattılar ki, babamı, elleri kelepçeli olduğu halde, süngülü askerler arasında kasabadan çıkarmışlar... Bastonu elinde olmadığı için topal ayağıyle arkadaşlarına yetişemiyormuş... Geri kaldıkça düşman askeri arkasından süngü ile dürtüklüyormuş... Giderken gözü hep yol kenarındaki çocuklardaymış... Besbelli onların arasında beni de görmeyi ümit etmiş...

KAÇIRILMIŞ FIRSAT

Arkadaşım Hüseyin Sabit Bey anlattı:

— Meşrutiyetin ikinci senesiydi. Yirmi bir yaşında ateşli, fakat toy, mahçup bir çocuktum. Kırkkilise'de askerliğimi yapıyordum. Uzak akrabamdan Nebil Bey isminde bir topçu miralayı beni maiyetine almıştı. İşim hafif, yerim rahattı. Fakat o yaşa kadar İstanbul'dan dışarı ayak atmamıştım. Kırkkilise, bana Kaf dağının arkası gibi uzak, burada geçireceğim iki sene iki asır kadar uzun görünüyordu... İstanbul'dan o kadar ümidimi kesmiştim ki, bir gün kendimi Karaköy köprüsünün kalabalığı içinde gördüğüm vakit "imkânı yok... Böyle saçma şey olamaz. Rüyadır" diye üzülmüş, filhakika bu sıkıntı ile koğuştaki ot yatağımda uyanmıştım.

Yine bir gün, kumandan Nebil Bey: "Yarınki trenle İstanbul'a gideceksin. Alay namına bazı siparişler var... Üç gün de evinde kalırsın!" dediği zaman: "İmkânı yok, bu da öteki gibi rüyadır!" diye alık alık sırıtmış, âmirimi halime güldürmüştüm.

Bu üç izin gününün fevkalâde yüklü bir programı vardı. Resmî vazifelerimden başka kumandanın bazı hususî iş ve siparişleri birçok mecburi aile ziyaretleri, kendi işlerim, daha daha sonra, daha sonra...

Sabit, dalgın dalgın gülümsüyor, başını iki tarafa sallıyordu.

— Ben, ekseri İstanbul çocukları gibi küçük yaşımdan beri mahut seyir yerleri muaşakalarına alışkındım. Esasen şikâyetimin, üzüntülerimin mühim sebeplerinden biri de bu mahrumiyetti. Bu defa vakit azdı. Öyle bir macera istiyordum ki, tabir-i marufiye muhtasar ve müfit olsun... Kalbimin ve gençliğimin ihtiyaçlarını tamamiyle tatmin etsin. Halbuki böyle maceraların sayılı hastalıklar gibi, birkaç haftalık bir seyr-i tabiisi de vardır. Tarafınızdan takipler, işaretler, ricalar, mektuplar, öbür taraftan yapmacık naz ve istiğnalar tereddütler... Esasen bu işlerin asıl tadı da burasında. Ama izin altmış küsur saatten ibaret... Perşembe sabahı trene binmezsem vay halime...

İstasyondan çıktıktan sonra işveli, kırıtkan yalnız bir tazeye tesadüf ettim. Ümitsizlik bazen insana ne gülünç, ne budala çareler düşündürür. İçimden öyle geldi ki, şu hanımın peşine takılayım. Sırnaşık bir dilenci gibi boynumu bükerek: "Ah iki gözümün bebeği" diyeyim. Seni sekiz, on gün takip edersem mutlaka kalbini yumuşatırım... Fakat zaman o zaman değil... Gel Allah rızası için programın şu merasim kısmını hazfedelim... Bu mürvetin için sana ebediyen minnettar kalırım. Arkadaşlarımdan bazılarını tanırım ki, bunu böylece akıllarına geldiği gibi söylemekten çekinirler... Gel, görün ki, ben, onlar gibi yırtık, çenebaz, acar, cüretkâr genç değildim. Hanımın bir köşe başında kaybolmasını, gurup manzarası temaşa eden bir alık şair tahassüriyle seyrettikten sonra yoluma devam ettim.

* * *

Yol üstünde olduğu için evvelâ kumandanımın sütannesi İhsan Hanımın evine uğradım. İhsan Hanım, altmış beş yaşlarında çalçene, dedikoducu bir kocakarıydı. Bir-

kaç senedir romatizmadan kıpırdanamayacak hale geldiği için büsbütün geveze olmuştu. Eskaza eline düşen bir misafiri sersem etmeden bırakmazdı. Kumandanım, İhsan Hanıma beş lira ile iki teneke yağ göndermişti. Yağlar, aksi gibi başka bir trende kalmıştı. Paraları teslim ettim. Tenekeleri bir iki gün sonra getireceğimi söyledim. Niyetim kahveyi içer içmez kaçmaktı; fakat kahveyi getirene şöyle yan gözle bakınca, derhal fikrimi değiştirdim. Dolgun vücutlu, baygın siyah gözlü, pürhaşmet, alı alına, moru moruna bir genç kadındı. Şurası, burası sert, mütecaviz parmakların kıskacından henüz kurtulmuşa benzeyen ebruli yanaklarını kalın bir başörtüsüyle gizlemeye çalışarak, kahveyi bıraktı... Ağır ağır odadan çıkıyordu.

— İhsan Hanım — Gel, kızım, sen de otur. Sabit Bey, yabancı değil, bizim akrabalardandır, dedi.

Sonra bana döndü:

— Artık öğle yemeğine kalırsın değil mi oğlum?.. Cevap veremedim: alık alık sırıttım; karşı evlerden birinde bir gramofon benim yerime:

"Bende takat kalmadı, ferman senin!"

Diye haykırıyordu.

—Makbule, benim gelinin kızkardeşidir. Arkasından söylemek gibi olmasın ama, benim gelinim, bunun kirli tırnağına benzemez... Gelgelelim kızcağızın talihi yok... Üç sene evvel Gebze'ye gönderdiler. Güveyinin hali, vakti yerinde ama, elliye merdiven dayamış... Bari bir tatlı dili olsa... O da yok... Sözüm ona hayvan gibi bir adam. Bu tazeciği her gün kakalar, durur... Evvelleri hiç olmazsa, gezmesine, yürümesine karışmıyordu... Sonradan bir kıskançlık çıkardı... Gün görmez padişahın kızı gibi kilit, kilit üstüne eve kapadı... Herif, hep sokak üstündeki pencereleri ördürmeye kalkmış... Bu taze, çarşı, pazar ne-

dir bilmez. Sade senede bir hafta buraya, kardeşine misafir gönderir... O da bin türlü tenbihle... Şimdi burada seninle konuştuğunu duysa kıyametleri koparır. Kızım, sakın gittiğin zaman ağzından bir şey kaçırayım deme...

Makbule Hanım, hafifçe fıkırdadı:

— İlâhi hanım teyze... Hiç böyle şey söylenir mi? dedi.

Bunu söylerken tavrında, sesinde öyle bir oynaklık, bir an gözlerimde duran gözlerinde öyle bir ateş vardı ki, bana âdeta onunla suç ortağı olmak hissi geldi. Kollarıma, dizlerime bir ürperme düştü...

Makbule, bir aralık dışarı çıkmıştı. İhsan Hanım, birdenbire lisanı değiştirdi:

— Arkasından söylemek gibi olmasın ama, hani bu da pek sağlam ayakkabı değildir... Herif, evvelâ gezip yürümesine, giyinip kuşanmasına bir şey demiyormuş... Gel gelelim bu nazeninim, gümrük kolcularıyla fingirdemeye başlamış...

Kocası da eve kapamaya mecbur olmuş... İkide birde adamcağızla kavga ediyor: "Mademki sen, beni sıkıyorsun... Elime fırsat geçer geçmez seni aldatmaya ahtım olsun" diyormuş...

Yüreğim hızlı hızlı çarpıyor, kulaklarım uğulduyordu.

Birdenbire denize batıp çıkanlar gibi, titrek titrek heyecanlı heyecanlı gülüyordum...

İkimizin de talihi birbirine benziyordu. Biz, iki fırsat düşkünü "fask-ı mahrum" idik ki, pek çabuk anlaşabilir, tesadüf yardım ederse, o talihten güzel bir intikam alırdık. İhsan Hanımın kızları ile gelini misafirlikten gelmiş, öğle yemeği çoktan bitmişti. Ben, ikide birde: "Geç kaldım... Gideyim!" diye yüreksiz yüreksiz kımıldanıyordum...

Fakat odanın bir köşesinde yumuk ellerini dizlerine koyarak oturan Makbule, öyle manalı bir nazarla bakıyordu ki, yeniden oturuverdim. İkindiye doğru İhsan Hanımdan müsaade istedim. "Perşembe sabahı hareket edeceğim... Çarşamba günü akşam üstü yağ tenekelerini getirir, bırakırım" dedim.

İhtiyar kadın, sırtımı okşadı:

— Bak Sabit oğlum... Peşin söyleyeyim... O gece seni bırakmam... Sabahleyin kolayca buradan şimendiferine binersin...

Sevincimden hoplamamak için kendimi zor zaptettim:

— Bilirsin ki seni çok severim, İhsan Hanım... Peki, mutlaka gelirim, dedim.

— Sağ ol, var ol evlâdım... Hazır o gece, ben de evde yalnızım... Bana arkadaşlık edersin... Çocuklar, Beylerbeyi'ne kına gecesine gidiyorlar... Ben bu ayaklarımla nasıl kımıldanırım. Hem de evi yalnız bırakmaya gelmez... Başıma gelen felâketi anlıyorsunuz ya...

Makbule'yi elden kaçırdığım yetmiyormuş gibi, üstelik İhsan Hanımı da dinleyecektim. Makbule Hanıma "Allaha ısmarladık" derken öyle bitkin ve perişan bir nazarla baktım ki, genç kadın, kendini tutamadı. Kırmızı dudaklarını ısırarak yavaş yavaş gülmeye başladı...

* * *

Perşembe sabahı mahzun bir dalgınlık içinde köprüden geçiyordum. Çarşamba akşamı için verdiğim vaadde durmaya lüzum görmemiş, fevkalâde bir mazeretim çıktığına dair bir kağıt yazarak yağ tenekeleriyle beraber İhsan Hanımın evine göndermiştim. Trene bir saatten ziyade zaman olduğu için gayet ağır yürüyordum.

Vapurlardan birinin köprüye döktüğü kalabalığın içinden bir ses, İhsan Hanımın sesi: "Sabit Bey, oğlum" diye bağırmaya başlamasın mı?

Sersem sersem döndüm. İhsan Hanım, bir kolunda kızı, bir kolunda gelini ile ağır ağır yürüyordu:

— Nasıl rahatsız olmadın ya evlâdım... Kusuruma bakma... Pek yalvardılar da dayanamadım...

Hayretle ihtiyar kadının yüzüne bakıyordum. Ne düşüneceğimi, ne söyleyeceğimi bilemiyordum...

— Dün, tam çocuklar hazırlanırken Makbule sancılandı. "Aman hanım teyzeciğim... Beni ara sıra tutan bir mide sancım vardır ki, on iki saat devam eder... Ben kına gecesine falan gidemeyeceğim... Bana müsaade edin yatayım... Hazır evi bekleyen varken, sen de kına gecesinden kalma... Romatizmaya gezmekten iyi ilâç yoktur... Gebze'de bir kadın tanırım ki, köyündeki kızına gide gele şifa buldu." Ben, senin misafir geleceğini söyledim.

— Bak, bunu unuttumdu ama, ziyanı yok... Bir iki kap yemek hazırlarım... Bir de yatak, bırakırım... Ben de bu evin yabancısı değilim ya... dedi. İnşallah sana ikramda kusur etmemiştir. Kusuruma bakma oğlum... Öbür gelişte yine beklerim. Uğurlar olsun, Allah selâmet versin... Süt oğlumun gözlerinden öperim.

Hüseyin Sabit, biraz sustu. Sonra ağır ağır başını sallayarak ilâve etti:

— Nasıl bir halet-i ruhiye ile Kırkkilise'ye döndüğümü tahmin edersiniz... Makbule'yi bir daha görmedim. Fakat bu kurnaz genç kadının beni beklemekle geçirdiği fevkalâde fırsat gecesini düşündükçe hâlâ yüreğimin başı sızlıyor.

AVUKAT

Mahkeme salonunda o gün durulacak yer yoktu. Ahali, birbirini eziyordu. Fakat, müddeiumumi söze başlarken ortalığa soğuk bir mezar sessizliği çöktü. Maznun mevkiinde elleri arkasında, sıktığı başından yalnız kumral saçları görünen siyahlı bir genç vardı.

Ahali, ondan ziyade biraz ileride sakin ve dalgın oturan avukatı Behiç Necdet Bey'e dikkat ediyordu. Behiç Necdet, memleketin en muvaffakiyetli avukatlarındandı. Üzerine aldığı davaların ekserisini kazanırdı. Güzel söz meraklıları zaman zaman sırf onu dinlemek için işlerini bırakırlar, mahkemeye gelirlerdi.

Fakat Behiç Necdet Bey, bugün her zamanki uyanık ve sevimli çehresiyle mahkemeye geç gelmişti. Hasta ve yorgun görünüyordu. Genç katili, hiç olmazsa darağacından kurtaracağını ümit edenler için bu, çok fena alâmetti. Şu halde ölüm muhakkaktı. Mamafih bunun böyle olacağı çoktan belliydi. Nihat ismindeki bu katil, musikişinastı. Herkes, onu mazlûm ve temiz bir sanatkâr olarak biliyordu. Fakat onun yalnız sanata hizmet etmek için yaratılmış zannedilen güzel elleri bir gece, birkaç lira için, ihtiyarca bir kadının boğazını sıkmıştı.

Vaka, Büyükada'da geçmişti. Bir gece, mahalle bekçisi tek başına oturan bu dul kadının evinde boğuk sesler geldiğini işitmiş, düdükle polisi çağırmıştı. Biraz sonra

polisler kapıyı kırarak eve girmişler, ihtiyar kadını merdiven başında boğulup öldürülmüş bulmuşlardı. Derhal sokak başları tutulmuş, beş on dakika sonra da katil, bir bahçe duvarından atlayıp kaçarken yakalanmıştı. Bu, hemen bir cürm-ü meşhuttu.

Sorgu hâkimi, Nihat'a, evvelâ ihtiyar kadının sadece yaralı olduğunu söylemek suretiyle hakikatı itiraf ettirmişti. Fakat genç adam, sonradan bunu şiddetle reddetmişti. Mahkemede ise sorulan suallere yalnız sükût ile mukabele etmişti.

Muhakemenin cereyan tarzı ve şahitlerin ifadesi Nihat'ın katil olduğuna ve ihtiyar kadını parası için öldürdüğüne şüphe bırakmıyordu. Taammüt de muhakkaktı. Çünkü musikişinasın vakadan evvel birkaç gün oralarda dolaştığı görülmüştü.

Katilin müdafaasını avukat Behiç Necdet'in deruhte etmesine bir sebep vardı. Nihat, onun çok sevdiği bir arkadaşının oğluydu. Arkadaşının ölümünden sonra bu, belli başlı bir işi olmayan, biraz serserice çocuğu epeyce himaye etmişti. Bunun için onu büyük bir hararetle müdafaa etmesi beklenirdi. Halbuki o, bugün bilâkis çok cansız ve sönüktü. Dosyası kapalıydı. Elinde sadece buruşuk bir kâğıt vardı.

Biraz sonra müddeiumumi, maznunun başını istiyerek sözünü bitirdi.

Reis — "Söz, müdafaa vekilinindir", dediği zaman, dinleyiciler arasından bir ihtiyar:

— Behiç, galiba müdafaasını hazırlamak için muhakemenin tehirini istiyecek, dedi.

Avukat, aynı yorgun tavırla ayağa kalktı. Bilekleriyle önündeki kürsüye dayanarak ağır ağır söze başladı:

— Yanılmaz hükümler vermek yalnız Allaha mahsustur, dedi. Müvekkilimin masum olduğuna kendim de

inanmıyordum. Bu, gözümün önünde geçmiş kadar kati bildiğimiz bir cinayetti. İnkâr yolunu tutamayacaktım. Müvekkilim için adalet değil, merhamet ve mürüvvet isteyecektim. Fakat tesadüfe benzeyen bir vaka bu çocuğun aranılan katil olmadığını bana ispat etti. İki kelime ile izahat verdiğim ve elimdeki vesikayı okuduğum zaman, muhterem heyeti hakime de bu hakikati anlayacak ve maznuna derhal hürriyetini iade edecektir.

Avukat, bunları söyledikten sonra başı dönüyor gibi hafifçe sendeledi. Mendiliyle alnındaki teri sildi. Salon, hayret içindeydi. Madem ki avukat müvekkilini darağacından kurtaracak kati delili bulmuştu. Bu kadar meyus görünmesinde ne mana vardı?

Behiç Necdet, terli alnına yapışan kır saçlarını sert bir hareketle kaldırdı. Gözleri canlandı:

— İtiraf edeyim ki, bu vesikayı mahkemeye vermek hususunda çok tereddüt ettim. Müvekkilimi kurtarmak, benim için bir zaferdir... Fakat şu var ki, bu zafer beni yıkacak... Yirmi beş senedir namuskâr bir sai ile insanlar arasında kazandığım mevkii ve güzel ismi mahvedecek... Fakat ne yapalım, vazife... İhtiyar kadının katili, müvekkilim Nihat Bey değildir... Nihat Bey, o gece sevdiği kadının evindeydi. Gece yarısına doğru dışarıda gürültüler işittiler... Kadın, Adada hava tebdiline gelmiş bir veremliydi. Fena halde korktu. Bayılacak gibi oldu. Nihat Bey de korkmuştu. Fakat metanetini kaybetmedi:

— Sen itidalini muhafaza et... Ben nasıl olsa kaçarım. Muvaffak olamazsam bile, her halde bu evden başka bir yerde saklanırım... dedi. Civar bahçelerin duvarlarından atlayarak kaçıyordu. Fakat birdenbire yakalandı. Katili yakaladığını zanneden polis, araştırmalarına nihayet verdi. Bu suretle hakikî katil de kaçıp kurtuldu. Müvekkilim, kendini kurtarmak için sevdiği kadını ele

verecek kadar düşkün bir adam değilmiş... Binaenaleyh muhakemede sükût etti. Belki darağacına kadar da bu sükûtta, devama cesaret bulacaktı. Kadına gelince, o da sükût ediyordu. Zaten hasta olduğu için sıhhati büsbütün bozuktu. Yatağa düştü. Doktorlar ancak bir ay yaşayabileceğini söylüyorlar. Belki nasılsa ölüp gideceğini bildiği, belki de bu genci çok sevdiği için hakikati söylemeye karar verdi. Bana bir mektupla küçük bir paket gönderdi. Pakatte, Nihat Beyin sekiz on mektubu vardı. Bunlardan birini hapishaneden yazıp göndermeye muvaffak olmuştu. Biraz sonra onları mahkeme huzurunda okuyacağım. Evvelâ bana yazılan mektubu aynen okuyorum:

"Behiç Bey,

Uzun tereddütlerden sonra sana bu mektubu yazmaya karar verdim. Benim için ne kadar acı olursa olsun, bu itiraftan sonra daha rahat öleceğimi ümit ediyorum. Tereddüdüm şundan ileri geliyordu. İtirafımla masum bir genci ölümden kurtaracaktım. Fakat bunu yapmakla seni mahvedecektim. Sen ki, bu facianın en masum kurbanısın. Acaba buna hakkım var mı?

Nihayet şuna karar verdim. Hakikati sana bütün açıklığıyle itiraf edeceğim ve son kararı senden isteyeceğim: "Vazife, bu masum genci ölümden kurtarmamızı icap ettiriyor" dersen ne âlâ... Şayet böyle demeyip de, "Onu kurtarmak, kendi hayatımı yıkmak, müebbeden başka insanlarla gözgöze gelemeyecek bir hale düşmektir" dersen onu da kabul ederim. Geçen vakaya rağmen, sana ve fikirlerine ne kadar hürmet ettiğimden şüphe etmezsin."

Avukat, tekrar susarak alnındaki teri sildi, sonra mektupta yazıldığı gibi, artık başka insanlarla *gözgöze* gelmekten korkuyormuş gibi, uzaklara bakarak devam etti:

— Mevzubahis olan kadının kim olduğunu anladınız reis beyefendi... Okumaya devam ediyorum.

Avukat, mektubu tekrar eline aldığı zaman reis, ağır bir sesle:

— Kâfi, dedi. Vazifeniz hitam buldu. Mektubu ve diğer evrakı mahkemeye tevdi ediniz. Çıkabilirsiniz.

* * *

İki saat sonra Nihat'a serbest olduğunu söylediler. Genç adam, koridorlara çöken karanlık içinde ilerliyordu. Merdivenin başında bir gölge gördü. Bir ses, avukat Behiç'in sesi:

— Nihat Bey, dedi.

Genç adam heyecanından tıkanarak:

— Behiç, dedi.

Biraz evvel velinimeti hükmünde olan avukata büyüklüğünün ulviyetini söylemek için lakırdı bulamıyor, ayaklarına kapanmak ister gibi hareket ediyordu.

Avukat — Masumdunuz, dedi. Kurtulmanız gayet tabiî bir şeydi... Ben de sadece avukatlık ve meslek adamı vazifemi yaptım. Şimdi yalnız sizinle iki insan olarak bir hesabımız kalıyor ki, şimdi onu temizleyeceğiz.

Dedi ve cebinden rovelverini çıkararak Nihat'a ateş etti...

BALTA

— 1 —

Diş doktoru Tahsin Bey, genç, güzel bir hanımın diş sinirini çıkarmakla meşguldü. Hanım, gayet korkak ve titizdi. Dakikada bir, yerinden fırlıyor:

— Doktor, öleceğim... Canımı yakıyorsunuz... Katilim olacaksınız, diye bağırıyordu.

Dişçi, bu cins hastalara sarfedilmesi mutat olan bütün tekerlemeleri, nasihatleri tüketmişti.

Paralı ve güzel bir kadın olmasa, kolundan tuttuğu gibi dışarı atardı. Bunu yapamadığı için, çaresiz, yalvarmaya başladı:

— Hanımefendi, istirham ederim... Bendeniz de insanım... Bendenizdeki de sinir... Telefon teli değil.

— İyi ama, sizin sinirinizi çıkarmıyorlar ki... Hem ben asabiyim, kadınım... Rica ederim, darılmayınız...

Tahsin, yumuşadı. Alnındaki ter damlalarını silerek düşündü:

— Ah, şu fen, terakki etse de şunların dişlerindeki sinir gibi başlarındaki siniri de çıkarmak mümkün olsa, ne tadına doyulmaz mahlûklar olacaklar...

Dişçi, müşterisinin biraz sakinleştiğini görerek tekrar aletini eline almıştı. Kapı, yavaşça aralandı, han kah-

vecisi Abbas Ağa elinde bir kâğıtla içeri girdi. Kahveci, manalı sırıtarak:

— O efendi yine geldi... Aşağıda cevap bekliyor, dedi. Abbas Ağa, "cevap" kelimesini söylerken, müşteriye sezdirmeden dişçiye parmağıyla para işareti yapıyor ve gülümsüyordu.

Tahsin'in henüz teri kurumamış alnı birdenbire kırıştı, kendi kendine söylenir gibi yavaş yavaş:

— Yarabbi, sen bilirsin... Yarabbi, sen bilirsin! dedi.

Ne yapacağını şaşırmıştı. Aletlerini karıştırıyor, kahveciye cevap vermiyordu.

Abbas Ağa, sigara iskemleleri üstünde, dolap kenarlarında unutulmuş çay, kahve fincanlarını ağır ağır topladı, kapıdan çıkarken yine gülümseyerek:

— Beklesin mi? dedi.

Tahsin, sert bir sesle:

— Dur Abbas Ağa, dedi, bir dakika bekle... Cevabı yazacağım!..

Artık kararını vermişti. Bu rezalete bir nihayet vermeliydi.

Kahveci gibi, hanımdan da bir dakika müsaade aldıktan sonra köşedeki masanın gözünden bir reçete kâğıdı çekti, kahvecinin getirdiği pusulayı okumadan yazabilirdi. Zaten buna lüzum da yoktu. Kâğıtta ne yazılı olduğunu ezbere biliyordu; fakat şöyle bir göz gezdirdi.

"Birader-i canderanım efendim,

Fart-ı ihtiyaç ve müzayaka dolayısıyle beş liraya ihtiyaç vardır. Bu kör talihim beni bir küçük biraderin yardımına muhtaç eylememeliydi amma, ne çare, vakti merhumunda tediye edilmek üzere beş lira

göndermeni maalhicap rica eder ve gözlerinden öperim.

Büyük Biraderin
Hasan"

"Hamiş — Şayet beş lira lütfetmek mümkün olmazsa, bir liradan dûn olamamak üzere daha az miktar da gönderebilirsiniz."

İmza sahibi, Tahsin Beyin büyük kardeşiydi. Ayyaş, kumarbaz, derbeder bir adamdı. Eskiden postahanede kâtipti. Şimdi vazifesi; gün aşırı küçük kardeşinin muayenehanesine uğramak, ondan mektupla beş kâğıttan efzun, birden dûn olmamak şartıyle para istemekten ibaretti. Son zamanlarda bu ziyaretler daha sıklaşmış, hemen her güne binmişti.

Tahsin, bin zahmetle mektebini bitirmiş, yine bin zahmetle küçük bir muayenehane açmaya muvaffak olmuş gayretli bir gençti. Ağabeyisini mümkün olduğu kadar gözetmek isterdi. Ne de olsa kardeşiydi. Ne atılır, ne satılırdı. Fakat son günlerde işleri fena gidiyordu. Sonra, bu serserinin kendisini yiyim yeri etmesine, artık iyiden iyiye içerlemeye başlamıştı.

Kardeşine şu mektubu yazdı:

"Birader,
Sen artık işi azıttın. Şimdiye kadar bana iki paralık faydan dokundu mu ki, her gün alacaklı gibi gırtlağıma sarılıyorsun! Beni âdeta haraca kestin. Ben kendi başımdan âcizim. Müşteri az. Aldığım para muayenehane kirasına bile güç kifayet ediyor. Elhamdülillah eli, ayağı tutmaz bir adam değilsin. Mey-

hane meyhane gezeceğine bir iş tut, bir baltaya sap ol! Sana gönderdiğim son liradır. Bir daha beni rahatsız etme!"

Tahsin, biraz evvel dişini çıkardığı bir müşterinin bıraktığı lirayı bir kâğıda sarıp kahveciye teslim ettikten sonra içinde bir ferahlık hissetti.

Artık kurtulmuştu. Hasan, serseriliğe rağmen, azametli bir adamdı. Tahsin'e karşı hâlâ büyük ağabey tavrını terketmemişti. Bu mektuba içerleyecek, bir daha muayenehanenin semtine uğramayacaktı. Zaten Tahsin de sırf bunun için mektubu o kadar ağır yazmıştı. Dişçi, çalışırken artık hanımın sızıltılarına kulak asmıyor, içinde hafif bir nedamet sızısıyle:

— Bu ağabeye yapılacak muamele değil ama, ne yapalım çanak tuttu, diye düşünüyordu.

— 2 —

Aradan bir saat kadar zaman geçmişti. Tahsin Bey, iki şık hanımla kuron pazarlığı yapıyordu... Muayenehane kapısının açıldığını işiterek başını çevirdi, karşısında Hasan ağabeyisini gördü.

Hasan ağabeyi, körkütük sarhoştu.

Sokakta fena surette yuvarlanmış olacak ki, üstü, başı, suratı çamur içindeydi. Arkasında, koridorun karanlığında mavi gömlekli, iri kırmızı burunlu bir meyhaneci başı görünüyordu.

Bu soğuk manzaralı dişçi odasında hiçbir hasta, Tahsin Beyin bu dakikada geçirdiği heyecanı geçirmemişti. Büyük bir rezalet çıkacağı, müşterilerinin yanında rezil olacağı muhakkaktı. Dişçi, soğuk ecel terleri dökerek şaşkın şaşkın:

— Ne istiyorsunuz efendi? dedi.

Hasan ağabey, düşmemek için sırtını kapıya dayıyor, kaşlarını, burnunu, ağzını mütemadiyen garip hareketlerle oynatırken, koyun gözü gibi donuk, sersem bir ifade almış gözlerini kardeşine dikiyordu:

— Aferin Tahsin... Berhudar ol. Sağ ol... Var ol... Bin yaşa... Efendi olduk ha... Ağabey demeye artık tenezzül etmiyorsun ha... Hakkın da var ya... Sen adam oldun... Biz böyle kaldık... Ne yapalım... Talih... Hükmü kazaya rıza...

Artık olan olmuştu. Dişçi, renkten renge girerek, hiddetinden, yeisinden boğularak sordu:

— Neye geldin?

Hasan Ağabey, yüzünü buruşturarak cevap verdi:

— Neye mi geldim? Sor arkamdaki cellâda...

Parmağıyle koridordaki meyhaneciyi gösteriyordu.

Mamafih muhavere meydanını onlara bırakmış olmasına rağmen, yine kendi devam etti:

— Büyük Allahım, altın milyonerinin canlarını alır. Bizi açıkta bırakır... Ta ki hâcil ve zebun olalım... Öz kardeşine, velinimet ağabeyine o mektubu yazdın. Bana bu muamele...

Gömleğinin düğmelerini koparıp sökerek yumruğuyla göğsünü dövüyor, kuru hıçkırıklarla ağlıyordu.

— Baktım çıldıracağım, intihar edeceğim. Def-i gam için meyhaneye gittim... Acele gönderdiğin para da sahteymiş... Senin kardeşliğin gibi, muhabbetin gibi sahteymiş... Bu cellat, yakama yapıştı... Ah bu kardeş yüzünden başıma gelen...

Tahsin'in yüzü al çuha gibi kızarmıştı. Sarhoşu defetmek için bir lira daha çıkardı:

— Uzatma... Al iyisini dedi.

Fakat Hasan ağabey, bu para ateştenmiş de elini yakacakmış gibi geri çekiliyor, çığlık çığlık bağırıyordu:

— İstemem... Dokundurma... Senin gibi namerdin bundan sonra on parasına el dokundurursam merhum validem mezardan çıksın da, bana avrat olsun... Hesabını onunla gör... Bana artık ölmüş gözüyle bak...

Tahsin, meyhaneciden geçmez lirayı aldı, yerine bir iyisini verdi. Sonra hızla yüzlerine kapıyı kapadı.

Bir şey kaybetmiş de arıyormuş gibi odanın içinde dönüp dolaşıyor, bir türlü kadın müşterilerinin yüzüne bakmaya cesaret edemiyordu.

Fakat kapı tekrar açıldı, Hasan ağabey, tekrar göründü:

— Artık sen benim için öldün, ben senin için öldüm... Cenazeme dahi gelmeni istemem... Fakat kati iftiraktan evvel sana iki çift lakırdı söyleyeceğim... Hanımlar, hasbetülillah hakem olsunlar... Hanımefendiler, bu nâmert benim kardeşimdir. Lâkin öyle soysuzdur ki, valide merhum, Peygamber halileri gibi pak bir hatun olmasaydı, bunu bir çingeneden falan doğurduğuna hükmederdim. Elimde doğdu. Ben bakıp büyüttüm. Yemedim, yedirdim. Giymedim, giydirdim. Okuttum, adam ettim. Düşmez kalkmaz bir Allah. Ne yapalım düştük. Hani bir düzenbaz karılar vardır da kocalarıyle sokakta gezerlerken aftoslarını tanımamazlıktan gelirler... Onlar gibi, beni tanımamazlıktan gelmesi reva-yı hak mı? Sizlerin yanında beni hâcil etmesine Allah razı olur mu?

Hasan ağabeyin sarhoşluğu ve gazabı artık bir kudurma halini alıyor, elleriyle işaretler yaparak direk direk bağırıyordu:

— Sen, beni tanımıyorsun, ben de seni tanımıyorum... Sen kimsin?.. Kimin nesisin? İnsan mısın, eşek misin söylesene!..

Merdiven başı, komşu odalardan ve öbür katlardan gürültüyü duyarak koşuşanlarla dolmuştu.

Tahsin Bey, ağabeyisini yatıştırmaya çalıştı:

— Hasan ağabey, biraz muayene odama gel de konuşalım: Hanımefendiler, beyefendiler bir dakika müsaade ederler.

Kardeşini elinden tutarak bir an evvel bekleme odasından çıkarmaya çalışıyordu.

Fakat Hasan ağabey, geri geri çekildi:

— Hayır Tahsin... Tahsin dediğime belki darılırsın ama, ne yapalım... Eski kardeşlikten kalma bir itiyat... Ben hemen gideceğim... Şimdiye kadar sana fazla yük oldum... Şimdi de beyhude tafsilat ile vaktini ziyan etmek, müşterilerini kaçırmak istemem...

— Ağabey...

— O ağabey sözünü bir daha ağzını alma... Gerçi senin gibi bir adamın bana ağabey demesi, benim için bir şereftir... Fakat benim gibi bir adamın sana "kardeşim" demesi, seni küçültür... Ben bir mağdur hayatım, Tahsin... Uzun uzun düşündüm. Sana hak verdim... Bu zamanda herkes kendi boğazını beslemekten âciz... Birçok masrafların var... Buna mukabil kazancın mahdut... Ben, zahir-i beyn bir insan olsam burada bekleyen müşteri kalabalığına bakar da, seni altına garkediyorlar diye düşünürüm. Fakat halime bakma... Ben, çok vakf-ı ahval bir adamım... Bu kalabalığın kuru kalabalık olduğunu, netice itibariyle para çıkmayacağını bilirim... Bir diş çekmek için kaç para alıyorsun. Bir kâğıt, değil mi? Bazısı onu bile vermek için nazlanırlar... Elli kuruş vermeye kalkar... Vakıa sen, dişçiliğe başladığın zaman bir mecidiyeye de diş çekerdin ama, böyle mükellef muayenehane kiraları falan yoktu... Her ne ise, bir liraya diş değil, diş çektiren sinirli hanım ve beylerin nazı bile çekilmez...

— Ağabey içeri gel diyorum.

— Yahu, ağabey deme diye yalvarıyorum... Ne kadar mustarip olduğumu görmüyor musun. Ağabey oldum da sana şimdiye kadar ne iyiliğim oldu?.. Geçen gün sarhoşlukla bir haltlar ettim, ama şimdi alenen tarziye veriyorum... Sen çocukken, benden zarardan başka bir şey görmedin. Bayramlarda ayağında takunya ile bayram yerlerine gittin... Para vermeden tiyatroya gireyim derken kapıcıdan dayaklar yedin... Bir sefaleti hep benim yüzümden çektin... Ah benim mağdur evlâdım...

Hasan Ağabey bunları anlatırken yine ağlamaya başlıyordu.

Tahsin, gözleri kararmış, yüzü mosmor olmuş, onu içeriye sürüklemeye çalışıyor, kulağına yavaşça: "Ayaklarını altını öpeyim, içeri gel!" diye yalvarıyordu. Fakat Hasan ağabeydeki rikkat ve heyecan son dereceyi bulmuştu. Kardeşinin ayaklarına kapanarak:

— Ben senin ayaklarını öpeyim evlâdım. Israr etme... Ben senin başına balta oldum. O mektupta yazdığım gibi, âdeta haraca kestim... Nihayet hatamı anladım, fakat pek geç...

Hasan ağabey, yaralı rolü oynayan bir tülûat aktörü gibi elleriyle göğsünü tutarak kıvranıyordu:

— Tahsin evlâdım... Bu dünya, öyle bir dünya ki, zengin ile fakir arasında kardeşlik rabıtaları bile kalmıyor... Bugün sana vedaa geldim... Artık birbirimizi görmeyeceğiz... Fakat seni daima hatırlayacağım...

—Ağabey, sen müteessirsin... Al sana beş on kuruş vereyim de...

Dişçi eline cebine sokmuştu. Sarhoş, şiddetle doğruldu. Ağır bir sesle:

— Ne yapıyorsun Tahsin, dedi, sen beni hiç tanımamışsın... Aramızda geçen bu hadiselerden sonra senin on parana el süremem... Açlıktan ölsem senin elinden artık bir dilim ekmek kabul etmem... Ben izzet-i nefsimi ayaklar altında çiğnetecek bir adam olsam, bu halde kalır mıydım? Riya ve tekâpû sayesinde alimallah vezir olurdum. Bundan sonra on parana el sürmeyeceğime huzur-i ilâhîde yemin ediyorum. Sen var ol, sağ ol... Uzaktan saadetini göreyim... Felâketzede bir birader için bu saadet kâfidir... Seni, son bir defa derâguş edeyim...

Odanın ortasında taş kesilmiş gibi dimdik duran dişçinin boynuna sarıldı, yanaklarından öptü ve: "Elveda! Elveda!" diye odadan çıktı. Koridordan hâlâ ses geliyordu:

— Ah, ey fakr-ü sefalet... Nihayet kardeşi kardeşten, eti tırnaktan ayırdın!

— 3 —

Hasan ağabey hakikaten sözünün eriymiş. Artık kardeşinin muayenehanesine uğramıyor, hatta ona sokakta rasgeldikçe başını çeviriyor, yahut yolunu değiştiriyordu.

Tahsin'i bir gün sokakta meslektaşlarından biri yakaladı ve müstehziyane gülerek:

— İşler artık iyi gidiyor ya... Allah versin, dedi.

Genç adam, hayretle arkadaşının yüzüne baktı. O, aynı alaycı tavırla devam ediyordu:

— Reklâmın türlü şeklini görmüştük. Gazeteler, duvar ilânları, sinemalar, takvimler... Fakat şehirde canlı reklam dolaştırmak hiçbirimizin aklına gelmemişti.

Tahsin Bey, arkadaşının ne söylemek istediğini bir türlü anlamıyor:

— Açık söyle Allahaşkına... Vallahi haberim yok, diyordu.

— Geçen gün Fatih tramvayında sakallı bir serseri peyda oldu... Çenesi bağlı bir adamı kolundan yakalayarak: "Beybaba, galiba dişin ağrıyor!" dedi. Adamcağız: "Ehemmiyetli bir şey değil, nezle... Ağzımda birkaç çürük diş var da!" diye cevap verdi. Sarhoş: "Ağzında çürük diş var da neye icabına bakmıyorsun beybaba... Paran varsa doldurt, yoksa çektirt... Fakat sakın acemi dişçilere gitme ha... Yanlış bir halt yerler, çene kemiğini de beraber götürürler, (...........)'de bir dişçi Tahsin vardır. Aman efendim, bir hafif eli var ki, el değil serçe kanadı... Hokkabaz gibi bir adam... Bir kere ağzını açtın mı? Artık dişi koydunsa bul... Çürük dişlerin doldurulmasına gelince... Vallahi, beybaba, ağzına dinamit al... Hiç korkmadan ateşle... Kafan, çenen darmadağın olur ve lâkin onun doldurduğu dişler yerinde kalır... Haydi beybaba, hemen tramvaydan atla... Başka bir tramvaya bin..." Sarhoş, bu adamcağızı âdeta tartaklıyordu. Güç belâ elinden kurtardık. Ben, senin arkadaşın olduğumu söyleyecek oldumdu... Bu sefer de beni yakaladı. Tramvayda verdiği konferansı işitmeliydin. "Tahsin benim kardeşimdir", diyordu, "fakat zinhar onu kardeşim olduğu için meth-ü sena ediyorum sanmayın... Hatta biz, birbirimize dargınız da... Fakat ben hakperest bir adamım... Kafamı kesseler doğruyu söylerim... Öteki dişçiler uşağı bile olamazlar... Ancak ne fayda ki talihi yok... Görünüşte müşteri kum gibi... Fakat hep hamal camal takımı... Vesikalı fahişeler... Öyle insanlardan para mı çıkar? Evet, o İstanbul'un en birinci dişçisi olduğu halde safalet içindedir. Böyle bir insanı sefaletten kurtarmak hepimizin boynuna borçtur... Efendiler, her kim ki dişi ağrır da Tahsin'den gayri dişçiye müracaat ederse eşşoğlu eşşektir. Allah rızası için bilen bilmeyene söylesin." Baktım bir rezalet çıkacak... Madem ki senin de kardeşinmiş... Koluna girerek yarı zor-

la tramvaydan indirdim. Bana dedi ki: "O haini gördüğün zaman söyle... Sen birkaç para için onun hatırını kırmışsın. Fakat o, gezdiği, yürüdüğü yerde seni reklâm ediyor... Ondan gördüğüm iyiliğin altında kalmam. Ara sıra köpeğe atar gibi verdiği beş on parayı ona kat kat faiziyle çıkarıyorum."

Tahsin'in arkadaşı şaka gibi başladığı sözleri meyus bir ciddiyetle bitirmişti. Biraz tereddütle ilâve etti:

— Bana kalırsa sen bir yolunu bul da bu adamın ağzını kapat... Çünkü bu gidişle seni öyle rezil edecek ki dişçilikte değil, İstanbul'da bile tutunamayacaksın...

— 4 —

Tahsin, o gün işini gücünü bıraktı, sokak sokak ağabeyini aradı. Nihayet akşam üstü onu, Balıkpazarı meyhanelerinden birinin kapısı önünde yakaladı. Hasan ağabey, yine onu görmemezlikten gelerek geçip gitmek istiyordu. Fakat dişçi, onun yakasına yapıştı:

— Gel buraya ağabey... Artık kırdığın ceviz bini aştı. Nedir bu yaptığın rezalet?..

Sakin ve mahçup Tahsin, hiddetten çıldırmış gibi bir halde idi. Her şeyi göze almıştı. Sarhoş, yine bir münasebetsizlik yapmaya kalkarsa, onu ayağının altına alıp dövecek, sonra karakola gidecekti. Fakat Hasan ağabey, umulmaz bir tatlılık ve hüzünle cevap verdi:

— Tahsin... Allah var... Kimbilir ne günah işledim ki, Allah bu derekei sefalete düşürdü... Neye öyle dik dik yüzüme bakıyorsun... Beni dövecek misin? Döv Tahsin... Benim gibi derbeder bir biçareye tokat atmaktan kolay ne olur?.. Ne duruyorsun?.. Vursana Tahsin... Babamız olmadığı için ben senin baban hükmündeyim... Bak kollarımı kavuşturdum, boynumu büktüm, bekliyorum... Mu-

kabele etmem... Seni polise, mahkemeye de şikâyet etmem... Ne kadar olsa evlâdım sayılırsın.

Hasan ağabey gözlerinden sel gibi yaşlar akıtarak ağlıyordu. Tahsin, çıldıracak bir haldeydi. Merhametle hiddet, kalbinde cıvık, acayip bir halite haline geliyor, dişçiyi ağlamak ve öldürmek arzuları arasında kararsız bırakıyordu.

— Ağabey, Allah rızası için artık yakamı bırak, dedi.

Sarhoş, gözyaşlarına fasıla verdi.

Asabiyetten sesi ıslık çalarak:

— Ne yaptım?... Günah mı söyle, ben de bileyim...

— Daha ne yapacaksın? Bana gûya müşteri bulmak için ötekinin, berikinin yakasına yapışıyor, türlü rezalet çıkarıyormuşsun. Sen, benim canıma mı kastettin?..

Hasan ağabey, derin bir sitemle gülümsedi:

— Ya!!! Tahsin... Demek ki, o da makbule geçmedi... O her harfi kızgın demir olup yüreğini yakan mektubunda, "Bana şimdiye kadar iki paralık bir faydan mı dokundu?" diyorsun. Tahsin, hazinelerim olsa sana verirdim. Fakat bir kuru canımdan başka bir şeyim yok. Sana naçiz bir hizmette bulunayım, dedim.

— Ağabey, bana edeceğin en büyük iyilik, benim adımı ağzına almamandır... İstersen sana ben, ara sıra para vereyim...

Hasan ağabey, dudaklarını büktü, meyusane bir tavırla:

— Hayf, sad-ı hazar-ı hayf, dedi, sen beni tanımıyorsun... Açım... Belki açlıktan öleceğim... Fakat artık senin on paranı kabul edemem... Senin adını anıp anmamak meselesine gelince, artık bundan sonra adını da anmayacağım. Hatta son nefesimde bile. Evet, Tahsin ismini son nefesimde bile anmayacağım. Fakat şunu bil ki, Tah-

sin'in hayalini yine o son nefeste bile gözümün önünden ayırmayacağım... Elveda, elveda...

Sarhoş, ağlaya ağlaya ondan ayrıldı. Tahsin, daha fazla bir şey söylemeye cesaret edemedi. Çünkü etraflarında hamallardan, dükkâncılardan mürekkep bir meraklı kalabalığı toplanmaya başlamıştı.

— 5 —

Tahsin, birkaç gündenberi sokakta kısık bir sesin ara sıra, "Simit gevrek!" diye bağırdığını işitiyordu. Bu ses, Hasan ağabeyin sesine ne kadar benziyordu.

Dişçi, kendi kendine diyordu ki:

— İnsanlar, pek korktukları şeyi her yerde görürlermiş... Bu herif, beni evham hastalığına uğrattı. Gözümü o kadar yıldırmış ki, sokaktaki satıcı sesleri bile bana onun sesi gibi geliyor, tüylerimi ürpertiyor.

Bir gün bu, "Simit gevrek!" sesi garip bir ısrarla penceresinin önünde durmuştu. Satıcı, nedense bu sokakta ayrılmak istemiyor, ikide birde sakil sakil bağırıyordu.

Tahsin, bu sesin sahibini merak ederek pencereyi açtı. Karşı kaldırımda bir tabla duruyor, Hasan ağabey, başını kardeşinin penceresine kaldırmış, ara sıra bağırarak satıyordu.

İki kardeş gözgöze geldiler. Tahsin, olduğu yerde taş kesilmiş gibi donup kaldı.

Bugün Hasan ağabey, çok sakin ve tatlıydı.

Eliyle kardeşine aşinalık etti ve hatırını sordu:

— Nasılsın Tahsin? İyisin ya inşallah evlâdım! Bak elhamdülillah ben de bir baltaya sap oldum. Gerçi simitçilik pek o kadar ehemmiyetli bir ticaret ve sanat sayılmaz, ama ne yaparsın mecburiyet... Günde beş on kuruş kazanıyorum. Artık ne sakala minnet, ne bıyığa... Gön-

lüm rahat, vicdanım müsterih... Elhamdülillah işreti de bıraktım. Ah, Tahsin! Sen belki bilmeden bana bir ders vermiş oldun... Bilmem hatırlıyor musun? Her kelimesi kızgın bir hançer gibi kalbime saplanan o mektupta, "Bir baltaya sap olamadın!" diyordun... Bu söz, izzet-i nefsime çok dokundu. İşte nihayet eş dost sayesinde ben de bir baltaya sap oldum. Ben de kardeş sadakasiyle, ötekinin berikinin lûtfiyle yaşayan tufeylîler zümresinden çıktım. Alnının teriyle geçinen çalışkan insanlar arasına karıştım... Artık bir serseri değilim. İyi kötü bir sanat sahibiyim. Sana göğsümü gere gere kardeşim diyorum. Eminim ki, buna sen de memnun olursun Tahsin... Sen, kafasız ve vicdansız bir adam olsaydın, bir simitçiye kardeşim demek, belki sana ağır gelirdi. Fakat necabet ruhundan eminim Tahsin... Yağmur altında simit satan bir esnafın borsada hava oyunu oynayan bir kısım madrabazlardan daha şayan-ı hürmet olduğunu takdir edersin...

Kapılarının önüne çıkmış dükkâncılar sokaktan geçen yolcular bu nutku gülümseyerek dinliyorlardı.

Tahsin, cevap vermediği gibi birdenbire içeri çekilmeye de cesaret edemiyordu. Çünkü kardeşinin kızmasından, sokak ortasında avaz avaz bağırmasından korkuyordu. Tesadüfen elinde bulunan bir kerpeteni gösterdi: "İçeride diş çekeceğim, mazur gör!" demek ister gibi bir işaret yaptı.

Dişçi, kendini yüzüstü bir kanapeye attı, şiddetli bir sinir buhranı içinde: "Yarabbi bu belâyı nereden başıma musallat ettin? Kendimi mi öldüreyim, onu mu öldüreyim?" diye çırpınıyordu.

Birkaç dakika sonra çaycı Abbas Ağa, manalı manalı gülerek odaya girdi, elindeki iki simidi ona uzatarak dedi ki:

— Kardeşin gönderdi. "Kusura bakmasın, tüccar de-

ğilim ki, ona teneke teneke yağlar, top top kumaşlar göndereyim... Bizden bu kadar..." dedi. Taze çay demledim... İstersen bir de çay getireyim de...

Kahveci, bıyık altından gülerek hafif hafif eğleniyordu. Tahsin anlamamış görünerek:

— Götür, onları sen ye Abbas Ağa, dedi...

* * *

Koca İstanbul'da başka yer kalmamış gibi simitçi, hemen her saatte bu sokaktan geçiyordu.

Bazen karşı kaldırıma tablasını koyuyor, kardeşinin penceresine gözlerini dikerek: "Simit... Gevrek!" diye bağırıyordu.

Onun sesini işitince Tahsin'in ellerine, ayaklarına bir titremedir yapışıyordu. Bir gün az kaldı yanlış bir hareketle bir müşterisinin çene kemiğini koparıyordu. Sonra, her sabah muayenehanesine geldiği zaman masanın üstünde iki simit buluyordu. Artık bunların nereden geldiğini sormuyor: "Yarabbi, sen bilirsin! Yarabbi sen bilirsin!"diye bir çekmece gözüne atıyordu.

Nihayet bir gün Abbas Ağa vasıtasiyle onu muayenehanesine çağırttı. Hasan ağabey, merdiven başına kadar geldi. Fakat içeri girmek istemedi:

— Artık muayenehanene ayak atamam Tahsin... Zannetme ki sana dargınım... Hayır hayır ben kendi kabahatimi bilmeyecek kadar beyinsiz bir adam değilim... Ben de insanım... Benim de izzet-i nefsim var... Kovulduğum yere bir daha gelemem... Mamafih kardeşlik yine baki... Zaten muhabbetin böylesi daha tatlı olur... Evimiz ayrı, işimiz ayrı... Ben, büyük kardeşin olduğum için ara sıra bir iki naçiz simitle hatırını sorabilirim... Senden onu da kabul etmem!

Hasan ağabey işreti bıraktıktan sonra ne halim adam olmuştu.

Tahsin — Ağabey, bu hale ben de çok müteessifim, dedi. Sen, gerçi namusunla esnaflık ediyorsun... Buna kimsenin bir diyeceği yok... Fakat insanların hali malûm ya... Komşu dükkâncılar seni muayenehanenin karşısında gördükçe...

— Anladım Tahsin, dedi, devam etme... Benden utanıyorsun... Hakkın da var çocuğum... Ne kadar olsa gençsin... Benim gibi feleğin sillesini yemedin... Peki, evlâdım, gönlün rahat etsin... Ben, bir daha buralara uğramam... Başka yerlerde bu kadar satış yapamayacakmışım... Ne çıkar? Allah, kör kurdunun bile rızkından geçmez. Allaha ısmarladık Tahsin...

Ağır ağır merdivenlerden inmeye başlamıştı. Dişçi, arkasından koşarak onu kolundan yakaladı:

— Maksadımı anlatamadım ağabey... Ben yine sana az çok muavenette bulunayım... Zaten akşama kadar kaç simit satacaksın?..

Hasan ağabey, mağrur ve mahzun bir tavırla başını kaldırdı:

— Yazık sana Tahsin... Ağabeyini fakirane, fakat meşru ticaretinden menedip zelil bir tufeyli vaziyetine sokmak sana yakışır mı? Sen, beni ne kadar yanlış anlamışsın, acaba Hasan ağabeyinin namuskâr elleri, gördüğü hakaretten sonra, senden on para kabul eder mi? Israr beyhude Tahsin... Tablamı alıp gidiyorum. İcab ederse seni utandırmamak için başka memleketlere bile giderim... Elveda kardeşim... Belki artık dünya yüzünde birbirimizi göremeyeceğiz.

Hasan ağabey, ağır ağır merdivenlerden inerken dişçi, ellerini havaya kaldırdı:

— Ah, hani o günler! dedi.

Bir gün Tahsin'i muayenehane komşusu olan bir avukatın telefonuna çağırdılar. Kalın bir ses:

"Burası (..........) karakolu. Pek mühim bir mesele için hemen karakola teşrif ediniz" dedi.

Dişçi, izahat istedi. Fakat komiser:

"Teşrifinizde öğrenirsiniz!" diye telefonu kapadı.

Tahsin karakola giderken düşünüyordu:

— Bugün tam on iki gün var ki, Hasan ağabeyden ses, seda çıkmadı... Biraderi azizimin beni bu kadar zaman rahat bırakmış olması gayri tabii görünüyor. Bu karakol meselesi onunla alâkadar olsa gerek...

Dişçi, tahmininde yanılmıyordu. Karakolda, komiserin odasına girerken bodrum katında bir sesin: "Allah... Allah... Canımı daha almayacak mısın?" diye inlediğini duydu. "Eyvah, birader bey burada... Kimbilir ne haltetti ki, deliğe tıkmışlar!" dedi.

Komiser efendi, çatkın bir çehre ile anlatmaya başladı:

— Efendim, biraderiniz olduğunu söyleyen acayip bir herif, bugün olmayacak haltlar yemiş... Tablasında iki kırık simitle sözüm ona esnaflık eden bu serseri, sokak sokak dolaşır, çoluk çocuğa musallat olur, önüne gelenle kavga eder... Olmayacak yere tablasını koyar... Belediye memurları ihtar ettikçe: "Namuslu esnaflık ediyorum... Açlıktan öleyim mi?" diye bağırır, rezalet çıkarır... Nihayet bugün başka satıcılarla dövüşmüş, tablası devrilmiş... Polisler karakola getirmek isteyince kızmış, açmış ağzını, sokak ortasında türlü tefevvühatta bulunmuş... Biraz evvel ifadesini aldım. Kardeşiniz olduğunu söyledi. Pek ihtimal verememekle beraber, zatıâlinizi davete mecbur oldum...

Tahsin, utana utana başını önüne eğdi:

— Maalesef doğru, dedi, başa çıkılmaz bir serseri...

Komiser kaşlarını çatarak itiraz etti:

— Pekâlâ ama, ne de olsa kardeşiniz. Bu adamı biraz gözetmeniz lâzım gelirdi sanırım...

Tahsin, ağlayacak bir haldeydi. Cevap bulamıyordu.

Komiser efendi, ona, hali vakti yerinde olduğu halde öz kardeşini sokaklarda süründürmesi insaniyete muvafık bir şey olamayacağını uzun bir nutukla anlattı.

Tahsin:

— Rica ederim komiser efendi dedi, ben billahi paradan, puldan kaçınmıyorum... Halimin müsaadesi nisbetinde her fedakârlığa razıyım... Bir çare bulup beni bu adamdan kurtarırsanız size minnettar olurum.

Komiserin emri üzerine sarhoşu bodrumdan çıkardılar. Elbiseleri parça parça idi, alnı kanamış, gözünün biri şişmişti. Hasan ağabeyin sokakta yaptığı münasebetsizliğin pek yanına bırakılmadığı halinden anlaşılıyordu.

— Vay burada da mı sen karşıma çıktın? Ben, senden kurtulamayacak mıyım? Seninle yüzyüze gelmemek için yabancı mahallelerde dolaşıyorum... Burada da mı sen?

Sarhoş, yırtık elbiseleri içinde bir Roma İmparatoru vekariyle dikiliyor, elleriyle garip işaretler yaparak, gözlerini gökyüzüne dikerek söyleniyordu:

— Anlaşılıyor ki bu dünya yüzünde bize hayat hakkı kalmadı... Hiç kabahatimiz olmadan memuriyetten kovulup kardeş eline kalırız. O, bizi istiskal eder. Çaresiz, esnaflık etmeye, namusumuzla ekmeğimizi kazanmaya başlarız. Fakat bu defa da kardeşinin sokakta simit satması küçük beyimizin azametine dokunur. Ona da "eyvallah" der, başka mahallelere gideriz. Bu defa da mahalle yumurcaklarından kâfil-i hukukumuz ve muhafız-ı hayatımız olan zabıta memurlarına kadar bütün şehir aha-

lisi bize musallat olur... Görülüyor ki, bize hayat hakkı kalmadı... Komiser efendi... Komiser efendi... İyi biliniz ki, ölmüş eşşeğin kurttan pervası olmaz. İster hapsedin... İster öldürün. Artık vicdanınıza kalmış bir mesele... Beni İstanbul sokaklarına lâyık görmüyor musunuz? Pekâlâ... Artık sokaklarda da gezmem... Bu akşamdan tezi yok... Eyüp mezarlığına gider, servilerin altına uzanır, açlıktan ölünceye kadar yatarım, anladınız mı?

Komiser, gayri ihtiyari gülmeye başlamıştı:

— Kâfi, anladık... dedi. Bak, biraderin sana muavenet etmeyi vadediyor...

Hasan ağabey, istihfafla gülümsedi:

— Ah, ah... Siz, benim ne ruhta, ne yaradılışta bir adam olduğumu anlayamazsınız komiser efendi... Bu adamın elinden, ölsem bir bardak su içmem... Siz, beni bilmezsiniz. Beni serbest bırakınız, gideceğim yer Eyüp mezarlığıdır...

* * *

Komiser efendi, nihayet bir çare buldu :

— Bak buraya arkadaş, dedi. Sen, yine kardeşinin elinden on para kabul etme... Her sabah buraya uğrar, benden yarım kâğıt alırsın, anlaşıldı mı?

Hasan ağabey, uzun uzun düşündükten sonra, bu teklifi pek izzet-i nefsine dokunacak bir mahiyette bulmadı:

— Bir daha onun yüzünü görmemek şartiyle kabul ediyorum, dedi. Bir ikinci şartım da, bu paraları vakt-i merhununda faiziyle ödeyeceğime dair pullu bir senet yapılmasıdır!

NİŞANLIDAN MEKTUPLAR

Süvari mülâzımı Ali Sermet, Afyon muharebesinde göğsünden ve gözlerinden yaralanmıştı. Göğsündeki yara ağırdı. On beş gün kadar hayatını tehlikede bıraktı. Fakat gözlerindeki yara bir hafif yanıktan ibaretti. Doktor, alnında ve yanaklarının üst kısmında bir küçük izden başka bir şey bırakmayacağını temin ediyordu. Genç mülâzım, göğsündeki yaradan ziyade gözündekine ehemmiyet vermişti. Tedavisiyle uğraşan doktor arkadaşına diyordu ki:

— Göğsümdeki yaranın ehemmiyeti yok. Ecelim geldiyse ölür giderim, fakat gözlerimdeki yara fena. Bir zaman sonra gözlerimin açıldığını, etrafı görmeye başladığımı farzedelim. İlk göreceğim şey, kendi çirkinleşmiş yüzüm olmayacak mı? Sonra, belki benden nefret edecekler var.

Doktor, soruyordu:

— Sevdiğin mi var Sermet?

Genç mülâzım, bu suale cevap vermiyor: "Kimbilir?" diye göğüs geçiriyordu.

Göğsündeki yara iyi olmaya başladığı vakit, onu Kütahya'daki halasına tebdili havaya gönderdiler. Artık doktor ilâcından ziyade aile şefkatine ihtiyacı vardı. Halası ona evinin en güzel odasını vermişti. Halazadeleri Nazmi ile Leylâ ona kul, köle oluyorlardı. Hele Leylâ, yata-

ğının başucundan ayrılmıyor, gecede birkaç defa uykudan uyanarak onu yoklamaya geliyordu.

Ali Sermet, halasının çocuklarını üç seneden beri görmemişti. Şimdi de görmüyordu. Doktor, gözlerinin açılmasına daha müsaade etmemişti.

Genç mülâzim, bir gün Leylâ'yı yanına çağırdı:

— Sen okuyup yazmayı ilerlettin mi Leylâ? diye sordu.

Genç kız, gülümseyerek cevap verdi:

— Eh, biraz...

— Aferin sana Leylâ... Anneye mektup yazmak lâzım. Ben söylesem sen yazabilir misin?

— Gayret ederim.

Sermet, Leylâ'yı çocuk bırakmıştı. Aradan üç sene geçtiğini düşünmüyor, onu hâlâ bahçede kasnak çeviren küçük kız çocuğu sanıyordu. Halbuki Leylâ, şimdi on yedi yaşında ter-ü taze bir genç kız idi.

Mektup bitti. Genç mülâzım, Leylâ'ya bir şey söylemek istiyor gibi tereddüt içinde idi. Nihayet utana utana başladı:

— Sen, benim için küçük kardeş demeksin Leylâ... Yazılacak bir mektubum daha var. Fakat bundan kimseye bahsetmeyeceğini vadeder misin?

Leylâ, bu sırrı ömrünün sonuna kadar saklayacağına yemin etti.

Genç mülâzım:

— Teşekkür ederim, dedi. Bir çocuğa böyle şeylerden bahsetmek doğru değil ama, ne yapalım, böyle icabetti. İstanbul'da benim bir nişanlım var. Muharebe bittikten sonra evlenmeye karar vermiştik. Şimdi ne zamandan beri ondan haber alamıyorum... Belki yollar kapalı olduğu için mektup gönderemedi. Belki de, kimbilir... Her ne ise... Haydi kalemi al. Ben söyleyeyim, sen yaz...

Sermet, İstanbul'daki sevgiliye bir küçük mektup yazdırdı. Başına geleni anlattı. Gözlerinin etrafında bir yara izi kalacağını, artık eski beğendiği Sermet olmadığını itiraf etti. Acele cevap istedi.

Leylâ, bir şey söylemeden bu mektubu yazdı, kendi eliyle postaya verdi.

* * *

Günler geçiyor, İstanbul'daki sevgiliden bir türlü cevap gelmiyordu. Sermet, Leylâ'ya günde birkaç kere havadis soruyor, asabiyet ve teessürünü gizleyemiyordu. Bu mektup, Leylâ'yı onun sırdaşı haline getirmişti. Halazadesiyle yalnız kaldıkça ona, İstanbul'daki sevgiliden bahsediyor, bu sergüzeştin her gün bir ayrı parçasını anlatıyordu.

Günün birinde İstanbul'dan ona bir mektup geldi. Aksi gibi Leylâ o gün misafirlikte idi.

Zarfın arkasındaki adresi Nazmi'ye okuttu, beklediği mektuptu.

Halazadesi gelinceye kadar âdeta hasta oldu. Genç kız, kapıyı çaldığı vakit etrafını yoklaya yoklaya aşağı indi.

Leylâ, beklenen cevabın nihayet geldiğini onun halinden anlamıştı. Dayızadesini elinden tuttu, tekrar yukarı çıkardı. Oda kapısını kapadılar.

Genç kız, zarfı yırttı, kâğıda seri bir nazar atfetti. Bu, kısa ve kuru bir mektuptu.

İstanbul'daki nişanlı, gözlerinin izdivaçlarına mâni teşkil edemeyeceğini, mamafih babasının onu zengin bir adama vermek için ısrar ettiğini söylüyor, Sermet'ten af diliyordu.

Leylâ, elinde mektupla titremeye başladı. Bu darbe, halazadesini belki de öldürecekti. Genç mülâzım:

— Okusana, neye bekliyorsun?

Diye çocuk gibi sızıldanıyordu.

Genç kız, hemen kararını verdi. Titrek sesine verdiği ihtizazı belli etmemeye çalışarak, zihninden bir okumaya başladı:

"Sevgili Sermet,

Mektubunu aldım. Seni hâlâ seviyorum. Ölünceye kadar seveceğim. Yüzünün biraz çirkinleştiğini söylüyorsun. Ne ziyanı var. Hem yüzünün söylediğin kadar bozulmadığını da gözümle görmüş gibi biliyorum. Çok güzelsin. Bu güzelliğinin ne kadarını kaybetsen geri kalan kısmı yine bir kadını sana esir etmeye kâfi gelir. Çok iyi ol Sermet. Artık muharebe bitti. Yakında evleneceğiz. Bütüm ömrünü senin saadetine hasredeceğim. Seni her zaman seveceğim."

Leyla, mektubu okurken bazen sözünün arkasını getiremiyor, kekeliyor, cümleleri bozuyordu.

— Neye o kadar ağır okuyorsun.

Diye sordukça, Leylâ:

— Ne yapayım, biliyorsun ki daha çocuğum, pek iyi okuyamıyorum, diyordu.

Mülâzımın tedavisi gecikiyor, gözleri bir türlü açılmıyordu. Doktor, göğsündeki yara neticesinde asabının bozulduğunu, hiçbir şeye üzülmemesi lâzım geldiğini söylüyordu.

Leylâ'nın mahareti yalnız güzel söz bulmakta değildi. Onları okurken sesi, doyulmaz bir halavet alıyor, genç hastanın kalbini raşeler içinde bırakıyordu. Sermet, her mektubu Leylâ'ya birkaç defa tekrar ettiriyordu.

Bir gün dedi ki:

— Leylâ, bana ilk gelen mektubu bir daha okur musun?..

Genç kız şaşırdı:

— İmkânı yok, dedi, o mektup kaybolmuş... Bulamıyorum. İstersen ötekileri okuyayım.

Mülâzım:

— Yazık, dedi, ben bilhassa onu bir kere daha dinlemek istiyordum... Mamafih ötekileri de okuyabilirsin... Hangisini istersen...

Dirseğini yastığa dayadı. Hâlâ sargılar içinde bulunan başını avucunun içine aldı. Dudaklarında mesut bir tebessümle dinlemeye başladı.

* * *

Hastanın büsbütün iyi olacağı, gözlerinin çözüleceği gün yaklaştıkça, Leylâ büyük bir telâş ve teessüre kapılıyordu:

— Ne yapacağım Yarabbi?.. Gözleri açıldığı vakit mektupları arayacak... Onları yastığının altından çalıp yırtmak mümkün ama, o vakit de şüpheye düşecek... Ben galiba bilmeden Sermet'e büyük bir fenalık ettim. Ona beyhude ümitler verdim. Bu vefasız kızı ne kadar da çok seviyor, gözleri açıldığı zaman ben ne cevap vereceğim?

Nihayet, bir gün Sermet'in yüzündeki sargılar çözüldü. Gözler kurtulmuştu. Doktorun söylediği gibi yalnız göz kapaklariyle yanaklarının üstünde hafif bir leke kalıyordu. Fakat bu, genç zabitin güzelliğine zarar vermiyordu.

Sermet, halazadesini görünce hafif bir hayret nidasını zaptedemedi, hâlâ çocuk tasavvur ettiği Leylâ, ne güzel bir genç kız olmuştu.

— Senin bu kadar büyüdüğünü tasavvur etseydim, mektuplarımı okuyup yazdırmaya cesaret edemezdim.

Leylâ kızardı. Başını önüne eğdi. O günden sonra "Beni yalnız bulacak, mektupları soracak!" diye yüreği titriyordu.

Üç gün sonra bir sabah, Sermet onu sofada kıstırdı:

— Leylâ dedi, mektuplarım yok. Odama senden başka kimse girmiyor. Onları kim aldı?

Genç kız, renkten renge giriyor, verecek cevap bulamıyordu. Sermet, daha ziyade ısrar edince; hakikati söylemek mecburiyetinde kaldı:

— Ne yapalım... Doktor, hiç üzmeyin diye tenbih etmişti. Sana acıyordum. O mektupları ben uydurdum.

Sermet'in şaşırmasını, sararmasını bekliyordu. Onun müteessir olmadığını, bilâkis dudaklarında tatlı bir tebessümle kendisine baktığını görünce şaşırdı.

Genç zabit:

— Hakikati anlıyordum Leylâ, dedi, onu daha ikinci mektupta anlamıştım. Ezbere okuduğun ilk mektubu bir kere daha tekrar etmen için yalvarışım, bundan emin olmak içindi.

Leylâ, masum bir tavırla:

— O halde niçin beni beyhude yere zahmete sokuyordun? diye sordu.

Bu defa genç zabit şaşırdı:

— Ne bileyim? Sesin o kadar tatlı, sözlerin o kadar güzeldi ki, kendimi bu hazandan mahrum edemedim.

Genç kız, tekrar sordu:

— Bir şey daha soracağım. Mademki biliyordun. Niçin beni saatlerce yorarak bu yalan mektuplara uzun cevaplar veriyordun?

Genç zabit, Leylâ'nın ellerini tuttu:

— O cevaplar ona değil Leylâ, dedi, senin sesin bana, onu unutturmuştu. Nasıl ki şimdi çehren onun hayalini gözlerimden siliyor.

Bir hafta sonra Sermet'le Leylâ evleniyorlardı.

İNCE HESAPLAR

Necdet — Evlenmek üzere olduğunu işittim, Lemi...

Lemi — Evet, on beş güne kadar akıllı ve uslu bir ev efendisi oluyorum.

Necdet — Ev efendisi belki. Fakat senin uslanmana aklım ermez.

Lemi — Yanılıyorsun azizim... Yaşım kırka yaklaşıyor. Yaramazlıktan, çapkınlıktan yoruldum... Vücudum iyiden iyiye yıprandı. Artık sükûna ihtiyacım var.

Necdet — Kimi alıyorsun?

Lemi — Tanımazsın... Biraz geçkin bir kız... Melek gibi sakin, sade, temiz, müşfik, çalışkan bir mahlûk... Büyük kardeşiyle beraber Beykoz'da oturuyor... Çiftliğe benzeyen kocaman bir bahçenin içinde şairane manzaralı bir eski evleri var... Orada inzivaya çekilmek, artık başımı dinlemek niyetindeyim.

Necdet — Bence böyle bir kızla evlendiğine hata ediyorsun. Sana şen, şık, oynak, cazibeli bir kadın lâzımdı.

Lemi — Aman azizim, böylelerinden pek iğrendim... Sen söylerken midem bulanıyor... Dedim ya, ben artık yıprandım... Sükûna, samimiyete ihtiyacım var... Karım, gayet güzel yemek pişiriyormuş... Lokantalarda, bilmem nerelerde türlü müzahrafat yemekten harap olan midem,

artık düzelecek... Senede ancak bir iki kere İstanbul'a iniyormuş... Gezme, tuvalet, misafirlik, tiyatro, sinema nedir bilmiyormuş... Binaenaleyh kapımızı âleme kapıyacağız... Çocuk bakmakta pek mahareti varmış... Kardeşinin çocuklarını o büyütmüş... Şu halde yarım düzine çocuk yetiştireye gayret edeceğim... Hasılı büsbütün yeni bir hayat azizim... Ayak üstünde hastalık geçiren bir biçare rahat, sıcak bir yatak ihtiyacını nasıl kemiklerinde duyarsa, ben de bu sakin hayata kavuşmak ihtiyacını öyle hissediyorum.

— 2 —

Besime — On beş güne kadar nikâhınız oluyor diye işittim, pek sevindim kardeşim.

Nezahat — Teşekkür ederim Besime'ciğim...

Besime — Allah bahtiyar etsin... Yalnız bir cihet, beni bir parça düşündürüyor. Lemi Beye malûmatlı, güzel ahlâklı, kibar bir adam diyorlar. Fakat biraz hafif meşrepmiş... Gülmeyi, eğlenmeyi, gezmeyi, yürümeyi pek severmiş...

Nezahat — Ben de asıl bunun için onu istedim ya...

Besime — Aman Nezahatcığım... Sen kendi halinde sakin, çalışkan bir ev kızısın...

Nezahat — Evet ama, ne zamana kadar bu hal devam edecek? Yaşım yirmi beşi geçti, benim de başka tazeler gibi ihtiyaçlarım var. Yirmi beş senedir Beykoz'daki o tekke gibi evde çile dolduruyorum... Kuş uçmaz, kervan geçmez... Aylar oluyor ki, adamakıllı bir insan yüzü görmüyorum... Senede üç defa bile İstanbul'a inemiyorum... Hele bir kere Lemi Beyle evleneyim, göreceksin, ne şık, ne oynak, ne şen bir kadın olacağım... Beykoz'daki evi kiraya veririz... Koyunları, keçileri satarız. Artık Şişli'de mi

olur, yoksa Adada mı... Kibar bir yerde bir ev tutarız. Gece, gündüz evimizden misafir eksik olmaz... Çay ziyafetleri, konserler, tiyatrolar, sinemalar... Hasılı, yirmi beş senelik mahrumiyetin acısını öyle bir çıkartacağım ki, sen de beğeneceksin... Böyle bir hayat için, Lemi Bey'den iyi bir kocayı nereden bulurum?

— Peki ama, ev işleri ne olacak?

— Evlendikten sonra da mı iş? Bundan sonra işe el sürenin eli kırılsın. Bir kere yemeklerimizi lokantadan getireceğim... Zaten Lemi Bey, lokanta yemeğine alışıktır.

— Çocuklarınız olduğu vakit de bu program devam edecek mi?

— Çocuk mu? Allah esirgesin... Komşumuzda çocuk olursa, mutlaka evi değiştiririm... Kardeşimin çocukları ömrümü çürüttüler. Görüyorsun ya Besime'ciğim, gayet ince hesaplar üzerine Lemi Beye varıyorum. Bana böylesi lâzım. Uzun müddet yatakta yatmış hastalar, gezip tozmak ihtiyacını nasıl duyarlarsa, ben de bu sakin hayattan kurtulmak ihtiyacını öyle duyuyorum...

RUHLARI DAVET

(Perde açıldığı vakit bir karanlık salon görünüyor. Bir masa etrafında ispirtizma tecrübeleri yapılıyor.)

Ev sahibi — (Misafirlere) Aziz davetlilerim, şimdi aranızdan kim isterse onun ölülerinden birini çağıralım.

Genç bir şair — Ben istiyorum efendim... Anamı, babamı, pek küçük yaşta kaybettim. Lütfen onları çağıralım da, hem bir dereceye kadar taail-i hasret edeyim, hem de ne halde olduklarını öğreneyim.

Ev sahibi — Evvelâ hangisini çağıralım?

Şair — babamı.

(Şairin babasının ruhu davet edilir. Yarım dakika sonra ruh gelir. Muhavere başlar.)

Şair — Babacığım, sen misin?

Baba — Benim, evlâdım.

Şair — Ne ile meşgulsün?..

Baba — Hiç. Annenle mezarlık civarında bir gezinti yapıyoruz. Sema açık... Mehtap parlak... Soğuk almak, yahut hırsızlara soyulmak tehlikesi de yok... Civardaki değirmene doğru şöyle bir gidip gelelim, dedik. Görsen buraları ne kadar şairane... Annene yeni şiirlerimi okuyacağım...

Şair — Babacığım, demek ki deha-yı şiirim bana sen-

den miras kalmış. Halbuki bana, dünyada iken yazdığını söylememişlerdi.

Baba — O vakit de yazardım evlâdım ama, her ne ise, bu noktaları sana izah etmekte mazurum.

Şair — Şu halde, oraları şairane ilhamlar noktai nazarından bulunmaz yerler...

Baba — Ne demezsin evlat?.. Burada her şey ebedi bir surette güzel... Şairler için açlık korkusu, tabi derdi, kitabım satıldı, satılmadı gailesi yok... Hayâlatı kendine meslek edenler burada pek hoş yaşıyorlar. Bilâkis tüccar, memur gibi sırf para için maddî şeylerle iştigal edenler burada ziyadesiyle sıkılıyorlar... Çünkü yapılacak iş yok... Buranın idare işleri tabii ervah-ı tayyibe tarafından tedvir ediliyor. Boğaz derdi, mesken buhranı, lüks hevesi falan da yok... Işim, gücüm şiirler yazıp annene okumaktan ibaret...

Şair — Ah, ne âlâ... Ben burada "Ah ölebilsem... Ruhum vücudumun sefil yükünden hafifleyip esîr âlemlerine doğru yükselse" mealinde şiirler yazdıkça, birtakım galiz dünya adamları: "Hadi ulan eşek... Böyle ipsiz, sapsız saçmalarla uğraşacağına, bir baltaya sap ol. Beş on para kazanmanın çaresine bak. Karnın doysun, benzine biraz kan gelsin!" diyorlar.

Baba — (İçine çekerek) Bana da söylerlerdi.

Şair — Fesüphanallah!.. Demin de söyledim ya, seni, bana hayat adamı diye tanıtmışlardı.

Baba — Yanlış oğlum, yanlış... Her ne ise, bu bahsi pek kurcalamayalım...

Şair — Peki baba... Ölülerin arzusuna riayet bir farizadır... Susuyorum... Benim dünyada bir türlü zevk alamayışım, meçhul bir diyar hasretiyle yanıp tutuşuşum sebepsiz değilmiş. Anlaşılan filozof Eflâtun'un dediği gi-

bi ben, pederane vasatat ve delâletinle bir hâkidan-ı sefile düşmeden evvel, bir başka âlemde...

Baba — Aman oğlum, darılma... Muhavereyi burada kesiyorum... Vaktim yok... Malûm ya, annen bekliyor... Kadıncağızı kızdırmayalım...

Şair — Baba, bir dakika daha... Annem nasıl, yine hırçın mı?

Baba — Heyhat! Yine öyle evlâdım... Dünyada "Can çıkmayınca huy çıkmaz!" diye bir meşhur mesel vardır ama, yanlıştır... Can çıktıktan sonra da huy adamı kolay kolay terketmiyor. Mâhaza annenin; bana bir zararı yok... Kadıncağız, beni hâlâ sevmekte devam ediyor... "Ah, maviş şairim... Dünyada seni ölsem de unutmayacağım! demekle haklı değil miymişim?" diyor... Her ne ise evlâdım... Mazeretimi söyledim... Ben gidiyorum... Bir başka defa seninle daha uzun uzadıya görüşürüz...

Şair — **(Telaşla)** Baba, baba... Daha soracaklarım var... Baba... Baba ayaklarını öpeyim.

(Fakat ruh artık gitmiştir. Bu ricalar cevapsız kalır. Masa hareket etmez).

Ev sahibi — Şimdi artık bir başka ruh çağıralım.

Şair — İstirham ederim beyefendi... Babama sorulacak çok ehemmiyetli bir sualim daha var... Bir kere daha ısrar edelim.

(Ev sahibi, telefonda adam arar gibi uzun uzun uğraşır. Nihayet muhavereyi temin eder. Babanın ruhu tekrar masanın başına gelir.)

Şair — Baba, sen misin?

Baba — Evet, oğlum.

Şair — Beni affet baba... Seni rahatsız ettim ama...

Baba — Estağfurullah oğlum, o ne söz... Bilâkis uzun zamandan beri hasretini çektiğim için görüştüğümüze pek memnun oldum.

Şair — **(Hayretle)** Uzun zaman mı? **(Kendi kendine)** Halbuki babamla konuşalı daha beş dakika olmadı... Anlaşılan ahretteki zaman ölçüleri dünyadakinden çok farklı... Her ne ise...

Baba — Sen dünyada ne iş görüyorsun oğlum?

Şair — Demin söyledim ya baba... Ben de senin gibi şairim.

Baba — **(Hayretle)** Benim gibi şair mi? Alay mı ediyorsun çocuğum... Benim tüccar olduğumu, şiirden nefret ettiğimi sana söylemediler mi?

Şair — Babacığım, sen çok şakacı bir adammışsın, canım, daha demin "Dünyada ben de şiir yazardım. Nitekim şimdi de burada bütün zamanlarımı şiir yazıp onları annene okumakla geçiriyorum" demedin mi?

Baba — Demin mi? Ben mi? Fesüphanallah... Devam et bakalım...

Şair — Ne çabuk unuttun baba? Hatta: "Hava güzel... Şimdi değirmen civarında annenle bir gezintiye çıkmak üzereyiz..." diyen sen değil miydin?

Baba — Annenle gezintiye çıkmak mı? Bir bu eksikti? Bilâkis ben, annenden bucak bucak kaçıyorum... Mübarek kadın, titizliği öyle artırdı ki...

Şair — Ne söylüyorsun baba? "Annen yine titiz ama, bana zararı dokunmuyor. Beni dünyadaki kadar seviyor. Maviş şairim diye üstüme titriyor" demedin mi?

Baba — **(Hayret ve hiddetle)** Anladım... Hatırladım, vay... **(Baba, müthiş bir kantarlı küfür savurur, masa zangın zangır sarsılır. Davetliler karanlıkta öteye, beriye kaçışmaya başlarlar.)**

Ev sahibi— **(Hayretle)** Bu, iş ne?

Şair — **(Telaşla)** Beyefendi istirham ederim, tekrar ahretle irtibatı temin buyurun... Ruhlar âleminde mühim bir şeyler geçiyor.

(Misafirler tekrar masanın başına geçip elele verirler. Ev sahibi, babanın ruhunu tekrar davet eder. Fakat beyhude. Bir dakika, beş dakika, on dakika geçtiği halde ahretten bir türlü cevap gelmemektedir. Nihayet, on birinci dakikada masa hafifçe tıkırdar.)

Şair — Baba... Sen misin?

Dadı kalfa — Yok oğlum, yok... Baban değil... Ben anneni ve seni büyüten dadı kalfayım...

Şair — Vay dadı kalfacığım, sen misin? Nasılsın? İyisin inşallah!..

Dadı kalfa — **(Hiddetle)** Münasebetsiz çocuk... Beğendin mi yaptığını? Ne vardı bizimle konuşacağım diye rahatımızı bozacak?

Şair — **(Hayretle)** Ben mi? Dadı kalfa, şu işi anlat Allahaşkına!..

Dadı kalfa — Daha ne yapacaksın? Başımıza öyle bir iş açtın ki... Senin asıl baban, annenin resmen ve şer'an kocası olan tüccar değil, aile dostlarından bir şairdir. Babamı isterim deyince, sana asıl babanı gönderdiler. Sen işi tadında bırakmadın. "Babamı tekrar isterim" diye dayattın... Bu defa yanlışlıkla resmî babanı gönderdiler. Sen babandan öğrendiğin şeyleri resmî babana söyledin. Hatta onların şimdi değirmen civarında bir gezinti yaptıklarını da yumurtladın. Herif, fena halde kızdı. Onları bir arada yakalamaya gitti. İster misin bir rezalet çıkarsın? Dünyadan beri heriften güç sakladığımız sırrın nihayet meydana çıkmasına sebep oldun! Allah hayrını versin münasebetsiz çocuk!..

KİRAZLAR

Karşımızda beş altı dönümlük kocaman bir bahçe içinde yarı kaybolmuş bir eski ev vardır. Pancurları hemen daima kapalı duran bu evde ihtiyar bir karı-koca oturur. Ara sıra öteberi almak için çarşıya giden yine ihtiyar bir hizmetçilerinden başka kimseleri yoktur. Kimse ile görüşmezler. Mamafih, bahçenin etrafını çeviren yüksek duvara rağmen mahalleli onların kim olduklarını, nasıl yaşadıklarını öğrenmeye muvaffak olmuştur.

Komşularımdan biri bu aile hakkında bana da malûmat verdi:

— "Bunlar Rumeli muhacirlerindendir. Dünya kadar paraları vardır. Fakat gayet hasis insanlardır. Yemezler, içmezler, evlerinde yırtık elbiselerle gezerler, kışın ateş yakmazlar. İratlarından gelen parayı bankaya götürüp yatırırlar. Mezara mı götürecekler, nedir? Bari çocukları falan olsa... Halbuki kimseleri de yokmuş. Bu bahçe baştanbaşa kiraz ağaçlariyle doludur. Mayısta kirazları kızarmaya başlayınca karı-koca, haftalarca bahçede bekçilik ederler. Geceleri nöbetleşe uyurlar. Biri evde yatarken, öteki elinde bir değnekle bahçenin içinde dolaşıyor. Çünkü serseri mahalle çocuklarının duvardan kiraz hırsızlığı etmeleri mümkündür. Hatta bazı seneler, gecenin ayazından hasta düştükleri olur. Tasavvur ediniz; bir bahçe kirazları olduğu halde ne kendileri, ne hizmetçileri bir

tek kiraz yemezlermiş. Mamafih bu takayyüde rağmen, mahalle külhanbeyleri, yine sepet sepet kiraz çalmanın yolunu bulurlar. Nihayet kirazlar kemale erer. Onları sepetlere doldururlar, araba araba pazara götürürler. İhtimal, aldatılmaktan korktukları için kendileri de bu arabaları takip ederler. Hem de yayan olarak.

Apartmanlarının kirasını hemşehrilerinden bir yaşlı avukat toplar, aydan aya getirip kendilerine teslim eder. Avukatın kâtibi söylüyor, ihtiyarlar parayı alırken ağlaşmaya başlarlarmış... Anlayın para hırsının derecesini... Parayı herkes sever ama, bu kadarı fazla...''

Evet, para hırsının bu derecesi bana da çok iğrenç görünmüştü. Fakat sadece "hastalık... Bu da bir nevi hastalık..." diye cevap verdim, fazla bir şey söylemedim.

* * *

Mayıs geldi, karşı bahçe âdeta bir kiraz denizi halini aldı. Eski ev, artık büsbütün kaybolmuştu.

Komşunun hakkı varmış. İhtiyarlar, gece gündüz bahçeyi bekliyorlardı. Bir düzine köpek, kirazları onlardan daha iyi muhafaza edemezdi. Nihayet meyvelerin toplanma zamanı geldi. İki kanadı birden açılan demir kapının önüne yük arabaları yanaştı ve pazara batmanlarla kiraz gitti.

* * *

Temmuz iptidalarında idi. Bir gün evimin önünde mahalle imamıyle konuşuyordum. Karşı kapıdan ihtiyarların hizmetçisi çıktı, bana doğru geldi. Tatlı bir Rumeli şivesiyle:

— Bizim efendi selâm söyler, doktor bey... Hanım, biraz keyfini bozmuştur... Bize teşrif edesinizmiş... Ücreti her kaç kuruş ise veririz, der...

Acele işim olmasına rağmen:

— Peki, geliyorum, dedim.

İmam, elimden tuttu: kulağıma eğilerek:

— Yağlı müşteriyi yakaladınız doktor bey, dedi, hissemizi isteriz...

İmamın şakasına ben de şaka ile mukabele ettim:

— Bu cömert insanların, ücretim her kaç kuruş ise vereceklerini söylemelerine nazaran, hastalık galiba vahim... Korkarım ki az zamanda vazifemi bitirip müşterimi size devredeceğim imam efendi...

İmam, tekrar elimi yakalayarak:

— Hastanın kocasından ganice bir ücret talep ederseniz, fakire, bir yerine iki müşteri göndermiş olursunuz. Mahallenin bunlardan başka suretle bir hayır göreceği yok!..

* * *

Hastalık, basit bir nezle idi. Fakat kadın, çok ihtiyar olduğu için fena sarsılmıştı.

Beni hayret edilecek kadar sevimli ve munis bir çehre ile karşıladı. Zahmet edip geldiğim için uzun bir dua ettikten sonra:

— Ben istemezdim sizi rahatsız etmek ama, efendiye söz anlatamadım, dedi.

Allah'ın bildiğini ne saklayayım. Ben evvelâ bu duayı ve bu sözleri pek kalbsizce tefsir ettim.

Anlaşılan vizite parasının bir kısmını Cenabı Hakka havale edecekler... Bu dua ahret bankası için havalename olsa gerek, diye düşündüm.

Hastalığın ehemmiyetsiz olduğunu söylemesi de mânidardı. Ehemmiyetsiz bir hastalığın tedavi ücreti elbette ehemmiyetlisinkinden daha az olmak lâzım gelir. Bir bahçe kirazdan bir tanesini yemeye kıyamayan, mülklerinin

iradını aldıkça sevincinden iğrenç bir surette ağlaşan bu insanlar için bu mantık, gayet tabii görülmeliydi.

Hastayı muayene ettikten sonra karnemi çıkararak reçete yazmaya başladım.

Kadın, bu esnada kocasının kulağına bir şeyler söyledi. İhtiyar adam, kızar gibi oldu. Hiddetle:

— Allahaşkına canımı sıkma... Kendi derdim kendime yeter. Bir de seninle mi uğraşayım!

Diye söylenmeye başladı.

Kadın, hastalara mahsus titizlikle:

— Olmaz, olmaz. Öldürsen nafile, istemem, diye inat ediyordu.

Başımı kaldırmıştım. İhtiyarla göz göze geldik.

Adamcağız, bana izahat vermeye lüzum gördü:

— İnsan ihtiyarladıkça tuhaf olur doktor efendi... Eskiden böyle değildi... Ne dersem yapardı. "İlâç içemem... Doktor efendi beyhude reçete yazmasın!" diyor.

Cevap vermeden gülümsedim. İçimden:

"Galiba kadın, hasislikte kocasına taş çıkarıyor. ihtimal, ilâç istememesi, para gider korkusudur" diye düşündüm. Eve ve eşyaya şöylece bir göz gezdirdim. Hakikaten dedikleri gibi bugünden yarına yiyecekleri olmayan fakirlerin kulübesinde sanırdı insan kendini.

Hele hastanın yattığı odaya köpeği bağlasalar durmazdı. İhtiyar kadın, takatsiz başını yastığa bırakmıştı, ağlar gibi bir sesle huysuzluğuna devam ediyordu.

— İstemem... Ben ilâcı ne yapayım?.. Ben, ölmek istiyorum... Allah rızası için beni halime bırakın...

Sönük mavi gözlerinden buruşuk yanaklarına yaşlar sızıyordu. İşim bitmişti. Gitmek için ayağa kalktım.

İhtiyar muhacir, mahçup bir tavırla:

— Şu çekmecenin gözünde paralar var evlâdım. Ücretiniz neyse alın, dedi.

Kadının biraz evvel ölmek istemesi gibi, ihtiyarın bu sözüne de hayret ettim. Bir hasisin yarı açık bir çekmecede külliyetli para bırakması, sonra evine giren bir yabancıya: "Elini sok da istediğin kadarını al!" demesi garip değil miydi?

* * *

Dört gün sonra beni kirazlı eve bir kere daha çağırdılar. İhtiyar kadın epeyce iyilemişti. Bana, kendi eliyle çay pişirmek için ısrar etti. Öteden, beriden konuşmaya başladık. Ümidimin hilâfına bu ihtiyarların sohbetini çok tatlı buldum. Onlara başka bir yerde rastgelmiş olsaydım, "Ne iyi, ne tatlı insanlar?" diyecektim. Fakat, ne mal olduklarını biliyordum.

Bir aralık, kadın bana çoluğum, çocuğum olup olmadığını sordu:

— Çoluk var büyük hanım ama, çocuk yok, dedim.

— Allah vermedi mi evlâdım?

— Keşke vermeseydi büyük hanım... İki altın top gibi evlât vermişti... Fakat iki sene evvel, yirmi gün ara ile ikisini de aldı. Yalnız kaldık.

— Allah sana, anasına ömür versin evlâdım... Gençsiniz, Allah yine verir inşallah... Hastalıkları neydi?

— Biri kemik hastalığından ölmüştü. Öteki "beyin veremi" denen bir mel'un hastalıktan... Yavrumu bir gün kaza ile merdivenden düşürmüşler...

İhtiyarlardan ikisi birden bir vaveylâ kopardılar. Şaşırdım. Kadın, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. İhtiyara baktım. Onun da gözlerinden sessiz yaşlar akıyordu.

Kadın, bir sükûn bulduktan sonra:

— Vah yavrum, o hastalık senin de yüreciğini yaktı, öyle mi? dedi. Sonra karşısındaki adamın kendi dertleri-

ni bütün derinliğiyle anlayacağından emin, şu hikâyeyi anlattı:

— Biz, memleketimizde çok zengindik... Oğullarımız, kızlarımız, torunlarımız vardı... Balkan muharebesinde kimi öldü, kimi kayboldu. Biz, iki ihtiyar, Zehra ismindeki torunumuzla birlikte İstanbul'a geldik. Elimizde çoluk çocuk namına bir o Zehracık kalmıştı. Ölenlerin, kaybolanların muhabbetini ona verdik... Memlekette dünya kadar malımız mülkümüz olduğu halde, İstanbul'da on parasız kaldık... Efendi ihtiyardı. Çalışacak halde değildi. İstanbul'da iki hemşehrimiz vardı. Allah razı olsun, onlar ara sıra beş on para veriyorlardı. Üstsüz, başsız kalmıştık. Zehracık dilenci çocuklarına dönmüştü.

Yedi, sekiz sene evvel şu karşı sokaktaki arsada iki üç meşruta ev vardı. Karı-koca o evlerden birinde bir odacığa sığınmıştık. Bir bahar günü bu bahçenin önünden geçiyorduk. Kirazlar olmuştu. Çocuk değil mi, yavrucak, kırmızı kırmızı görünce kirazlara imrendi. "İlle isterim" diye ağlamaya başladı. Kapının önünde bahçıvan gibi bir adam duruyordu. Yüzümü kızdırdım, çocuk için ondan birkaç kiraz istedim. Yüreksiz adam, cevap bile vermedi, başını öte tarafa çeviriverdi. Zehracıkla eve döndük. Çocuk ağlar, ben ağlarım. Bir de üstelik efendiden azar işittim. Hakkı da var ya. Çiftliklerinde yüzlerce fakir besleyen hanedandan bir adam, çoluk çocuğunun dilenci gibi el açmasına razı olur mu? Birkaç gün sonra meşrutada oturan başka bir muhacir çocuklar, Zehra'cığı kandırmışlar, bu bahçede kiraz hırsızlığına götürmüşler. Bahçıvan; çocukları görmüş, ellerinde taşlar, sopalarla ağaçtan ağaca koşmaya başlamış... Zehracığım hırsızlığa alışık değil... Bahçıvanı görünce korkmuş, adam daha bir şey söylemeden kendini ağaçtan aşağı atmış; başcağızı taşa çarpmış... Sevap sahibi bir adam kucağına alıp eve

getirdi... Yavrumun sırma gibi saçları vardı... Bu saçların bir parçası kana bulanıp alnına yapışmış... Üç, beş gün sonra Zehracık şiddetli bir ateşle hastalandı. Gözleri şaşılaştı, kolları büzüldü. Belediye hekimini, yalvarıp getirdik. "Çocuk ağaçtan düşünce başı zedelenmiş... Beyin veremi olmuş... Allah'tan ümit kesilmez ama, ben iyi göremiyorum" dedi. Yavrucağım birkaç gün sonra ölüp gitti. Biz iki ihtiyar, kuru başımıza kaldık. Bir, iki sene sonra memleketteki mallarımızdan bir kısmını bize geri verdiler. Yeniden zengin olduk... Lâkin biz, artık parayı ne yapalım?.. Biz yaşta insanlar parayı evlâtları, torunları için isterler, değil mi doktor efendi oğlum?.. Apartmanlarımızın kirasını getirdikleri vakit iki ihtiyar ağlamaya başlarız... Bu paraları sarfedecek kimimiz var ki? Başka mahallelerde oturamadık. Bu evi satın aldık. Sanırım ki, Zehracık, düştüğü şu kiraz ağacının altında gömülüdür. Kiraz mevsimi geldi mi belki bir kaza olur başka anacıkların yüreği yanar diye karı-koca bekçilik ederiz. Ağaçlara kimseyi yanaştırmayız.

Bu kirazlardan bir tanesini yemek istemeyiz. Zehracık, onlardan bir taneciği için ağlayıp ölmüştü. Kirazlar olduğu vakit onları arabalara doldurur, mezarlığa götürürüz. Zehracığın ruhu için, onları para ile kiraz alamayan fukara çocuklarına sepet sepet üleştiririz.

SESLİ KAYALAR ÇİFTLİĞİ

"Karacabey" ahalisi, o gün gelen "Hudavendigâr" gazetesinde beklenilmez bir ilân okudular. Karacabey'den iki kilometre uzaktaki "Sesli Kayalar Çiftliği" bir ay içinde satılacakmış. "Sesli Kayalar Çiftliği", vilâyetin en bereketli ve en güzel bir yeriydi. Ne çare ki, Balcılar ailesinin son varisi Alâeddin Bey, pek berbat çıkmış, çiftliği beş senede yabani bir ormana çevirmişti. Alâeddin Bey, senenin on ayını İstanbul'da sefahane geçirirdi. Fakat her yaz, behemahal iki ay çiftlikte âlem yapmaya gelirdi. Bu iki yaz ayına Karacabey'de "Panayır ayları" derlerdi, çünkü Beyin peşine takılarak İstanbul'dan gelen erkekli dişili bir sürü dalkavuk, iki ay mütemadiyen içer, bağırır, cünbüş eder, meyhane çalgıları, laternalar sabahlara kadar kesilmezdi. Balcıların serveti beş sene içinde erimişti. O deniz gibi servetten sonra çiftliğin de âkıbet elden çıkacağını Karacabey ahalisi bilirdi. Fakat bu kadar çabuk olacağını kimse kestiremezdi. Çünkü Alâeddin Bey, babasından kalan emlâk arasında en çok onu sever ve pek bir sıkıntıya gelmedikçe feda etmeyeceğini daima söylerdi. Çiftliği o kadar sevmesine sebep içinde bulunan göldü. Tabiat bu gölün karşısındaki kayalıkları bir çalgı âleti kurar gibi tertip etmişti. O suretle ki, suyun kenarından çıkan bir sesi kayalar, üstüste beş defa tekrar ederlerdi. Zaten Alâeddin Bey, sırf mehtapta saz çaldırıp Sesli Ka-

yalarda aksini dinlemek için her sene Karacabey'e gelirdi. Sazendelerin arasında hele Neyzen Refik vardı ki, mehtaplı gecelerde sade kayaları değil uzaklardaki kuşları bile dile getirirdi.

Karacabey zenginlerinin hepsinin bu çiftlikte gözü vardı. Onun için hepsi el altından gizli gizli hazırlıklar yapmaya, birbirleri aleyhinde entrikalar çevirmeye başladılar. Fakat üç gün sonra müthiş bir havadis çıktı: Meşhur Hacı Yunus Paşa çiftliği behemahal alacakmış. Bu dehşetli rakip karşısında Karacabey'deki manalı ihtilâflar derhal nihayet buldu. Eşraf, hemen bir meclis aktederek işi müzakereye başladılar. Hacı Yunus Paşa, korkunç bir kuvvetti. Otuz sene evvel cer hocası olarak Bursa'ya gelmiş, zengin müderrise damat olmuş, sonra ihtiyar zengin bir kadını Hacca götürüyorum diye kandırmış, kendine nikâhlamış, nüfuz ve kudreti günden güne büyümüş, nihayet, Meşrutiyetten sonra çevirdiği birçok fırıldıklarla Bursa'nın Roçild'i olmuştu. Karacabey eşrafı uzun müzakerelerden sonra şu kararı verdiler: Hacı Yunus Paşa'nın Sesli Kayalar Çiftliği'ni alması her şeyden evvel Karacabeylilerin izzet-i nefsi için ağır bir şey olacaktı. Saniyen bu adam tank arabası gibi geçtiği yeri dümdüz etmekle şöhret almıştı. Şu halde muazzam servet ve nüfuzu sayesinde Karacabey zenginlerini birer birer yere serecek, memleketi bir çiftliğe döndürecekti. Buna karşı tek çare kocaman bir şirket yapıp çiftliği ne pahasına olursa olsun onun pençesinden kurtarmaktı.

Hemen ertesi günü Alâeddin Beye bir heyet-i murahhasa gönderildi. Fakat Bey, onların teklif ettiği parayı duyunca hafifçe gülümsedi. Öteki, iki misli para teklif ediyordu. Heyet, orada hususi bir müzakereden sonra bir buçuk misline çıktılar. Vatanına bu kara lekeyi sürmemesini, Balcılar ailesinin asırlık namını kirletmemesini be-

liğ nutuklarla istirham ettiler. Alâeddin Bey, ancak bir müsaadede bulunabilecekti. Paşanın vereceği parayı verirlerse onları tercih etmek... Heyet, çaresiz buna da "eyvallah" dedi. Karacabey, artık müsterih ve mağrurdu. Toprağını kurtarmak için herkes kan döküyor, onlar biraz fazla para verirlerse ne çıkar?

Fakat Hacı Yunus Paşa el uzattığı şeyi kolay bırakmayacak takımındandı. Binaenaleyh vakayı haber alır almaz derhal on bin lira daha teklif etti. Karacabeyliler yine dayanırlarsa yirmi bine, otuz bine, yüz bine çıkabilirdi. Fakat sonra veyl o mağlûplara... Bir kere memlekete ayağını attığı gibi, altı ay içinde Karacabey zenginlerini birer birer yere serer, boğazı tokluğuna çiftliğinde hizmetçi kaydedirdi. Onun için kazaya rızadan başka çare görmediler. Hatta, rivayete göre, aralarından bazıları gizli gizli Paşa'ya tebrik telgrafları çekerek şimdiden teveccühünü celbe çalışmışlar.

* * *

"Sesli Kayalar Çiftliği"nde üç gündür dehşetli bir hazırlık, Karacabey'de müthiş bir telâş vardı. Hacı Yunus Paşa, çiftliği almadan evvel bir kere ziyarete gelecekti. Hazırlık gecesi Karacabey'de tuhaf bir hâdise oldu. Neyzen Refik, o gün çiftlikte olmayacak münasebetsizlikler etmiş, koltuğundaki torbasıyle kapı dışarı atılmıştı. Akşam ezanına doğru söve söve Karacabey'e geldi. Sıra ile kapıları çalıyor, meyhane soruyordu. Beylerden biri onu misafir etti. Etraftan birkaç misafir çağırdı. Fakat Neyzen, bütün ricalara rağmen ney çalmıyor, mütemadiyen söylüyordu. Evvelâ tekmil Karacabey ahalisini kalayladı: "Allah belânızı versin... Hacı Yunus gibi bir rezile çiftliği kaptırın... Yaşamayın be siz!" diye bağırıyordu. "Siz o softanın tercümei halini bilmezsiniz, benim dünyada bil-

mediğim şey yoktur" diye Hacı Yunus Paşa'nın o muazzam serveti nasıl kazandığına dair binbir gece hikâyeleri anlatıyordu. Sonunda sallana sallana ayağa kalktı. Pantolonunun kayışını sıktı: "Gözünüzde hiç birinizin zekâyi elektrikî yok... Ben olsam!" dedi. Misafirler gülüşerek: "E, haydi sen ol da kurtar çiftliği!" dediler. Parmaklarını, başında kıvırcık bir kalpak gibi duran saçlarına geçirdi. Sonra: "Bakın gözlerime... Çiftliği kurtardım!" dedi. Hep birden: "Bizden de sana bir ziyafet... Sen hele bir ney çal!" dediler. Neyzen Refik, artık sakinleşmişti. Sabaha kadar ney çaldı. Sonra vaadlerini tekrarlayarak çıkıp gitti.

* * *

Hacı Yunus Paşa, o gün bütün nişanlarını takmıştı. Belediye dairesine eşraf tarafından verilen ziyafette bulunduktan sonra muhteşem bir alayla çiftliği ziyarete gitti. Paşa, Alâeddin Bey önde, heyet arkada bütün çiftliği dolaştılar. Nihayet Paşa: "Şimdi gelelim şu sizin meşhur aks-i sedalara!" dedi. Alâeddin Bey en büyük silâhını en sona bırakmıştı. Müftehir ve müteessir: "Buyurun Paşa Hazretleri, işte şuradaki gölün kenarı" diye cevap verdi. Paşa, muhteşem adımlarla suyun kenarına kadar gitti. Alâeddin Beye: "Şimdi burada bağırırlarsa kayalar beş defa ses mi verir?" diye sordu. Alâeddin Bey: "Evet, Paşa Hazretleri... Bizzat tecrübesini yaparsınız şimdi" dedi. Paşa arkasına baktı. Bütün heyet sakin bir hürmetle cenaze namazına durmuş gibiydi. Paşa, hafifçe, öksürdü. Sonra, vaktiyle ezan okuduğu dik sesle kayalara doğru: "Ben kimim?" diye bağırdı. Fakat kayaların bir kısmı korkunç bir vuzuhla haykırıştılar: "Sen eşşoğlu eşek, teresin birisin!.." Sesler dağılıyor, dağlarda, taşlarda koşuşan sesler: "Teres... Eşşoğlu eşek" diye bağırışıyorlardı. Hacı Yu-

nus Paşa, bir yıldırım darbesi yemiş gibi sersem sersem bakınırken, kayalar yeniden bağrışmaya başladılar: "Dinle bizden şimdi tercümei halini: Sen değil misin vaktiyle kocakarıyı kandırıp Hacca götürüyorum diye..." Hacı Yunus Paşa, arkasını dinlemedi. Nişanlarını şakırdatarak var süratiyle kapıya doğru kaçarken, kayalar en müstehcen kelimelerle bütün gizli dalaverelerini birer birer sayıp döküyorlardı.

* * *

Hacı Yunus Paşa, Karacabey ahalisine beş yüz lira teberrü ettikten sonra arabasının hayvanlarını çatlatarak Bursa'ya kaçtı ve bir daha ne o, ne de onun karşısında kimse "Ses Veren Kayalar" sözünü ağzına almaya cesaret edemedi.

MEŞRU MAZERETLER

Rıfkı Efendi, iyi bir Evkaf kâtibiydi. Epeyce zekâsı ve malûmatı vardı. Mühim işler görmeye, Evkaf dairesinin en iyi memuru olmaya namzetti. Ne çare ki ıslah edilmez bir kusuru, daha doğrusu bir hastalığı vardı: Kaleme devam etmekten hoşlanmazdı. Ne ihtar, ne tekdir, ne kıstel-yevm, ne azil tehdidi onu bu fena huyundan vaz geçirememişti. Daire müdürü ikide bir onu mum gibi karşısına dikip haşladıkça mütevekkilâne boynunu büker:

— Ah beyefendi ihtiyarıma tabi bir keyfiyet olsa daima işimin başına gelmez miyim? Zatıâlilerinin böyle asabileşmesine, kendimin böyle pek sert muamelere hedef olmama sebebiyet verir miyim? diye tazallûm ederdi.

* * *

Daire müdürünün azli haberini aldığı zaman Rıfkı Efendi, âdeta şenlik yaptı. Yeni müdür, kendisini iyice tanıyıncaya kadar serbest kalacaktı.

Müdür efendi, makamına oturduğu zaman bütün kâtipler onu tebrik etmeye, eteklemeye gelmişlerdi. Rıfkı Efendi onların çıkmasını bekledikten sonra, müdürün yanına yaklaştı: "Hemşirezadesinin akdi icra edileceğinden ertesi gün kendisine müsaade edilmesini" istirham etti. Müdür tatlı bir adamdı. Hiç güçlük çıkarmadan: "Hay hay efendim... Yarın için mezunsunuz!" dedi.

O günden sonra Rıfkı Efendi için bir sıra nikâh, velime, hıtan cemiyetleri başladı. Akrabalarından birçok kimseler nikâh veya sünnet, güvey veya gelin oldu ve günler şerefine bittabi Rıfkı Efendi, daireye gelmedi.

Düğünler bitince evlenecek akraba kalmayınca, "tevellüt"ler başladı. Yeni gelin güveylerden birçoğunun, gebelik müddetine, pek dikkat etmeyen birer, ikişer çocuğu dünyaya geldi. Rıfkı Efendi, bu vesile ile de tabii birçok kaçamak yaptı. "Dünya bir tekallüb-i mütemadi-i şüûn" dünyasıdır, her ziyanat mahlûkun akıbet aslına rucu etmesi kanunu ilâhi muktezasındandır.

Rıfkı Efendi ailesinde düğünler, doğumlar bitince ölümler başladı. Amcalar, dayılar, dayızadeler ikişer, üçer gün fasıla ile sapır sapır dökülüyorlar. Bu hal kolera, veba, İspanyol salgını halini alıyordu.

Mamafih, yeni müdürün himmet-i müdahalesiyle bu ölümlerin önü alındı. Kâtibinin her yeni matemine bütün ruhiyle iştirak eden müdür efendi, bir gün suratı astı:

— Azizim, dedi, işler kalıyor. Sizin aileniz pek fevkalâde bir aile... Hep birden sırtı sıra evlenmek hevesine düştüler. Yeni gelin güveylerin on beşer yirmişer gün içinde çocukları doğdu. Şimdi de ölümler başladı. Mezuniyet istemek için gösterdiğiniz mazeretler gerçi meşrudur. Ancak işlerin çokluğu dolayısıyle badema size izin veremeyeceğim. Meğer ki, Allah vermesin peder, valide, zevce, çocuk gibi pek yakından olanlarınız bir musibete uğramasın.

* * *

Rıfkı Efendi, uyunu değiştirmeye karar vermişti. Fakat nihayet, üç gün sabr-u metanet gösterebildi ve dördüncü sabah bir çocuğunu feda etti, üç gün sonra ikinci, beş

gün sonra üçüncü çocuğu vefat etti. Çocukların annesi bittabi bu acıya tahammül edemedi, dört beş gün sonra da sevgili yavrularına kavuştu. Nihayet sıra, Rıfkı efendinin babasına geldi. Onu müteakip anası vefat etti.

Rıfkı Efendiyi bir derin düşüncedir almıştı: "Ailede benden başka kimse kalmadı? Acaba ben de bir ölsem nasıl olur?" diyordu. Fakat buna da pek cesaret edemiyordu. Dairelerin sakim bir usulleri vardı. Akrabaları ölenlere izin veriyorlar, fakat kendi ölenlerin memuriyetini münhal addederek yerine başka adam tayin ediveriyorlardı.

Rıfkı Efendi uzun uzun düşündükten sonra şöyle bir karar verdi: "Müdür dalgın bir adamdır. Bâhusus matemlerin pek sık birbirini takip ettiği için ölenlerin kim olduklarını farkedemez. Şu valide ile pederi bir kere daha öldüreyim!"

Zavallı ihtiyar peder bir ikinci defa vefat etti. Fakat sıra validiye gelince müdür, Rıfkı Efendi'nin yakasına yapıştı:

—Gel buraya birader, dedi, ne dedinse kabul ettim. Üç çocuğun, zevcen gitti; bir şey demedim. Validen, pederin vefat etti; bunu da tabii buldum. Geçen gün ikinci defa olarak pederin, bugün validen ölüyor. Haydi kabul edelim ki birçok kimseler gibi senin de iki baban olsun. Fakat insan et! Bir adamın iki anası nasıl olur?

İRİ YARI DELİKANLI

— Ah arkadaşım, bir görsen... Mümkün olsa da bu genci sana bir göstersem... Emin ol ki sen de benim gibi bir bakışta vurulursun... Kılığına, kıyafetine bakarsan aşağı tabakadan... Ya Uzun Çarşı'nın sanatkâr esnaflarındandır... Ya bir yerde karpuz, kavun, üzüm sergisi işletiyor... Yahut da otomobil şoförü falandır... Mamafih. Üstü başkı yine hayli temiz...

— Bu söylediğin genç pek mi güzel Meveddet?

— Bir ebruli yanakları var ki bu zamanın değme genç kızlarında bulunmaz... Yanak değil, peluş kadifesi... Öyle hissediyorum ki, insan, yanağını bu yanaklara sürse hazzından bayılacak... Vişne reçeli renginde, belki de, lezzetinde dudaklar... İki dizi sedef gibi parlak beyaz dişler... Uzun kirpikli lacivert gözler... Boy, bos, endam, hasılı, her şey yerinde... Yalnız akrep kuyruğu gibi bükülmüş pomatalı ibrişim bıyıklar zıddıma gidiyor. Fakat nasıl olsa o bıyıkları kestireceğim...

Mesrure Hanım, arkadaşına gülmeye başladı:

— Bu gençten biraz evvel bir yabancı gibi bahsediyordun... Şimdi de bıyıklarını kestireceğini söylüyorsun... Doğru söyle Meveddet... Sakın aranızda bir şey var mı? Benden ne saklıyorsun canım?.. Ben, senin yabancın mıyım?

Meveddet, gülerek cevap verdi:

— Aramızda bir şey yok Mesrure... Tövbe, yalan söylemeyeyim... Aramızda şimdilik sade niyet var... Bakalım Allah muvaffak ederse...

— Demek bu gençle evlenmeye karar verdin?

— Ne yalan söyleyeyim... Dayanamıyorum, bayılıyorum. Ne yapayım?

— Güzel amma, ya kocan haber alırsa?

— Aman Allah esirgesin... Bilirsin ya, ben, Ahmet'ide gözüm gibi severim... Ahmet, gayet kışkançtır... Üzerine bir fenalık ettiğimi haber alırsa beni ya boşar, ya öldürür...

— Öyle ise sen bu sevdadan vazgeç çocuğum!

— Bak, işte bu mümkün değil... Bu güzel genç, mutlaka benim âşığım olacak...

— Böyle tarifine göre kılıksız bir delikanlının metresi olmak izzet-i nefsine dokunmayacak mı?

— Ben, onu on gün içinde alameriken bir sinema artisti gibi kibar kılıklı bir adam haline sokmazsam yazık olsun bana...

— Şimdiye kadar hiç görüştün mü?

— Hayır, görüşmedim... Fakat doğrusunu istersen pek görüşmedim de sayılmaz... Bu çocuk, biraz bön, biraz fazla saf...

— Çok güzel insanlar zaten biraz ahmak olurlar.

— Bu, gerçi züğürt tesellisidir amma... Her ne ise... Yanımdan her geçtikçe manalı manalı bakıyorum... Bakışlarım bir lisandan daha vazıhtı. Fakat bu saf genç; bir türlü maksadımı okuyamıyordu... Yahut okuyordu da cesaret edemiyordu... Nihayet baktım ki, olmayacak; ya bu sevdadan vazgeçmek lâzım gelecek, yahut da büyük bir cesaret, daha doğrusu yüzsüzlük gösterdim... Tabii ikinci şıkkı tercih ettim... Karşı karşıya geldiğimiz bir gün açıkça ona derdimi söyledim.

— Ne söylüyorsun Meveddet? Sen çıldırmışsın!

— Başka çare yoktu. "Beyefendi nazarı dikkatimi celbettiniz. Sizinle konuşmak istiyorum. Lütfen bir randevu verir misiniz?" dedim. Cevap vermiyor, bön bön yüzüme bakıyordu.

Kalabalıktan değil, heyecandan... Benim gibi bir kadının bu kadar açık bir iltifatı böyle saf bir çocuğu şaşırtmaz mı? O, cevap vermeyince, ben daha açık sordum: "Benimle görüşmesini istemiyor musunuz?" Biçare çocuk, sadece başını salladı: "Peki efendim", diyebildi. Acele bir randevu adresi verdim: "Perşembe günü üçte şu karşıki gazinoda oturunuz... Ben buradan geçerim. Beni takip edersiniz. Aşağı iskeleden bir sandala bineriz" Genç âşığım, tekrar başını salladı: "Peki, gelirim" dedi.

— Demek yarın randevu var? Allah kolaylık versin.

— Teşekkür ederim. Akşama havadisi getiririm.

* * *

Ertesi gün üçte Meveddet Hanım, gazinonun önünden arabadan inecekti. Fakat gazinoya bir nazar atfedince, bir dehşet feryadını zor zaptetti. Delikanlının oturduğu masanın yanındaki masada kocası Ahmet Bey gazete okuyordu. Süratle kendini arabanın içine sakladı, arabacıya: "Daha ileriye çek!" emrini verdi. Fakat bununla iş bitmiyordu. Kocasına görünmeden müstakbel âşığını nasıl çağıracaktı. Bu vaziyette en tabii çare, ona küçük bir teskere yazmaktı. Bir kâğıt parçasının üstüne, "Sevgilim. Dikkat et, kocam yanındaki masada oturuyor. Seni sandalların durduğu yerde bekliyorum" sözlerini karaladı. Kağıdı bir çocuğa vererek, gönderdi.

* * *

Kâh masanın üstüne bıraktığı Priyol saatine, kâh sokağa bakan delikanlı teskereyi aldı. Elinde birkaç kere evirip çevirdi. Kaşlarını kaldırıp indiriyor, akrep kuyruğu biçimindeki bıyıklarını çekiştiriyordu. Nihayet karar verdi. Yerinden kalktı, Ahmet Bey'e yaklaşarak, mahçubane kâğıdı uzattı. "Efendi, zahmet amma, şu kâğıdı okuyuver hele. Biz okumak bilmeyiz de..."

SOKAKTAN SESLER

Dükkânın minimini camlı kapısı üzerine asılmış siyah bir levhada kırmızı yazı ile şu satırlar yazılı idi: "Emlâk alınıp satılır; aylık kırılır; her nevi dava takip edilir; ehven faizle para verilir; birtakım teşebbüsâtı nafiada fevkalâde şeriat dahilinde sermaye işletilir."

Son fıkrayı birkaç kere okuduktan sonra, "Bismillah" deyip dükkâna girdim. Bir haftadan beri bana uyku, durak vermeyen azaptan artık kurtulacaktım.

On beş seneden beri devam eden bir miras davası nihayet muvaffakıyetle neticelenmiş, hisseme düşen beş yüz seksen sekiz buçuk lira, bir hafta evvel elime teslim edilmişti.

Şöhret gibi servetin de âfet olduğunu yeni anlıyordum. O vakte kadar otuz lirayı bir arada görmemiştim. Bu beş yüz seksen sekiz buçuk lira bana milyar gibi büyük görünüyordu.

Hırsız ve yangın korkusundan parayı evde saklayamıyorum. Ara sıra gazetelerde banka iflaslarına dair fıkralar okuduğumdan bankaya yatırmaya da cesaretim yoktu. Beş yüz seksen sekiz buçuk lirayı bir eski cüzdana, cüzdanı bir meşin torbaya sarmış, torbayı gömleğimin içine bağlamıştım. Akşamları ortalık kararmadan eve giriyordum. Gece, mutfakta bir tıkırdı olsa beni kesmeye, yahut dağa kaldırmaya geliyorlar sanıyordum. Gündüz-

leri kalabalık caddelerden gidip geliyor, yankesicilere paramı çarptırırım diye, tramvaya, tünele binmiyordum. Hasılı, bu para ile başım dertte idi. Ne yapacaktım? Haydi gözümü dört açarak parayı çarptırmamaya muvaffak olayım. Bununla iş bitmezdi ki... Bu serveti işletmek lâzımdı. Ticaret yapmaya cesaret edemezdim. En iyisi emlâk ve akar amma, o işlere de aklım ermez. Başkasına akıl danışsam, mutlaka bana bir oyun oynar. Hasılı, elinde büyük serveti olanların Allah yardımcısı olsun.

* * *

Dükkânda siyah sakallı, siyah gözlüklü bir efendi oturuyor. Elindeki tesbihi çevirerek bir şeyler mırıldanıyordu. Beni seri bir nazarla süzdü, selamımı almaya lüzum görmeden sert bir sesle: "Cüzdan üzerine muamele yapmıyoruz" dedi.

Ben, şaşırarak: "Yanlış anladınız efendim. Maksadı ziyaretim o değil!" diye kekeledim.

Siyah sakallı efendi, aynı haşin tavırla: "Şimdilik ikraz edilecek paramız yok... Anladınız mı?" dedi.

Ben — Benim para isteyeceğime nasıl hükmettiniz? Ben, bilâkis paramı işletmeye geliyorum. Bir miras meselesinden dolayı elime beş yüz seksen sekiz buçuk lira kadar bir para geçti. Birtakım teşebbüsatı nafiada fevkalâde şerait dahilinde sermaye işletilir, diyorsunuz. Düşündüm ki...

Dükkân sahibi, düşündüğümü söylemeye vakit bırakmadı. Hemen yerinden kalkarak bin türlü iltifatla beni kendi koltuğuna oturttu. Dükkânda başka sandalye olmadığı için bu, zarurî idi. Zaten, sandalye olsa da konacak yer yoktu. Çünkü dükkân ancak bir masa ile bir koltuk, küçük bir dolap, iki de insan alacak kadar büyüktü.

Benim içeriye girmemle müessese tam yükünü almış olduğundan konuşmaya başladık. Daha doğrusu o söylüyordu:

— Efendim, bu zamanda bankalara para emniyet edilir mi? Hem kaç kuruş faiz temin eder? Ticaret hayatına girmek de doğru olmaz. Çünkü piyasa her gün değişiyor. Bizim müessesemiz öyle bir müessesedir ki, size en az on, yirmi, otuz, kırk; hatta bazen yüz temin eder. Hele müessesemizin istikamet ve namusuna gelince size bir fikir vermek üzere şunu anlatayım ki...

Kara sakallı efendi, aman ne güzel söz söylüyor, neler söylüyordu; âdeta manyatizma olmuştum. Beni bugün buraya mutlaka Allah göndermişti; İstanbul'da değil, dünyanın hiçbir tarafında bu kadar kârlı ve emin bir müessese bulamazdım. Müdür efendinin, bir gazete kenarına yaptığı bir hesap mucibinde benim beş yüz seksen sekiz buçuk liram, her ay asgari yetmiş lira kâr bırakacak, sene sonunda da ayrıca temettüden hisse alacaktım.

Müessese müdürü, hesaplarına devam ederek:

— Bu beş yüz seksen sekiz buçuk lira senede bin lirayı mütecaviz kâr getirecek... Anlıyor musunuz, bin lira! Bin lira, tam bin lira, diyordu.

Fakat tam bu esnada sokakta bir kıyamet koptu. Bir zerzevatçı eşeği, dükkânın penceresi önünde aksilik ediyor, küfeleriyle camları sarsıyor, zerzevatçı: "Çüş eşşoğlu eşşek... Çüş" diye bağırıyordu.

İşte o dakikada gözüm açıldı. Bu "Çüş eşek" sözü bir hitabı Rabbani, bir işaret-i ilâhiye idi ki, gözlerimdeki gaflet perdesini yırtıverdi. Bu "Çüş eşek" sözü eşeğe değil, beş yüz seksen sekiz buçuğa bin lira vadeden muameleciye, bu masala hemen hemen inanan bana, yahut daha iyisi her ikimize idi. Şimdi etrafımı daha iyi görüyordum. Bu dolap gibi dar, kokulu dükkânın içinde örüm-

cek gibi ağ kurup budala bekleyen, sıfat ve şemali, "Ben hırsızım, ben dolandırıcıyım" diye bağıran herife mi kapılıyordum? Hemen paraları yine yerine bağladım: "Biraz müsaade edin, şimdi geliyorum!" deyip kendimi dükkândan dışarı attım.

Evet, bu "Çüş eşek" sesi bir hitabı Rabbani idi ki, en büyük bir tehlikeye karşı benim gözlerimi açmıştı.

RESUL HOCANIN GAZASI

Serdar Murat Paşa, beş yüz kişilik bir süvari kuvvetiyle Macarların mühimce bir ordusunu dağıtmış, bine yakın esir almıştı. Esirler arasında Macar zadegânının en güzidelerinden yirmi kadar da şövalye vardı.

Bu vaka, Ramazanın ilk günlerine tesadüf etmişti. O gece, teraviden sonra karargâhta zafer şerefine bir şenlik tertip edilmişti. Asker, meşaleler yakıyor, çalgı çalıyor, oynuyordu.

Murat Paşa, çadırında civar kasaba âyan ve mütehayyizanının tebriklerini kabul ediyordu. Bunların arasında ilim ve fazlı, zühdü takvasiyle meşhur bir Hoca Resul Efendi vardı ki, kiramdan addedilir, daha hali hayatında evinin penceresine bezler bağlanarak hacet istenirdi.

Hoca Resul Efendi, şenliği pek tasvip etmiyordu.

— Bu gibi eğlenceler keferei fecereye yaraşır şeylerdir, diyordu.

Serdar Murat Paşa da dindar bir adamdı. Ancak kulların bu fâni dünyanın sürur ve saadetlerinden de ara sıra kâm almasını haram telâkki etmeyenlerdendi. Hoca Efendinin itirazlarına canı sıkıldıysa da renk vermedi.

Resul Efendi, diyordu ki:

— Hayatımın ekser evkatını namaz ve niyaz ile geçirdim. Yedi yaşımdan beri her gün beş rekât nafile namazı kılarım. Bütün sene cumadan gayri günlerde oruç tutarım. Kahve, sigara içmem. Abdetsiz yere basmam, her

yılda bir Hacca giderim. Malımın zekâtını vermekte zinhar ferahi göstermem. Gerçi lezaizi dünyeviyyeden nefsi hakirimi mahrum ettim. Ancak Cenab-ı Haktan bana ahret köşelerinden en ferah-ı efza ve ruh-u pirasını buyuracağı, hizmetime bir ince huri ve gılman tahsis kılacağı memulümdür. Tuttuğum oruca mukabil ahrette çeşit çeşit cennet taamları yiyeceğim. Mazinne-i kiramdan yalnız bir eksiğim vardır ki, onu da himem-i âliyeleriye inşallah ikmal ederim.

Ağır ağır anber tesbihini çekerek Hoca Resul Efendiyi dinleyen Murat Paşa cevap verdi:

— Elimden gelecek bir hizmet ise maaliftihar ifa ederim.

— Malûmu samileri olmak gerektir ki, Hac, selât ve zekât gibi gaza da bir farizai diniyyedir. Cenabı Hak, bu aciz kuluna bir kâfir kesmek nasib etmedi. Bugün esir aldığın kâfirlerden birini bana ihdâ et. Onu bu gece burada kesmek suretiyle ibadetlerimi ikmal edeyim. Ecrü aziminin bir kısmı da sana aittir.

Murat Paşa oturduğu minderde hafifçe doğruldu. Dudakları ve sakalı heyecana delâlet edecek bir surette titriyordu:

— Peki hocam, istediğin bu olsun, dedi.

Verdiği emir üzerine, Hoca Resul Efendinin eline bir kılıç da verildi ve çadırın önündeki meydana çıkarıldı.

Hoca, abdestini tazeledikten sonra kılıcını eline aldı, orada okuyarak kâfiri beklemeye başladı.

Dört, beş dakika sonra esir şövalyelerin en cerilerinden biri elinde kılıcı olduğu halde meydana geliyordu.

Murat Paşa — Haydi hocam, dedi, Allah muinin olsun. Şu kâfiri katlederek ya gazi, ya şehit ol!

Şövalye, kılıcını kaldırdı, ağır ağır hocaya doğru yürümeye başladı.

Resul Efendi, bu manzarayı görünce eli, ayağı titremeye başladı:

— Aman Allah, sen bu kuluna kuvvet ver. Bu kâfirin kılıcını elinden düşür, diye dua ediyordu. Fakat şövalye, elinden kılıcını düşürmüyor, meşalelerin alevi altında kanlı parıltılarla yanan bu kılıç, hocaya yaklaşmaya başlıyordu. Resul Efendi'nin gözleri yerinden uğradı, aklı başından gitti. Kılıcını yere attı. Kavuğu başından düşmüş, çedik pabuçlarından biri ayağından fırlamış, serdarın çadırına doğru koşuyor: "İlelimdat... İlelimdat... Müslüman yok mu?.. Bu lâin bî din beni kesecek!" diye çakal gibi bağırıyordu.

* * *

Hocanın traşlı başını, hacı yağı kokan sakalını soğuk su ile yıkadılar. Baygınlığı geçtiği zaman başında bekleyen Serdar Murat Paşa'ya çıkıştı: "Paşam bu muydu bana edeceğin?.. Bu kâfire beni kestiriyordun."

Paşa, gülerek cevap verdi:

— Hocam, sen gaza istedin. Ben de sana bir gaza vesilesi temin ettim. Gaza böyle olur. Gaza, kurban kesmeye benzemez. Kâfir, önümüze boynunu uzatıp: "Gel ağam, Allah rızası için şu kafamı kes de cennete git!" demiyor. Biz de böyle uğraşa uğraşa kesiyoruz.

AHALİYİ KOLAYLIĞA ALIŞTIRMAK KORKUSU

Birinci Perde

(Sahne sokak ortası, vakit sabah)

İhtiyar kâtip — Evlât, böyle erkenden nereye gidiyorsun?

Genç kâtip — Daireye gidiyorum.

İhtiyar — Bu vakit dairede ne işin var?

Genç — Tamam vakit. Daire açılmıştır.

İhtiyar — **(Gülerek)** Gerçi açılmıştır amma, müdür öğleden evvel gelmez. Binaenaleyh daha ferah ferah dört saat vaktimiz var.

Genç — Müdürden bana ne? O, ne vakit isterse gelsin. Ben kendi işlerime bakarım.

İhtiyar — Sen daha toysun evlâdım. Mademki müdür gelmiyor, sen neye tatlı canını sıkıntıya sokup erkenden daireye gidersin?

Genç — Doğrusu ben eski adamlara hayret ediyorum. Vaktinde iş başına gitmiyorsunuz. çalışmıyorsunuz. Sonra "Maaşımız artmıyor!", yahut"Bizi çıkarıyorlar!" diye şikâyet ediyorsunuz. Dairelerde bir inkılâp lâzım. Sizin bir ayda yaptığınız iş, ciddî bir çalışma ile iki günde çıkar.

İhtiyar — **(Gülerek)** Biz de vaktiyle senin gibi düşünür, söylerdik evlât. Sen emin ol ki, destiyi kıran da birdir, suyu dolduran da...

Genç — **(İsyan ile)** Bu, sizin yaptığınız vatana, memlekete hiyanettir. Gençlik, dairelerde de bir inkılâp yapacak. Göreceksiniz, biz nasıl çalışacağız. İşleri nasıl yoluna koyacağız.

İhtiyar — **(Eğlenerek)** Haydi bakalım, Allah muvaffakiyet versin; ben şöyle bir çarşıyı dolaşacağım. Ev için öte beri alacağım. Sonra kahveye uğrayıp bir nargile içeceğim. Öğleye doğru gelirim. Şayet müdür benden evvel gelip de beni sorarsa bir şey uydurup söyleyiverirsiniz. Haydi, uğurlar olsun.

Genç — **(Onun arkasından uzun uzun bakar, istihfafla omuzlarını silker.)** Bu kırtasiyeciler nesli, mamut fillerinin nesli gibi inkıraza, mahva mahkûmdur. Gençlik, behemahal onları yere vuracak. Daireleri eline geçirecek...

İkinci Perde

(Sahne: Müdürün odası)

Müdür — **(Kaşlarını çatarak)** Kâtip efendi, arkadaşlarınız sizden şikâyet ediyorlar.

Genç Kâtip — **(İsyan ile)** Bu dairede şikâyet etmesi lâzım gelen bir adam varsa, o da benim müdür beyefendi.

Müdür — Oğlum, bir aydanberi memursun. Hâlâ elkabı resmiyeyi öğrenemedin. Bir memur, mafevkine hitap ederken "ben" demez, "bendeniz" der. Her ne ise, buraları lâzım değil. Arkadaşların senden şikâyet ediyorlar.

Kâtip — Bilâkis ben onlardan müştekiyim. Çünkü ben kendi işlerimi vaktinde yetiştiriyorum. Fakat, mesela evrak kaleminde bir kâğıt, muhasebede bir cetvel aramak lâzım gelse, evrak kalemi ve muhasebe beni bazen günlerce bekletiyorlar. Beyefendi hazretleri, bendenizin bir teklifim var. Arkadaşlar isterlerse hiçbir işe karışmasınlar. Ben tek başıma bütün işleri yaparım.

Müdür — İşte şikâyet de bundan neşet ediyor ya. Devlet işlerinde icabeden teenni ve sabırla hareket etmiyormuşsunuz.

Kâtip — Aman beyefendi, atalet ve betaletin ismini sabır ve teenni mi koymuşlar?

Müdür — Oğlum sana bir kere daha söyledim. Bu, senin hareketin mecnunane bir harekettir ve bundan bütün daire, hatta hükümet mutazarrır olur.

Kâtip — ! ! ! ? ? ?

Müdür — Sana bir misâl. Evvelsi gün müdürü umumilik makamı vâlâsına bir istida takdim edilmiş. Sen derhal onu evrakta memurun kaleminde, muhasebede takip etmiş, akşam üstü neticeyi alarak iş sahibine cevap vermişsin.

Kâtip — Fena mı etmişim? Bilâkis bundan dolayı beni taltif etmeniz lâzım gelirdi?

Müdür — (Hiddetle) Susunuz. Ya maazallah bir istidanın bir günde neticesi alındığı hakkında halk arasında bir şayia çıkarsa, dairelerin hali ne olur? Bütün ashabı müracaat, "Mademki bir işin bir gün içinde çıkması mümkünmüş, o halde ashabı müracaatı niçin günlerce dairelerde süründürüyorlar?" diye söylemeye başlamaz mı? Her dairede, her memurun sizin gibi çalışmasına imkân var mıdır? Şu halde siz, bu türlü hareketlerinizle bütün memurları efkârı âmmeden düşürmüş oluyorsunuz. Sonra, devlet işlerinin bu kadar çabuk çıktığını anlayan

halkın, hikmeti hükûmet denilen şeye itimadı kalır mı? Daha başka meseleler de var: Biz, kadrolarımızı nasıl muhafaza ederiz? Amirlerimiz: "Mademki işler pek az memurla da görülebiliyor... Şu halde kadroları neye tenkıs etmiyoruz?" demez mi? Siz, bu hareketinizle hem hükümeti halkın gözünden düşüreceksiniz, hem muazzam idare makinesinin yıkılmasına sebep olacaksınız. Oğlum beni dinle. Bir ince çalgı takımı icrayı ahenk ederken; meselâ ud veya keman ahenk-i umumiyeden ayrılarak fazla süratle ilerlemeye başlarsa, o musikinin tadı tuzu kalır mı? Kabahatiniz büyüktür. Ahaliyi kolaylıklara alıştırıyorsunuz. Böyle devam ederse, katiyen bu dairede yaşıyamazsınız. Haydi bakalım, şimdi iş başına!..

İLK MÜŞTERİ

Evrak mukayyidi Tahir Efendi, ötedenberi vird-i zeban edinmişti: "Kahvecilik etmek, bu kalemde mukayyitlik etmekten bin kat hayırlıdır. Allah, buradan kurtulduğum günü gösterecek mi?"

Kul, ne ister de Allah vermez? Günün birinde mecburi mezuniyet kanunu çıktı. Bir akşam üstü kalem müdürü, Tahir Efendiye, emeline nail olduğunu, zamlarıyle birlikte on üç buçuk lira aylıkla, mezunlar arasına karıştığını tebliğ etti.

* * *

Tahir Efendinin birikmiş ben on lirası vardı. Fatih Çarşamba'sındaki evini ipotek ederek bir o kadar da borç etti. Semtine yakın bir köşe başında küçük, temiz bir kahve açtı. Sandalyeler, masalar, kanapeler, nargileler yepyeni idi. Kahvenin Haliç'e doğru güzel bir manzarası vardı. Hülâsa, hiçbir eksiği yoktu. Yanlış söyledim. Bir küçük eksiği vardı: Müşteri.

Kahveyi ilk açtığı sabah, yeni yanan ocakta ancak yedi fincan kahve pişti. Bunların altısı, mübarekeye gelen

arkadaşlar ve komşulara ikram edildiği için para getirmedi. Yedincisini içen müşteri ise, kalkıp gideceği zaman Tahir Efendiyi çağırmaya lüzum görmedi, cebinden bir tebeşir parçası çıkararak kapı tahtasına ilk çizgiyi çizdi. Bu müşteri, civar semtlerde meşhur bir adamdı. Ayağını alıştırdığı kahveye günde üç dört defa gider, kapının yanındaki tahta, tebeşirle doluncaya kadar kahvenin en sadık ve devamlı müşterisi olurdu.

* * *

Vakit ikindiye yaklaşmış, kasaya daha beş kuruş bile girmemişti. Tahir Efendi, pencereden melûl melûl boş sokakları seyrederken kısa boylu, yağlı redingotlu, seyrek sakallı, tozlu potinli bir adam girdi. Kolunda yüklü bir evrak çantası vardı. Onu yorgun bir tavırla masalardan birinin üstüne attı. Bu müşterinin yüzü sapsarıydı, seyrek sakallarının her biri ayrı ayrı titriyordu.

Tahir Efendi, onun oturduğu masaya giderek selâm verdi, ne emrettiğini sordu. Müşteri, şaşkın, bulanık bir nazarla ona baktı, cevap vermek için ağzını açtı. Fakat bu ağızdan lâkırdı yerine müthiş bir öğürtü çıktı. Tahir Efendi, hiç olmazsa üstünü, başını korumak için dört adım geri fırlamıştı. Yeni silinmiş tahtalar birkaç saniye içinde berbat oldu.

Tahir Efendi, kendi kendine:

— Uğurdur inşalah, dedi, beş kuruşa temizlenir pislik değil amma, ne çare, meslek... Müşterinin her türlü kahrını çekmeye mecbursun.

Bir teneke su ile birkaç eski paçavra buldu, kollarını, paçalarını sıvayarak tahtaları temizledi. Sonra tekrar müşteriye yaklaşarak ne emrettiğini sordu.

Sakallı efendi, artık ferahlamış, yüzüne renk gelmeye başlamıştı:

— Vallahi birader, dedi, şurada kebap yedim. Et, eşek eti miydi neydi bilmiyorum. Midem bulanmaya başladı. "Bir sade kahve içersem bastırır!" diyordum ama, hacet kalmadı. Hem ben biraz titizce adamım... Senin ne kadar olsa ellerin falan kirlenmiştir. Bir başka defa inşallah... Allahaısmarladık.

Çantasını koluna aldı, kandilli bir selâm vererek kapıdan çıktı.

PAPAĞAN YUMURTASI

— 1 —

(Aydın kasabalarından birinin çarşısında bir tenekeci dükkânı... Tenekeci Avram, maşrapa lehimlemekle meşgul... Dükkânın önünde uzun boylu bir efe durur.)

Efe — Buraya bak Yahudi... Şu benim çarıkların altını yapıştırıver...

Avram — Efem, burası tenekeci dükânı...

Efe — Tenekeleri yapıştırıyon ya be?

Avram — **(Eğlenerek)** Çarık için lehimlerimiz daha gelmedi. Amerika'ya sipariş ettik.

Efe — Akşama gelir mi?

Avram — Amerika'dan buraya yirmi iki saatten aşağı gelmez. Na şu karşıki kunduracıya git.

Efe — Allahaısmarladık Yahudi.

Dükkânın içinde ince, boğuk bir ses — Çüş eşek.

(Yolun ortasına kadar gelen Efe, hiddetle döner.)

Efe — Ne dedin bakayım, hele bir daha söyle!

Aynı ses - Çüş eşoğlu eşek...

Efe — **(Gayri ihtiyari elini silâhına götürür)** Ulen Yahudi, tövbe olsun seni sepetlerim.

Avram — **(Yerinden fırlayarak, bağırarak)** Aman Efem... Billâhi benim kabahatim yok... Zatınıza nasıl öyle şeyler söylerim? Ben değilim.

Efe — Peki, ya kim söyledi?

Avram — Bu Allahın belâsı söyledi... Benim başımı bir gün belâya sokacak ya...

(Dükkânın tavanına asılı, papağan kafesini gösterir).

Efe — Yahudi, sen adam mı aldatıyorsun, kuş lâf söyler mi?

Papağan — Çüş eşşoğlu eşşek.

Avram — Nasıl işittin mi? "Kuş lâkırdı söylemez" dediğine kızdı.

Efe — **(Hayran)** Hey Yarabbim!.. Kuşlara, kurtlara dil verirsin... Bayağı da söylüyor be...

Papağan — **(Türküye başlayarak)** "Sarı zeyber sarı bağladı." .

Efe — Vay, zeybek şarkısı da biliyor... Aman Yahudi, gözünü seveyim. Şu kuşu bana sat, sana on mecidiye vereceğim.

Avram — Onu satamam, babamın yadigârıdır... Amma eğer istersen sana, onun yumurtasını satayım. Hatırın için beş mecidiyeye veririm. Yumurtadan tıpkı bunun gibi bir kuş çıkar...

Efe — **(Kuşağının içinden şık cüzdanını çıkararak)** Ne kadar vakitte çıkar?

Avram — Başka kuşlar gibi, üç dört haftada...

(Avram, dolaptaki kırk paralık bir tavuk yumurtasını Efe'ye beş mecidiyeye satar.)

— 2 —

Efe — **(Mazlum, çatık bir çehre ile dükkâna girer)**

Ulan Yahudi, seninle hesap görmeye geldim. Bakalım şimdi ne yapacaksın?

Avram — **(Efe'yi görünce bembeyaz kesilerek)** Aman Efem... Yözünü seveyim... Ne yaptık ki?

Efe — Sen, beni aldat... Dilli kuş yumurtası diye, bana tavuk yumurtası sat... Yahudi, seni iki bölük edeceğim!

Avram — **(Sesi kesilmiş, ağlayarak, titreyerek)** Aman Efem... Çocuklarım var... Kıyma bana... Benim kabahatim yok...

Efe — Tavuk yumurtasını satarsın ha!

Avram — Vallahi tavuk yumurtası değildi Efe... Papağan yumurtasıydı.

Efe — Daha inkâr ediyor... Ulen, yumurtadan âdeta bir tavuk çıktı.

Avram — **(Yaşlı gözlerinde kurnaz bir parıltı ile)** Şimdi anladım, dinle Efem... Ara sıra bu dükkâna bir horoz gelirdi... **(Papağanı göstererek)** Anlaşılan bu namussuz kaltak! Onu baştan çıkardı. Belki bir gün ben burada yokken... Anlıyorsun ya Efem. Bu yumurta, o horozun piçi olacak...

Efe — **(Düşünerek)** Bak, buna aklım yattı... Dilbaz karılar gibi, dilbaz kuşlar da her haltı yer...

Avram — **(Boynunu bükerek)** Ne yaparsın Efem... İnsan kendi çocuklarıyle başa çıkamıyor. Değil kuş ile...

ÇOCUĞUN SELAMETİ İÇİN

— 1 —

(Bir lohusa odası — Hayriye Hanım, yedi gün evvel ilk çocuğunu dünyaya getirmiştir. Doktor, henüz odasından çıkmasına müsaade etmiyor.)

Hayriye — Benim bu sütnineyi pek gözüm tutmadı. Güçlü kuvvetli, kanlı canlı bir kadın amma, biraz hoppaca. Çocuk onun odasında olduğu vakit, gönlüm bir türlü rahat etmiyor. Kuzum dadı, şunun odasını bir dolaşıver. Amma gayet yavaş git. Kapıyı birdenbire aç.

Dadı — Peki kızım. Terliklerimi elime alır da yalınayak giderim. Sen hiç merak etme.

(Dadı, bir eline idare kandilini, ötekine terliklerini alarak yavaşça odadan çıkar. Birkaç dakika sonra telâş, hiddetle avdet eder.)

Dadı — **(Hırsından titreyerek)** Gidi gözü körolasıcalar... Vallahi bu eve taş yağar... Aman kızım, bir daha beni gönderme, kendin git...

Hayriye — Aman dadı, ne var? Çocuğuma bir şey mi oldu? Çabuk söyle!

Dadı — Çocuğun bir şeysi yok kızım.

Hayriye — Öyleyse neye meraklandın?

Dadı — Sen iyi ol, ayağa kalk da, ondan sonra söylerim. Şimdi olmaz, hastasın.

Hayriye — Sen söylemezsen, şimdi kendim anlamaya giderim. Mutlaka o sütnine bir münasebetsizlik yaptı.

Dadı — Kabahat sütninede değil, bizim beyde...

Hayriye — Kocamda mı? Ne demek istiyorsun?..

Dadı — Ah kızım. Bu eve taş yağar dedim a. Yavaşçacık kapıyı açıvermiştim. Bir de ne göreyim? Bizim Bey...

Hayriye — Bundan ne çıkar?.. Belki o da çocuğu merak etmiştir.

Dadı — Onları ne halde görsem beğenirsin, kızım? Sütnine göğüs, bağır açık. Sağ kucağında çocuk, sol kucağında... Babası, baba-oğul, ikisi de süt içiyorlar. Aman, ne zamanlara kaldık Yarabbim... Baba-oğul sütkardeş olacaklar.

Hayriye — **(Asabi)** Sakın yanlış görmeyesin, dadı!

Dadı — Yanlış değil kızım. Beyefendi, beni görünce kalktı. Hiç fütur getirmeden dudaklarını sile sile kapıdan çıktı.

Hayriye — Ah, yüzsüz, alçak. Demek beni aldatıyor.

(Kapı açılır, Cemil Bey girer. Bir bakışta işi anlar.)

Cemil — Nen var, Hayriye... Betin, benzin kül gibi olmuş.

Hayriye — Marifetini duymadım mı sanıyorsun?

Cemil — Ne marifeti **(Hatırlamış gibi)** Ha. Şu sütnine meselesi... Dadı kalfa mı sana yetiştirdi? Kimbilir, hareketime ne fena manalar vermişsindir!

Hayriye — Bunun manası falan var mı? Gözüyle görmüş.

Cemil — Ben bunu inkâr etmiyorum ki... Fakat, sen asıl sebebini bilmiyorsun. Ben sadece çocuğumuzun selâmeti için böyle hareket ettim.

Hayriye — Ne demek?

Cemil — Ben meraklı bir babayım. Sütninenin sütüne güvenmiyorum. Ya su gibi tatsız tuzsuz bir şeyse, ya çocuğumuz hasta olursa? İşte bunu kontrol etmek için birkaç damla süt aldım. Bunda ne fenalık var? Anlıyorsun, ya, sırf yavrumuzun selâmeti için.

— 2 —

(Bir buçak saat sonra aynı odada)

Cemil — **(Hiddetten gözleri fırlamış, yüzü morarmış.)** Söyle alçak kadın, niçin beni aldattın?
Hayriye — **(Lakayt)** Kim demiş seni aldattım diye?
Cemil — Dadı kalfa gözüyle görmüş. Taşlıkta, çocuğa tuttuğumuz genç uşakla yemediğin halt kalmıyormuş.
Hayriye — Katiyen yalan, dadı kalfanın vehmi.
Cemil — Şimdi çatlayacağım. Uşak seni kollarına almış, top gibi havaya atıp tutuyormuş. Bunun vehmi falan var mı?
Hayriye — Pardon. Uşak beni kollarına almadı. Ben uşağın kucağına çıktım. Kollarına bindim.
Cemil — Demek itiraf ediyorsun?
Hayriye — Fena bir şey yapmadım ki, saklıyayım. Ben gayet meraklı bir anayım. Çocuğumu teslim ettiğim lalanın kollarındaki kuvvetten emin olmalıyım. Ya çocuğu zaptedemez, ikide birde yere düşürür, bir yerini sakat ederse... İşte bunu kontrol etmek için uşağın kucağına biniyor, kollarında kendimi hoplattırıyorum. Maşallah ne kuvvetli pazuları var. Anladın ya, çocuğun selâmeti için.

AKŞAM PAZARI

Durgun, sıcak bir yaz günü... Gülhane parkında ağaçlar içinde gizlenmiş serince bir köşe... Evkaf gayri faallerinden Figani Efendi, kanapelerden birinin tam ortasında uyuyor... Elleri, nefes aldıkça kalaycı körüğü gibi inip çıkan şişman karnının üstünde kavuşmuş, başı biraz arkaya düşmüş, sakalı havada, gözleri tatlı bir uyku içinde kapalı... Ara sıra bıyıklarında, sakalında öğle yemeği kırıntılarına sinekler konuyor. Figani Efendinin bu miskin hayvanlara canı sıkılıyor... Fakat bu kadarcık bir şey için kımıldanmak, elini kolunu sallamak manasız bir külfet olur... Sade ara sıra büyük bir istihfafla kaşlarını kaldırmak, burnunu, dudaklarını oynatmakla mukabele ediyor.

Bir aralık kulağına hafif bir kahkaha geliyor... Canı sıkıla sıkıla göz kapaklarını açıyor, karşısındaki kanepeye iki taze oturmuş... Gözlerindeki sürmeler, siyah gözyaşları gibi al boyalı yanaklarına akmış... Altın dişlerinde ince hanım sigaraları... Figani Efendiyi birbirlerine göstererek kahkahadan kırılıyorlar...

Efendi, baygın gözlerinin şöyle bir bakışıyla bunların ne makuleden kadınlar olduğunu anlıyor... Daha ziyade bakmak zahmetine değer şeyler olmadıklarını anlatmak ister gibi tekrar gözlerini kapıyor.

Fakat kahkahalar hâlâ devam etmektedir... Acaba neye gülüyorlar? Uyku ve dalgınlık zamanlarında insan kendini boş bırakır, mesela yakalığı, gömleği açılır, don paçası çıkar, hatta daha başka türlü kazalar da olur...

Figani Efendi, tavrını bozmadan elini sağ karnının üstünden kaldırıyor, hiç belli etmeden yavaş yavaş vücudunun muhtelif aksamında gezdiriyor... Elhamdülillah, böyle bir şey yoktur...

Tekrar dalmak, yarım bıraktığı rüyaya devam etmek için mani kalmamıştır. Fakat kadın bulunan yerde gönül sükûnu, vücut rehaveti olur mu?

Figani Efendi, biraz evvelki kalb huzurunu kaybetmiştir... Yüzünde, kollarında, dizlerinde müphem ürpermeler hissediyor, ayaklarının altı karıncalanıyor...

Nazeninler, gülüşe gülüşe konuşmakta berdevam... Figani Efendi, tekrar gözlerini açıyor, mahmur gözleri bu defa biraz daha süzgün ve iltifatkâr bakıyor. Dudaklarında hafif bir tebessüm titriyor... Fakat ötekiler, şimdi onu unutmuşlardır.... O kadar ki, onu tesadüfen oraya bırakılmış bir molozdon tefrik etmeyerek kendi işlerinden bahsediyorlar:

Uzun boylu ve şişmanca olanı — Evvelsi akşam neredeydin?

Narin ve sarı saçlısı — Nadir Beyin köşkünde... Tam otuz lira aldım...

Uzun boylu — Bana Hüseyin Bey, kırk lira verdi...

Narin — **(Hiddetle)** Sana mı... Olabilir... Çünkü evvelsi gün Hüseyin Bey bana da elli lira vermişti...

Uzun boylu — Ne tuhaf. Ben de Nadir Beyden bir defa altmış lira almıştım...

Narin — Geçmişe mazi derler... Sen, bundan sonra alacağımıza bak... Mesela bu gece birisi seni davet etse ne istersin?

Figani Efendi, hafifçe doğrulur, kulak kabartır.

Uzun boylu — Elli lira...

Figani Efendi, istihfafla dudaklarını büker, bu muhavereyi artık katiyen dinlememeye niyet ederek gözlerini kapar... Üç, beş dakikalık bir fasıla... Figani Efendi, bu müddet zarfında hayal ve rüya semalarında bir hayli uçtuktan sonra tekrar gözlerini açar... Muhavere şöyle devam etmektedir:

Narin — Ah, kardeşim, ortalık da pek kesat... Ben vallahi on beş liraya razı olurum...

Uzun Boylu — Ben on ikiyi de razıyım...

Figani Efendi, uyku ile arzunun takazaları arasında büsbütün şişip sersem olan ağır başını tekrar kanapeye dayar ve yeniden uyur... Bir üç, beş dakikalık fasıla daha... Hayat ve rüya semasının en yüksek tabakalarında bir ikinci seyran... Sonra Figani Efendinin gözleri açılır. Muhavere şu safhaya gelmiştir:

Narin — Kardeş, ne ziyan edeceğim... Ben, bu gece dört liraya razıyım...

Uzun boylu — Ben, hatta üç buçuğa...

Figani Efendi, parmağını yeleğinin cebine sokar, bir miktar karıştırdıktan sonra, yerinden doğrulur:

—Hanımlar, bir dakika bendenizi dinlemek zahmetini ihtiyar buyurun... Piyasada şayanı memnuniyet bir tenezzül istidadı var... Görüyorum ki, daha da inecek. Az sonra otuz kuruşa indiği vakit, lütfen bendenizi uyandırıp ihbarı keyfiyet edersiniz.

Figani Efendi, bunu söyledikten sonra kanepenin üstüne uzanır, mahmur gözleriyle hanımlara gülümseye gülümseye uykuya dalar.

HALÂSKÂRLAR

Komedi dram: 1 perde

(Sahne, kayalık bir deniz kenarı... Beyaz sakallı bir ihtiyar saçını, başını yolarak, feryat ederek oradan oraya koşmaktadır.)

İhtiyar — **(Boğazlanan bir hayvan feryadiyle)** İmdat... İmdat... Yetişin... Kızım, ciğerparem boğuluyor... Merhamet...

(Etraftan irili ufaklı birçok kimselerin koşup geldiği görülür, ihtiyarın etrafında birçok kalabalık peyda olur.)

Birçok sesler — Ne oluyorsun ihtiyar?.. Ne var?

İhtiyar — **(Parmağıyle denizin bir yerini göstererek).** Kızım, ciğerparem denize düştü... Boğuluyor, ölüyor, onu kurtarın!..

(İhtiyarın gösterdiği yerde genç bir kız çırpınmakta, ellerini sahile uzatmaktadır.)

Uzun sakallı, gözlüklü bir âlim ihtiyar:

— Kızını kurtarmak için hâdisenin sebebini tayin etmek lâzım. Nereden düştü? Nasıl düştü? Ne dereceye kadar yüzmek bilir? Uzvi mukavemeti ne kadardır?

İhtiyar — **(Bağırarak)** Evlâdım gidiyor.

Bir hoca efendi — Baba, ne taksiratın vardı ki, Cenabı Hak seni bu akıbete uğrattı? Yoksa, korkma... Allaha

tevekkül et... Mazlumların hamisi ancak odur... Evlâdın kurtulur.

Başka bir hoca — Kullardan merhamet istemeden evvel, Cenabı Hak'tan istiâne ettin mi?

İhtiyar — (**İri yapılı, tendürüst bir gence**) Evlâdım, sen kuvvetli bir çocuğa benziyorsun; kızımı kurtar.

Genç — Heyhat babacığım... Ben amelî hayata karışmak için değil, onun acı ve tatlı, feci gülünç tecelliyatını zaptetmek vazifesiyle doğmuş bir sanatkârım. Ben denize girsem, bu bedii ve harikaengiz kurtarış destanının safahatını kim müşahede ve ifade edecek? Genç arkadaşım kurtarsın.

(Denizdeki kız, artık mecalden yorulmuştur. Bitap bir halde hafif hafif çırpınmaktadır.)

İhtiyar — (**Haykırarak**) Evlâdım gidiyor... Merhamet... Efendiler, parmağımda fevkalâde kıymetli bir pırlanta yüzük var... Kızımı kurtarana onu hediye edeceğim.

İhtiyar bir Yahudi — (**Bağırarak**) Efendilerim, kaçırılır fırsat değil... Haydi şu yüzüğü kazanın... Ben sekiz liraya alıyorum.

Uzun boylu bir adam — Yüzüğün ne ehemmiyeti var?.. Bana bir can kurtarmak şerefi yeter. (**Soyunmaya başlar.**)

Birçok sesler — Olamaz, caiz değil. Bu adam, bizim şehrimizden değil, misafirdir. Şeref, bu şehre ait kalmalıdır. Yabancıdan muavenet istemeyiz.

İhtiyar — (**İnleyerek**) Ciğerparem ölüyor. Merhamet...

Uzun bıyıklı bir adam — Korkma ihtiyar... Buradakilerin her bir icabederse senin kızın için ayrı ayrı canımızı fedaya razıyız. Bak, aynı suretle denize düşmüş bir kızı, yirmi sene evvel nasıl kurtardığımı anlatayım.

İnce sesli, kısırılbesar bir adam — Efendiler, haydi münferit bir fedakârlıkla bu kızı kurtardık. Fakat başka deniz kazaları için ne yapacağız. Bir tahlisiye teşkilâtı ve nizamnamesi yapmalıyız fikrindeyim. Bunun için vaktimiz pek dar.

(İnce sesli adam nizamnameden, uzun bıyıklı adam, vaktiyle kurtardığı biçarelerden bahsederken, gürbüz vücutlu bir adam soyunmaya başlar.)

Esmer bir genç — **(Ona yaklaşarak)** Zenginsin... Senin şerefin var, şöhretin var. Bırak, bu işi ben göreyim. Ben de sayende biraz mesut olayım. İnsaniyetini unutmam, sana ben de yardım ederim.

Gürbüz adam — **(Tekrar giyinerek)** Peki, soyun... Bana bütün şerefi kendinde toplamak istiyor, demesinler...

(Esmer adam soyunmaya başlar.)

Kısa boylu, tıknak adam — **(Ona yaklaşarak)** Ne yapıyorsun, çoluğunu çocuğunu, biçare alil babanı unuttun mu? Sen bir kazaya uğrarsan ne olur?.. Sen giyin, ben soyunayım. Ben, yek at, mızrak bir adamım.

Esmer adam — Doğru söylüyorsun. **(Tekrar giyinmeye başlar.)**

Yahudi — **(Bağırarak)** Efendiler, bu adamın bana borcu vardır... Ölürse paramı kim verir?

Birçok sesler — Şişko, çabuk giyin... Vay teres oğlu, kimbilir belki yüze yüze kaçacak.

(O giyinirken bir zayıf adam soyunmaya başlar.)

Bir Doktor — **(Bağırarak)** Yahu, buldunuz buldunuz da bunu mu buldunuz? Sudan adam kurtarmak bir meseli sıhhiyedir... Bu adam kara cahil. Elifi görse mertek sanır... Meselâ kızcağızı usulü dairesinde tutamaz, sahi-

le çıkarmazsa belki bir arızai sıhhiyeye uğrar. Çocukcağız hasta olur...

Sesler — Olmaz... Olmaz... Başka biri, başka biri...

(Genç kız suların içinde büsbütün kendisini bırakmış, ihtiyar babası bir taşın kenarında bayılmıştır.)

Orta yaşlı bir adam — Ben giriyorum.

Birçok sesler — Senin başka bir vazifen var. Kazazede sahile çıkarıldıktan sonra bazı levazımı sıhhiyeye ihtiyaç var... Git onları tedarik et.

Matruş bir genç — **(Soyunmaya başlar)** Bana da diyeceğiniz yok ya...

Bir gümrükçü — **(Yakasına yapışarak)** Arkandaki iç çamaşırı, harice nakli memnu mamulâttandır. Onları bırakmadan bahren yola çıkmana müsaade edemem.

(Matruş genç hemen soyunur suya atlar, yüzmeye başlar.)

Hocalar — **(Hep bir ağızdan)** Efendiler Din, şeriat, namus nerede kaldı? Kazazede mukadderatı İslâmiyedendir. Üstünde deniz çamaşırı bile olmayan bu traşîde-rû züppenin bir genç kızı kucaklaması caiz midir? Hem kimbilir ne gibi kötü maksatlarla gidiyor... Geri çevirin...

Birçok sesler — Dön... Geri dön... Yakarız... Silâh atarız...

(Matruş genç, naçar geri döner. Bazı müzakerelerden sonra münasip birini denize sokarlar. Kazazadeyi bulmak için birçok defalar suyun dibine dalar, nihayet perişan saçlarından tutarak sahile çıkarır. Fakat ne çare ki genç kız, tazelik ve hoppalık icabı biraz daha sabrı teenni ile hareket edememiş, vefat etmiştir.)

HAVA TEBDİLİ

Üç Fasıllık Yaz Komedisi

— Birinci perde —

(Temmuzun ilk günlerinden bir akşam üstü Fatih'te bir evde.)

Zevc — **(Yukarıdan seslenerek)** Hanım, biraz tavanarasına gelir misin? Dam penceresinden deniz görünüyor. Grubun kızıllıkları aksetmiş de, deniz öyle güzel bir manzara almış ki...

Zevce — Tavanarasına kadar çıkamam bey. İmkânı yok. Hem böyle manzaralar benim yüreğime dokunuyor.

Zevc — Öyleyse geliyorum. **(Odaya iner.)**

Zevce — **(Devam ederek)** Evet, böyle manzaraları seyretmek yüreğime dokunuyor. Çünkü gelecek sene sen tavanarası perceresinden bu Marmara gruplarını kimbilir hangi kadınla seyredeceksin?

Zevc — Ne demek?

Zevce — **(Yorgun ve melûl bir tavırla)** Ben, gelecek yaza çıkmayacağım. Bu kış sonunda öleceğim. Günden güne vücuttan düştüğümü hissediyorum. Halim yok, iştahım yok, neşem yok, hasılı, hastayım.

Zevc — Allah esirgesin. Yüzün pancar gibi.

Zevce — Bilirsin ki ciğer hastalığı çeken insanların yüzü daima bir kızıltı içindedir. Bu kırmızılık, hayatın grubundan başka bir şeye delâlet etmez. Galiba böbreklerim, midem, karaciğerim, asabım da bozuk. Dün tartıldım... Kışa nazaran tam bir kilo düşmüşüm.

Zevc — İyi amma, kışın arkanda Lutr manto vardı.

Zevce — Evet, biraz farkeder ama, düştüğüm muhakkak. Mamafih sen de bozuldun zavallı beyim. Rengin, neşen, iştahın hiç yerinde değil.

Zevce — Ben farkındayım.

Zevc — O halde yarın seninle bir doktora gidelim.

— İkinci perde —

(Doktorun muayenehanesinde)

Doktor — **(Muayeneyi bitirmiştir.)** İkinizde de bir şey yok.

Zevce — Mümkün değil doktor bey. İhtimal, hastalık pek gizli, pek derin. Farketmediniz. **(Zevcine)** Bir kere de doktor Feridun Paşa'ya gitsek mi?

Zevc — Sen bilirsin!

Doktor — **(İzzeti nefsi incinmiş)** O da aynı şeyi söyleyecek... Mamafih ben bir daha muayene edeyim. Hanımefendi ben parmağımla sırtınızın, göğsünüzün muhtelif yerlerine dokunacağım. Acırsa bana haber veriniz. Burası acıdı mı, hayır değil mi?.. Burası da öyle... Burası da öyle... Burası...

Zevce — Ay, ay ay... Pek acıdı... **(Doktor, parmağını bir düğmeye basmış, düğmenin ucu hanımın cildini acıtmıştır.)**

Doktor — Anladım. Karaciğerinizde zayıf bir sakatlık var.

Zevce — (Zevcine) Demedim mi sana?.. Bu karaciğer hastalıklarına banyo lâzım, değil mi doktor bey... Bir de zevcimi iyi muayene ediniz... Galiba onda da romatizma var.

Doktor — Acaba? İhtimal, bir hafif romatizma vardır.

Zevce — O halde ona da banyo lâzım... Nereye gidelim acaba?..

Doktor — Yalova yandı. Bursa'ya gidersiniz.

Zevce — Bursa'ya çok gidenler var mı?

Doktor — Zannederim kimseler yok... Eskiden şık gazinolar, çalgılı kaplıcalar, oteller vardı.

Zevce — O halde vazgeçeriz değil mi? Acaba Ada nasıl?

Doktor — Tabii, güzel!

Zevc — Güzel amma, bize gelmez. Benim romatizmalarım, senin karaciğerin...

Zevce — Ne ehemmiyeti var? Ada, karaciğeri rahatsız olanlara iyi geliyor. Öyle değil mi doktor bey? Karaciğer ile akciğer arasında ne kadar mesafe var? Öyle değil mi doktor bey? Seninki de böbrek ile romatizma. Deniz gayet iyi gelir. Öyle değil mi doktor bey? Gerçi kaplıcalar sıcak, deniz soğuk ama, o da su, o da su. Aralarında bir parça hararet farkı var, öyle değil mi doktor bey? Hem bu sene Adada kimbilir ne kadar eğlenilecek? Dil'de, denizde, mehtapta, hoş bir eğlencemiz için gideceğiz değil mi? İnsan sıhhati için biraz borca girse ehemmiyeti yok. Öyle değil mi doktor bey? Vücudu sağ olduktan sonra kışın borçlarını öder. Doktor bey, öyle karar verildi. Birkaç güne kadar gidiyoruz. İnşallah bize misafir gelirsiniz doktor bey.

(Aynı sahne. Yalnız mevsim değişmiş, kış başlamıştır.)

Doktor — Buyursunlar efendim. Artık Adadan indiniz mi?
Zevce — Maatteessüf tebdili hava zamanı bitti. Bir kere bize uğramadınız.
Doktor — Vaktim olmadı. İnşallah iyileştiniz?
Zevce — Hamdolsun iyiyim. Geçen sene kaybettiğim kiloyu tekrar kazandım. Yalnız zevcim biraz rahatsız.
Doktor — Neniz var?
Zevce — Söylesene. Bir zamandanberi ona bir durgunluk ârız oldu. Ağzından dirhemle lâkırdı çıkıyor. Daima böyle uyuşuk duruyor.
Doktor — Hakikaten renginiz bozuk. Sizi bir muayene edeyim. **(Hastayı uzun uzun muayene eder, dinler.)**
Doktor — Sizin fena bir bronşitiniz var. Ciğerler için tehlike görüyorum.
Zevce — Aman üstüne öyle şeyler kondurmayın doktor bey.
Zevc — Adada misafirimiz eksik olmazdı. Ekseriya odalar, sofalar doluyordu. Gece yatağımı alıp damda ve bahçede yatıyordum. Bu bronşiti orada yakaladık.
Doktor — Gözleriniz de bozuk. Kan içinde. Bir mütehassısa gidin.
Zevc — Günü birliğine gelen misafirleri sıcaktan gezdirmek lâzım geliyordu. Müthiş bir nezle ile göz ağrısına tutuldum. Kulaklarım için de bir mütehassısa müracaat edeceğim. Bir gece aksi bir eşek, tepe aşağı beni yere yuvarladı. Ertesi sabah, sol kulağımda ağrı ile bera-

ber akıntı başladı. Bazı ev ilaçları yaptıksa da bir türlü geçmedi.

Doktor — Dilinizi göreyim. Sizin mideniz bozuk, karnınız da şiş.

Zevc — Keşki sade mide olsa. Barsaklar da berbat. Bir dilim ekmekle yumurtayı hazmedemiyorum.

Doktor — Evvelden mide hastalığı çekmiş miydiniz?

Zevc — Hayır, bu defa oldu. Misafir gailesinden insan yediğini, içtiğini bilmiyor. Bir zaman da susuz kaldık. Pis yağmur suları içtim, karnım davul gibi şişti.

Doktor — Böbreklerde bir şey göremiyorum. Mamafih tahlil lâzım.

Zevce — **(Muzafferane)** Ben demedim mi? Ada sayesinde böbrek hastalığı geçti.

Zevc — Dur hanım. Daha doktora anlatacaklarım var. Ayaklarımdan da rahatsızım. Denizdeki taşlar ayaklarımda bazı bereler hasıl etmişti. Dağda, tepede yaptığımız gezintilerin yardımıyle bu bereler büyüdü. Kimi su, kimi cerahat bağladı. Hasılı, sabahlara kadar uyuyamıyorum. Hoş, ayaklarım iyi olsa da uyumaya imkân yok ya?

Doktor — Sebep?!

Zevc — Sinirlerim bozulmuş olacak. Ev gailesi, mütemadî gezintiler, mide rahatsızlığı, geceleri sivrisinek, tahtakurusu, pire derdi, para vesaire gaileleri beni harap etti. Kâh sebepsiz kızıp bağırıyorum, kâh ağlıyorum, kâh saatlerce berbat, perişan bir halde uzanıp kalıyorum. Hasılı, halim fena.

Doktor — **(Uzun bir muayeneden sonra)** Evet, ahvali sıhhiyeniz hayli bozulmuş.

Zevce — **(Ağlar gibi)** Ah, doktor bey. Ne zalimsiniz... Böyle söylemeyiniz.

Doktor — Mamafih, tedaviniz mümkün.

Zevce — **(Dua eder gibi ellerini kavuşturarak)** Size minnettar olurdum doktor bey... Onu beraber tedavi ederiz. Siz ilâçlarını verirsiniz, ben hastabakıcılığını ederim. Altı, yedi aya kadar bu hastalıklar geçer. O vakit de nekahet devresi gelmiş olur. Sevgili kocamı hava tebdili için Adaya götürürüm; bir şeyciği kalmaz.

ŞÜPHELİ İSMİFAİL

— Bak buraya hanım kızım. Artık erdin, yetiştin, gelinlik çağına geldin. Gerçi yaşın o kadar büyük değildir, bu Cemaziyül evvelde on beşini bitirip on altına gireceksin ve lâkin vücudun yirmi yaşında bir kadın kadar inkişaf etti. Sana bazı nasihatlerde bulunacağım.

— ....

— Estağfurullah hanım kızım... Sen bu mahallede doğup büyüdün; ben de mahallenin kırk senelik imamıyım. Binaberin senin pederin sayılırım. Şimdi beni can kulağıyle dinle kızım...

— ....

— Hay Allah cezasını versin. Bir türlü söylemeye cesaret edemiyorum. Kızım, evlâdım, sana söyleyeceğim sözler begayet mühim, begayet naziktir. Uhdemde imamet gibi nazik bir vazife olmasa, vallahülâzim bu işlere müdahale etmezdim. Bir zamandan beri senin etvaru ahvalin hakkında bana fena fena haberler geliyor.

— ....

— Ne gibi mi? Mahallede delikanlılardan bazılarıyle... Nasıl söylüyorlar bakayım. Korte ediyormuşsun.

— ....

— Sade sen değil, bütün mahalle kızları mı korte ediyor? Rica ederim, kimseye iftira etme...

— ....

— Nasıl, nasıl, benim kız da gümrükçünün oğluyla mı korte ediyor?.. Sakın yanlış olmasın... Ben, onun terbiyesini veririm, fakat başka kızların böyle nâlâyık hallerde bulunması senin için bir mazeret değildir kızım.

— ....

— Kızım, hiddetlenme. Ben sana ahlâk dersi vermek istemiyorum... Ben ihtiyarım amma, pek o kadar eski kafalı bir adam değilim... İcabatı asriyeye az çok akıl erdirdik. Söz beynimizde... Bu kızcağızlar mahalle delikanlılarıyle işi pek aşırı bir rezalete vardırmamak şartiyle —korte ederlerse— ben yine göz yumarım... Belki neticede izdivaç gibi bir emri hayra vesile olur.

— ....

— O halde, sana niçin mi başka türlü muamele ediyorum? Sen, başka kızım... Senin vaziyetin mahallemizin hiçbir kızıyle kabili kıyas değildir.

— ....

— Zaten ben de onu söylemek için seni çağırdım, amma... Darılmak yok kızım... Allah taksiratını affetsin, validen merhume, biraz hoppa, meşreb bir kadındı. Mahallede birçok vukuatı olmuştu.

— ....

— Sen yeni parlıyorsun kızım... Bir validenin kötülüklerinden sebepsiz yere bahsetmiyorum... Kimsenin işine karışmam... O tabiatte bir adam olsaydım, vaktiyle bu işe müdahale ve her gece mahallede bir baskın tertip ederdim...

— ....

— Bunu kendimden uydurmuyorum kızım, kime istersen sor... Evet, merhume validen âdet etmişti. Her gece fenerler söndükten sonra eve bir yabancı erkek alırdı. Bu hal mahallede birçok dedikoduyu mucip oldu, bu nâmünasip hallerden şikâyet ettiler. Külhanbeyler, baskın yap-

mäya kalkıştılar. Fakat merhume validen zeki bir kadındı. Bunların hepsine bir çare buldu.

— ....

— Nasıl mı çare buldu? Ah, kızım bana her şeyi açık açık söyleteceksin... Baskınlar, ekseriya rızayi bariyi tahsil arzusundan ziyade saikai rekabetle icra edilir. Yani bazı kimseler bir kadını bir erkekten kıskanırlar, onları bastırmak suretiyle intikam alırlar. Halbuki validen merhume herkesin gönlünü ayrı ayrı hoş eder, her gece mahalleliden birini evine alırdı. Binaenaleyh kimse ondan hoşnutsuzluk getiremez olmuştu. Görüyorsun ya, kızım, senin bu mahallede de kimse ile korte etmen caiz değildir.

— SON —